

BİR DELİNİN GÜNCESİ

Lu Hsun

çeviren: emre murat bozer

AYLAK ADAM

BİR DELİNİN GÜNCESİ

Lu Hsun

Aylak Adam 66
Öykü 17
©2015 Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık
ISBN: 978-605-4849-97-0
Sertifika No: 27938
Tüm hakları saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. Basım: Ocak 2015

Yayın Yönetmeni: Kaya Tokmakçıoğlu
Yayına Hazırlayan: Hilal Büşra Ceylan
Kapak Resmi: Slawek Gruca- *Loneliness*
Tasarım: aArt
Baskı: Özal Matbaası (0212 565 25 99)
Matbaa Sertifika No: 26699

Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık
Merkez Mah. Kesir Sok. Çakmak Apt. No: 5/4 Çekmeköy/İstanbul
Tel: (0216) 640 1979 / (0542) 586 7961

bilgi@aylakadamyayinlari.com
aylakadamyayinlari.com
facebook.com/aylakadamyayinlari
twitter.com/aylakadamyayin

Lu Hsun (1881-1936). Çin kültür devriminin öncüsü yazar, şair, denemeci, editör, edebiyat eleştirmeni, çevirmen. 1881'de Shaoxing'de doğmuştur. Asıl adı Zhou Shuren'dir. Modern Çin edebiyatının kurucusu kabul edilmektedir. Dönemin diğer yazarlarının aksine gelenekselci üsluptan sıyrılarak yenilikçi tarzda eserler yazmıştır. "Bir Delinin Güncesi" adlı öyküsü modern Çin edebiyatının ilk kısa öyküsüdür. Bunun yanı sıra "Ah Q'nun Gerçek Hikâyesi" ve "Yeni Yıl Kurbanı" adlı öyküleri dönemin yozlaşmış toplumuna göndermeler yapan başlıca öykülerindendir. Çin Yazarlar Birliği tarafından Lu Hsun adına her üç yılda bir edebiyat ödülleri verilmektedir. Lu Hsun vereme yakalanarak 1936'da Şangay'daki evinde hayata veda etmiştir.

BİR DELİNİN GÜNCESİ

Lu Hsun

çeviren: emre murat bozer

öykü

AYLAK ADAM

Çeviri sürecinde kültür farklılıklarından kaynaklanan sorunların üstesinden gelmemde Çinli çevirmen Kidman Zhang bana kılavuzluk etmiştir. Kendisine teşekkür ederim.

Emre Murat Bozer

ÖNSÖZ

KISA HİKÂYELERİMİN İLK DERLEMESİ

Gençken ben de çok hayal kurardım. Çoğu unutulup gitti, bunda üzülecek bir şey yok, çünkü her ne kadar geçmişi canlı tutabilmek insanda güzel duygular uyandırsa da kimi zaman yalnız hissetmesine sebep olabiliyor. İşte bu yüzden artık geri gelmeyecek şeylere kafa yorup kendini yalnızlığa mahkûm etmenin hiç kimseye bir faydası yok. Gelgelelim, ben de tamamen unutamayanlardanım, bu hikâyeler de bir türlü hafızamdan silemediğim anılarımın sonucu olarak ortaya çıktı.

Dört yılı aşkın bir süre boyunca her gün bir rehinciyle bir eczaneye gidip geldim. Kaç yaşımda olduğumu tam hatırlamıyorum, ama boyum eczanedeki tezgâhın boyuyla aynıydı, rehincinin masasınınsa yarısına geliyordu. Benim iki katım olan masaya kıyafet ve buna benzer bazı ıvır zıvırlar bırakır, karşılığında aşağılayan gözlerle uzatılan parayı alır, doğruca benimle aynı boydaki tezgâhın yolunu tutardım. Orada

bu parayla uzun zamandır hasta olan babam için ilaç alırdım. İşim bu kadarla da bitmezdi. Eve dönmeden önce babamın ünlü doktorunun yazdığı tuhaf otları bulmak zorundaydım. Kışın sökülmüş sarısabır kökü, üç yıl boyunca dondurularak saklanmış şeker kamışı, ikiz çekirgeler, pembe inci çiçeği... Bunlar temini çok zor malzemelerdi.

İnanıyorum ki çok zenginken birden fakirliğe düşenler dünyanın nasıl bir yer olduğunu anlıyorlardır. N ülkesindeki K okuluna gitmek istiyordum, tek amacım farklı yerler ve insanlar görmekti. Anneme söylediğimde oturup ağlaması hiç şaşırtmamıştı beni. Çünkü o zamanlar makul olan, kendi ülkende klasikleri okuyup resmi sınavlara girmekti. Yabancı bir yerde okuyanlaraysa hiçbir işe yaramayan ve yapacak bir şeyleri olmadığından ruhlarını yabancı yezitlere satan kişiler gözüyle bakılırdı.

Annem bir yandan da benden ayrılacağı için üzülüyordu. Yine de N ülkesindeki K okuluna[1] gittim; ve ilk kez orada doğa bilimleri, aritmetik, coğrafya, tarih, resim ve beden eğitimi gibi derslerin varlığından haberdar oldum. Psikoloji dersi yoktu ama İnsan Bedenine Yeni Bir Bakış ve *Kimya ve Sağlık Üzerine Denemeler* gibi eserleri tahta basmakalıplardan okuyorduk. Babamın doktorlarından öğrendiğim bilgilerle burada öğrendiklerimi karşılaştırmaya başlayınca şu sonuca vardım: Babamın doktorları ya ne yaptıklarının farkında değillerdi ya da bilerek insanları dolandırıyorlardı. Zavallı hastalar... Ve tabii onlarla birlikte acı çeken yakınları! Çeviri tarih dersinde de

1. Nankin'deki Kiangnan Deniz Harp Okulu. (ç.n.)

Meiji Restorasyonu'nun büyük ölçüde Batı tıbbının Japonya'ya tanıtımıyla başladığını öğrendim.

Bu izlerin ardından giderek Japonya'da bir tıp okuluna girdim. Çok güzel bir hayalim vardı. Çin'e geri döndüğümde babam gibi yanlış tedavi edilen hastaları iyileştirecektim. Hatta savaş çıkarsa orduda doktorluk yapacak ve böylece halkımın reforma olan inancını güçlendirmiş olacaktım.

Şu an mikrobiyolojiye ulaşmak için hangi ileri düzey yöntemlerin kullanıldığım bilmiyorum, fakat o zamanlar mikroplar fotoğraf slaytlarıyla gösterilirdi. Ders erken biterse de öğretim elemanı zamanı doldurmak için doğa manzaraları ya da haber slaytları gösterirdi. Bu, Rus-Japon Savaşı'nın olduğu dönemdi; tüm öğrencileri konferans salonunda toplar savaş filmleri izletirlerdi. Ben de bu sırada yapılan alkışlara ve tezahüratlara katılmak zorundaydım. Uzun zaman sonra kendi memleketimden birilerini bir savaş filminde görüyordum. Bir tanesi bağlıydı ve etrafında toplanmış bir sürü kişi vardı. Toplananlar epey güçlü kuvvetli görünüyorlardı, fakat yüzlerinde en ufak bir duygu belirtisi yoktu. Filmde anlatılanlara göre ortadaki elleri bağlı adam Ruslara çalışan bir ajanmış ve Japon askerleri ibreti âlem olsun diye kafasını keseceklermiş. Diğer Çinlilerse bu manzaranın tadını çıkarmak için oradalarmış.

Dönem bitmeden okuldan ayrılıp Tokyo'ya gittim, çünkü bu filmi izledikten sonra artık tıp benim için bir şey ifade etmiyordu. Bir ülke ne kadar güçlü ve sağlıklı olursa olsun duygusuz ve dar görüşlü kaldığı sürece böyle gülünç manzaraların ya maşası ya malzemesi olur; bu durumda ne kadarının hastalıktan

öldüğünün pek de bir önemi yoktur. Bu yüzden en önemlisi insanların ruhlarına hitap etmekti, bunun da en iyi edebiyat yoluyla yapılabileceğini düşündüğümden edebi bir eylem gerçekleştirmeye karar vermiştim. Tokyo'da hukuk, politika, fizik, kimya ve mühendislik okuyan birçok Çinli öğrenci vardı, hatta polis okuluna gidenler bile vardı; ama ne yazık ki bir tane bile edebiyatla veya sanatla ilgilenen öğrenci yoktu. Yine de şanslıydım; bu ümitsiz ortamda kafa dengi birkaç arkadaş bulabilmiştim. İhtiyaç duyduğumuz birkaç kişiyi daha topladıktan sonra görüşmelere başladık. İlk adımımız elbette bir dergi çıkarmak olacaktı, adından da bunun yeni bir hareket olduğu anlaşılmalıydı. O zamanlar her şeyi en klasik haliyle düşündüğümüzden derginin adını *Xin Sheng* (Yeni Yaşam) koyduk.

Derginin çıkacağı tarih giderek yaklaşırken bazıları gruptan ayrıldı, doğal olarak para kaynağımız da azalmıştı. Bu şekilde sayımız giderek azaldı, en nihayetinde üç kişi kalmıştık ve üçümüz de beş parasızdık. İçinde bulunduğumuz ortam koşullarını düşünürsek tahmin edersiniz ki derdimizi anlatabileceğimiz kimse yoktu. Biraz daha bir arada kaldıktan sonra, gelecek hakkında kurduğumuz hayallerimize veda ederek biz de dağıldık. *Xin Sheng* macerası da böylece sonlanmış oldu.

Yapmaya kalkıştığımız şeyin ne kadar boş olduğunu ancak aradan zaman geçince fark ettim, ilk başlarda her şey gözüme fazla kolay görünmüştü. Sonradan anladım ki eğer fikirlerin onaylanıyorsa bu seni cesaretlendirir, yok eğer onlara karşı çıkılıyorsa bu seni hırslandırır; asıl trajedi insanlara anlattıklarının hiçbir tepki görmemesidir, sanki bir çölün ortasında çaresiz-

ce boşluğa konuşuyormuş gibi ne bir olur ne de bir karşı koyuş... Bunun farkına vardıktan sonra kendimi hepten yalnız hissetmeye başladım.

Bu yalnızlık hissi günden güne derinleşiyor, büyük ve zehirli bir yılan gibi yavaş yavaş tüm bedenimi sarıyordu. Tarifsiz kederime rağmen esasında kendime hiç kızgınlık duymuyordum, çünkü bu deneyim bana düşünme fırsatı vermiş ve insanlara sözünü dinletebilecek bir kahraman olmadığımı idrak etmemi sağlamıştı.

Yine de bana ıstırap veren bu karamsarlık halinden kurtulmalıydım. Bu yüzden dikkatimi dağıtmak için hem zamana ayak uydurmaya çalışarak hem de geçmişi aklımdan çıkarmadan birçok yola başvurdum. Ne var ki bir süre sonra daha büyük bir bunalımın içinde buldum kendimi. Hatırlamak bile istemediğim o günlerin benimle birlikte tarihe karışmalarını tercih ederim. Yine de duygularımı hafifletmek adına sarf ettiğim çabalarım başarısız sayılmazdı; hırsımı ve gençlik heyecanımı kaybetmiştim...

Zamanında S pansiyonunun[2] üç odasını kullanan bir kadın söylenilene göre avludaki akasya ağacında kendini asmış. Ağacın dalları uzanılamayacak kadar büyümüş ve aradan çok zaman geçmişti, ama bu üç oda hâlâ kullanılmıyordu. Birkaç sene bu pansiyonda kalarak eski çağlardan kalma yazıları kopyaladım. Pek gelen gidenim olmazdı. Bu eski yazılarda hiç politikayla ilgili sorunlardan bahsedilmiyordu, benim de tek istediğim tıpkı bunlar gibi sessizce, kavgasız gürültüsüz yok olup gitmekti. Sivrisineklerin fazlasıyla bol

2. Shaohsing Pansiyonu. (ç.n.)

olduğu yaz akşamlarında avluya çıkıp akasya ağacının altına otururdum. Bir yandan yelpazelenirken bir yandan ağacın gür yaprakları arasından gökyüzünü seyrederdim. Bu sırada gece ortaya çıkan buz gibi tırtıllar boynuma düşerdi.

Tek ziyaretçim arada bir laflamaya gelen eski dostum Jin Xinyi'ydi.[3] Büyük evrak çantasını kırık masanın üstüne koyar, uzun cüppesini çıkarır ve sanki köpek kovalamış gibi nefes nefese tam karşıma otururdu.

Bir akşam kopyaladığım yazıları görünce merakla, "Bunları ne diye kopyalıyorsun?" diye sordu.

"Aslında bir işe yaramıyorlar."

"Peki o zaman neden kopyalıyorsun?"

"Hiç, öylesine..."

"Bence başka bir şeyler yazabilirsin."

Anlamıştım. Çıkardıkları *Yeni Gençlik*[4] dergisi şimdiye kadar iyi veya kötü hiçbir dönüş almamış olmalıydı, bu yüzden ne kadar yalnız hissettiklerini tahmin edebiliyordum. Yine de şunları söylemeden edemedim:

"Demirden bir ev düşün, yıkılması imkânsız. İçinde de derin uykuda olan birçok kişi var ve birazdan havasızlıktan ölecekler. Uykuda ölecekleri için acı çekmeyeceklerinin de farkındasın. Bu durumda ses çıkarıp uykusu daha hafif olanları uyandırarak onlara iyilik yapacağını mı düşünüyorsun? Öleceklerini bilerek çaresizce kıvranmaları daha mı hoşuna giderdi bir düşün..."

3. *Yeni Gençlik* dergisinin editörlerinden Qian Xuantong'un (1887-1939) diğer adı.

4. Zamanın kültürel devriminde en fazla etkili olmuş dergi. (ç.n.)

"Fakat birkaç kişiyi uyandırırsak duvarların yıkılması için en azından bir umudumuz olur!"

Doğru söylüyordu, kendi söylediklerime rağmen ben de umut denen bu hissi içimden tamamen söküp atabilmiş değildim; çünkü umut gelecekteydi, gelecekte ne olacağını bilemezdik. Bu yüzden savını çürütmek için ikinci bir girişimde bulunmadım. Dergiye yazı yazmayı kabul ettim, sonuç ise ilk öyküm olan *Bir Delinin Güncesi*'ydi. Bundan sonraysa kendimi yazmaktan alamadım, öykülerimin sayısı bir düzineyi geçene kadar durmadan yazdım. Hatta bazen arkadaşlarımın ricası üzerine yazdığım öyküler de oluyordu.

Aslında artık kendimi ifade etmek için büyük bir istek duymuyorum. Yine de beni yazmaya iten, geçmişte yaşadığım kötü günlerin aklımdan çıkmayan anıları galiba. Bazen yalnızlıkla boğuşanları yüreklendirmek için, ümitsizliğe düşmesinler diye tezahürat çığlıklarım oldu. Çığlıklarımın ne kadar cesurca ya da mahzun olduğu, ne kadar itici veya gülünç olduğu önemli değil. Ama yine de bu bir mücadele çığlığı olduğundan oyunu kurallarına göre oynamalıydım. İşte bu yüzden, İlaç'ta nereden geldiği belli olmayan çelenk gibi, *Yarın*'da Dördüncü Shan'ın Karısı'nın küçük oğlunun ardından yas tutmaması gibi kinayeleri öykülerimde sık sık kullandım. Çünkü o zaman başımızdakiler karamsarlıktan hoşlanmazlardı. Ve ben de kendi adıma, tıpkı benim gençken kurduğum hayaller gibi umut dolu hayallerin peşinde olan gençlerin mücadeleci ruhlarını zedelemek istemezdim.

Doğal olarak o zamanlar kısa öykülerimin sanatsal ürünler olarak kalıcılığı yakalamaları pek beklenmiyordu. Bu nedenle hâlâ öykü olarak adlandırıldık-

ları, hatta bir kitapta toplanacakları için kendimi çok şanslı hissediyorum. Birden şansımın dönüşü beni biraz huzursuz etse de öykülerimin birileri tarafından okunacak olmasına -en azından şimdilik okunması bekleniyor- içten içe mutlu olmuyor değilim.

3 Aralık 1922, Pekin

İÇİNDEKİLER

Bir Delinin Güncesi 17
Kong Yiji 33
İlaç 41
Yarın 53
Bir Olay 63
Bir Kaşık Suda Fırtına 67
Eski Evim 79
Ah Q'nun Gerçek Hikâyesi 93
Köy Operası 151
Yeni Yıl Kurbanı 167
Şaraphanede 191
Mutlu Bir Aile 207
Sabun 219
Yaban 235
Mazinin Pişmanlığı 263
Boşanma 289
Ay'a Kaçış 301
Kılıcın İntikamı 317

BİR DELİNİN GÜNCESİ

Lisedeyken -isimleri önemli değil- iki kardeş vardı, ikisiyle de iyi arkadaşlardık, fakat liseden sonra uzun süre birbirimizi görmeyince iletişimimiz kopmuştu. Geçenlerde bu iki kardeşten birinin çok hasta olduğunu duydum. O sırada ben de memleketime dönecektim, yolda durup onlara uğramaya karar verdim. Fakat gittiğimde yalnızca birini görebildim; hastalanan diğer kardeşmiş.

"Bizleri görmek için onca yoldan gelmişsin, sağ olasın," dedi, "Fakat kardeşim bir süre önce iyileşti ve resmi bir görev için başka bir yere gitti." Sonraysa gülerek, kardeşinin iki güncesini verdi bana. Günceye bakarak kardeşinin nasıl bir hastalık geçirdiğinin anlaşılabileceğini söylemiş, eski bir dosta göstermekte bir sakınca görmemişti. Daha sonra günceyi baştan sona okuyunca adamcağızın bir tür öldürülme korkusuna kapıldığını anladım. Yazısı karman çorman ve anlamları da bir o kadar tutarsızdı. Çılgınca şeyler yazmıştı. Fakat hiçbir yere tarih düşmemişti, bir oturuşta yazmadığı yalnızca mürekkep renginden veya yazı tipindeki değişiklikten anlaşılıyordu. Yine de bazı bö-

lümler tümüyle bağlantısız değildi, onun için, bir tıp araştırmasına konu olabilir diye bir bölümünün kopyasını çıkardım. Hiçbir mantıksızlık üzerinde oynama yapmadım, kişiler dünyanın bihaber olduğu taşralılar olmasına rağmen isimleri değiştirdim. Başlığa gelince, onu iyileştikten sonra bizzat kendisi seçmişti, değiştirmedim.

I.

Bu gece ay ne de güzel ışıldıyor. Ayı otuz yılı aşkın görmediğimden olsa gerek, bu gece onu ilk gördüğümde, bir keyiflenmişim ki sorma gitsin. Geride bıraktığım otuz yıllık yaban hayatım boyunca hep karanlıkta yaşadığımı fark ettim, ama şimdi çok dikkatli olmalıyım. Ayrıca Zhaoların evindeki köpek ne diye bana bakıp duruyor? Korkularım boşuna değil.

II.

Bu gece ay yok ve bunun hayra alamet olmadığını biliyorum. Bu sabah dikkatlice dışarı çıktığımda Bay Zhao'nun bakışlarında bir tuhaflık sezdim. Sanki benden korkuyormuş, sanki beni öldürmek istiyormuş gibi. Benim hakkımda fısıldaşan yedi sekiz kişi daha vardı. Onlara baktığımı fark edince korkmuşlardı, yanından geçtiğim herkes gibi. İçlerinden en acımasız olanı bana sırıtıp duruyordu, işte o zaman hazırlıkların tamamlandığını anladım ve tepeden tırnağa ürperdim.

Yine de korkmadan yoluma devam ettim. Karşıdaki bir grup çocuk da benim hakkımda konuşuyorlardı, sapsarı kesilmiş bu çocukların bakışları da tıpkı Bay Zhao'nunki gibiydi. Ne tür bir korkunun bu ço-

cukların bana böyle davranmalarına sebep olduğunu merak ediyordum. "Ne var, söylesenize!" diye bağırmaktan kendimi alamadım. Çil yavrusu gibi dağıldılar.

Bay Zhao'nun bana ne garezi olabilir, yoldaki insanlar neden bana kin besliyorlar, merak ediyorum. Yirmi yıl önce Bay Ku Chiu'nun[5] hesap defterindeki sahtekârlıkları açığa çıkarmıştım da bana çok kızmıştı, başka da bir şey gelmiyor aklıma. Bay Zhao, Bay Ku'yu tanımasa da bunu duyup benden onun intikamını almaya karar vermiş olmalı. Bundan dolayı yoldakilerle bana kumpas kurmaya çalışıyor belki de. Peki ya o çocuklara ne demeli? O zamanlar daha doğmamışlardı bile. Bugün neden benden korkuyorlarmış, beni öldürmek istiyorlarmış gibi tuhaf tuhaf baktılar? Bu üzücü durum gerçekten korkutuyor, afallatıyor beni.

Tabii, bunu anne babalarından duymuş olmalılar!

III.

Geceleri uyku tutmuyor. Olanları anlamak için her şeyi ince ince düşünmek gerekiyor. Bu insanlardan kimisi sulh hâkimi tarafından el âleme rezil edildiklerinde, ahalinin eşrafı suratlarına tokadı bastığında, icra memurları karılarını kaçırdığında veya alacaklıları ana babalarını intiharın eşiğine getirdiğinde bile dünkü olduğu kadar korkuyla, öfkeyle bakmamışlardı.

En tuhafıysa dün caddedeki kadının oğlunu pataklarken, "Seni küçük şeytan, etini didip dişlemeden

5. Ku Chiu "eski çağlar" demektir. Lu Hsun burada Çin'in feodal baskısının uzun tarihine gönderme yapmaktadır. (ç.n.)

hırsımı alamayacağım senden," demesiydi. Fakat konuşurken bana bakıyordu. Gayriihtiyari, korkuyla inledim, daha fazla dayanamayacaktım. Bunun üstüne tüm bu solgun yüzlü, uzun dişli insanlar alaycı bir şekilde gülmeye başladılar. İhtiyar Chen birden yanımda bitti ve eve sürükledi beni.

Eve gelince herkes beni tanımazlıktan geldi. Onların bakışları da dışarıdakilerden farksızdı. Ben çalışma odasına girer girmez, tıpkı bir tavuğu veya ördeği kümese sokar gibi, kapıyı arkamdan kilitlediler. Bu olay beni daha da sersemletti.

Birkaç gün önce Yavrukurt Köyü'ndeki kiracılarımızdan biri hasattaki kesatlığı bize bildirmeye gelmişti. Ağabeyime, köyde adı çıkmış birinin dövülerek öldürüldüğünü söyledi. Bazıları cesaretlerini artırmak adına adamın kalbini ve akciğerini sökmüş, yağda kızartıp yemiş. Ben sözlerini kesince hem ağabeyim hem kiracı bana gözlerini diktiler. İkisinin de gözlerinde dışarıdakilerin gözlerindeki bakışın aynısı olduğunu ancak o zaman fark ettim.

Bu durumun düşüncesi bile tüylerimi diken diken ediyor.

İnsan yediklerine göre, beni de yiyebilirler!

Kadının "etini didip dişlemeden hırsımı alamayacağım senden," demesi, o solgun yüzlü, uzun dişlilerin kahkahaları ve ertesi gün kiracının anlattıkları besbelli gizli birer işaretti. Sözlerindeki zehrin, kahkahalarındaki hançerin farkındayım artık. Bunlar bembeyaz dişleri insan yemek için bilenmiş yamyamlardan başka bir şey değiller.

Aslında kötü biri olmasam da Bay Ku'nun hesap defterindeki sahtekârlıkları açığa çıkardığımdan beri

can sağlığım tehlikedeydi. Belli ki sakladıkları bir şeyler var ve bir kere kızmayagörsünler hemen adamın adını çıkarıyorlar. Ağabeyimin bana kompozisyon yazmayı öğrettiği zamanı hatırlıyorum. Bir kişi ne kadar iyi olursa olsun, hakkında kötü bir şey yazdığımda tasvip ettiğini göstermek için o paragrafı işaretlerdi. Suçlulara göz yumduğumdaysa, "İyi gidiyorsun, bu özgünlüğün ispatıdır," derdi. Bunun altında yatan düşünceleri nasıl kestirebilirdim? Hele hele insan yemek istediklerini...

Yanılmıyorsam, çok eski zamanlarda insanlar insan eti yermiş, ama bu konuda çok da emin değilim. Bunu araştırmaya çalıştım. Tarih kitabımın belli bir tasnif düzeni yoktu, ben de her sayfadaki "Erdem ve Ahlak" kelimelerinin altını çizdim. Nasıl olsa uyuyamıyorum diye gecenin yarısına kadar dikkatle okudum. Birden satırların arasında şu iki kelime belirmeye başladı: "İnsanları yiyin." Bütün kitabın bu kelimelerle dolu olduğunu fark ettim.

Kitapta yazılı sözcükler ve kiracının söyledikleri esrarengiz bir gülümsemeyle tuhaf tuhaf bana bakıyor.

Ben de bir insanım ve beni yemek istiyorlar!

IV.

Sabahleyin bir süre sessizce oturdum. İhtiyar Chen bana öğle yemeği getirdi. Bir kâse sebze ve balık buğulama. Balığın bembeyaz gözleri acımasızca bakıyordu. Ağzıysa tıpkı o yamyamlarınki gibi ardına kadar açıktı. Birkaç lokma aldıktan sonra kaygan parçaların balık eti mi insan eti mi olduğundan emin olamadım. Bundan dolayı hepsini kustum.

İhtiyar Chen'e "Ağabeyime söyle, çok bunaldım, bahçede dolaşmak istiyorum," dedim. İhtiyar Chen hiçbir şey demeden çıkıp gitti. Çok geçmeden ağabeyim gelip kapıyı açtı.

Bana nasıl davrandıklarına dikkat etmek için öylece durdum. Dışarı çıkmama izin vermeyeceklerinden emindim. Yanılmamışım! Ağabeyim yaşlı bir adamla yavaş yavaş içeri girdi. Gözlerindeki ölüm saçan parıltıyı fark ederim korkusuyla başını öne eğdi. Gözlüğünün kıyısından beni süzmeye devam etti.

"Bugün çok iyi görünüyorsun," dedi.

"İyiyim evet," dedim.

"Bugün seni muayene etmesi için buraya Bay Ho'yu davet ettim," dedi ağabeyim.

"Peki," dedim. Bu adamın aslında kılık değiştirmiş bir cellat olduğunu biliyordum. Nabzımı ölçmeyi bahane ederek ne kadar besili olduğumu anlayacak, bu şekilde etimden kendi payına düşeni hesaplayacaktı. Yine de korkmadım. Ben insan eti yemem ama yamyamlardan daha cesurumdur. Ne yapacağını anlamak için yumruklarımı sıktım. Yaşlı adam oturdu, bir süre etrafına bakındıktan sonra gözlerini kapatıp öylece durdu. Sonra kurnaz bir bakışla dedi ki: "Kendini hayallere kaptırma. Birkaç gün istirahat et, bir şeyin kalmayacak."

"Birkaç gün istirahat et, bir şeyin kalmayacak." Tabii o zaman iyice semirip daha fazla et yemelerini sağlayacağım. İnsan eti yemek isteyen, sinsice davranarak bunu gizlemeye çalışan bu insanlar beni gülmekten öldürecekler. Öyle eğleniyordum ki bastım kahkahayı. Kahkahamın, cesaretimin ve metanetimin ispatı olduğunun farkındaydım. Yaşlı adam da ağabe-

yim de cesaretimin ve metanetim karşısında dehşete düşmüş, sapsarı kesilmişlerdi.

Gel gör ki, sırf cesur olduğum için beni yemeyi, cesaretimden faydalanmayı istiyorlardı. Yaşlı adam kapıya kadar gitti, gitmeden ağabeyime "Bir an evvel yenilecek," dedi. Ağabeyim de başıyla onayladı. Öyleyse bu işin içinde sen de varsın! Bu korkunç ifşaat, bir şok etkisi yaratsa da beklediğimden çok da farklı değildi: Beni yiyeceklerin suç ortağı ağabeyimdi!

Ağabeyim yamyamın teki!

Ben bir yamyamın kardeşiyim!

İnsanlar beni yiyecek ama bu ağabeyimin de onlar gibi insan yediği gerçeğini değiştirmiyor!

V.

Şu birkaç günde olup biteni düşünüyordum: Hadi yaşlı adam kılık değiştirmiş bir cellat değil, bir doktordu diyelim. Yine de bir yamyam olabilir. Atalarından Li Shizhen[6] tarafından bitkiler üzerine yazılmış bir kitapta insan etinin haşlanıp yenilebildiği açıkça belirtiliyor. Hadi şimdi de insan eti yemediğini söylesin de görelim!

Ağabeyime gelince, ondan şüphelenmek için de çok haklı sebeplerim var. Bana öğretmenlik ederken kendi ağzıyla, "İnsanlar evlatlarını yemek için takas ederler," demişti. Bir keresinde kötü bir adamdan bahsederken, "Yalnızca öldürmek yetmezdi, ayrıca

6. Ünlü eczacılık uzmanı. Tıbbi bir kaynak olan *Ben-coo-gang-mu*'nun yazarı. Aslında bu kitapta böyle bir şey söylenmemiştir, bu cümle delinin uydurmasıdır. (ç.n.)

derisi yüzülmeli ve eti yenmeliydi," demişti.[7] O zamanlar çok küçüktüm, çok korkmuştum. Geçenlerde Yavrukurt Köyü'nden kiracımızın anlattığı, birinin kalbini ve akciğerini yemişler hikâyesini duyduğundaysa neredeyse hiç şaşırmamıştı. Sadece başını sallayıp geçmişti.

Eskisi kadar cani olduğu aşikâr. "Evlatları yemek için takas etmek" mümkün olduğuna göre her şey takas edilebilir, herkes yenilebilir. Geçmişte anlattıklarını öylesine dinler, söylediklerine hiç itiraz etmezdim. Meğer bunları anlatırken kalbinde hep insan eti yeme arzusu varmış.

VI.

Zifiri karanlık. Gündüz mü gece mi bilmiyorum. Zhao ailesinin köpeği yeniden havlamaya başladı.

Bir aslanın azgınlığı, bir tavşanın ürkekliği, bir tilkinin kurnazlığı...

VII.

Ne yapacaklarını biliyorum. Başlarına gelecekleden korktukları için birini öylece öldürmeye cesaret edemezler. Bunun yerine tek yürek olup beni kendimi öldürmeye zorlamak için türlü türlü tuzak hazırlamışlar. Caddedeki adamların ve kadınların birkaç gün önceki davranışları ve ağabeyimin son günlerdeki bana karşı tutumu bunu çok açık bir şekilde gösteriyor. En çok hoşlarına gidense bir adama kemerini çıkarttırmak, kendini bir kirişe astırmak ve cinayetle suçlanmaya gerek kalmadan arzuladıkları şeyin tadını

7. Bunlar eski bir klasik olan *Zuo Zhuan*'dan alıntılardır. (ç.n.)

çıkarmaktır. Böyle bir şey olsa değmeyin keyiflerine! Öte yandan, bir kişi ölümden korkarsa, bu onu daha zayıf kılar; ama yine de onu yemekten vazgeçmezler.

Sadece leş eti yer bunlar! Bir keresinde bir yerlerde "sırtlan" adında kötü bakışlı, genellikle ölü eti yiyen iğrenç bir canavar hakkında bir şeyler okuduğumu hatırlıyorum. En büyük kemikleri dahi un ufak edermiş. Bundaki tek amacıysa diğerlerine gözdağı vermekmiş. Sırtlanlar kurtlarla akraba, kurtlarsa köpekgillerden gelmedir. Geçenlerde Zhaoların evindeki köpek bana yine uzun uzun baktı, besbelli onun da amacı aynıydı, o da bir suç ortağı olmuştu. Yaşlı adamsa bilerek başını öne eğmişti, ama beni oyuna getiremeyeceklerdi. Asıl içler acısı olansa ağabeyim. O da bir insan, öyleyse o neden böyle yapıyor? Neden beni yemeleri için başkalarıyla bir oluyor? Biri suçun içerisine girince artık bunun bir suç olduğunu düşünmüyor mu? Yoksa bir şeyi, yanlış olduğunu bile bile yapacak kadar taşlaştı mı yüreği? Lanetlediğim, vazgeçirmeye çalıştığım ilk yamyam ağabeyim olacak.

VIII.

Geç bile kaldığım söylenebilir, onları çok öncesinden ikna etmeliydim...

Aniden içeri birisi girdi. Yirmilerinde ya vardı ya yoktu, yüzünü tam olarak göremedim. Etrafına gülücükler saçıyordu, başıyla beni selamladığındaysa gülümsemesini hiç de samimi bulmadım. Ona "İnsan eti yemek doğru bir şey mi?" diye sordum.

Sinsi sinsi gülümsemeye devam ederek, "Kıtlık olmadığı müddetçe kim insan eti yer ki?" diye cevapladı.

O an şıp diye anlayıverdim onun da yamyamlardan biri olduğunu. Yine de cesaretimi hemen toparlayarak sorumu tekrar ettim:

"Peki, bu doğru bir şey mi?"

"Neden böyle bir soru soruyorsunuz ki? Gerçekten çok şakacısınız... Hava da bugün ne kadar güzel, değil mi?"

"Evet, güzel bir gün. Ama sorarım size, doğru bir şey mi bu?"

Oldukça endişeli görünüyordu, "Hayır..." diye mırıldandı.

"Hayır? Peki, öyleyse neden hâlâ insan eti yiyorlar?"

"Siz neyden bahsediyorsunuz?"

"Neyden mi bahsediyorum? Bu aralar Yavrukurt Köyü'nde insan eti yiyorlar. Bütün kitaplarda kırmızı mürekkeple yazıyor."

Birden yüz ifadesi değişti, beti benzi attı: "Öyle olabilir," dedi gözlerini bana dikerek: "Eskiden beri hep böyle olmuştur."

"Eskiden beri hep böyle oldu diye doğru buluyorsunuz yani, öyle mi?"

"Sizinle bu konuyu tartışmak istemiyorum. Siz de kurcalamaktan vazgeçmelisiniz, yoksa pişman olursunuz."

Oturduğum yerden sıçradım, gözlerimi iyice açıp etrafı süzdüm, fakat adam ortada yoktu. Kan ter içinde kalmıştım. Ağabeyimden çok daha genç olmasına rağmen o da bu işin içindeydi. Anne babasından öğrenmiş olsa gerek. Korkarım kendi oğluna da çoktan öğretmişti. İşte tam da bu yüzden o çocuklar bana öfke dolu gözlerle bakıyorlardı.

IX.

İnsan eti yemekle birlikte başkaları tarafından yenilmekten de korkuyorlar, bu yüzden birbirlerine hep korku dolu ve şüpheli gözlerle bakıyorlar...

Bu takıntıdan kurtulsalar, huzur içinde işe gidebilecek, gezip tozabilecek, yiyip içebilecekler. Yapmaları gereken tek şey bu takıntıdan kurtulma girişiminde bulunmak. Lakin babalar ve oğullar, karı kocalar, kardeşler, arkadaşlar, öğretmenler ve öğrenciler birbirlerine yabancılaşmışlar, hatta can düşmanı kesilmişler. Bu yüzden birbirlerinin bu girişimde bulunmalarına mâni olarak bu gizli düzenin birer parçası olmuşlar.

X.

Bu sabahın erken saatlerinde ağabeyimi aramak için dışarı çıktım. Ben arkadan ona yaklaşırken, o dışarıda salon kapısının önünde ayakta durmuş, gökyüzüne bakıyordu. Kapının önünde dikildim ve sıradışı bir soğukkanlılık ve nezaketle ona dedim ki:

"Ağabey, sana bir söyleyeceğim var."

Hemencecik bana dönüp "Öyle mi, söyle bakalım neymiş?" dedi.

"Önemsiz bir şey ama nasıl söylesem bilemiyorum. Ağabey, ilk başlarda muhtemelen bütün ilkel insanlar az da olsa insan eti yemiştir. Sonraları, bazılarının görüşleri değiştiği için bunu bırakmıştır. İyi birer insan olmaya, gerçek "insana" dönüşmeye çabalamışlardır. Ama bazıları hâlâ sürüngenler gibi besleniyorlar. Kimileri balığa, kuşa, maymuna ve nihayetinde insana dönüştüler. Kimileriyse iyi olmayı hiç denemedi ve hep bir sürüngen olarak kaldı. İnsan eti yiyenler kendilerini yemeyenlerle kıyasladıklarında utanç duy-

maları gerek. Maymunlardan önceki sürüngenlerden çok daha fazla utanmalılar hem de.

Çok eski çağlarda Yi Ya[8] oğlunu Chieh ve Zhou yiyebilsin diye pişirmişti; tabii bu eski bir hikâye. Aslında Pan Ku cenneti ve dünyayı yarattığından beri insanoğlu birbirini hep yemiştir. Devrim dönemine kadar bu şekilde süregelmiştir. Devrim döneminden sonra da aynı şekilde devam etmiştir. Mesela, devrimci Xu Xilin'in[9] kalbini ve ciğerini yememişler miydi? Yavrukurt Köyü'nde yakalanan adamın sonu da böyle olmuş. Geçen yıl şehirde bir suçluyu idam etmişlerdi, veremlinin biri akan kana ekmek banıp yemişti.

Beni de yemek istiyorlar. Biliyorum, tek başına elinden bir şey gelmez. Peki, ama sen neden onlara katılıyorsun? Bu yamyamlardan her şey beklenir. Beni yerlerse, gayet tabii seni de yiyebilirler. Hatta birbirlerini bile yiyebilirler. Fakat sen tavrını değiştirsen herkes huzur bulacak. Çok eski zamanlardan beri bu böyle devam etse de bugün iyi birer insan olabilmek adına özel bir çaba sarf edebiliriz. Bundan böyle insan eti yenmeyecek, diyebiliriz! Ağabey, bunu yapabileceğini biliyorum. Geçen gün kiracı kirada indirim istediğinde, 'Olmaz, bu mümkün değil,' diyebilmiştin."

Önce sadece alaycı bir şekilde gülümsedi, sonraysa gözleri dehşetle parıldadı. Sırlarından bahsettiğimdeyse yüzü kireç gibi oldu. Kapının dışında aralarında Bay Zhao ve köpeğinin de olduğu muhabbetimize

8. Eski kayıtlara göre Yi Ya oğlunu pişirip M.Ö 684'ten 643'e kadar tahtta olan Chi'li Huan'a sunmuştur. Chieh ve Zhou daha eski zamanların hükümdarlarındandır. Kahraman burada hata yapmıştır. (ç.n.)

9. 1907'de Anhui eyalet başkanını öldürdüğü için idam edilen devrimcidir. İdam edildikten sonra başkanın muhafızları adamın kalbini ve ciğerini söküp yemişlerdir. (ç.n.)

maydanoz olmak için boyunlarını ördek gibi uzatan bir grup insan vardı. Yüzleri elbiseleriyle maskelenmiş gibi olduğundan onları göremedim. Bazılarının yüzü hâlâ solgundu, yine de her an bir kahkaha patlatabilecek gibi duruyorlardı. Yamyamlardan oluşan bir grup olduklarını biliyordum. Hepsinin düşüncesinin bir olmadığını da biliyordum. Bazıları insan eti şu âna dek hep yenildiği için yenilebileceğini düşünüyordu. Bazılarıysa insan eti yememeleri gerektiğini biliyordu ama yine de yemek istiyordu, bir yandan da insanların bunu ortaya çıkarmalarından korkuyorlardı. Bu nedenle söylediklerimi duyunca keyifleri kaçmıştı, fakat yine de orada durup alaycı bakışlarla beni izlemeye devam ediyorlardı.

Ağabeyim birden hiddetle dönerek onlara bağırdı:

"Defolun buradan! Ne diye bir deliye bakıp duruyorsunuz?"

İşte o an içlerindeki şeytanlığı anlamıştım. Geri adım atmaya hiç mi hiç niyetleri yoktu. Planları harfi harfine hazırdı. Şimdi de adımı deliye çıkarıyorlar. Bir gün beni yediklerinde insanlar benim için üzülmeyi bir kenara bırakın, bu yamyamlara minnettar kalacaklar. Kiracının, köylülerin kötü bir adamı yemesini anlatması da bu üçkâğıtla aynıydı. Bu da onların eski bir numarası işte.

Öfkesi burnunda ihtiyar Chen de geliverdi hemen ama ne var ki kapatamadı ağzımı. Onlarla konuşmak zorundaydım:

"Değişmelisiniz, tepeden tırnağa değişmelisiniz hem de!" dedim. "Şunu bilin ki gelecekte sizin gibi yamyamların yaşayabileceği bir karış toprak bile ol-

mayacak şu dünyada.

Değişmezseniz birbirinizi yiyip bitireceksiniz. Ne kadar çoğalırsanız çoğalın gerçek insanlar kökünüzü kazıyacak, tıpkı avcıların kurtları öldürmesi gibi. Tıpkı sürüngenler gibi!"

İhtiyar Chen kalabalığı dağıttı. Ağabeyim gözden kayboldu. İhtiyar Chen odama dönmemi söyledi. Oda zifiri karanlıktı. Kirişler ve kalaslar üzerime yıkılacak gibiydi. Biraz sarsıldıktan sonra daha da çoğaldılar ve hepsi birden tepeme yıkıldılar. Öyle ağırlardı ki hiçbir şekilde hareket edemedim. Canıma kastetmişlerdi. Üstümdeki ağırlığın gerçek olmadığını anlayınca silkinip kalktım. Ter içinde kalmıştım, söylemek zorundaydım:

"Değişmelisiniz, hem de tepeden tırnağa! Şunu bilin ki sizin gibi yamyamlar yakında bu dünyada barmamayacaklar..."

XI.

Ne güneşin ne de kapının açıldığı var. Gün dediğinse iki öğün yemekle geçiyor.

Yemek çubuklarımı elime alıp ağabeyimi düşündüm. Şimdi anlıyorum küçük kız kardeşimin nasıl öldüğünü. Bunda da ağabeyimin parmağı vardı. O zamanlar kardeşim sadece beş yaşındaydı. Ufacık, sevimli bir kız çocuğu. Annemin ağlamaktan gözlerinin pınarı kurumuştu, ağabeyimse ağlamaması için ona yalvarıyordu. Muhtemelen kardeşimi bizzat o yemişti, bu yüzden annemin ağlaması onu utandırıyordu. Tabii o utanmak nedir biliyorsa...

Kız kardeşimi ağabeyim yemişti. Sanırım annem de olan bitenin farkındaydı fakat ağlarken bunu dile

getirmemişti, belki o da bunu normal karşıladığı içindir. Dört veya beş yaşlarındayken salonun serinliğinde oturduğumu hatırlıyorum. Ağabeyim bana eğer birisi hayırlı evlat olmak istiyorsa anne babası hastalandığında etinin birazını kesip onlar için kaynatması gerektiğini söylemişti de annem sesini çıkarmamıştı. Eğer bir parçan yenilebiliyorsa tamamın da yenilebilirdi. Bir de arkandan yas tuttuklarını düşün. Akıl almaz bir şey!

XII.

Düşünmek dahi istemiyorum.

Şu an anladım ki şimdiye kadar dört bin yıldır insan eti yenilen bir yerde yaşamışım. Kardeşim öldüğünde ağabeyim evin sorumluluklarını bir süredir üstlenmiş bulunuyordu. Kim bilir, belki de kız kardeşimin etini yediğimiz pilava ve diğer yemeklerimize katmıştır ve biz de farkında olmadan yemişizdir.

Kız kardeşimin etini bilmeden yemiş olmam mümkün, yoksa şimdi de sıra bende mi?

Benim gibi bir adam, dört bin yıllık bir tarihten sonra -başta bunun hakkında hiçbir şey bilmese debir gün gerçek insanlarla karşılaşabilmeyi nasıl umut eder?

XIII.

Belki de hâlâ insan eti yememiş çocuklar vardır, değil mi? Çocukları olsun kurtaralım...

Nisan 1918

KONG YİJİ

Luzhen'deki şarap dükkânları Çin'in diğer bölgelerinkilere hiç benzemez. Luzhen'dekiler, şarapları ısıtmak için her daim sıcak suyun hazır bulundurulduğu sokağa dik açıyla bakarlar. Millet öğle vakti veya akşamleyin işinden çıkınca bir çanak şarap alır. Yirmi yıl önce dört lira ediyordu, şimdiyse on lira ediyor. Arkalarına yaslanıp sıcak sıcak içer, yorgunluklarını atarlar. Bir bakır lirayla da şarabın yanına bir tabak salamura bambu filizleri veya anason çeşnili bezelye alırlar. Bir düzine bakır liraya et yemeği de alınabilir, fakat bu müşterilerin çoğu ortadirek olduğundan çok azı bunun altından kalkabilir. Ancak ensesi kalınlar bitişikteki odaya girer ve şaraplarının yanında yemekler sipariş ettikleri sofralarına kurulup yavaş yavaş şaraplarını yudumlarlar.

On iki yaşımdayken şehrin girişindeki Refah Meyhanesi'nde garson olarak çalışmaya başladım. Meyhanenin işletmecisi aval aval baktığımı, bu yüzden ensesi kalınlara hizmet edemeyeceğimi söyledi. Bu nedenle sadece dış taraftakilere hizmet ettim. Ortadirek müşterileri daha kolay tatmin edilebilseler de arala-

rında huysuzluk edenler de oluyordu. Fıçının içinden kepçeyle boşaltılan sarı şarabı dibi görününceye kadar seyretmekte ısrar ederlerdi. Bu şekilde şarap çanağının içinde sıcak su olup olmadığını yoklarlardı.

Böyle pimpirikli müşterilerin olduğu bir ortamda şarabı sulandırmak oldukça zordu. Bundan dolayı birkaç gün sonra patronum bu iş için uygun olmadığıma karar verdi. Neyse ki sözü geçen biri tarafından işe önerilmiştim, bu nedenle beni kapı dışarı edememişti. Böylece çok sıkıcı bir iş olan şarap ısıtmaya geçmiştim.

O zamandan beri bütün günümü tezgâhın arkasında işimle meşgul olarak geçirdim. İşimi düzgün yapsam da yaptıklarım bana sıradan ve boş geliyordu. Patronum ve acımasız müşteriler de asık suratlıydı, hal böyle olunca mutlu olmak imkânsızdı. Ancak Kong Yiji meyhaneye geldiği vakit biraz olsun neşelenebiliyordum. Bundan dolayıdır ki hâlâ hatırlarım onu.

Kong uzun elbiseli olup içkisini ayakta içen tek kişiydi. Yüzünün kırışıklıkları arasında sık sık yara izleri beliren, yüzünün feri gitmiş koca bir adamdı. Yer yer ak düşmüş dağınık sakalları vardı. Kirli ve yırtık uzun elbisesi on yılı aşkındır yıkanmamış veya onarılmamış gibi duruyordu. Öyle eski bir dille konuşurdu ki söylediklerinin yarısını anlamak imkânsızdı. Soyadı Kong'du, lakabıysa bir çocuk kitabındaki ilk üç karakter olan Kong Yiji'ydi. Ne vakit dükkâna gelse herkes ona bakar ve kıkırdardı. Biri sesleniverirdi hemen: "Kong Yiji! Yüzün yara bere içinde yine!"

Söylenenleri önemsemeyerek tezgâha yanaşır ve iki çanak sıcak şarap ve anason çeşnili bezelye söylerdi. Bunun için dokuz bakır lirayı uzatırdı. Bir başkası

kasten yüksek sesle söylenirdi:

"Anlaşılan o ki yine aşırıyorsun bu aralar!"

"Ne diye iyi birinin adını asılsızca kötüye çıkarırsın?" diye sorardı Kong Yiji gözlerini açarak.

"Peh, iyi biri ha? Gözlerimle gördüm evvelsi gün Hoların evinden kitap aşırdığın için dayak yediğini!"

Kong'un yüzü kıpkırmızı kesilirdi, alnındaki damarlar karşı çıkarcasına kalınlaşırdı. "Bir kitabı almak hırsızlık olarak görülmemeli... Bir kitabı almak, öğrencilikten kalma bir alışkanlıktır, hırsızlık sayılmaz ki!" Ardından klasiklerden alıntılarla devam ederdi: "Bir beyefendi yoklukta dahi doğrudan şaşmaz."[10] Bunun gibi karman çorman eski dilde ifadelerle devam ederdi ta ki bütün meyhane neşelenip kahkahalara boğulana kadar.

Dedikodulardan duyduğum kadarıyla Kong Yiji klasikleri yalayıp yutmuş fakat memurluk sınavlarını bir türlü geçememişti. Yapacak bir şey kalmamıştı, gitgide fakirleşiyordu, neredeyse el açacak hale gelmişti. Neyse ki iyi bir hattattı, kendini geçindirecek kadar iş bulabiliyordu. Maalesef zaafları da vardı, tembeldi ve içmeye bayılıyordu. Birkaç gün sonra yanma kitaplarını, kâğıtlarını, fırçalarını ve mürekkeplerini de alıp tamamen gözden kayboldu. Bu şekilde birkaç kez daha gözden kaybolunca kimse ona iş vermez oldu. Onun içinse ara sıra aşırmaktan başka çare kalmamıştı. Meyhanedeyse örnek davranışları vardı. Asla ücret ödemezlik etmezdi, bazen halihazırda parası olmasa da ismini borçlular listesine yazdırır bir ay geçmeden de hemen sildiriverirdi.

10. Konfüçyüs'ün *Seçme Eserleri*'nden. (ç.n.)

Yarım çanak şarabı içtikten sonra yeniden soğukkanlı halini alırdı. İşte o zaman biri sorardı:

"Kong Yiji sahiden okumayı biliyor musun?"

Böyle sorular karşısında yerin dibine giren Kong'a şöyle sormaya devam ederlerdi:

"Öyleyse nasıl oldu da en basit sınavları bile geçemedin?"

İşte o vakit kederlenirdi Kong. Yüzünün rengi atar, dudakları şu anlaşılmaz klasik ifadeleri dile getirmek için kımıldardı. Tüm meyhane yine içtenlikle kahkahalara boğulur, kendinden geçerdi.

Böyle zamanlarda, patronumdan fırça yemeden ben de kahkahalara katılırdım. Patron da kahkahaları harekete geçirmek için bizzat sorardı böyle soruları. Oysa biliyordu Kong'la konuşmanın nafile olduğunu. Onunla konuşmak bir çocukla konuşmaktan farksızdı. Bir keresinde bana şöyle sormuştu:

"Okula gittin mi hiç?"

Başımı sallayarak, "Evet," dedim.

"Öyleyse test edeceğim seni, hui-xiang'daki (anason bezelyeleri) hui karakterini nasıl yazıyorsun?" dedi.

"Elbette bir dilenci tarafından teste tabi tutulmayacağım," diye düşündüm. Bu yüzden onu duymazdan geldim.

Biraz bekledikten sonra içtenlikle dedi ki:

"Yoksa yazamıyor musun? Ben sana göstereyim. Bunları aklında tut. Bu karakterleri hatırlamak zorundasın. Çünkü gün gelip kendi dükkânını açtığında hesaplarını tutabilmek için onlara ihtiyaç duyacaksın."

Uzun bir süre kendi dükkânımı açamayacağım aşikârdı. Dahası patronumuz asla anason bezelye-

lerinin hesabını yapmazdı. Eğleniyordum fakat gına gelmişti artık. Umursamazca cevapladım: "Kim senin öğretmen olmanı ister ki? Hui karakterinin kökü çimden gelmiyor mu?

Kong'un keyfi yerindeydi. İki uzun tırnağını tezgâha vurarak "Evet, doğru, Hui yazmanın dört farklı yolu vardır. Bunları biliyor musun?" dedi. Bu sefer sabrım taşmıştı, kaşlarımı çattım ve uzaklaştım. Kong Yiji tezgâhta karakterleri çizebilmek için parmağını şaraba daldırmıştı. Fakat aldırış etmediğimi görünce derin bir ah çekti, oldukça kırgın gözüküyordu.

Bazen kahkahaları duyan mahallenin çocukları da eğlenceye katılırlardı. Hepsi Kong Yiji'nin etrafına toplanırdı, o da onlara birer parça anason çeşnili bezelye verirdi. Çocuklar bezelyelerini yedikten sonra yine gözleri tabaklarda gezinmeye devam ederdi. Kong'sa sinirlenir, eline tabakları aldığı gibi derdi ki: "Daha fazlası yok, elimde olan buydu." Sonra da bezelyelere bakarak başını sallardı. "Vallahi yok, hakikaten çok yok." O zaman çocuklar kahkahalar atarak koşuştururlardı.

Kong Yiji çok iyi bir arkadaştı fakat o yokken kimse yokluğunu hissetmiyordu. Bir gün, Güz Ortası Bayramı'ndan[11] birkaç gün önce, meyhanenin işletmecisi güç bela hesaplarla uğraşıyordu. Panoyu duvardan alıp birden dedi ki: "Kong Yiji uzun zamandır ortalıklarda yok, on dokuz bakır liralık borcuysa hâlâ ödenmemiş!" İşte o zaman fark ettim onu uzun zamandır

11. Güz Ortası Bayramı, Çinlilerin geleneksel Ay Takvimi'ne göre, her yılın 8. ayının 15'inde kutlanır. Çinliler, dolunayı aile üyelerinin bir araya gelmesinin sembolü olarak gördüğü için, bu güne "aile üyelerinin bir araya gelmesi bayramı" da denir. (e.n.)

görmediğimizi. "Nasıl gelsin ki?" dedi müşterilerden beri. "Son yediği dayakta bacakları kırıldı."

"Ah!"

"Yine aşırıyordu. Ama bu sefer buraların bilgini Bay Ting'i soymaya çalışacak kadar aptallaştı. Onun elinden kim kurtulabilir ki?"

"Eee sonra?"

"Sonra ne? Önce itiraf ettirdiler sonra da dövdüler. Bütün gece bacakları kırılana kadar dövdüler."

"Sonra ne oldu?"

"Bacakları kırıldı işte."

"Tamam da sonra ne oldu işte?"

"Sonra mı? Kim bilir? Belki de ölmüştür."

Meyhanenin işletmecisi sorularına devam etmedi, fakat hesaplarla uğraşması yavaşladı.

Güz Festivali'nden sonra rüzgâr şiddetini artırıyordu, gün geçtikçe hava soğuyordu, kış kapıya dayanmıştı. Tüm günümü sobanın yanı başında geçiriyor olsam da pamuklu ceketimi giymek zorundaydım. Günün birinde, dükkânda kimsecikler yokken gözlerim kapalı otururken bir ses işittim:

"Bir çanak sıcak şarap."

Ses oldukça kısık fakat tanıdıktı. Başımı kaldırdığımda etrafta kimse yoktu. Ayağa kalktım ve kapıya baktım. Tezgâhın altında eşiğe bakınarak oturuyordu Kong Yiji. Yüzü bir deri bir kemik kalmış, çok korkunç bir haldeydi. Üstünde eski püskü bir ceket vardı. Bir hasırın üzerinde bağdaş kurmuş oturuyordu. Beni görünce tekrar etti:

"Bir çanak sıcak şarap."

Bu sırada patron tezgâha yaslanarak: "Oradaki Kong Yiji mi? Senin hâlâ on dokuz bakır lira borcun

var!"

"Şey, bir dahaki sefere borcumu kapatacağım," dedi Kong acıklı bir şekilde. "Ama şu an için param var, şarabın iyisinden olsun."

Patron, her zamanki gibi kıkırdayarak dedi ki:

"Kong Yiji, yine hırsızlık yapıyormuşsun!"

Kong'sa hışımla çıkışmak yerine sakince:

"Her zamanki gibi çok şakacısın," dedi.

"Şaka mı? Çalmadıysan ne diye bacaklarını kırdılar?"

Kısık bir sesle "Düştüm," dedi Kong, "düştüğüm için kırıldılar." Gözleri patrona konuyu burada kapatalım dercesine yalvarıyordu. O zamana kadar çoktan bir kalabalık toplanmış, Kong'la eğlenmeye başlamışlardı. Bense şarabı ısıttım, servisini hazırladım ve eşiğe getirdim. Eski püskü ceketinden dört bakır lira çıkarıp elime tutuşturdu. O an fark ettim ki elleri çamurluydu buraya sürünerek gelmiş olsa gerek. Şarabını hemen bitirip gırgır şamatanın arasında elleriyle kendini sürüyerek yavaş yavaş oradan uzaklaştı.

Uzun zaman Kong'u tekrar göremedik. Yılın sonunda meyhane işletmecisi panoyu eline alınca dedi ki: "Kong'un hâlâ on dokuz bakır lira borcu var!" Ertesi yıl Ejderha Teknesi Festivali'nde de aynı şey oldu. Bir sonraki Güz Ortası Bayramı geldiğindeyse bunun sözünü etmedi. Bir yıl daha onu göremeden geçti.

O günden sonra bir daha görmedim onu, belki de Kong Yiji bu kez gerçekten ölmüştü.

Mart 1919

İLAÇ

I.

Bir güz sabahıydı. Ay gözden kaybolmuş, fakat güneş henüz doğmamıştı, gökyüzü maviye çalan kara bir çarşaf gibi görünüyordu. Birkaç haydut dışında herkes uykudaydı. İhtiyar Shuan aniden fırladı yatağından. Bir kibrit çakarak gres kaplamalı gaz lambasını yakmasıyla çayevinin iki odasını ruhani bir ışık kapladı.

"Şimdi mi gidiyorsun?" diye sordu yaşlı bir kadın sesi. Ardından içerideki küçük odadan bir öksürük nöbetinin sesi duyuldu.

"Hıhı."

İhtiyar Shuan elbiselerini iliklerken bir yandan kadını dinliyordu. Sonra ellerini gererek, "Bitirelim şu işi," dedi.

Karısı el yordamıyla biraz aradıktan sonra yastığın altından bir paket gümüş lira çıkardı ve Shuan'a uzattı. İhtiyar Shuan paraları cebine koyup eliyle yokladı. Sonra da bir kâğıt fener yakıp lambasını üfledi ve içerideki odaya girdi. Bir hışırtı duyuldu, ardından şiddetli bir öksürük. Etraf yine sessizleşince İhtiyar

Shuan usulca seslendi: "Evlat, kalkmıyor musun? Annen dükkânla ilgilenecek."

Yanıt alamayan İhtiyar Shuan oğlunun yeniden uykuya daldığını düşünerek sokağa çıktı. Karanlıkta gri yoldan başka hiçbir şey görülemiyordu. Fenerin ateşi ancak önünü aydınlatıyordu. Ara sıra köpeklere rastladı fakat hiçbiri havlamıyordu. Dışarısı evden çok daha soğuk olsa da İhtiyar Shuan sanki birden gençleşmiş ve hayat veren mucizevî bir güce erişmişçesine dipdiriydi. Adımlarını hızlandırdıkça yol belirginleşmeye, gökse aydınlanmaya başladı.

Yürümeye dalan İhtiyar Shuan, kavşağı birden karşısında görünce afalladı.

Bir dükkânın kapalı kapısının saçağı altında durmak için birkaç adım geri gitti. Bir süre sonra üşümeye başladı.

"Ah, eski bir ahbap."

"Keyfi oldukça yerinde..."

İhtiyar Shuan birkaç kişi yanından geçerken gözlerini açıp fırladı yerinden. Hatta birisi ona bakmak için geri döndü, yüzünü tam göremese de adamın şehvetli gözleri parıl parıl parlıyordu, tıpkı açlıktan kıvranan birinin yemeğe bakışı gibi. Feneriyle etrafına bakınan İhtiyar Shuan, adamın gitmiş olduğunu fark etti. Kesesini yokladı, ağır paket hâlâ yanındaydı. Sonra etrafına bakındı ve kayıp ruhlar gibi gezinen ikişerli üçerli tuhaf insanlar gördü. Onlara dikkatle baksa da tuhaflıklarından başka bir şey göremedi.

Az sonra etrafta dolaşan askerler gördü. Üniformalarının hem önünde hem arkasında olan büyük beyaz halkalar çok uzaktan bile seçilebiliyordu. Yaklaştıklarında koyu kırmızı kuşaklarını da gördü. Bir

saniye sonra, birbirlerini eze eze koşan bir kalabalık geçti. Ardından daha önceden orada bulunan küçük gruplar da kalabalığa doğru akın ettiler. Kavşağın hemen gerisinde aniden durup yarım daire şeklinde toplandılar.

İhtiyar Shuan da o yöne bakıyordu fakat kalabalıktan ne olup bittiğini göremiyordu. Herkes birbirinin omuzları üzerinden boynunu uzatmış ileriye bakıyordu, uzaktan tıpkı tavana asılmış ördek başları gibi görünüyorlardı. Bir anlığına ortalık sakinleşmişti ki bir ses duyuldu. Bu sesle hareketlenen insanlar gerisin geriye koşmaya başladı. Kalabalığın arasında kalan İhtiyar Shuan az daha eziliyordu.

İhtiyarın hemen önünde baştan aşağı karalar içinde bir adam, "Hey! Para peşin, kırmızı meşin!" dedi. Hançer gibi gözleri İhtiyar Shuan'ı iki büklüm ediyordu. Adamın ellerinden kırmızı damlalar damlıyordu; biriyle bir somun haşlanmış ekmeği tutuyor, diğeriyle ihtiyarı dürtüyordu.

İhtiyar Shuan hazırladığı paraları alelacele uzatırken tir tir titriyordu. Ne var ki ekmeği almaya cesaret edemedi. İçlerinden biri sabırsızlanarak: "Neden korkuyorsun, neden almıyorsun?" diye bağırdı. İhtiyar hâlâ tereddüt içindeyken karalar içindeki adam kâğıt feneri eline alıp somun ekmeği sardı. Bir yandan gümüş paraları alırken paketi de İhtiyar Shuan'ın eline tutuşturdu. "Aptal ihtiyar..." diye mırıldanarak başından defetti.

Birisi, "Bu kimin için?" diye sordu, fakat İhtiyar Shuan cevap vermedi. Şu an tek düşündüğü elindeki paketti. Onu sanki eşi benzeri olmayan antika bir esermiş gibi taşıyordu. Dünya yıkılsa umurunda ol-

mazdı. Bu yaşam iksirini evine götürürken sevinçten havalara uçuyordu. Güneş göğe yükselmiş, ihtiyarı dosdoğru eve götüren yolu ve ardındaki "Eski Köşk" yazılı solgun eskimiş levhayı çoktan aydınlatmıştı.

II.

İhtiyar Shuan eve vardığında dükkân çoktan temizlenmiş, sıra sıra çay masaları pırıl pırıl olmuştu. Ne var ki dükkân henüz siftah yapmamıştı. Oğlu duvar dibinde bir masada oturmuş yemek yiyordu. Alnı boncuk boncuk terlemişti, astarlı ceketi omurgasına yapışmış, kürek kemikleri öyle bir sıkışmıştı ki ters dönmüş bir V şeklini almıştı. İhtiyar'ın başlangıçta net olan görüş açısı yeniden bozulmuştu. Karısı sabırsız bakışları ve titreyen dudaklarıyla mutfaktan koşturarak gelmişti:

"Aldın mı?"

"Evet."

Birlikte mutfağa geçip bir süre konuştular. Sonra yaşlı kadın masanın üzerine saçtığı kurumuş nilüfer yapraklarını almak üzere dışarı çıktı ve hemencecik geri döndü. İhtiyar Shuan kıpkırmızı olmuş somun ekmeği kâğıt fenerden çıkarıp nilüfer yapraklarının üzerine koydu. Küçük Shuan yemeğini bitirmişti ki annesi birden bağırmaya başladı:

"Orada kal Küçük Shuan, sakın buraya geleyim deme!"

İhtiyar Shuan sobanın ateşini harlayıp yeşil paketi ve kırmızı beyaz fener kâğıdını sobanın üzerine koydu. Kırmızı siyah bir alevin parlamasıyla dükkâna tuhaf bir koku yayıldı.

"Güzel kokuyor! Ne yiyorsunuz?" Kambur gelmişti. Bütün gününü çayevinde geçirenlerdendi. İlk gelir, en son o giderdi. Tökezleyerek gidip caddeye bakan köşedeki masaya oturdu. Sorusunu yanıtlayan olmamıştı.

"Kabarmış pilav lapası mı?"

Hâlâ yanıt yoktu. İhtiyar Shuan onun için apar topar çay demledi.

Annesi, "Buraya gel, Küçük Shuan!" diyerek çocuğu içerideki odaya çağırdı. Bir tabure çekip oturttu. Sonra, içinde yuvarlak siyah bir şey olan tabağı önüne koyup şefkatle şöyle dedi:

"Ye bunu oğlum. Yersen daha iyi olacaksın."

Küçük Shuan siyah şeyi eline alıp baktı. Sanki hayatı avuçlarının içindeki bu şeye bağlıymış gibi tuhaf bir hisse kapıldı. Sonra közlenmiş kabuğu ortadan ikiye bölünce içinden sızan beyaz bir duman geride yalnız iki parça haşlanmış ekmek bırakarak etrafa yayıldı. Hemencecik yemiş, ağzında tadı bile kalmamıştı, geri kalan tek şey boş bir tabaktı. Bir yanında annesi bir yanında babası duruyordu. Besbelli bakışlarıyla bir yandan ona bir şeyler anlatmaya bir yandan da olan biteni anlamaya çalışıyorlardı. Küçük kalbi yine hızlı hızlı çarpmaya başlayan Küçük Shuan ellerini göğsüne bastırıp yeniden öksürmeye başladı.

"Biraz uyursan bir şeyciğin kalmayacak," dedi annesi.

Küçük Shuan, itiraz etmeden öksürükler içinde uyudu. Kadın, oğlunun nefes alışı normale dönünceye kadar başında bekledi, sonra usulca her tarafı yamalı bir yorgan örttü üzerine.

III.

Dükkân kalabalık olduğundan İhtiyar Shuan işi başından aşkındı. Koca bir bakır çaydanlıkla bir müşteriden ötekine çay yetiştiriyordu. Gözlerinin altı halka halka kararmıştı.

"İyi misin, İhtiyar Shuan? Neyin var?" diye sordu aksakallının biri.

"Yok bir şeyim."

"Emin misin? Evet, doğru ya yüzün gülüyor zaten," diye düzeltti kendini yaşlı adam.

"İhtiyar Shuan biraz meşgul, hepsi bu," dedi Kambur. "Eğer oğlu..." Cümlesini bitiremeden tombul yanaklı bir adam atıldı. Üzerinde koyu kahverengi tişörtü vardı, belindeki koyu kahverengi geniş kemeriyse yarım yamalak bağlanmış, doğru düzgün iliklenmemişti bile. Girer girmez İhtiyar Shuan'a bağırdı:

"Oğlun yedi mi? Daha iyi mi şimdi? Hadi yine iyisin, İhtiyar Shuan. Ne şans ama! Kulaklarımla duymasam..."

Bir elinde çaydanlık tutup, diğerini saygıdan ötürü indirip gülümseyerek dinledi İhtiyar Shuan. Oradaki herkes hürmetle dinliyordu. Gözlerinin altı kararmış olan yaşlı kadın İhtiyar Shuan'ın yeni gelenler için kaynattığı suyla birlikte içinde çay yapraklarına ilaveten zeytin de olan çanağıyla gülümseyerek geldi.

"Bu garantisi olan bir ilaç, diğerleri gibi değil!" diye iddia etti şişman yanaklı adam.

"Sıcak sıcak geldi ve soğumadan yendi!"

"Evet, aslında Kang Amca'nın yardımı olmadan bunu asla başaramazdık," diyerek teşekkür etti yaşlı kadın sevgi dolu bir sesle.

"Bu garantisi olan bir ilaç! Böyle sıcak sıcak ye-

mek. İnsan kanına daldırılmış bir parça her derde devadır, vereme bile!"

"Verem" kelimesi yaşlı kadının tadını kaçırmıştı, birden rengi attı. Yine de kendini gülümsemeye zorlayarak bir an önce bir bahane bulup dışarı çıktı. Bu sırada kahverengiler içerisindeki adam bas bas bağırarak içerideki çocuğu uyandıracak kadar düşüncesizdi. Çocuk uyandı ve öksürmeye başladı.

"Küçük Shuan'ın başına devlet kuşu kondu resmen! Şüphesiz, hastalığı tamamen geçecek. İhtiyar Shuan'ın yüzünün gülmesine şaşmamak gerek." O konuşurken aksakallı, kahverengilinin yanma yanaşıp kısık bir sesle sordu:

"Bay Kang, bugün idam edilen suçlunun Xia ailesinden olduğunu duydum. Kimdi o? Neden idam edildi?"

"Kim mi? Dul Xia'nın oğlu tabii ki! Küçük hergele!"

Bay Kang söylediklerine herkesin nasıl kulak kesildiğini fark edince hepten kendinden geçti, avazı çıktığınca bağırmaya başladı.

"O düzenbaz yaşamayı istemedi, düpedüz istemedi yaşamayı. Bu sefer elimden bir şey gelmezdi. Gardiyan Kızılgöz, üstünden başından çıkanlara bile el koymuştu. En şanslıları bizim İhtiyar Shuan'dı. Sonraysa Üçüncü Amca Xia'ydı, bir sent dahi ödemek zorunda kalmadan yirmi beş gümüş liralık ödülün tamamını cebe indirmişti."

Küçük Shuan yavaş yavaş içerideki odaya doğru yürüdü, elleri göğsünde öksürüklerinin ardı arkası gelmiyordu. Mutfağa girerek bir çanağa soğuk pirinç doldurdu, üstüne de sıcak su ekledikten sonra oturup

yemeye başladı. Annesi etrafında gezinirken usulca sordu:

"Oğlum, şimdi daha iyi hissediyor musun, yoksa hâlâ halsiz misin?"

Kang, "Kesin çözüm!" diyerek göz attı çocuğa. Ardından konuşmasına devam etti. "Üçüncü Amca Xia gerçekten akıllı biri. Eğer ihbar etmemiş olsaydı, belki bütün ailesi idam edilebilir, mallarına el konulabilirdi. Peki ya o ne yaptı? Aklını kullanarak mal varlığını daha da artırdı. O genç hergele bunu hak etmişti zaten. Gardiyanı bile isyan ettirmeye çalıştı!"

"Ne saçmalıyorsunuz siz?" Arka sıralarda oturan yirmilerinde bir adam bu söylenenler karşısında öfkelendi.

"Biliyorsunuz, Kızılgöz onun ağzını aramaya çalıştı fakat o boş konuşmaktan başka bir şey yapmadı. O, 'Yüce Jiag İmparatorluğu bizimdir,' dedi. Bir düşünün, sizce bu mantıklı mı? Kızılgöz onun evdeki yaşlı annesinden başka kimsesinin olmadığını biliyordu, ne var ki bu kadar yoksul olabileceklerini hiç düşünmemişti. Ondan hiç para sızdıramamıştı, çoktan küplere binmişti bile. Genç şapşalsa bardağı taşıracak ve Kızılgöz de ağzına iki tane vuracaktı."

"Kızılgöz yaman boksördür. Tokatları fena acıtmış olsa gerek!" diye iftihar etti köşede, duvar dibinde oturan Kambur. "İt herifin de dövülmekten korktuğu yoktu. Ne kadar üzüldüm anlatamam!"

"Böyle bir sefilin dövülmesinde üzülecek bir şey yok," dedi Aksakal.

Kang, Aksakal'a küstahça baktı ve onu hor görerek dedi ki: "Demek istediğini yanlış anladın, o Kızılgöz için üzgündü."

Dinleyenler donup kaldı, kimse sesini çıkarmadı. Küçük Shuan pilavını bitirmişti, su gibi terliyor, sanki buharlaşıyordu.

"Kızılgöz delisi için üzgünüm! Kafayı yemiş olmalı!" dedi Aksakal sanki birdenbire aydınlanmış gibi.

"Kafayı yemiş olmalı!" diye tekrarladı yirmilerindeki adam.

Bir kez de müşteriler tekrarladılar ve muhabbet böylece sürüp gitti. Gürültü patırtı devam ederken çocuk öksürük krizine kapılmıştı. Kang çocuğun yanma yetişti ve omzuna hafifçe vururken şöyle dedi:

"Bu garantisi olan bir ilaç! Böyle öksürüp durma, Küçük Shuan! Kesin çözüm!"

"Kafayı yemiş olmalı!" diye onayladı son olarak Kambur başını sallayarak.

IV.

Eskiden şehir duvarının bitişiğinde olan ve batı kapısının dışında kalan arazi halka açıktı. Gelip geçenlerin kestirme yol arayışında üstüne basa basa çizdikleri zikzak şeklindeki patika, doğal bir sınır haline gelmişti. Patikanın solunda idam edilmiş suçlular ve hapishanede bakımsızlıktan ölenler gömülüydü, sağındaysa yoksulların mezarları vardı. Her iki yanda sıkı sıkı sıralanmış mezar tepecikleri zengin bir kimsenin doğum günü için hazırlanmış sandviçler gibi görünüyordu.

O yıl Jiag Ming Festivali hiç olmadığı kadar soğuk geçmişti. Söğütler neredeyse tahıl tanecikleri kadar filiz vermeye başlamıştı. Şafak vaktinden hemen sonra İhtiyar Shuan'ın karısı dört tabak yemek ve bir

çanak dolusu pilav getirdi ve yolun sağında yeni bir mezar kazılmadan önce ağıt yakmaya başladı. Kâğıt paraları yaktığındaysa[12] bilinçsizce yere oturdu bir şeyi bekliyormuş gibi, ne olduğunu kendisi de bilmiyordu. Birdenbire esmeye başlayan rüzgâr kısacık saçlarını savurdu, saçlarında geçen yılkinden çok daha fazla beyaz vardı.

Saçları ağarmış, yırtık pırtık elbiseler içerisinde bir kadın daha patikaya doğru geldi. Elinde eski, yuvarlak, verniklenmiş bir sepet ve içinden sarkan bir miktar kâğıt para taşırken tereddüt ederek yürüyordu. İhtiyar Shuan'ın karısını yerde oturmuş kendisini izlerken gördüğünde bir an duraksadı ve buz kesilmiş yüzü birden kızardı. Sonra cesaretini topladı ve sol tarafta sepetini yanı başına bıraktığı mezara yanaştı.

Mezar Küçük Shuan'ınkinin tam karşısındaydı, arada sadece patika vardı. İhtiyar Shuan'ın karısı öteki kadının dört tabak yemeği ve bir çanak pilavı hazırladığını, ardından ağıt yakıp paraları ateşe verdiğini görünce, "Ölen oğlu olmalı" diye düşündü. Yaşlı kadın birkaç amaçsız adım attı, boş boş etrafa bakındı, sonra aniden titreyip başı dönüyormuş gibi geriye doğru yalpalamaya başladı.

Evlat acısı aklını başından almış olmalıydı. İhtiyar Shuan'ın karısı kalktı, patikanın öte yanına geçti ve dedi ki: Hadi kalk, gidelim artık."

Kadın söylenene aldırış etmeyerek başka bir tarafa bakıp dedi ki: "Bak, o da nedir?"

İhtiyar Shuan'ın karısı kadının gösterdiği yere baktı ve önlerindeki mezarın üzerini henüz otların

12. Bazı Asya dinlerinde ölünün ardından para yakılır. Paranın yakılmasındaki amaç, ölen kişinin ölümden sonraki hayatında onu kullanabilmesidir. (e.n.)

kaplamadığını gördü. Toprağın çirkin parçaları hâlâ görünüyordu. Dikkatli baktığındaysa tepeciğin üzerinde halka halka kırmızı ve beyaz çiçekler olduğunu fark edince şaşırıp kaldı.

İkisi de düzgün göremiyordu. Yine de bu kırmızı beyaz çiçekleri net bir şekilde görebiliyorlardı. Çiçekler sayıca çok değildi fakat bir daire şeklinde yerleştirilmişti, canlı olmasalar da inci gibi dizilmişlerdi. Küçük Shuan'ın annesi etrafa bakındı ve oğlunun mezarını buldu. Tıpkı diğerlerinin çoğu gibi, onunkine de birkaç solmuş çiçekler serpiştirilmişti. Aniden bir beyhudelik duygusuna kapıldı ve halkalar hakkında meraklanmayı kesti.

Bu sırada yaşlı kadın daha yakından bakabilmek için mezara yaklaştı. Kendi kendine "Çiçeklerin kökleri yok," dedi. "Burada açmış olamazlar. Buraya kim gelmiş olabilir ki? Çocuklar oynamaya gelmez buraya keza hiçbir akrabamız da gelmedi şimdiye kadar. Ne olmuş olabilir ki?" Aklındaki soru işaretlerini gidermeye çalıştı ta ki gözlerinden yaşlar süzülünceye ve avazı çıktığınca bağırıncaya kadar:

"Oğlum, sana haksızlık ettiler, günahına girdiler ve sen de bunları unutmadın. Acın hâlâ o kadar taze ki böyle mucizeler yaratarak beni haberdar mı ediyorsun?"

Dört bir yanına baktı, tek görebildiği yapraksız bir dala tünemiş bir kargaydı. "Biliyorum," diye devam etti. "Seni kasten öldürdüler. Bir gün hesaplaşma vakti gelecek, cennette hesabını soracaksın onlardan. Şimdi nur içinde yat... Gerçekten buradaysan ve beni duyabiliyorsan şu kargayı bir işaret olarak mezarına uçur.

Rüzgâr dineli çok olmuş, kurumuş otlar bakır teller gibi kaskatı kesilmişti. Zayıf, titrek bir ses havada uğulduyordu, sonraları duyulmaz oldu. Havada bir ölüm sessizliği vardı. İki kadın kuru otlar arasında dikelip kargaya baktılar, ağacın sert bir dalındaki karga, boynunu bükmüş, demir gibi çakılı kalmıştı.

Zaman geçmişti. Genci yaşlısı, daha çok insan mezarları ziyarete gelmişti. İhtiyar Shuan'ın karısı, her nasılsa, aklından sıkıntısı uçup gitmiş gibi hissetti ve ayrılmak isteyerek öteki kadına, "Hadi gidelim," dedi. Yaşlı kadın bir ah çekip pilavı ve tabakları aldı. Bir anlık duraksamanın ardından kendi kendine mırıldandı: "Bu ne demek oluyor şimdi?"

Otuz adım kadar gitmişlerdi ki kaba bir karga sesi duydular. Afallayarak etraflarına bakınca kanatlarını germiş, uçmak için hazırlanan kargayı gördüler. O esnada karga ufka doğru ok gibi fırladı.

Nisan 1919

YARIN

"Sesi çıkmıyor, çocuğun nesi var?" Elinde bir çanak şarapla Kırmızı Burunlu Kong konuşurken başını yandaki eve doğru uzatmıştı iyiden iyiye. Mavi Derili Ah-wu kendi çanağını yerine koyduğu gibi arkadaki koca çanağa bir yumruk salladı.

"Ah..." diye homurdanmaya başladı. "Anılarım depreşiyor yine!"

Kuş uçmaz kervan geçmez, oldukça ücra bir kasabaydı Luzhen. Gece bastırmadan ahali kapılarını kapatmış, herkes uykusuna dalmıştı. Gece yarısı olduğunda sadece iki aile ayaktaydı. Dördüncü Shan'ın karısının yaşadığı evin bitişiğindeki Refah Meyhanesi'nde birkaç obur tıkınıyordu. İki yıl önce dul kalmış kadının kendi ve üç yaşındaki yavrucağının geçimini sağlamak için pamuk ipliği bükmekten başka çaresi yoktu. Bundan dolayı geç saatlere kadar çalışırdı. Birkaç gündür evinden çıt çıkmıyordu, belli ki ip bükmüyordu. Kasabada sadece iki aile o saatte ayakta olduğu için evinden çıt çıkıp çıkmadığını fark edecek olanlar doğal olarak İhtiyar Kong ve ahbaplarıydı.

Şarapla kafayı bulan İhtiyar Kong, kendini bir

kuş gibi hissederken kadehini bir yudumda dikmiş ve bir halk şarkısı söylemeye başlamıştı.

Bu sırada Dördüncü Shan'ın karısı, biricik hazinesi Bao'er kucağında, yatağının başında oturuyordu. Dokuma tezgâhıysa olduğu yerde öylece duruyordu. Loş ışık Bao'er'in yüzüne vuruyor, ateşli yanaklarını mosmor yapıyordu.

"Gitmediğim tapınak kalmadı, tanrılara adaklar adadım. Hani oğlum kesin iyileşecekti? Bu sefer de iyileşmezse ben ne yaparım? Doktor Ho Xiaoxian'a götüreyim bir de. Belki de Bao'er sadece geceleri fenalaşıyordur. Yarın güneş kendini yeniden gösterince, hastalığı uçup gider ve daha rahat nefes alır belki de. Birçok hastalık böyledir."

Dördüncü Shan'ın karısı saf bir kadındı. "Ama"nın ne denli korkunç bir kelime olduğunu bilmezdi. "Ama" sayesinde birçok kötü şey iyiye, birçok iyi şeyse kötüye dönüşebilir. Yazın geceler kısa olur. İhtiyar Kong ve diğerleri şarkı söylemeyi yeni bırakmışlardı ki güneş kendini gösterdi. Pencerenin aralığından şafağın gümüşi rengi içeriye süzülmeye başladı.

Sabahı beklemek diğer insanlar için olduğu kadar sıradan bir şey değildi Dördüncü Shan'ın karısı için. Vakit geçmek bilmiyordu, her nefesinde son nefesini verir gibiydi Bao'er. Nihayet gün doğmuştu. Parlak günışığı lamba ışığını bastırmıştı. Bao'er'in nefesi kesildikçe burun delikleri titriyordu.

Dördüncü Shan'ın karısı bunun hastalığa delalet olduğunu bildiğinden ağlamaklı olmuş fakat gözyaşlarını bastırabilmişti. Tek umudu oğlunu Doktor Ho'ya götürmekti. Sıradan bir kadın olabilirdi fakat henüz azminden bir şey kaybetmemişti. Ayağa fırlayıp do-

laba yürüdü, varını yoğunu çıkardı. Topu topu on üç küçük gümüş lirası ve yüz seksen bakır kuruşu vardı. Hepsini bir pakete koydu. Kapıyı pencereyi kilitleyip oğlunu apar topar Doktor Ho'nun evine götürdü.

Erken bir vakit olmasına rağmen sırada bekleyen dört hasta vardı. Kayıt için kırk bakır kuruşu ödedi, Bao'er beşinci sıradaydı. Doktor Ho çocuğun nabzını ölçmek için iki parmağını uzattı. Doktorun upuzun tırnakları vardı. Dördüncü Shan'ın karısı içten içe hayret etmişti, "Eminim, oğlumun yaşayacağı daha nice yıllar var, olmalı," diye düşünürken. Bir an olsun kaygılanmamak elinde değildi. Gergin bir şekilde şöyle sormadan edemedi:

"Baomun nesi var doktor?"

"Sindirim sisteminde bir tıkanma var."

"Ciddi bir şey mi? O yaşaya..."

"Önce bu iki reçetedekileri alın."

"Oğlum nefes bile alamıyor, burun delikleri sürekli titriyor."

"Ateş elementi,[13] metalden üstündür..."

Doktor Ho cümlesini bitirmeden gözlerini kapattı ve Dördüncü Shan'ın karısının ağzından bir kelime daha çıkmadı. Doktorun karşısında reçeteleri henüz yazmış otuzlarında bir adam oturuyordu.

"İlki, Bebek Koruma Hapları," dedi kâğıdın köşesinde bir yeri göstererek. Bunları sadece Jia ailesinin Deva Dükkânı'ndan temin edebilirsiniz. Dördüncü Shan'ın karısı kâğıdı alıp düşünceli bir halde oradan

13. Eski Çin'de beş element olduğuna inanılırdı: ateş, tahta, toprak, metal ve su. Bu inanca göre ateş metalden üstündü. Doktorlar bu beş elementi kalp, akciğer, karaciğer, dalak ve böbreğin karşılığı olarak düşünürlerdi. Burada doktor, çocuğun kalbindeki hastalığın akciğerlerine yayıldığını ima etmektedir. (ç.n.)

uzaklaştı. Sıradan bir kadın olabilirdi fakat Doktor Ho'nun evini, Deva Dükkânı'nı ve evini biliyordu. Bu üçü bir üçgen şekli oluşturuyordu. Bundan dolayı eve dönmeden önce ilaçları alması daha basit olacaktı. Var gücüyle Deva Dükkânı'na gitti. Reçeteyi yavaş yavaş okurken tezgâhtarın da uzun tırnakları görünüyordu. Ardından, ilaçları paketlemeye başladı. Küçük Baosu kollarında bekliyordu kadıncağız. Bao'er minicik elleriyle uzanarak annesinin saçlarını çekiştirmeye başladı. Daha önce hiç böyle bir şey yapmamıştı, annesi dehşete düştü.

Güneş ta tepeye yükselmişti. Kollarında yavrusu ve bir paket ilaçla kadın yürüdükçe yükünün daha da ağırlaştığını hissediyordu. Çocuğun yerinde durmaması yolu daha da zor hale getiriyordu. Biraz soluklanmak için önünden geçtiği bir evin kapı eşiğine oturmak zorunda kalmıştı. Ter içinde kaldığından elbiseleri vücuduna yapışıyordu. Bao uykuya dalmıştı. Tekrar ayağa kalkıp yoluna devam edecekti, fakat oğlu hâlâ taşınmayacak kadar ağır geliyordu. Arkasından bir ses duydu:

"Bırak ben taşıyayım oğlunu!" Mavi Derili Ah-wu'nun sesiydi sanki. Arkasını dönüp baktığında emin oldu. Seslenen uykulu gözleriyle kendisini takip eden Ah-wu'ydu.

Kadıncağız kendisine yardım edecek birinin gelmesi için dua ediyordu, fakat bu kişinin Ah-wu olmasını istemezdi. Aslında Ah-wu efendi biriydi. Kendisine yardım etmek için epey ısrar etmişti. Sonunda, birkaç geri çevirmenin ardından o da pes etmişti. Ah-wu çocuğu kucağından alırken, kadın göğsünde bir sıcaklık dalgası hissetti, yüzü kıpkırmızı kesildi.

Bir süre beraber yürüdüler. Ah-wu oradan buradan konu açıp konuşurken Dördüncü Shan'ın karısı yanıt vermiyor sadece dinliyordu. Çok fazla yol almamışlardı ki Ah-wu çocuğu annesine vererek dün bu saat için bir arkadaşına yemek sözü verdiğini söyledi. Bu sırada Dördüncü Shan'm karısı Dokuzuncu Hala Wang'in caddenin başında olduğunu gördü. Kadın yanına gelip sordu:

"Kızım, çocuk nasıl oldu? Doktora götürdün mü?"

"Evet, götürdüm. Hala sen yaşını almış birisin, görmüş geçirmişsin. Bir de sen baksan, ne düşünüyorsun söylesen?"

"Hımm..."

"İyi mi?"

"Hımmm..."

Dokuzuncu Hala Wang çocuğu inceledikten sonra başını sağa sola iki kez salladı.

Bao ilacını aldığında öğle vakti olmuştu. Annesi onu dikkatle izliyordu, Bao gittikçe daha iyi görünüyordu. Öğleden sonra gözlerini açıp annesine seslendi: "Anne!" Ardından tekrar gözlerini kapatıp uykuya daldı. Uyurken alnından ve burnunun ucundan ter damlıyordu. Annesi elini alnına koyunca, parmaklarına tutkal gibi yapışan teri fark etti. Paniğe kapılınca göğsüne bıçak gibi bir ağrı saplandı. Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Bao sakinleştikten sonra nefes alışı tamamen kesildi. Annesi ağlamayı bir yana bırakıp acı acı ağıt yakmaya başladı. Kısa zamanda insanlar toplanmaya başladılar. Dokuzuncu Hala Wang, Mavi derili Ah-wu, Refah Meyhanesi'nin sahibi ve Kırmızı Burunlu Kong da gelen insanlar arasındaydı. Doku-

zuncu Hala Wang bir miktar kâğıt paranın yakılması gerektiği kararma vardı. Wang Hala iki tabure ve beş parça giysiyi rehinciye emanet bırakarak bir miktar para aldı ve bu parayı gelen misafirlere yemek hazırlayabilmesi için Dördüncü Shan'ın karısına verdi.

İlk sorun tabuttu. Dördüncü Shan'ın karısının hâlâ bir çift gümüş küpesi ve altın kaplamalı gümüş bir saç tokası vardı. Onları da Refah Meyhanesi'nin sahibine yarı fiyatını peşin diğer yarısını taksitle ödeyeceği bir tabut almasına kefil olması için vermişti. Mavi derili Ah-wu yardımcı olmaya gönüllü olduğunu göstermek için elini kaldırdı. Dokuzuncu Hala Wang onu görmezden geldi. Sadece ertesi gün tabutu taşımasına müsaade etti. "Bunak orospu," diye küfürler savururken dudaklarını büküyor, somurtup duruyordu Ah-wu. Ev sahibi bir ara kendi evine gitmişti. Sonra Dördüncü Shan'ın karısına akıl vermek için geri dönmüştü.

Geri geldiğinde herkes yemeğini bitirmişti. Luzhen Kasabası'nda, saat gece yarısını bulmadan herkes yataklarına girmişti. Sadece Ah-wu ve Yaşlı Kong ayaktaydı; Ah-wu Refah Meyhanesi'nin barına yaslanmış içerken Yaşlı Kong da karga gibi ötüyordu.

Bu sırada Dördüncü Shan'ın karısı yatağının başında ağlayıp duruyordu. Bao'er yatağında uzanıyor, dokuma tezgâhı olduğu yerde öylece duruyordu. Bir süre sonra kadıncağızın gözünün pınarı kurumuştu. Gözlerini kocaman açmış, afal afal bakınıyordu. "İmkânsız bu! Hepsi bir rüya," diye düşündü. "Hepsi geçecek, yarın uyandığımda Bao'er yanı başımda mışıl mışıl uyuyor olacak. Uyanacak ve bana diyecek ki, 'Haydi anneciğim kaplancılık oynayalım.'"

Yaşlı Kong şarkı söylemeyi çoktan kesmişti. Refah Meyhanesi'nin de ışıkları tamamen sönmüştü. Kadıncağız boş boş bakınıyor, olup bitenlere inanamıyordu. Horoz ötmeye, gök aydınlanmaya başlamıştı. Pencerenin kırık köşesinden içeriye güneş ışıkları süzülüyordu.

Şafak vaktinin gümüşi ışıkları giderek yerini bakır rengine bırakıyor ve güneş tepeye doğru yükseliyordu. Zavallı kadın biri gelip kapıyı çalıncaya dek hiçbir şey yapmamıştı. Kapı çalınca yerinden kalkıp kapıyı açtı. Ardında bir şey saklayan bir yabancıydı gelen. En arkada Dokuzuncu Hala Wang duruyordu.

Ah işte, tabutu getirmişlerdi!

Öğle vaktine kadar tabutun kapağını kapatmadılar, kadıncağızın yüreği bu manzarayı kaldırmıyordu. Gözyaşlarını tutamıyordu. Neyse ki Dokuzuncu Hala Wang'in daha fazla bekleyecek sabrı kalmamıştı, hışımla ileri atıldı ve onu bir köşeye çekti. Sonra apar topar kapattılar tabutu.

Yavrusu için elinden geleni yapmıştı, hiçbir şeyi unutmamıştı. Evvelsi gün bir miktar kâğıt parayı yakmıştı. Bu sabahsa *Rahmetin Büyüsü*'nün[14] kırk dokuz cildini yakmış, oğlunu tabuta yatırmadan onu en yeni elbiseleriyle giydirmiş ve yanına en sevdiği oyuncakları, kilden küçük bir çocuk, iki küçük ahşap kâse ve iki cam şişeyi koymuştu. Dokuzuncu Hala Wang'le her şeyi en ince ayrıntısına kadar düşünmüşlerdi.

Mavi Derili Ah-wu bütün gün ortaya çıkmayınca, Refah Meyhanesi'nin sahibi, Dördüncü Shan'ın karısı için iki hamal tuttu. Hamallar tabutu mezarlığa taşı-

14. Bir Budist ilahisi. (ç.n.)

dılar ve mezarı kazdılar. Adam başı iki yüz on büyük bakır lira aldılar. Dokuzuncu Hala Wang, kadıncağızın yemek hazırlamasına yardım etti. Cenaze işlerinde yardımı dokunan herkesin karnını doyurdular. Güneş batmak üzereydi ki misafirler de bir bir dağıldılar. Ev şimdi bomboştu.

Kadıncağızın başta gözü kararmış, biraz dinlendikten sonraysa sakinleşmişti. Bir an yaşadıklarının ne kadar garip olduğunu düşündü. Başına daha önce hiç gelmemiş, geleceğini de aklının ucundan bile geçirmediği şeyler vuku bulmuştu. Düşündükçe daha da hayret ediyordu. Ona daha da tuhaf gelen şeyse odanın ansızın sessizleşmiş olmasıydı.

Ayağa kalkıp lambayı yaktı, şimdi oda daha da sessiz bir hal almıştı. Kapıyı kilitleyip yerine döndü ve yatağına oturdu. Dokuma tezgâhı hâlâ olduğu yerde öylece duruyordu. Kendine çeki düzen vererek etrafına bakındı. Ayakta mı dursa otursa mı bilemedi. Oda ölesiye sessiz olduğu kadar, aynı zamanda alabildiğine büyüktü. Bomboş, sessiz bir odaydı artık. Bu devasa odanın duvarları üstüne üstüne geliyor, sessizliğiyle kadının nefesini kesiyordu.

Artık Baosunun ölümünü kabullenmişti ve onun yokluğunda bu odaya giresi gelmiyordu. Işığı söndürüp yatağına uzandı, bir süre ağladıktan sonra düşüncelere daldı. Eskiden yatağına kıvrıldığında küçük Baosunun yanı başında anason çeşnili bezelye yiyerek oturduğunu anımsadı. Annesini küçük siyah gözleriyle dikkatle izler ve şöyle derdi: "Anneciğim, babam *hun tun*[15] satardı, büyüyüp koca bir adam olduğumda

15. İçinde etle doldurulmuş hamur topları olan bir tür çorba. (ç.n.)

ben de *hun tun* satacağım. Kazandığım bütün parayı sana vereceğim."

Böyle küçük bir anının aklında canlandığı zamanlar onun için öyle değerliydi ki belki de onu hayatta tutan bu anılardı. Peki ya şimdi? Kadıncağız başına gelecekleri nereden bilebilirdi? Kendi halinde yaşayan alelade bir kadındı. Şimdi tek bildiği bu odanın çok sessiz, büyük ve boş olduğuydu.

Oğlunun geri gelmeyeceğini, Bao'er'i bundan sonra asla göremeyeceğini biliyordu. Derin bir ah çekti ve şöyle dedi: "Bao'er, biliyorum beni duyuyorsun. Bari rüyalarıma gel, rüyalarımda göreyim seni." Gözlerini sıkıca yumdu ve rüyasında oğlunu görebilmek umuduyla uykuya dalmaya çalıştı. Bu amansız sessizlik, sonsuzluk ve boşluk içerisinde nefesinin sesini bile duyabiliyordu.

Nihayet uykuya dalmıştı, oda her zamanki gibi sessizdi. Kırmızı Burunlu Kong Refah Meyhanesi'nin kapısından sendeleye sendeleye çıkmıştı, bir yandan tiz sesiyle şarkılar söyleyerek:

"Acıyorum sana tatlım, bir başmasın..."

Ah-wu ihtiyarın koluna girmiş ve çakırkeyif bir halde sallana sallana uzaklaşmışlardı.

Dördüncü Shan'ın karısı uyuyordu, Yaşlı Kong ve Ah-wu da evlerinin yolunu tutmuştu, Refah Meyhanesi'nin kapılarıysa kapanmıştı. Luzhen amansız bir sessizliğe gömülmüştü. Gece, karanlığa gömülmüş bir halde ertesi güne erişme arzusuyla yanıp tutuşurken birkaç köpeğin havlamaları duyuluyordu.

Haziran 1920

BİR OLAY

Köyden Pekin'e göçeli tam tamına altı yıl oldu. Bu zaman zarfında devlet işleriyle ilgili pek çok şey görüp dinledim fakat hiçbiri bende bir iz bırakmadı. Görüp işittiklerimin beni nasıl etkilediğini sorsalardı, tek söyleyebileceğim beni asabileştirdiği olurdu. Açıkçası, zamanla bir yabana dönüştüm ben.

Ne var ki bir olay beni öyle bir sarsmıştı ki hâlâ aklımdan çıkmıyor.

1917 yılının kışıydı. Şiddetli bir kuzey rüzgârı kasıp kavuruyordu fakat geçimimi sağlamak için erkenden kalkıp işime koyulmak zorundaydım. O vakit sokakta in cin top oynuyor olurdu ve beni S kapısına götürebilecek bir fayton kiralamakta bile sıkıntı çekerdim. Sabaha kadar yolların tozunu attıran rüzgâr, ben çıktığımda biraz olsun dinmişti. Faytoncu da hızını artırmıştı. Tam S kapısına gelmek üzereydik ki karşıdan karşıya geçen bir kişi ansızın faytona takılınca hafifçe yere yuvarlandı.

Üstü başı yırtık pırtık, kır saçlı bir kadındı. Birdenbire kaldırımdan yola fırlamıştı, faytoncu geçebilmesi için ona yol vermişti, fakat eski püskü ceketinin

iliklenmemiş düğmeleri faytona takıldı. Şansına, faytoncu durumu sezmiş ve hemen durmuştu, aksi takdirde feci bir şekilde düşüp ciddi bir şekilde yaralanması işten bile değildi.

Kadın düştüğü yerde uzanıyordu, faytoncu durmuştu. Yaşlı kadının yaralanmış olduğunu sanmıyordum. Olan biteni gören tek bir kişi dahi yoktu. Faytoncuyu durduk yere başını belaya sokmasın diye payladım:

"Bir şey yok, sürmeye devam et."

Faytoncu söylediklerime aldırmadı, belki de duymamıştı bile. Faytondan inmişti. Kibarca koluna girip yaşlı kadının kalkmasına yardımcı oldu.

"İyi misiniz?" diye sordu.

"Canım yandı," dedi kadın.

Nasıl yavaşça düştüğünü görmüştüm, canının yanmadığına adım gibi emindim. Kadının numara yaptığı her halinden belliydi. Faytoncu resmen belasını arıyordu ve buldu da. Şimdi ayıklasın bakalım pirincin taşını.

Yaşlı kadının canının yandığını söylemesi üzerine faytoncu hiç tereddüt etmeden koluna girdi ve yavaş yavaş uzaklaştılar. Şaşırmıştım, yürüdükleri tarafa bakınca polis karakolunu gördüm. Rüzgârlı havadan dolayı etrafta kimse yoktu, faytoncu yaşlı kadını kapıya kadar götürdü.

İşte o an içimde garip bir duygu uyandı, faytoncunun tozlu endamı giderek büyümeye başladı gözümde, benden uzaklaştıkça daha da büyüyordu; onu görebilmek için başımı iyice kaldırmak zorunda kalıyordum. Öyle ki bedenimin içinde saklı "ben" duygusunu ezdikçe ezen tehditkâr bir gulyabani gibi yavaş

yavaş üzerime çöküyordu.

Yaşama arzum sanki o an bitmişti, kaskatı kesilmiştim. Düşünemiyor ve kımıldayamıyordum; kalakalmıştım öylece. Sonra bir polis memuru çıkageldi, faytondan indim.

Polis memuru, "Kendinize başka bir fayton bulun, bu sizi götüremez," dedi.

Hiç düşünmedim, paltomun cebinden bir avuç dolusu para çıkardım ve hepsini polis memuruna uzattım:

"Bunları faytoncuya verin lütfen."

Rüzgâr tamamen dinmişti, sokaksa hâlâ ıssızdı. Bir yandan yürüyor, öte yandan düşünüyordum fakat kendi hakkımda düşünmekten inanılmaz korkuyordum. Önceden olanları bir yana bırakalım, faytoncuya avuç dolusu para vermekle ne yaptığımı sanıyordum? Onu ödüllendirmiş miydim? Ben kimdim ki faytoncuyu yargılayacaktım? Aklımdaki soru işaretlerini gideremiştim.

Bu olay şu an bile hafızama kazınmış durumda. Her düşünmemde kendimi sorgulayıp sonunda kederleniyorum. Şu yıllarda olmuş bitmiş askeri ve siyasi olayların hiçbiri kalmadı aklımda, çocukluğumda okuduğum klasiklerin kalmadığı gibi. Sürekli zihnimi meşgul eden bu olay, kimi zaman gerçek hayatı bile unutturuyor. Her defasında o utancı yeniden yaşatarak hayatıma çeki düzen veriyor; böylece geleceğe dair inancım tazeleniyor.

Temmuz 1920

BİR KAŞIK SUDA FIRTINA

Güneşin parıl parıl ışıkları nehir boyunca uzanan çamurdan yavaş yavaş çekiliyordu. Irmağın ardındaki mum ağacının yaprakları sonunda biraz olsun nefes alabiliyorlardı, Asya kaplan sivrisinekleriyse etraflarında vızıldayarak dans ediyorlardı. Köylülerin ırmak kenarındaki evlerinin mutfak bacalarından çıkan dumanlar azalıyor, kadınlar ve çocuklar yerleri suluyor, dışarıya küçük masalar ve tabureler çıkarıyorlardı. Akşam yemeği saatinin geldiği hemencecik anlaşılabiliyordu.

Yaşlılar ve erkekler taburelere oturmuş, bir yandan söyleşiyor öte yandan palmiye yapraklarından yapılmış yelpazeleriyle kendilerini ferahlatıyorlardı. Çocuklarsa mum ağaçlarının altına çömelmiş, kıyasıya çakıl taşı oyunları oynuyorlardı. Kadınlar buğulanmış sebze yemekleri ve pilav getirdiler. Bu sırada bazı tahsilli kişiler nehirde bot keyfi sürüyor ve manzaraya bakarak, "Azıcık aşım belasız başım, kır hayatının keyfi böyle çıkar işte!" diye haykırıyorlardı.

Ne var ki tahsillilerin ifadeleri gerçeklerden çok uzaktı, çünkü henüz Bayan Dokuzokka bayramlık ağ-

zını açmamıştı. Tepesi atan kadın, yırtık palmiye yelpazesini hınçla tabureye vurarak şöyle diyordu:

"Yetmiş dokuzuncu yaşıma bastım, gördüm geçirdim. Kurt kocayınca köpeklerin maskarası olurmuş, maskara olacağıma ölürüm daha iyi. Yemek saati şimdi, sense kızarmış bakla yiyip duruyorsun, bizi adam yerine koymuyor musun ha?"

Torununun torunu Altıokka elinde avuç dolusu kızarmış baklayla tam da ona doğru koşturuyordu. Ninesinin öfkelendiğini sezince dosdoğru nehrin yolunu tutup bir mum ağacının ardına saklandı. Sonra ufacık başının iki yanından sallanan saçlarını savururken, "Moruk sen de bir ölmedin," diye avazı çıktığınca bağırdı.

Yaşlı Bayan Dokuzokka'nın yaşlılığına rağmen işitmesinde bir sıkıntısı yoktu. Ne var ki bu kez ufaklığın söylediklerini duymadı, söylenmeye devam etti:

"Ne diyordum, nesiller gün geçtikçe kötüleşiyor!"

Bu köyde annelerin çocukları doğduğunda onları tartması ve ona göre isimlerini koyması tuhaf bir gelenek haline gelmişti. Yaşlı Bayan Dokuzokka ellinci yaş gününden beri zamanla her şeyde bir kusur bulan biri olup çıkmıştı. Her zaman, gençliğinde yazların bu kadar sıcak olmadığını, fasulyelerinse bu kadar kartlaşmadığını söylerdi. Kısacası, ona göre dünyanın çivisi çıkmıştı. Yoksa ne diye Altıokka, dedesinden üç, babası Yediokka'dan da bir okka eksik doğmuştu? Bu çürütülemez bir kanıttı.

Üstüne basa basa tekrar etti: "Ben ettiğim lafı bilirim, nesiller gittikçe bozuluyor!"

Gelini Bayan Yediokka tam o esnada bir tabak pi-

lavla sofraya geliyordu, tabağı hışımla masaya bırakarak hiddetle dedi ki:

"Büyükanne, başladın yine. Altıokka doğduğunda altı okka beş bölü ağırlığında değil miydi yani? Sizin terazinizin ölçüsü başka, on sekiz bölüden ölçüyor sizinkiler. Altıokka'yı on altı bölülük düzgün bir terazide tartsaydık yedi okkadan fazla çekerdi. Büyükbabamın ve babamın da tamı tamına dokuz veya sekiz okka çektiklerine inanmıyorum. Belki de o zamanlar on dört bölülük okkada tartılıyorlardı."

"Nesiller gittikçe bozuluyor!"

Gelini Yediokka cevap verecekti ki tam o esnada kocası Yediokka'nın Sokak başından geldiğini gördü. Hemen bağırmaya başladı:

"Yine cehennemin dibindeydin değil mi? Ne diye bu kadar geç dönüyorsun eve? Yemeğe oturacağız, herkes seni bekliyor, senin umurunda mı peki?"

Yediokka doğma büyüme köylüydü fakat uzundur aklında daha iyi bir yaşam sürme, kendini geliştirme fikri vardı. Üç koca nesil boyu ailesinde hiçbir erkek çapa sallamamıştı. Babası gibi o da kayıkçılık yapıyor, günde bir kez Luzhen kasabasıyla şehir arasında gidip geliyordu. Sabahın bir vakti evden çıkar akşamın kör vaktinde geri dönerdi. Bundan dolayı çevrede olup bitenden günü gününe haberi olurdu. Örneğin, Gazap Tanrısı'nın çıyan ruhlu birini nerede boğduğunu veya nerede bir kız oğlan kızın şeytana gebe kaldığını bilirdi. Köyde sözü geçen saygın biri olsa da köy kanunları yaz günü akşam yemeği için ışık yakmamayı emrederdi ve bundan dolayıdır ki eve geç gelmesinden ötürü her akşam karısından azar işitirdi.

Yediokka'nın bambu ağacından oyulmuş benek-

li piposu elindeydi, ağızlığı fildişinden ve köz yeri kurşundan bir pipoydu bu. Başını öne eğip usul usul yürüyordu ve bir tabureye oturmuştu. Altıokka babasının gelmesini fırsat bilip ortaya çıkıverdi, yanma oturdu hemen. Babasına seslendi fakat cevap alamadı.

"Nesiller gittikçe kötüleşiyor," diye söylendi Yaşlı Bayan Dokuzokka.

Yediokka başını kaldırdı ve derin bir ah çektikten sonra dedi ki:

"İmparator yeniden çıktı tahtına."

Bir anlığına şaşıp kaldı karısı Yediokka. Haberi duyunca haykırdı:

"İyi ya işte genel af çıkacak demektir, öyle değil mi?"

"Başımda saç örgüm kalmadı." Yediokka tekrar iç geçirdi.

"İmparator püskülde ısrar mı ediyor?"

"Evet, ısrarcı."

Bayan Yediokka'nın içi ürperdi. "Sen nereden biliyorsun?" diye sordu telaşla.

"Refah Meyhanesi'ndeki herkes böyle söylüyor."

Bayan Yediokka'nın içinden bir ses işlerin kötüye gittiğini söylüyordu, çünkü Refah Meyhanesi doğru haberlerin ulaştığı ilk yerdi. Kocasının yarı tıraşlı saçlarına gözü takılınca içindeki nefret yeniden kızıştı. Çaresizlik içerisinde pirinç lapasını bir tabağa doldurdu ve kocasının önüne sürdü:

"Çabuk zıkkımlan! Ağlayıp sızlanmak sana püskülünü geri getirmeyecek, öyle değil mi?"

Güneşin son ışıkları da gökyüzünden tamamıyla çekilmişti, nehir yavaş yavaş soğuyordu. Nehir boyunca kerpiç evlerdeki gün boyunca ter içinde kalmış

insanların tabak çanak sesleri duyuluyordu. Bayan Yediokka ardı ardına üç kâse pirinç lapasını mideye indirince etrafına bakındı. Birden kalbi küt küt atmaya başladı. Mum ağacının yaprakları arasında kendilerine yaklaşmakta olan Bay Zhao'nun tombul siluetini tanımıştı. Baştan ayağa gök mavisi ipek giysiler içerisindeydi. Bay Zhao komşu köydeki Bolluk Meyhanesi'nin sahibiydi. On mil yarıçapında bir daire çizilecek olsa bu sınırlar içerisinde bulunan az çok tahsilli tek kişi o olurdu. Tahsilli olması ona eski zamanların ağır havasını katıyordu. Jin Shengtan'ın[16] düzenlediği "Üç Krallığın Romanı" adlı meşhur eserin bir deste cildi vardı elinde. Bunları tekrar tekrar, sayfa sayfa okurdu. Soracak olsanız, size beş kaplan generalin[17] isimlerini söylemekle kalmaz Huang Chung'un ayrıca Han-Sheng, Ma Zhao'nun Meng-Yiji olarak da bilindiğini de söyleyebilirdi. Devrimden sonra saçını Taocular gibi tepeden örmeye başlamıştı. Zhao Yun şu an yaşıyor olsaydı imparatorluk bu halde olmazdı diye durup durup iç çekerdi. Bayan Yediokka'nın gözleri iyi görüyordu, ta öteden Bay Zhao'nun bugün saçlarını Taocular gibi toplamadığını fark etti. Alnının önündeki saçları kazıtmış, saçını aşağıdan örmüştü. Bayan Yediokka o an anladı ki tahta yeni bir imparator çıkmıştı, saç örgüsü yeniden zorunlu hale gelmişti ve kocası ayvayı yemek üzereydi. Bay Zhao bu uzun elbiseyi boşuna giyecek değildi, hatta koskoca üç yılda bu elbiseyi sadece iki kez giymişti. İlki, düşmanı

16. Ünlü bir edebiyat eleştirmeni (1609-1661). (ç.n.)

17. Üç Krallar döneminde, Shu'nun hüküm sürdüğü yıllarda (221-263) beş büyük general vardı: Kuan Yu, Chang Fei, Zhao Yun, Huang Chung ve Ma Zhao. (ç.n.)

çopur Ah-si hastalandığında, ikincisi ise dükkânında olay çıkaran Bay Lu öldüğü zamandı. Bu üçüncü seferdi ve mutlaka keyfini yerine getirecek, düşmanları için kötüye delalet bir şeyler olmuştu.

Bayan Yediokka iki yıl önce kocasının sarhoşken Bay Zhao'ya "seni piç" diye küfrettiğini anımsadı. Yine içinden bir ses kocası için tehlike çanlarının çaldığını söylüyordu, bu yüzden yüreği ağzındaydı.

Bay Zhao'nun geçtiğini gören ev halkı ayağa kalktı ve çubuklarıyla tabaklarını gösterirken, "Buyurmaz mıydınız Bay Zhao?" dediler.

Bay Zhao başıyla herkesi selamlarken "Lütfen zahmet etmeyin," dedi. Yediokkaların masasına doğru yanaştı. Herkes onu selamlamak için aniden fırladı, Bay Zhao gülümseyerek "Yemeğinize devam edin lütfen," dedi. Aynı zamanda tabaklardaki yemeklere iyice bir göz gezdirdi:

"Ah şu mis kokulu kuru sebzeler... Haberi duydunuz mu?" Bay Zhao Bay Yediokka'nın arkasında, Bayan Yediokka'nınsa tam karşısında duruyordu.

Yediokka, "Tahta yeni bir imparator çıktı," dedi.

Bay Zhao'nun yüz ifadesine dikkat ederken, Bayan Yediokka zoraki gülümsemeye çalışıyordu.

"Madem tahta yeni bir imparator çıktı, genel af ne zaman olacak acaba?" diye sordu.

"O da bir genel af yapacaktır elbette." Ardından Bay Zhao daha yavaş konuşmaya başladı.

"Bay Yediokka'nın püskülü nerede, biliyorsunuz ki bu çok önemli. "Uzun Saçlılar"[18] zamanındaki uy-

18. 1851-1864 yılları arasında ayaklanan devrimcilerden oluşan Taiping Ordusu, Jiag Hanedanı'nın çıkardığı "erkeklerin tepelerini kazıtıp kuyruk bırakması" emrine uymadıkları için "Uzun Saçlılar" olarak anılmıştır. (ç.n.)

gulamayı hatırlıyorsunuzdur: "Kuyruğun yoksa kellen de yok."

Yediokka çifti hiç kitap okumamışlardı, bundan dolayı bu klasik bilgiden yoksunlardı. Fakat farkına vardılar ki Bilgin Bay Zhao böyle söylüyorsa durum gerçekten çok vahimdi, hatta telafisi mümkün değildi. Ölüm fermanlarını kendi elleriyle imzalamışlardı âdeta. Kulaklarında bir vızıltı vardı, tek kelime dahi edemeyecek durumdaydılar.

Bay Zhao ile konuşma fırsatını yakalayan Yaşlı Bayan Dokuzokka, "Her gelen nesil bir öncekinden berbat çıkıyor!" diye haykırdı yeniden. "Günümüzün ihtilalcileri insanların saçlarındaki püskülü kesiyorlar, bundan dolayı ne Budist ne de Taocu gibi görünüyorlar. Ah o eski ihtilalciler böyle miydi? Yetmiş dokuz yaşındayım bunca yıl görmüş geçirmişim. "Uzun Saçlılar" kırmızı saten kumaşla bağlarlardı saçlarını, kumaş da topuklarına kadar sarkardı. Prens sarı saten bağlardı... Yetmiş dokuz yıllık ömrümde, satenlerin her rengini gördüm, sarısını da, kırmızısını da...»

"Halimiz ne olur?" diye homurdandı Bayan Yediokka ayağa kalkarken. "Koca bir aileyiz, genç yaşlı hepimize kocam bakıyor."

"Yapabileceğiniz hiçbir şey yok," dedi Bay Zhao. "Püskülsüz olmanın cezası çok açık bir şekilde belirtilmiştir, kanun kitabında cümle cümle yazılıdır. Koca bir aile olmanız bir şeyi değiştirmez."

Kocasının ceza alacağının kanun kitabında yazılı olduğunu öğrenen Bayan Yediokka bütün umudunu yitirdi. Bu endişelerinin ardından kocasına olan nefreti tekrar alevlendi. Pirinç tanelerini hışımla etrafa saçarken ağlamaya başladı:

"Kendin ettin kendin bulacaksın işte. İsyan sırasında dedim sana kayık işlerine girme, şehre gitme diye. Sen ne yaptın? Gittin. Şehirde püskülünü kestiler, eskiden simsiyah parlak bir püskülün vardı. Şimdiyse ne bir Budist'e ne de bir Taocuya benziyorsun. Kendinle beraber bizi de yakacaksın, bizim suçumuz neydi? Hapishanede çürüyeceksin..."

Bay Zhao'yu gören köylüler yemeklerini hemencecik bitirip Yediokkaların sofralarının başına toplanmışlardı. Yediokka köylülerin nazarında saygın biriydi. Herkesin içinde karısından hakaretler işitmek ağırına gitmişti. Bundan dolayı o da yavaş yavaş diklenmeye başladı:

"Haklısın, evet ama şimdi sırası..."

"Seni adi hapishane kuşu!"

İçlerinde en yufka yürekli olan dul Pa Yi de oradaydı. Kocasının ölümünün ardından doğurduğu iki yaşındaki bebeğiyle Bayan Yediokka'nın yanında durmuş curcunayı seyrediyordu. Bayan Yediokka'nın biraz ileri gittiğini düşünerek ortalığı yatıştırmaya çalıştı:

"Yenge, takma kafana bu kadar. İnsanız sonuçta, geleceği görecek değiliz ya? Zamanında, saç örgüsüz olmanın utanılacak bir şey olmadığını söyleyen sen değil miydin? Ayrıca bu konuyla ilgili henüz resmi bir açıklama yapılmadı bile."

O sözlerini tamamlamadan önce Bayan Yediokka kulaklarına kadar kıpkırmızı olmuştu. Elindeki yemek çubuklarını büyük bir hışımla dul kadının burnuna doğrultarak söylenmeye başladı: "Hayır, asla! Ne saçmalıyorsun sen Bayan Pi? Çok şükür aklım başımda, böyle saçma bir şeyi nasıl söylemiş olabilirim? Püs-

külünü kestiklerinde üç gün üç gece ağladım, herkes şahit. Altıokka bile ağlamıştı!" O sırada Altıokka bir kâse dolusu pirinç lapasını henüz bitirmiş ve yeniden doldurmaları için bağırmaya başlamıştı. Bayan Yediokka'nın tepesi iyice atmıştı. Elindeki çubukları çocuğun başındaki iki tutam saça doğrultup çocuğu azarladı: "Kes gürültüyü, sarsak velet!"

Boş kâse Altıokka'nın elinden kayıverdi ve yere düşüp parçalandı. Bay Yediokka yerinden fırladığı gibi kâseyi alıp kırık parçaları birleştirmeye çalıştı. "Kahretsin!" diye bağırarak Altıokka'nın suratının ortasına iki tokat yapıştırdı. Çocuk yere yığıldı, Yaşlı Bayan Dokuzokka elinden tutup kalkmasına yardım edinceye kadar ağlayıp sızlandı. "Her nesil bir öncekinden de berbat!" Dul kadın Pa Yi öfkelendi: "Bayan Yediokka, avuç kadar çocuğa vurmaya utanmıyor musun?"

Bay Zhao bıyık altından gülerek izlemişti onları, dul kadının henüz resmi bir açıklama gelmedi sözüyle keyfi kaçmış, sinirlenmeye başlamıştı. Masaya yanaşarak dedi ki: "Çocukcağıza vurmak da ne oluyor? İmparatorun ordusu her an burada olabilir. Biliyorsunuz ki ordunun başında Üç Krallık zamanından Zhang Fei'nin soyundan gelen Komutan Zhang var. On sekiz ayak boyunda dev mızrağıyla binlerce adamı önüne katıp kovalayabilir. Kimse ona karşı koyamaz." Elinde görünmez dev bir mızrak varmış gibi yapıp dul kadın Pa Yi'ye doğru birkaç adım attı ve "Ona sen mi karşı koyacaksın?" dedi.

Dul kadın kucağında yavrusuyla korkudan tir tir titriyordu, Bay Zhao'nun dik dik bakışları ve ter içinde kalmış suratına daha fazla katlanamayacaktı. Söyle-

yeceklerini bitirmeden, arkasını dönüp uzaklaştı. Bay Zhao da daha fazla durmadı. Oradakiler dul kadını tartışmaya maydanoz olmakla suçladılar. "Püskülünü kesen ve sonra tekrar uzatmaya başlayanlar Bay Zhao görür korkusuyla telaşla kalabalığın arkasına saklanmışlardı." Bay Zhao'ysa kalabalığın içinden etrafına aldırmadan yürüdü, aniden mum ağacının olduğu tarafa yöneldi ve "Siz mi baş edeceksiniz onunla?" diye sordu. Tahta köprünün üzerinden nehrin karşı kıyısına geçip gözden kayboldu.

Olan biteni anlamaya çalışan köylüler oldukları yerde çakılıp kaldılar. Zhang Fei ile başa çıkamayacaklarını anlamışlardı. "Yediokkaların işleri kesinlikle bitmişti, ne de olsa Bay Yediokka imparatorun kurallarını çiğnemişti. Haberleri verirkenki fiyakalı tavrını ve uzun piposuyla dumanlar saçarak sattığı çalımı düşününce, köylüler Yediokka'nın başının belaya girmesinden keyif almışlardı. Kalıp meseleyi tartışmak isterlerdi fakat söyleyecek pek bir şeyleri yoktu. Vızır vızır sivrisinekler kalabalığın arasından çıplak omuzları yalayarak mum ağaçlarının ardına doğru sürü halinde uçuştular. Köylüler yavaş yavaş evlerine dağıldılar, kapılarını kapatıp uykuya daldılar. Bayan Yediokka da söylene söylene sofrayı, bulaşıkları ve taburelerı toplayıp yatmak üzere evine girdi."

Bay Yediokka kırık kâseyi eline aldı ve kapı eşiğine oturup piposunu tüttürmeye başladı. Öyle endişeliydi ki bir zaman sonra tüttürmeyi bile unuttu. Bambu ağacından oyulmuş, ağızlığı fildişinden yapılmış benekli piposunun kurşuni közlüğü sönmüştü. Vaziyet çok ciddi bir hal almıştı, işin içinden çıkabilmek için kafasında planlar yapıyordu. Aklı allak bul-

lak olmuştu, bir türlü kafasını toparlayamıyordu. "Ah, püskülüm nerede?" "On sekiz ayak boyunda dev bir mızrak!" "Her nesil bir öncekinden de berbat çıkıyor!" "İmparator tahtına çıkmıştı." "Kırık kâseyi şehre götürüp onarmak gerek." "Onla kim baş edecek?" "Kanun kitabında yazılıydı." "Kahretsin!"

Yediokka ertesi sabah her zaman olduğu gibi botuyla şehre gitti. Akşama doğru bambu ağacından oyulmuş benekli piposu ve pirinç kâsesiyle Luzhen'e geri döndü. Akşam yemeğinde Bayan Yaşlı Dokuzokka'ya kâseyi şehirde perçinlettiğini söyledi. Koca bir kırık olduğu için on altı ayrı yama gerekiyordu ve her yamaya üç bakır lira ödemişti. Kâsenin perçinlenmesi tam tamına kırk sekiz bakır liraya patlamıştı ona.

Yaşlı Bayan Dokuzokka, "Her nesil bir öncekinden berbat!" dedi yine huysuzlanarak. "Gördüm geçirdim. Bir yama için üç lira ha? Bizim zamanımızda yamalar böyle miydi? Çok eskiden... Ah... Yetmiş dokuz yaşındayım ve..."

Yediokka, eskisi gibi her gün gidiyordu şehre ama bir kere kötü bulutlar sarmıştı evinin başını. Köylüler selamı sabahı kesmişlerdi, artık ona şehirde ne var ne yok sormaz olmuşlardı. Bayan Yediokka'nın kızgınlığı bir türlü dinmemişti, kocasına hâlâ "Sersem herif!" diye çatıp duruyordu.

On beş gün kadar sonra, Yediokka şehirden eve geldiği bir vakit karısını hiç ummadığı bir şekilde şen şakrak buldu. "Şehirde ne var ne yok?" diye sormuştu kocasına.

"Hiç, hiçbir şey."

"İmparator tahtına çıkmış mı?"

"Bir şey demediler."

"Peki ya Refah Meyhanesi'nde konusu açılmadı mı?"

"Hayır, hiç sözü geçmedi."

"İmparatorun tahta çıkacağı falan yok. Bugün Bay Zhao'nun meyhanesinin yanından geçtim, her zamanki gibi kitap okuyordu. Saçını yine tam tepeden örmüştü, uzun mavi giysilerini giymemişti."

.....

"Yani imparatorun tahta çıkmaması olası mı diyorsun?"

"Bence çıkmayacak."

Yediokka yine eskisi gibi saygın bir kişi olmuştu, karısı ve köylüler ona çok iyi davranıyorlardı. Yazları önceki gibi kerpiç evlerinin önünde akşam yemeği yiyorlar, yoldan gelen geçenleri tebessümle selamlıyorlardı. Bayan Yaşlı Dokuzokka birkaç gün önce sekseninci yaş gününü kutlamıştı. Gençlere taş çıkartacak kadar sağlam ve bir o kadar da huysuzdu. Altıokka'nın saçları uzamış, şimdi ensesinden püskülü sallanır olmuştu. Yakın zamanda ayağını incitmiş olmasına rağmen annesine ev işlerinde yardım ediyordu. Elinde on altı yerinden yamalı kâsesiyle kerpiç evin etrafında oradan oraya koşturuyordu.

Ekim 1920

ESKİ EVİM

Aşağı yukarı yirmi yıl önce terk ettiğim köyüme varmak için ortalığı kırıp geçiren soğuğa karşın yedi yüz mili aşkın yolu teptim.

Kışın son günleriydi. Yelkenlimiz köye yaklaştıkça hava kararıyor, soğuk rüzgâr gemimizi uçuracak gibi oluyordu. Tentemizdeki yarıktan kasvetli sarı ufuk çizgisinin altında uzaklara dağılmış, herhangi bir yaşam belirtisinden yoksun köyler görülüyordu. Keyfim kaçmıştı.

Ah! Yirmi yıldır hayallerimi süsleyen köyüm muhakkak böyle değildi. En azından benim hatırladığım kadarıyla değildi. Benim köyüm çok daha güzeldi. "Ne gibi bir çekiciliği vardı, nesi güzeldi?" diye soracak olsanız doğru düzgün bir cevap veremez, kelimelerle tasvir edemezdim. Demek buydu benim köyüm! Kendi kendime mantıklı bir açıklama yapmaya çalışıyordum: "Köy yine aynı köydü, hiç değişmemişti aslında. Bir arpa boyu bile ileri gidememişti, yine de şu gördüğüm halde değildi eskiden. Aslında benim haletiruhiyem değişmişti, bu sefer köyüme kederli bir şekilde geliyordum.

Bu kez gelişimin tek amacı köyüme son kez elveda diyebilmekti. Yıllarca yaşadığımız evi başka bir aileye satalı çok olmuştu, o yılın sonuna kadar boşaltmamız gerekiyordu evi. Köye varmak için acele ediyordum çünkü canım evimize veda etmek için sadece yılbaşına kadar vaktimiz vardı. Sonra memleketimden bayağı uzakta, çalıştığım civarda bir eve taşınacaktık.

Ertesi günün şafak vakti, evimin kapısına vardım. Damda bitmiş yaban otlarını rüzgâr bir o yana bir bu yana savuruyordu, bu bile evin el değiştirmesi gerektiğini yeterince anlatıyordu. Aile sakinlerimizin birçoğu eve çoktan elveda demiş olmalı, hiç alışılmadık bir sessizlik hâkimdi. Eve vardığımda annem beni karşılamak için bekliyordu. Sekiz yaşındaki yeğenim Hong'er'se annemin peşinde dolanıp duruyordu.

Annemin keyfi yerindeydi, aslında içten içe üzüntüsünü benden gizlemeye çabalıyordu. "Otur dinlen, bir çay koyayım sana," dedi annem. Taşınmamızın bahsini açmamıştı henüz. Beni daha önce hiç görmemiş olan Hong'er uzaktan uzağa bizi izliyordu.

Sonunda söz taşınmamızdan açıldı. Bir ev tuttuğumu, ufak tefek mobilya aldığımı ve üzerine bir şeyler eklemek için buradaki eşyaları satmamız gerektiğini söyledim. Bana hak verdi, yanma alacağı eşyalarını valizine koymuştu hatta mobilyaların neredeyse yarısını taşıması zor olur diye satmıştı. Ne var ki alacağı olan insanlara ulaşması büyük bir sorundu.

"Birkaç gün dinlen, sonra yakınlarımızı ziyaret edersin ve gideriz," dedi annem.

"Pekâlâ," dedim.

"Runtu buralarda. Ne zaman gelse seni sorup duruyor, mutlaka görmek istiyor seni. Geleceğin zama-

nı tahminen söyledim ona, birkaç güne kalmaz çıkar gelir."

Birdenbire garip bir hayale daldım. Altın gibi parlayan ay, mavi gökyüzünü aydınlatıyor, deniz kıyısında karpuz bostanları göz alabildiğine uzanıyordu. Boynunda gümüş zinciri olan on bir on iki yaşlarında bir oğlan, elindeki dirgeni olanca gücüyle önündeki hayvan karaltısına fırlatıyor, fakat hayvan bir anda oğlanın bacakları arasından kaçıveriyor.

İşte bu Runtu'ydu. Otuz yıl önce, onu ilk gördüğümde on yaşlarındaydı. O zamanlar babam henüz ölmemişti, ailecek geçinip gidiyorduk. Tam bir "küçük bey"dim o sıralar. Atalarımıza büyük bir kurban sunma sırası bizimkilerdeydi o yıl. Her otuz yılda bır gelirdi sıramız, bundan dolayı çok büyük bir önem arz ederdi. İlk ayda atalarımızın resimleri önünde hediyeler sergilenirdi. Dini eşyalar çok kıymetliydi ve bu ritüele büyük bir kalabalık teşrif ederdi. Hırsızlıklara karşı önlem almak şarttı. Ailemizin bir tek hizmetkârı vardı, üstelik o da aylıkçıydı. (Bizim civarda insanlar hizmetkârları üç gruba ayırırlar. Aynı ailenin yanında bütün bir yıl kalıp onlara hizmet edenlere "yıllıkçı"; birkaç günlüğüne çalışanlara "gündelikçi" ve de aslında kendi toprağıyla uğraşan sadece yeni yıl festivallerinde bir aileye yardım edip evine geri dönenlereyse "aylıkçı" derler.) Yapacak yığınla iş olduğundan hizmetkârımız babama oğlu Runtu'nun eşyalara göz kulak olmasını teklif etti.

Babam razı olduğunda sevincimden havalara uçuyordum. Runtu'yu öteden beri tanıyor, akranım

olduğunu biliyordum. Artık ayda[19] doğmuştu ve yükseleninde beş dünya elementi eksikti. Bundan dolayı babası adını Runtu (Artık Dünya) koymuştu. Ustaca tuzaklar kurup küçük kuşları yakalayabiliyordu.

Yılbaşını iple çekiyordum. Yeni yılla birlikte Runtu da gelecekti. Nihayet yıl sonu gelmişti, bir gün annem Runtu'nun geldiğini söyledi, fırladım hemen onu görmek için. Mutfaktaydı, yusyuvarlak yüzü, kıpkırmızı yanakları vardı. Boynunda parıldayan gümüş zinciri, başında da takkesi vardı. Bu bile babasının ona ne kadar düşkün olduğunu gösteriyordu, oğlu ölecek diye zavallı adamın ödü kopuyordu. Tanrılara ve Buda'ya adak adamış, tılsım niyetine ona bir gümüş zincir almıştı. Runtu çok sıkılgan bir çocuktu, bir tek benden çekinmezdi. Herkes bir köşeye çekildiğinde benimle konuşmuştu, topu topu birkaç saat içinde arkadaş oluvermiştik.

O gün ne konuştuk, ne anlattık birbirimize hatırımda değil. Fakat Runtu çok sevinmişti, şehirde birçok yeni şey gördüğünü söylemişti.

Ertesi gün ondan kuş avlamasını istedim.

"Mümkün değil, önce lapa lapa kar yağması lazım, ancak o zaman avlayabilirim. Buralarda toprak kumludur, kar yağdıktan sonra bir güzel eşelerim toprağı sonra koca bir sepeti yerleştiririm, ucuna da sopa bağlar, içine pirinç taneleri serpiştiririm. Kuşlar pirincin başına üşüştüğündeyse, bir fırsatını kollar, sopaya bağlamış olduğum ipi çekerim ve kuşları yakalamış olurum. Her türden kuş yakalayabilirim bu şekilde: sülün, çulluk, guguk kuşu, mavi sırtlı kuşlar..."

19. Çin Ay Takvimi 360 gündür. Her ay 29 veya 30 günden oluşur, 31 gün süren ay yoktur. Bundan dolayı her yıl, 13. artık bir ay takvime eklenir. (ç.n.)

Bunun üzerine kar yağsın diye can atar oldum.

Bir başka zaman da, "Şimdi hava çok soğuk," dedi Runtu. "Bizim oralara yazın mutlaka gelmelisin. Gündüzleri sahilde istiridye kabukları toplamaya gideriz, yeşil olanları da var kırmızı olanları da. "Şeytan ürküten" cinsinden olan da var, "Buda'nın elleri" cinsinden olan da. Akşamları babamla karpuz bostanına gittiğimizde sen de bizimle gelirsin."

"Hırsızlardan korumak için mi gidiyorsunuz bostana?"

"Hayır, yoldan geçen bir kimse susamış ve karpuzlardan yemişse, biz buna hırsızlık demeyiz. Kirpilere ve porsuklara karşı korumak zorundayız karpuzları. Ayışığında bir bir çıkarlar, başlarlar kemirmeye karpuzları, işte o zaman eline dirgeni aldığın gibi..."

Porsuk nedir bilmiyordum, şimdi bile biliyorum diyemem ya, fakat nedense bana azgın ufak bir köpeği anımsatmıştı.

"Porsuk dediğin insanı ısırır mı?"

"Elinde dirgen var ya! Porsuk biraz yanaşsın, anında batırıverirsin. Çevik hayvandır porsuk, üzerine atlayıverir, bacağının arasından kaçıverir derisi de yağ gibi kaygandır..."

Böyle tuhaf şeylerin var olduğundan şimdiye dek hiç haberim olmamıştı. Sahilde gökkuşağının renklerinde istiridye kabuklarından, karpuzları büyük bir tehlikenin beklediğinden bihaberdim. Daha önce tek bildiğim karpuzların manavlarda satıldığıydı.

"Bizim sahilimizde sular yükselince havaya sıçrayan çeşit çeşit balık peyda olur. Her birinin ikişer bacağı vardır, tıpkı kurbağalar gibi..."

Runtu'nun aklı hazinelerle dolup taşan bir ma-

ğara gibiydi. Daha önceki arkadaşlarımın onun bildiklerinden haberleri bile yoktu. Arkadaşlarımın Runtu'nun anlattıkları hakkında hiçbir fikirleri yoktu, o deniz kenarında yaşamış, arkadaşlarım ve bense çocukluğumuzu dört duvar arasında geçirmiştik. Tek görebildiğimiz gökyüzüydü.

Maalesef, yılbaşından bir ay sonra eve gitmek zorunda kalmıştı Runtu. O gidecek diye gözyaşlarına boğulmuştum, Runtu ise mutfağa kapanmıştı. Ağlıyor, eve gitmek istemiyordu ne var ki babası zorla götürmüştü onu. Aradan biraz zaman geçmişti ki bana babasıyla istiridye kabuklarıyla dolu bir paket ve birkaç göz alıcı kuş tüyü göndermişti. Ben de ona bir iki kez hediyeler gönderdim, sonraysa birbirimizi bir daha hiç görememiştik.

Annem ondan söz edince, çocukluk anılarım zihnimde bir şimşek gibi çaktı, bir an kendimi köyümün o güzel yıllarındaymışım gibi hissettim. Anneme şöyle dedim:

"Oh ne güzel, hali vakti yerinde mi?

"Kıt kanaat geçiniyor işte," dedi annem. Sonraysa kapıdan dışarı bakarak: "Gene geldi şu karılar. Mobilya almaya geldik diyorlar ya aslında ne aşırırız derdindeler. Gidip şunların başlarında durayım."

Annem hemen fırladı yerinden ve dışarı çıktı. Dışarıdan birkaç kadının sesi geliyordu. Ben de bu sırada Hong'er ile iki muhabbet edeyim, okuma yazmayı sökmüş mü, taşınmaktan memnun mu, sorayım dedim.

"Trenle mi gideceğiz?"

"Evet, trenle gideceğiz."

"Peki ya bota da binecek miyiz?"

"Önce bota bineceğiz."

"Ah, ta kendisi, ne de uzun bıyığı var!" diye bir ses bir anda inletti ortalığı.

"Yerimden sıçradığım gibi elli yaşlarında bir kadını karşımda buldum. Elmacık kemikleri çıkık, dudakları inceydi. Bacaklarını aralamış ve ellerini beline koymuştu. Etek giymemişti. Karşımda geometrik alet çantasından fırlamış bir pergel gibi duruyordu.

Çok şaşırmıştım, küçük dilimi yutmak üzereydim.

"Tanımadın mı beni? Vaktiyle kucağımda taşırdım seni!"

Bu sefer sahiden yutuyordum küçük dilimi. Neyse ki annem yetişmiş, beni bu durumdan kurtarmıştı:

"Uzundur buralarda yok, unutmuştur belki, kusuruna bakma sen onun. Bayan Yang tam karşımızda oturuyor, soya satıyor dükkânında, hatırladın ya?"

Evet, kesinlikle hatırlıyordum. Çocukken neredeyse sabahtan akşama kadar soya dükkânının önünde oturan bir Bayan Yang vardı. Herkes ona "soya güzeli" derdi. Fakat allı pullu kadının biriydi eskiden, ne dudakları ne de elmacık kemikleri şimdiki gibiydi. Onu daha önce pergele benzettiğimi hatırlamıyorum hiç. O zaman insanlar soya dükkânının onun sayesinde iyi iş yaptığını söylüyorlardı. Belki yaşımın küçüklüğünden, aklımda hiç yer etmemiş. Neredeyse tamamen unutmuştum onu. Pergel görünüşlü kadın gerekten gücenmişti bana, kendisini hatırlamadığım için bayağı öfkelenmişti. Napolyon'un adını duymadığını söyleyen bir Fransız veya Washington'un neresi olduğundan bihaber bir Amerikanlıyla karşılaşmış gibi bakıyordu. Alay ederek dedi ki:

"Beni unuttunuz ha? Doğaldır, koca adam olmuş-

sunuz, bana bakacak haliniz yok ya..."

Ayağa fırladım hemen, cevap vermeye çalıştım: "Elbette öyle değil..."

Öyleyse beni dinleyin Xun Efendi, haliniz vaktiniz yerinde, bunca mobilyanın taşınması da güçlük çıkaracaktır size. Bari bırakın da biz alalım mobilyaları, fakir fukaranın yüzü gülsün."

"Zengin falan değilim ben, satacağım bu eşyaları..."

"Hadi canım oradan, koskoca bölge müfettişi olmuşsunuz bir de bana zengin değilim diyorsunuz öyle mi? Her şehirde bir metresiniz var, faytonunuzu sekiz adam çekiyor ve hâlâ zengin değilim mi diyorsunuz? Benim gözümden bir şey kaçmaz."

Ne söylesem faydasızdı, ben de sesimi çıkarmadım.

"Sahi ya bu zenginler cimri oluyorlar, cimri oldukları için de zenginleşiyorlar," dedi pergel kadın. Söylene söylene döndü arkasına, usul usul uzaklaştı. Kapıdan çıkarken annemin bir çift eldivenini gördü, eldivenleri cebine sıkıştırdığı gibi çıktı gitti.

Daha sonra köyden birkaç akraba daha uğradı. Onlarla sohbet muhabbet derken köyde üç veya dört günüm böyle geçti.

Bir öğle sonu hava iyiden iyiye soğumuştu. Öğle yemeğinden henüz kalkmış çayımı yudumluyordum. Birinin eve doğru geldiğini fark ettim. Kimmiş diye kafamı çevirip baktım. Gayriihtiyari fırladım yerimden, onu karşılamak için koşuyordum âdeta.

Runtu gelmişti. Onu görür görmez tanısam da bu benim bildiğim Runtu değildi. Boyu iki katına erişmiş, bir zamanlar kıpkırmızı olan yusyuvarlak yüzü

sararmıştı. Yüzünde derin çizgiler ve kırışıklıklar vardı. Gözleri aynı babasınınki gibi olmuştu, gözkapakları da deniz kenarında çalışan her köylüde olduğu gibi şiş ve kıpkırmızıydı. Sanırım tüm gün okyanus rüzgârlarına maruz kaldıklarından oluyordu. Başında pejmürde bir takke vardı. Sırtına yamalı bir ceket geçirmişti, soğuktan tir tir titriyordu. Kâğıda sardığı bir paket ve bir de uzun piposu vardı elinde. Elleri de eskisi gibi kırmızı ve tombul değildi; nasır tutmuş, çatlamıştı. Tıpkı çam ağacının kabuklu gövdesi gibiydi.

Onu gördüğüme sevinmiştim, ne söyleyeceğimi bilemedim. Şunları haykırabildim sadece:

"Ah, Runtu, sensin demek! "

Ona anlatacak çok şeyim vardı. Hangisinden başlasam bilemiyordum, boncuk boncuk dökülmeliydiler dudaklarımdan çulluklar, istiridye kabukları, havaya sıçrayan balıklar ve porsuklar... Anlatacaklarım boğazımda düğümleniyordu, kelimelere dökemiyordum.

Runtu ayakta duruyordu, yüzünde sevinç ve kederin birbirine karıştığı bir ifade vardı. Dudakları kıpırdadı fakat bir şey demedi. Sonunda saygılı bir tavır takınarak şunları söyledi:

"Bey!"

Baştan ayağa ürperdim, o an fark ettim aramızdaki aşılmaz duvarı. Söyleyecek söz bulamadım.

Başını seslenmek için çevirdi:

"Shuisheng, gel beyimizi selamla! Arkasına saklanmış bir çocuk çıkıverdi. Tıpkı babasının yirmi yıl önceki hali gibiydi. Biraz daha soluk biraz daha zayıftı, bir de gümüş zinciri yoktu.

"Bu beşinci çocuğum. İnsan içine çıkmadı pek, yabancılıyor şimdi, utangaçtır biraz."

Annem ve peşinde Hong'er üst kattan geldiler, muhtemelen sesimizi duymuşlardı.

"Mektubunuzu aldım hanımım," dedi Runtu. "Beyimizin gelişi beni çok mutlu etti."

"Bu saygı gösterisi de ne oluyor şimdi? Kardeş değil miydiniz siz? Eskisi gibi kardeşim deyin birbirinize."

"Ah, o zamanlar çocuktum, aklım ermemiş hanımım." O esnada çocuğa anneme selam vermesini söyledi. Çocuk çok utangaçtı, sıkılıp bunalmış, babasının arkasına saklanmıştı.

"Demek bu Shuisheng, beşinci çocuğun ha?" dedi annem. "Bize alışkın değil, utangaçlığına kızma çocuğun. Hadi Hong'er onu dışarı oynamaya götürsün."

Hong'er, Shuisheng ile dışarı çıktı, hemen kaynaştılar. Annem Runtu'ya oturmasını söyledi, biraz tereddüt ettikten sonra oturdu Runtu. Uzun piposunu masaya koyup elindeki paketi anneme uzattı:

"Kışın getirmeye layık bir şeyim yoktu, ben de evde kuruttuğumuz fasulyelerden getireyim dedim. Çam sakızı çoban armağanı..."

Nasıl geçindiğini sordum. Başını sallayarak dedi ki:

"Zar zor geçinmeye çabalıyorum, altıncı çocuğum bile işin ucundan tutuyor, yine de boğazımızdan iki lokma ekmek zor geçiyor. Bir de buranın düzeni bozuldu. Önüne gelen haraç istiyor. Kanunlar işlemiyor. Hasat zamanı da kötü geçti. Ekip biçiyoruz, pazarda satmaya gelince vergisiydi, ıvır zıvırıydı elimizde para kalmıyor, pazara götürmesek hasat evde çürüyor."

Sürekli başını sallıyordu, yüzündeki derin çizgiler konuşurken hiç kımıldamıyordu. Kederlenmişti bes-

belli, derdini anlatamadı. Biraz durduktan sonra piposunu yaktı, sessizce tüttürdü.

Annemle konuşurken, "Evde iş güç var, yarın dönmek zorundayım," demiş. Henüz yemek yememiş, annem mutfağa girip pirinç kavurup yemesini söyledi.

O mutfaktayken, annemle onun içler acısı hali hakkında konuştuk. Bir yandan çoluk çocukla, kıtlıkla, vergilerle baş etmeye çabalıyor; öte yandan askerler, eşkıyalar, memurlar onu soyup soğana çeviriyordu. Evden götürmeyeceğimiz eşyalardan istediklerini almasını teklif etti annem.

Öğleden sonra birkaç parça eşya seçti: iki uzun masa, dört iskemle, bir tütsü, bir şamdan bir de terazi. Ocakta birikmiş külleri de almak istedi. (Bizim oralarda mutfaktaki ocaklarda saman yakılır, kumlu toprakta gübre görevi görür bu samanın külleri.) Biz gitmeden kayıkla gelecek, eşyaları toplayıp götürecekti.

O gece yine havadan sudan şeylerden konuştuk. Ertesi sabah Shuisheng'le birlikte gittiler.

Dokuz günün ardından bizim için de ayrılık vakti gelmişti. Runtu sabahleyin geldi, Shuisheng onunla gelmemişti. Kayığa göz kulak olsun diye beş yaşlarındaki kızını getirmişti. İkimizin de işi başından aşkındı, konuşacak fırsatımız olmamıştı. Arada bir misafirler de geliyordu. Kimi bizi uğurlamaya, kimi bir şeyler alıp götürmeye, kimiyse ikisi için de. Kayığa bindiğimizde neredeyse akşam olmuştu. Evdeki eşyaların hepsini büyük küçük, kırık dökük demeden götürmüşlerdi.

Alacakaranlıkta ilerliyordu kayığımız. Yemyeşil dağların arasından geçen ırmağın masmavi suları ka-

yığımıza çarpıyordu.

Hong'er'le birlikte bulunduğumuz bölmenin penceresinden, gözümüz iyi seçmese de manzaraya bakıyorduk. Birdenbire sordu:

"Amca, geri gelecek miyiz?"

"Geri gelmek mi? Daha gitmedik bile, şimdiden dönmeyi mi düşünüyorsun?"

"Şey, Shuisheng beni evine davet etmişti de..."

Kapkara gözlerini kocaman açmıştı endişeyle.

Annem ve ben de üzülmüştük. Aklımıza Runtu gelmişti. Annem taşınma hazırlıklarına başladığından beri soya dükkânındaki Bayan Yang'ın peşinden ayrılmadığından bahsetti. Runtu kül birikintisi almaya gelmeden bir gün önce küllerin yanında toprağı kazıp bir deste tabak çanak bulmuş. Büyük ihtimal onları oraya Runtu eşyaları almaya geldiğinde götürebilmek için gömmüştü. Bayan Yang bulduklarıyla birlikte köpek-kudurtanı da yanına alıp kaçmıştı. (Köpek-kudurtanı bizim oralarda kümesçilik yapanlar kullanır. Tahtadan yapılmış bir kafestir. İçine yemek konulur tavuklar gagalarıyla rahatça yerken köpekler sinirden kudurmaktan başka bir şey yapamaz.) O eğri büğrü ayaklarıyla koşabilmesi hayret verici!

Memleketimden uzaklaşıyordum işte. Ben uzaklaştıkça memleketimin tepeleri ve ırmakları da uzaklarda yavaş yavaş kayboluyordu. Nedendir bilmem, pişman değildim. Beni asıl üzen etrafımı beni dostlarımdan ayıracak görünmez bir duvarla çevriliymiş gibi hissetmemdi. Karpuz bostanındaki gümüş zincirli küçük kahramanın hayali bile capcanlıydı eskiden, şimdiyse yavaş yavaş bulanıklaşmaya başladı ki hepten kederlenmiştim.

Annem ve Hong'er uykuya dalmıştı.

Kayığın altında süzülen suyun sesini dinleyerek uzanıyordum. Runtu ile yollarımızın ayrıldığını biliyordum, aramızda aşılması güç bir duvar vardı. Çocuklarsa çok iyi anlaşıyorlardı. Hong'er sürekli Shuisheng'i düşünüyordu. Umarım bizim gibi olmazlar, sınıf farkı dostluklarına gölge düşürmez. Onlar bizler gibi değiller, birbirlerine yakın olmak istiyorlar. Umarım ne benim gibi monoton bir hayatları olur, ne Runtu'nunki gibi sefalet içinde yaşarlar ne de başkaları gibi varlarını yoklarını çarçur ederler. Bambaşka, yepyeni, bizim henüz tadına hiç varmadığımız bir yaşam sürmeliler.

Umutlanmak birdenbire korkuttu beni. Runtu benden tütsü ve şamdanı istediğinde gizliden gizliye alay etmiştim onunla. Demek hâlâ putlara tapıyordu, aklından silip atamamıştı onları. Şu an benim umut dediğim şeyin de puttan pek bir farkı yoktu. Tek farkı o olası şeyler için, bense gerçekleşme ihtimali düşük şeyler için dua ediyordum.

Uyuklarken gözümün önüne masmavi gökyüzünü altın sarısı ayın aydınlattığı, yemyeşil sahilin göz alabildiğine uzandığı bir manzara geldi. Düşündüm ki umut denilen şey hem var olan hem var olmayan bir şeydi. Tıpkı yeryüzünün yolları gibi. Başlangıçta, yeryüzünde yol falan yoktu, insanoğlu gide gele şekillendirmişti yollarını.

Ocak 1921

AH Q'NUN GERÇEK HİKÂYESİ

Bölüm 1
Takdim

Uzun zamandır Ah Q'nun gerçek hikâyesini kaleme alma niyetindeydim. Bir yandan hakkında yazmak istiyor, öte yandan onu anlatmaya kalemimin kuvveti yetmez endişesiyle bir türlü başlayamıyordum. Ah Q gibi ölümsüz birini ancak ebedi bir kalem ele almalı diye düşünüyordum. Ölümsüz bir yazar olmanın yolu her zaman ölümsüz bir şahsın hayat hikâyesini anlatmaktan geçer. Zira insanlar geleceğe edebiyat sayesinde ulaşır, edebiyatı ise geleceğe taşıyacak olan yine insanlardır. Sonuç olarak kimin kimi geleceğe taşıyacağı pek aşikâr değil.

Önünde sonunda şeytanın aklına uyup Ah Q'nun hikâyesini yazacak kişi ben oluyorum. Kalemi elime almamla bu ölümsüz eseri yazarken karşılaşacağım zorlukların birer birer farkına varıyorum. Karşılaştığım ilk sorun eserin adı oluyor. Konfüçyüs şöyle demiş: "Eserin adı doğru değilse yazılanların hükmü yoktur." Bu mütearifeye özellikle dikkat etmeliyim. Biyografi yazılarının birçok türü var: resmi biyog-

rafiler, gayrıresmi biyografiler, otobiyografiler, efsaneler, ansiklopedik biyografiler, aile hikâyeleri, kısa hikâyeler... Ama maalesef hiçbiri amacıma hizmet etmiyor. Resmi biyografi desem? Yazdıklarımın saygın kişilerin gerçek hikâyelerini içermeyeceği apaçık ortada. Doğruluğu ispatlanmış bir biyografisi yazılmadan gayrıresmi biyografisini yazmam da uygun olmaz. Otobiyografi desem? Açıkça görülüyor ki Ah Q ben değilim. Efsane kesinlikle olmaz, Ah Q efsanevi bir şahsiyet değildi. Ansiklopedik biyografi de diyemem. Şu âna kadar hiçbir başkan Milli Tarih Kurumu'na Ah Q'nun yaşamının kitaplaştırılması gibi bir talimatta bulunmadı. Hakiki İngiliz tarihinde kumarbazların hayatlarının kaleme alınmadığı doğru olsa da ünlü yazar Conan Doyle, Rodney Stone[20] hakkında yazmıştı. Ünlü bir yazar için bu durum hoş görülebilir, fakat benim gibi birinin böyle bir işe kalkışması doğru olmaz. Öyleyse aile hikâyesi diyelim? Fakat ne ben Ah Q'nun aile bireylerinden biriyim ne de çocukları veya torunları bana böyle bir yazı yazmam için yetki verdi. Kısa hikâye diyecek olsam Ah Q'nun uzun bir hikâyesi olmadığı için karşı çıkanlar olacaktır. Kısacası, bu gerçek bir hayatı anlatan bir yazıdır, ama ben bir sokak ağzıyla, bayağı bir üslupla yazdığım için şatafatlı bir başlık yazmaya kalkışmayacağım. Üç ekol ve dokuz öğretiden[21] herhangi birine bağlı olmayan yazarların basmakalıp sözlerinden faydalanacağım. Konuyu

20. Çincede bu kitabın adı *Kumarbazların Ders Niteliğinde Yaşam Öyküleri* diye geçer. (ç.n.)

21. Üç ekol: Konfüçyüsçülük, Budizm ve Taoizm. Dokuz öğreti: Konfüçyüsçü, Taoist, Legalist ve Moist benzeri öğretiler. Bunlardan birine bağlı bulunmayan yazarlar pek saygı görmezlerdi. (ç.n.)

daha fazla saptırmadan dönelim gerçek hikâyeye. Son iki kelimeyi başlığımda kullanacağım. Bu iki kelime eski *Hattatlık'ın Gerçek Hikâyesi*[22] adlı kitabın adını andırsa da elimden bir şey gelmez.

Beni bekleyen ikinci sorun eserin başlangıcı oluyor. Bir biyografi şöyle başlamalı: Adı şudur, şöyle bilinir, şuradan gelmiştir, şurada yaşar. Bense Ah Q'nun soyadını bile bilmiyorum. Bir keresinde yaptığı bir hareketten dolayı soyadının Zhao olduğu sanılmış, fakat ertesi gün kafalar yeniden karışmış. Olay şöyle gelişmiş: Bir gün Bay Zhao'nun oğlunun memurluk sınavını kazandığını ilan etmek için köyde çanlar çalmaya başlamış. O sırada iki kâse sarı şarap içmiş olan Ah Q da sanki kendi ailesinden biri sınavı kazanmış gibi bu başarıdan kendisine pay çıkararak övünmeye başlamış, haliyle Bay Zhao'nun oğlunun dedesi izlenimi yaratmış. Bunu gören birkaç kişi Ah Q'ya hürmet etmeye başlamış. Ertesi gün şerif yardımcısı Ah Q'yu Bay Zhao'nun evine çağırmış. Sinirinden kıpkırmızı kesilen yaşlı beyefendi gözlerini Ah Q'nun üzerine dikerek şöyle demiş:

"Ah Q, seni alçak herif! Seninle aynı soydan mı geliyormuşuz?"

Ah Q cevap vermemiş.

Ah Q'ya baktıkça Bay Zhao daha da sinirleniyormuş, hışımla birkaç adım atıp şöyle demiş: "Bu ne cüret Ah Q, ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu senin? Senin gibi biri nasıl benim akrabam olur? Soyadın Zhao mu ki senin?"

22. Mançu Hanedanı'ndan Feng Vu tarafından yazılmış bir kitap. (ç.n.)

Ah Q yine sesini çıkarmamış, fakat Bay Zhao'nun okkalı tokadından da kurtulamamış.

"Zhaolardan olman ne mümkün? Sen bir Zhao olmaya layık görüyor musun kendini?"

Ah Q soyadını savunmaya kalkışmamış. Şef yardımcısını dürtmüş ve birlikte dışarı çıkmışlar. Dışarı çıkar çıkmaz şef yardımcısının suçlamalarını dinlemek zorunda kalınca iki yüzlük sıkıştırıvermiş eline. Bunu duyanlar Ah Q'nun böyle bir şey yapmasının düpedüz ahmaklık olduğunu söylemişler. Soyadı Zhao olsa bile -ki muhtemelen değildi- Bay Zhao ile aynı köyde yaşarken böyle atıp tutmaması gerektiğini çok iyi bilmeliydi. Sonuç olarak Ah Q'nun atalarının kim olduğunu hâlâ bilmiyorum.

Bu eseri yazarken karşılaştığım üçüncü sorunsa Ah Q'nun adını nasıl yazacağımı bilmiyor oluşum. Hayatta olduğu zamanlar herkes kendisine Ah Quei derdi, ölümünden sonraysa Ah Quei adı anılmaz oldu. Belli ki o da ismi "bambu levhalara ipekle kazınmamışlardandı."[23] Bu eser, adını yaşatmak için edilen ilk teşebbüs olmalı. Henüz eserin başında bunca sorunla karşılaştığımdan ince eleyip sık dokuyorum: Ah Quei. Yoksa "Çin tarçını" anlamına gelen Quei asaleti mi temsil ediyordu? Göbek adı Ay Köşkü olsa veya doğum günü Ay Bayramı'nda[24] kutlansa, Quei'nin "Çin tarçını"[25] anlamında kullanıldığına emin olabilirdim. Göbek adı olmadığına -veya varsa

23. M.Ö. 3. yy'da kullanılan bir tabirdir. O zamanlar yazı yazmak için bambu ve ipek kullanılırdı. (ç.n.)

24. Güz Ortası Bayramı'nın bir diğer adıdır. (e.n.)

25. Çin tarçını, Ay Bayramı zamanında çiçek açar. Ayrıca Çin'de, Ay'daki gölgelerin tarçın ağacı şeklinde olduğuna inanılır. (ç.n.)

kimse bilmediğine- ve doğum gününde Ay Bayramı'na görevli olarak davet edilmediğine göre kendisinden Ah Quei (Çin Tarçını) olarak bahsetmek keyfi olur. Ah Fu (refah) adında bir ağabeyi veya kardeşi olsa kendisine Ah Quei (asalet) diyebilirdik. Böyle bir şey de olmadığına göre Ah Quei (asalet) dememiz için hiçbir gerekçemiz yok. Hele ki Quei ile birlikte kullanılan alışılmadık karakterler hiç uygun olmaz. Bu soruyu Bay Zhao'nun oğluna sorduğumda şaşırıp kaldı. Ona göreyse bu isim kesinlikle kullanılamazmış çünkü Chen Duxiu[26] Batı alfabesini savunan Yeni Gençlik dergisini getirince anlamışlar ki milli kültür yozlaşıyormuş. Son çare, bizim mahalleden birinden resmi kayıtlardan Ah Q'nun durumunu araştırmasını istedim. Sekiz ay sonra kayıtlarda Ah Quei adında birini bulamadığını bildiren bir mektup yazdı bana. Gerçekten böyle bir isim yok muydu yoksa arkadaşım sahiden araştırmamış mıydı bilemiyorum. Bundan dolayı Ah Q yazmaktan başka bir yol gelmiyor aklıma. Yeni telaffuz sistemi de henüz yaygınlaşmadığına göre ismini Batı alfabesiyle yazacağım mecburen. Ah Quei'yi İngiliz yazısıyla kısaltıp Ah Q olarak kullanacağım. Eserimin Yeni Gençlik dergisine körü körüne bağlıymış gibi görünmesinden dolayı kendimden utanıyorum, fakat Bay Zhao'nun oğlu gibi kültürlü bir kişi bile sorunumu çözemediyse ben ne yapabilirim?

Dördüncü sorunsa Ah Q'nun nereli olduğu hakkında. Soyadı Zhao olsaydı, eski bir yöntem olan ama şimdi de insanları bölgelerine göre sınıflandırmada

26. 1880-1942. Pekin Üniversitesi'nde profesörlük yapmıştır. Aylık *Yeni Gençlik* dergisinin editörüdür. Sonradan Çin Komünist Partisi'nden ayrılmıştır. (ç.n.)

yaygın bir şekilde kullanılan Yüz Soyadı Tefsiri'ne[27] bakarak, Tianshuilerin Kansu eyaletinden olduğunu bildiğimiz gibi Ah Q'nun da memleketini öğrenebilirdik. Soyadı sorunu da hâlâ ihtilaflı olduğuna göre Ah Q'nun memleketi de belirsiz kalacak sanırım. Hayatının büyük bir kısmını Weizhuang'da geçirmiş olsa da sık sık yer değiştirmiş, birçok yerde bulunmuştu. Kendisi için Weizhuanglı demek doğru olmaz. Bu, tarihi çarpıtmaktan başka bir şey değil.

Yüreğime su serpen tek şey Ah karakterinin kesinlikle doğru olmasıdır. Kuşkusuz bu sonuca yanlış bir mukayeseden ötürü varmadık, âlimlerin eleştiri oklarına hedef olmayacağım. Diğer sorunlara gelirsek, benim gibi cahil birinin bu sorunlara çözüm bulması mümkün değildir. Umuyorum ki eski eser sevdalısı tarihçi Doktor Hu Shi bir gün bu sorunları aydınlığa kavuşturacaktır. Ah Q'nun Gerçek Hikâyesi unutulmaya yüz tutmadan yazmaya koyulsam iyi olacak.

Şu âna kadar yazdıklarım bir takdim bölümü olarak kabul edilebilir.

Bölüm 2
Ah Q'nun Zaferlerine Kısa Bir Bakış

Ah Q'nun adı, soyadı ve memleketinin belirsizliğinin yanı sıra geçmişine dair de bilinen çok az şey var. Çünkü Weizhuang halkı onun işinden yararlanır, maskaralıklarınaysa güler geçerdi. Kimsenin onun gerçekten kim olduğunu önemsediği yoktu. Ah Q da kendinden pek az bahsederdi. Kavga ettiği zamanlar

27. Soyadların listelendiği eski bir okul kitabı. (ç.n.)

biri tutup da gözlerini dikerek, "Sen gelince buranın havası bozuldu. Kim olduğunu sanıyorsun sen?" dediğinde işler değişirdi tabii.

Ah Q'nun kimi kimsesi yoktu, Vesayet Tanrıları Tapınağı'nda bir başına yaşardı. Düzenli bir işi de yoktu, başkalarının ayak işlerini görürdü. Buğday biçilecekse o biçer, pirinç öğütülecekse o öğütür, sandallar suya indirilecekse o indirirdi. İşi uzun sürecekse o gece geçici işvereninde kalır, işi biter bitmez ayrılırdı. Kimin yapılacak işi olsa aklına Ah Q gelirdi. Kimse Ah Q'nun kim olduğuyla ilgilenmezdi, gördüğü iş önemliydi onlar için. Bırakın Ah Q'nun geçmişini, işleri biter bitmez adamın kendisi bile umurlarında olmazdı. Hatta bir keresinde yaşlı birisi, "Ah Q da ne yaman işçi;" demişti. O sırada yarı çıplak uzanıyordu Ah Q. Bir başkası yaşlı adam alay mı ediyordu yoksa ciddi ciddi Ah Q'yu mu övüyordu anlamamıştı. Ah Q'nun keyfine diyecek yoktu.

Ah Q kendinden başka kimseyi beğenmez, Weizhuang halkına yukarıdan bakardı. Köyün gençlerinin çoğu eyalet sınavlarını geçecek kapasiteye sahip olmalarına rağmen, bunların en zekilerini bile selam vermeye layık görmezdi. Köy halkı Bay Zhao ve Bay Qian'a saygıda kusur etmezdi. Sırf mal sahibi oldukları için değil, gurur duyulan iki çocuğu yetiştirdikleri içindi aynı zamanda bu hürmet. Ah Q ise onlara fazladan saygı duymaz, kendi kendine, "Benim oğullarım çok daha iyi yerlere gelecek," derdi.

Birkaç kez kasabaya gittikten sonra daha kibirli biri olup çıkmıştı Ah Q, bir yandan kasaba halkını da aşağılamaktan geri durmuyordu. Örneğin, üç metreye üç metre üç sıra kalasın bir araya gelmesine köylü-

ler uzun sıra derlerdi, tıpkı Ah Q gibi. Kasabalılarsa düz sıra derlerdi, Ah Q ise bunun yanlış olduğunu düşünürdü. Ne tuhaf! Köy halkı büyük bir balığı iri iri doğranmış yeşil soğanla kızartırken kasaba halkı küçük küçük doğranmış yeşil soğanla kızartırdı. Ah Q'ya göre bu da yanlıştı. Fakat köy halkı kasabada balığın nasıl yapıldığını hiç görmediklerinden Ah Q'nun anlattıkları hakkında hiçbir fikirleri yoktu.

Görmüş geçirmiş, yaman bir işçi olan Ah Q birkaç cilt lekesini saymazsak kusursuz bir adamdı. En çok göze batansa bir zamanlar kafasındaki saçkırandı. Kendi kafasında çıktığından dolayı hiç sevmezdi bu lekeleri, hatta "saçkıran" veya buna benzer hiçbir kelimeyi ağzına almazdı. Bundan da ileri gidip "parlak" ve "ışık" kelimelerini de kara listeye almış, "lamba" ve "mum" kelimelerini de yasaklamıştı. Kasten veya değil, bu yasaklar ne zaman çiğnense Ah Q'nun tepesi atar saçkıranı kıpkırmızı olurdu. Kabahatliye şöyle bir göz gezdirir, ağzı laf yapmayan biriyse basardı küfrü, güçsüz biriyse alırdı ayağının altına. Ne gariptir böyle durumlarda yere serilen genelde Ah Q olurdu. Canına tak edince bu durumdan kurtulmak amacıyla yeni taktikler geliştirip bakışlarına bir haşinlik kazandırdı.

Gel gör ki Ah Q'nun bakışları değişince Weizhuang'ın serserileri onunla daha da fazla dalga geçmeye başlamışlardı. Ah Q'yu görür görmez taklidini yapıp, "Bakın bakın," derlerdi, "şurada bir ışık mı var ne?"

Ah Q oltaya düşüp sert sert bakardı.

"Yok canım, olsa olsa gaz lambasıdır," diye devam ederlerdi korkusuzca.

Ah Q'nun elinden laf yetiştirmek için kafa yor-

maktan başka bir şey gelmezdi: "Siz var ya siz..." Bu sırada başındaki saçkıranla gurur duyar, sıradan bir leke olarak görmez ve asaletini temsil ettiğini düşünürdü. Daha önce söylediğimiz gibi Ah Q görmüş geçirmiş bir adamdı. Yasaklı kelimeleriyle dalga geçtiklerini anlayınca bu kelimelerin bahsini açmamaya başladı.

Fakat serserilerin aklı başına gelmedi, Ah Q'ya dalaşmaya devam ettiler. Ah Q yenilip de kahverengimsi saç örgüsü çekilip başı duvara dört beş kez vurulduğunda serseriler galip gelmenin sevinciyle onu rahat bırakıp giderlerdi. Ah Q birkaç saniyeliğine ayakta dikilip şöyle düşünürdü: "Oğlum yaşında adamdan dayak yedim, şu dünyanın haline bakın..." Sonra kendisinin galip geldiğini varsayar, oradan uzaklaşırdı.

Ah Q aklından geçeni anlatmadan edemezdi. Bundan dolayı kendisiyle dalga geçenler onun psikolojik bir zafer kazandığını bilirlerdi. Ne zaman kahverengimsi saç örgüsünü çekseler veya bozsalar karşısına dikilip şöyle derlerdi: "Babasıyla dövüşen bir oğul yok karşında, bir canavarı alt eden gerçek bir adam var. Anladın değil mi? Canavara gücü yeten bir adam!"

Örgüsünü sıkıca tutan Ah Q başını kaldırıp şöyle derdi: «Şunun adına bir böceği ezmek desek? Tamam, ben bir böceğim. Şimdi rahat bırakacak mısınız beni?»

Bir böcek olduğunu söylese de rahat bırakmazlardı Ah Q'yu. Yakınlarda bir yere başını beş altı kez vurmadan kendilerini yenmiş saymazlardı. Sonraysa her zaman olduğu gibi galibiyetin keyfini çıkararak ve bu sefer Ah Q'nun işini bitirdiklerine emin bir şekilde uzaklaşırlardı. On saniye geçmeden Ah Q ayağa

kalkar ve yine kendini galip sayıp uzaklaşırdı. "Büyüklük bende kalsın." Sınavlardaki en başarılı kişi de "büyük" sayılmıyor muydu? "Hem siz kendinizi ne sanıyorsunuz?"

Düşmanlarına yenilmediğine kendini inandırmak için böyle teselliler bulduktan sonra neşe içinde meyhanenin yolunu tutardı Ah Q. Birkaç kâse şarap içer, oradakilerle hem gülüşür hem dalaşırdı. Kendini muzaffer sayarak mutlu bir şekilde oradan ayrılıp Vesayet Tanrıları Tapınağı'na döner ve başını yastığa koyduğu gibi uykuya dalardı. Parası olduğu zaman kumar oynardı. Bir grup kumarbaz yere çömelir, Ah Q da tam ortalarında yüzü gözü ter içinde şöyle derdi: "Yeşil Ejderha'ya dört yüz gümüş basıyorum!"

Ter içindeki bir diğer kumarbaz kutuyu açıp haykırırdı: "Kutsal Kapı! Köşeye para yatıran yok! Ünlüler Bölümü'ne de bahis koyan yok! Ah Q'nun bozukluklar paylaşılsın!"

Bir yüzlük bir yüz ellilik derken Ah Q'nun parası yavaş yavaş kumarbazların ceplerine akardı. Sonunda dairenin dışına itip geriden izlemeye zorlarlardı Ah Q'yu. Oyunda sütten olan çocuk gibi izlerdi kumarbazları ta ki oyun son bulana kadar. Sonra da istemeye istemeye Vesayet Tanrıları Tapınağı'na dönerdi. Ertesi gün şişmiş gözlerle işe çıkardı.

Atalarımız ne demiş: Her işte bir hayır vardır! Şansı yaver gitmeyen Ah Q oyuna katılamayınca oyunun sonunda hezimete uğramaktan kurtulmuş olurdu.

Weizhuang'da Tanrılar Bayramı kutlanıyordu. Bu bayramlarda atalardan kalma bir oyun oynanır, kumar masaları kurulurdu. Trampetlerin ve çanların sesleri, beş kilometre ötedeki kulağı kumarbazların

seslerinden başkasını duymayan Ah Q'ya kadar gelmişti. Ardı ardına başarılı bahisler koymuştu ortaya Ah Q. Bozuklukları gümüşe, gümüşleri dolarlara katlamıştı. Heyecanla haykırmıştı: "Kutsal Kapı'ya tam iki dolar!"

Kavgayı kim başlattı veya ne diye kavga çıkmıştı hiç anlamadı. Küfürler, yumruklar, tekmeler havada uçuşuyordu. Ayağa zar zor kalktığında ortalıkta ne kumar masaları vardı ne de kumarbazlar. Etrafındakiler hayretle Ah Q'ya bakarken vücudunun bazı yerlerinin tekmelenmiş gibi ağrıdığını hissediyordu. Bir şeylerin ters gittiğini düşünerek Vesayet Tanrıları Tapınağı'nın yolunu tuttu. Kendine geldiğinde bir tomar dolarının kaybolduğunu fark etti. Bayramda kumar oynayanların çoğu Weizhuang'ın yerlisi olmadığına göre suçluları nerede arayacaktı?

Bembeyaz pırıl pırıl gümüşler! Hepsi onundu... Şimdiyse geriye hiçbir şey kalmamıştı. Oğlu tarafından soyulan bir babaymış gibi hissetmek dahi ferahlatmamıştı içini. Bir böcek olduğunu düşünmek de nafileydi. Galiba bu sefer mağlubiyetin acı tadını tatmıştı.

Bu mağlubiyeti de derhal zafere çevirmekte gecikmemişti ama. Sağ elini kaldırıp suratına iki kez güzelce vurmuş, bunun acısıyla kendine gelmişti. Bu iki tokat kuş gibi hafifletmişti onu. Bir tokadı kendisine, diğerini bir başkasına attığını varsaymıştı. Sanki birisini alt etmiş gibi hissediyordu, bu sırada yanağındaki acı hâlâ geçmemişti. Zaferi kazanmış olmanın mutluluğuyla bir güzel uzandı.

Başını yastığa koyduğu gibi uykuya daldı.

Bölüm 3
Ah Q'nun Zaferlerinin İç Yüzü

Ah Q kendince zaferler kazansa da onun adının duyulmasını asıl sağlayan Bay Zhao'dan yediği tokattı.

Şef yardımcısına iki yüzlüğü bayıldıktan sonra öfkeyle bir yere uzanmıştı Ah Q. Şu dünyanın haline bak, ebeveynlerine el kaldıran çocuklar... O an için oğlu gibi gördüğü Bay Zhao'nun saygınlığı aklına gelince keyfi yerine gelmişti, *Kocasının Mezarında Dul Bir Genç Kadın* şarkısını söyleyerek meyhanenin yolunu tuttu. O andan itibaren Bay Zhao'yu herkesten üstün görmüştü Ah Q.

İlginçtir, köy ahalisi de Ah Q'ya alışılmadık bir saygı duymaya başlamıştı. Ah Q kendisine Bay Zhao'nun babası olmasından ötürü saygı duyulduğunu sanmıştı, fakat böyle bir şey yoktu. Weizhuang'da bir ailenin yedinci çocuğu sekizinci çocuğunu veya Li So, Zhang'ı dövse halk bunu o kadar da ciddiye almazdı. Bir kavga dillere dolanacaksa eğer, kavgaya Bay Zhao gibi önemli bir isim karışmış olmalıydı. Dayağı atan ünlü biri olduğundan halk bunu diline dolamış, dayağı yiyense bundan faydalanarak şöhretinin keyfini çıkarmıştı. Hatalı olan elbette Ah Q'ydu, doğal karşılanmıştı bu durum. Bay Zhao yanılmış olamazdı. Peki ya Ah Q hatalıysa ne diye herkes ona alışılmadık bir saygı duymaya başlamıştı? Açıklaması zor bir durum bu. Şöyle bir varsayımda bulunabiliriz: Ah Q Bay Zhao'yla aynı soydan olduğunu söylemişti. Bunun üzerine Bay Zhao'dan dayak yemiş olsa dahi halk ateş olmayan yerden duman çıkmayacağına kanaat getirip Ah Q'ya saygılı davranmanın daha doğru

olacağını düşünmüştü. Ya da bu durumu Konfüçyüsçü Tapınak'ta gelişen şu hadiseyle ilişkilendirebiliriz: Sığır eti, hayvansal gıda olması açısından kutsal domuz eti ve koyun eti ile aynı türden olsa da Konfüçyüsçüler bir zaman sonra âlimlere fazlasıyla zevk verdiği için sığır eti yemeği bırakmışlar.

Bu olayı takip eden birkaç yıl hali vakti yerindeydi Ah Q'nun.

Bir bahar günü ayyaşların âleminde dolaşırken Kabasakal Wang'i duvar dibinde yarı çıplak uyuz gibi kaşınırken gördü Ah Q. Onu kaşınırken görmek dahi huylanmasına yetmişti. Kabasakal Wang kel ama kıllı biri olduğundan herkes ona Saçkıranlı Kabasakal Wang derdi.

Ah Q "saçkıran" kelimesini lügatinden silmesine rağmen iğrenirdi bu adamdan. Yaralarını dert etmemeye başlasa da bu gibi kıllı tiplerin sevilecek yanı olmadığını, kendisinde iğrenme duygusu uyandırmaktan başka bir şeye yaramadığını düşünüyordu. Böylelikle yanına oturuverdi Wang'in. Eğer karşılaşmış olduğu bir başka serseri olsa böyle gelişigüzel oturmaya cesaret edemezdi Ah Q, fakat Kabasakal Wang'in nesinden korkacaktı ki? Gerçek şu ki Wang'in yanına oturmak onun da işine geliyordu, çünkü böylelikle onu onurlandırdığını düşünüyordu.

Ah Q yırtık pırtık çizgili ceketini çıkarıp içini dışına çevirdi. Ya yakın zamanda yıkamış olduğundan ya da beceriksizliğinden, uzun uzun aramasına rağmen sadece üç dört bit bulabildi. Öte yandan Kabasakal Wang el çabukluğuyla birer birer yakalayıp bitleri dişlerinin arasında çat pat sesler çıkararak çatırdatıyordu.

Hüsrana uğramıştı Ah Q, içerlemişti; kendisi birkaç bit tanesi yakalayabilmişken alçak Wang sayamayacağı kadar çok yakalamıştı. Nasıl da zedelenmişti itibarı! Büyüklerinden bir iki tane yakalayabilmeyi çok istemişti fakat yoktu işte. Epey uğraştıktan sonra orta boylulardan bir tane yakalamayı başardı, hışımla ağzına götürüp vahşice ısırdı. Ne var ki çıkardığı ses Kabasakal Wang'inkinin yanında devede kulak kalmıştı.

Ah Q'nun sinirden saçkıranı kıpkırmızı kesilmişti. Ceketini yere savurup Wang'le ağız dalaşına girdi: "Kıllı ayı!"

Kabasakal Wang Ah Q'yu aşağılar bir bakış atarak cevap verdi: "Uyuz köpek, sen de kim oluyorsun?"

Son zamanlarda kendisine duyulan saygıdan ötürü Ah Q'nun burnu havada olsa da kavgaya meyilli serserilerle karşılaştığında tavşan yürekli kesiliyordu. Bu sefer nasıl olduysa kavgacılığı tutmuştu. Nasıl olur da kıllı yaratığın teki onu aşağılamaya cüret ederdi?

Ayağa kalkıp ellerini beline koyarak şöyle dedi: "Sen kendini ne sanıyorsun?"

"Eceline mi susadın?" dedi Kabasakal Wang, ceketini giyip ayağa kalkmıştı.

Wang'in gitme niyetiyle ayağa kalktığını zanneden Ah Q, bir adım daha atıp yumruğunu savurdu. Ah Q yumruğunu indiremeden Kabasakal Wang çoktan yakasına yapışarak onu yere sermişti. Sonra Ah Q'nun atkuyruğundan tutup -gelenekselleştiği üzere- başını duvara vurmak için onu sürüklemeye başladı.

"Beyefendi dediğin diliyle alt eder karşısındakini, yumruklarıyla değil," diye meydan okudu Ah Q.

Anlaşılan Kabasakal Wang beyefendi falan değil-

di, Ah Q'nun sözlerine zerre kulak asmadan başını duvara beş kez peş peşe vurarak onu öyle bir patakladı ki biraz sonra Ah Q kendini iki metre ötede buldu. Kabasakal Wang ancak o zaman tatmin olmuştu.

Ah Q'nun hatırladığı kadarıyla bu, hayatının ilk yenilgisiydi. O zamana değin Kabasakal Wang ile "kıllı ayı" diye dalga geçmişti fakat bu kez ondan dayak yiyerek kendisi alay konusu olmuştu. Beklenilenin aksine Kabasakal Wang onu yere sermişti. Belki de pazar yerinde söylenenler doğruydu: İmparator resmi sınavları kaldırmıştı, böylelikle sınavı geçenler artık gözde kimseler sayılmazlardı. Sonuç olarak Zhao ailesinin itibarı zedelenmiş olmalıydı. Demek bundan dolayı halk Ah Q'yu aşağılamaya cüret edebiliyordu, öyle mi?

Ah Q olduğu yerde öylece kaldı.

Ah Q'nun düşmanlarından biri yaklaşıyordu uzaklardan. Bay Qian'ın en büyük oğluydu gelen, bir zamanlar onu da hor görürdü Ah Q. Şehirde yabancı bir okulda öğrenim gördükten sonra Japonya'ya gitmişti. Yarım yıl Japonya'da kaldıktan sonra düz kesim pantolon giymeye başlamış, atkuyruğunu kesmişti. Annesi acı acı ağlardı, karısı üç kez kuyuya atlamaya kalkışmıştı. Annesi herkese şöyle derdi: "Oğlumun sarhoş olduğu bir vakit bazı hainler atkuyruğunu kesmişler. Şimdiye memur olabilirdi, fakat atkuyruğu yeniden uzayıncaya kadar beklemek zorunda." Ah Q anlatılanlara inanmamıştı. Onun için "Ecnebi Özentisi" ve "Vatan Haini" demeye devam ediyordu.

Ah Q'nun onu hor görmesinin ve ondan nefret etmesinin başlıca sebebi, olmayan atkuyruğuydu. Atkuyruğunda bir yanlışlık varsa değil adam, insan yeri-

ne bile konmayabilirdi bir kişi. Ayrıca karısının kuyuya dördüncü kez atlamaya kalkışmaması da onun iyi bir kadın olmadığını ispatlıyordu.

İşte bu «Ecnebi Özentisi» yaklaşıyordu.

"Dazlak herif!"

Eskiden bunu içinden söylerdi Ah Q. Şimdiyse öfkesi burnunda olduğundan ve rahatlamak istediğinden gayriihtiyari dökülmüştü kelimeler dudaklarından.

Aksi gibi cilalı, kahverengi bir sopa taşıyordu yanında bu "Dazlak Herif". Ah Q bunlara "Ağıtçı Sopası" derdi. Kavganın kokusunu alır almaz uzun uzun adımlar atarak gardım alan Ecnebi Özentisi, hışımla Ah Q'nun üzerine yürüdü. Anlayacağınız üzere, Ah Q'nun kafasında bir küt sesi yankılanmıştı.

Yakınlarda bir çocuğu işaret ederek, "Ona demiştim!" diye durumu açıkladı Ah Q.

Küt! Küt! Küt!

Ah Q'nun hatırladığı kadarıyla hayatının ikinci yenilgisiydi bu. Neyse ki küt sesleri kesilince konu kapanmıştı. Hatta Ah Q'nun rahatlamış olduğu bile söylenebilirdi. Atalarından miras kalan "çabucak unutuverme" yeteneği çok işine yaramıştı. Yavaş yavaş olay yerini terk etti. Meyhaneye yaklaştığında hiçbir şey olmamış gibi keyfi yerindeydi.

Derken, Rahibe Manastırı'ndan küçük bir rahibe ona doğru geliyordu. Rahibelerin yüzlerini görmek dahi asabını bozuyordu Ah Q'nun, hele ki son yenilgisinden sonra... Olanlar aklına geldikçe siniri tepesine çıkıyordu.

"Kör talihin tutacağı belliydi zaten, bir de seninle karşılaştım," diye geçirdi içinden.

Rahibeye yanaşarak laf atmaya başladı: "Heyy! Şişşt!"

Küçük rahibenin umurunda dahi olmadı, başı önde yürümeye devam etti. Ah Q rahibeye iyice yanaştı, rahibenin yeni tıraş edilmiş başına vurarak şöyle bağırdı: "Dazlak karı! Hadi git buradan, rahibin seni bekler..."

"Sen ne yaptığını sanıyorsun?" dedi rahibe, Ah Q'nun elinden kurtulmaya çalışırken sinirden kıpkırmızı kesilmişti.

Meyhanedekiler kahkahalara boğulmuştular. Yaptıklarının halkı coşturduğunu fark eden Ah Q'nun keyfi yerine gelmişti.

Rahibenin yanağından makas alırken, "Rahip efendi sana dokunabiliyor da ben niye dokunamıyorum, ha?" dedi.

Meyhanedekiler tekrar bastılar kahkahayı. Ah Q zevkten dört köşe olmuştu, kendisinden desteklerini esirgemeyenleri hoşnut etmek için rahibenin gitmesine izin vermeden son bir makas daha aldı.

Bu rastlantı sırasında Kabasakal Wang ve Ecnebi Özentisi'yle yaşadıklarını unutmuş, tüm gün yakasından düşmeyen kör talihten intikamını almıştı. Hatta ilginçtir, yediği dayaktan sonra sakinleşmiş, kuş gibi hafiflemişti.

Uzaklardan, "Oğulsuz ölesin Ah Q!" diye beddua etti gözleri yaşlı küçük rahibe.

Ah Q zevk içinde, kahkahadan kırılıyordu.

Ah Q kadar olmasa da meyhanedekiler de epey eğleniyorlardı.

Bölüm 4
Aşk Faciası

Kimi galipler rakiplerini bir kaplan veya kartal gibi azdırmadan zaferlerinden keyif almazlarmış. Düşmanları bir koyun veya tavuktan farksız, tavşan yürekli kimselerse boş bir zafer kazandıklarını düşünürlermiş. Kimi galiplerse ancak düşmanlarına diz çöktürerek veya onları katlederek alt ettiklerinde ne bir düşman ne bir rakip ne de bir dostun önlerinde durabileceklerine ikna olurlarmış. Bu şekilde kendilerinin hayatlarını bir başına sürdürebilecek yüce kimseler olduklarını düşünürlermiş. Düşmanlarına acı çektirerek zafer kazandıklarını düşünürlermiş. Fakat bizim kahramanımız öyle karaktersiz kimselerden değildi. Kabına sığmayan, hayat dolu biriydi Ah Q. Belki de Çin'in diğer dünya ülkelerinden ahlaki açıdan üstün olmasının bir kanıtıdır bu.

Ah Q'ya bir bakın, mutluluktan neredeyse kanatlanıp uçacak!

Bu seferki zaferinin tuhaf bir sonu olmadığını söyleyemem tabii. Uzunca bir süredir oradan oraya koşturduktan sonra yastığa başını koyduğu gibi horuldamaya başladığı Vesayet Tanrıları Tapınağı'nm yolunu tutuyordu. Gel gelelim, bir akşam gözlerini kapatmakta güçlük çekmişti. Başparmağı ve işaret parmağında bir sorun vardı sanki, her zamankinden daha yumuşak görünüyorlardı. Bunun rahibenin yanağını okşamasıyla bir ilgisi olup olmadığını bilemeyiz.

"Oğulsuz ölesin Ah Q!"

Kelimeler Ah Q'nun kulaklarında çınlamıştı. Doğru ya, evlenmeliyim. Bir kişi oğulsuz ölürse mezarı başında bir kâse pirinci ruhuna kurban edecek kimi

kalır? Kendime bir eş bulmalıyım. Ne demişler, temelde üç ahlak dışı hareket vardır. Bunlardan en kötüsü, neslini devam ettirmemektir.[28] Evlatları olmayan ölmüş birinin ruhunun aç kalması[29] ne acıdır! Aziz ve âlimlerin de onayladığı bir sözdür bu. Evlatsız ölen kimsenin ruhu ne yazık ki çıldıracak, cinnet geçirecektir.

"Kadın, ah bir kadın..." diye düşündü.

"Rahip dokunursa... Kadın, ah bir kadın..."

Ah Q'nun o gece tam olarak ne zaman uykuya daldığını asla bilemeyeceğiz. Bu olaydan sonra parmaklarını her zaman yumuşak ve pürüzsüz buldu. Bu sersem halinden hiçbir zaman kurtulamadı. "Kadın..." diye düşünüp duruyordu.

Buradan, kadınların insanlığa bir tehdit olduklarını anlıyoruz.

Kadınlar engel olmasa Çinli erkeklerin büyük bir çoğunluğu aziz veya âlim olabilirdi. Shang Hanlığı, Da Ji yüzünden yıkıldı; Zhou Hanlığı'nın kuyusunu kazan Bao Si'ydi. Çin Hanlığı'na gelirsek tarihi kayıtlarla destekleyemesek de onun da yıkılışında bir kadının parmağının olduğunu söylemekle muhtemelen yanılmış olmayız. Dong Zhuo'nun ölümüne Diao Chan'ın neden olduğu da bilinen bir gerçektir.[30]

Ah Q da mutlak ahlak yasaları olan biriydi. İyi bir öğretmen tarafından eğitilip eğitilmediğini bilmesek de cinsiyet ayrımı hususuna çok dikkat eder, küçük

28. Mensiyüs'e ait bir söz. MÖ 372-289. (ç.n.)

29. Eski bir klasik olan Zuo Zhuan'dan alıntı. (ç.n.)

30. Da Ji: MÖ 12. yüzyılda Shang Hanlığı'nın son kralının cariyesi. Bao Si: MÖ 8. yüzyılda Batı Hanlığı'nın son kralının cariyesi. DiaoChan: MS 6. yüzyılda güçlü bir bakan olan Dong Zhuo'nun cariyesi. (ç.n.)

rahibe ve Ecnebi Özentisi gibilerini kınamakta kendini haklı görürdü. Tüm rahibelerin, rahiplerle gizli bir ilişki içinde olduklarını düşünürdü. Bir kadın sokakta bir başına yürüyorsa mutlaka kötü adamları baştan çıkarmak istiyor olmalıydı. Bir kadın ve erkek birlikte yürüyorlarsa bu, mercimeği fırına verdiklerinin göstergesiydi. Böyle insanları yola getirmek için onlara ters ters bakardı Ah Q. Yanlarından söylene söylene geçer, sohbetlerini bölerdi. Hatta ortam müsaitse arkalarından küçük bir taş atardı.

Otuzuna merdiven dayamış bir erkek, yani ayaklarının üzerinde duracağı[31] zamanda nasıl olurdu da aklını küçük bir rahibeyle bozardı? Dini nizama göre, bu gibi sersemlikler kınanmaya değerdi. Bundan dolayı kadınlar menfur yaratıklardı. Küçük rahibenin yüzü, böyle yumuşak ve pürüzsüz olmasaydı veya kumaşla örtülü olsaydı Ah Q'yu kendine böyle bağlayamazdı. Beş veya altı yıl önce, açık hava tiyatrosundayken izleyicilerin gözleri önünde bir kadının bacağına çimdik atmıştı, ama kadının bacağında pantolonu olduğundan o zaman bu baş döndürücü hisse kapılmamıştı. Küçük rahibenin yüzünün örtülü olmayışı bu kâfirlerin ne denli iğrenç olduklarının bir başka kanıtıydı.

"Bir kadın..." diye düşündü Ah Q.

Erkekleri baştan çıkardıklarını düşündüğü kadınlara daha yakından bakmaya başladı, onların Ah Q'ya pas verdikleri falan yoktu. Kendisiyle konuşan kadınları dikkatle dinliyordu, hiçbiri gizli bir randevuya

31. Konfüçyüs 30 yaşına geldiğinde, "Şimdi ayaklarımın üzerinde durabilirim," demiş. Bundan sonra da bu söz 30 yaşı karşılayan bir deyim olarak kullanılmaya devam etmiş. (ç.n.)

dair bir şeylerden bahsetmiyordu. Ah! Bu da kadınların iğrençliklerine bir başka örnekti. İffetli numarası yapıyordu hepsi.

Bir gün Ah Q, Bay Zhaoların evinde pirinç öğüttüğü sıralar, akşam yemeğinden sonra mutfakta oturmuş piposunu içiyordu. Bir başkasının evinde olsaydı yemekten sonra evine giderdi, fakat Zhaoların evinde akşam yemeği çok erken bir saatte yenirdi. Yemekten sonra lambalar sönmeli, herkes yatağına çekilmeli diye bir kural olsa da kimi zaman bu kuralın da istisnaları olurdu. Mesela Bay Zhao'nun oğlu eyalet sınavlarına hazırlanırken ders çalışabilsin veya Ah Q gündeliğe geldiğinde akşamları da pirinç öğütebilsin diye lambanın açık kalmasına müsaade ederlerdi. İşte bu ikinci istisnadan dolayı, Ah Q işine döneceğine mutfakta oturup piposunu tüttürüyordu.

Zhao ailesinin tek hizmetkârı olan Amah Wu bulaşıkları yıkamayı bitirdiğinde kanepeye oturur, Ah Q ile çene çalmaya başlardı:

"Hanımımın boğazından iki gündür lokma geçmiyor, Bay Zhao tutturdu kuma isterim diye..."

"Kadın... Amah Wu... Ah şu genç dul," diye düşündü Ah Q.

"Sekizinci ayda bebeği doğacak..."

Amah Vu çene çalmaya devam ediyordu.

"Kadın..." diye düşündü Ah Q. Sigarasını söndürüp ayağa fırladı.

"Kadınım ol, seviş benimle!" Ah Q birden ileri atılarak genç kadının ayaklarına kapandı.

Bir anlık sessizliğe gömüldü mutfak.

Sonraysa şaşkına dönen Amah Wu, "İmdaaat!" diye bağırarak titremeye başladı. Panikle kendini dı-

şarı attığında hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

Ah Q da serseme dönmüş, duvarın önünde diz çökmüş halde öylece kalmıştı. Boş kanepeye iki eliyle tutunarak yavaş yavaş ayağa kalktı, bir şeylerin yanlış gittiğinin farkındaydı. Doğrusu, bu kez kendisi de kötü durumdaydı. Telaş içinde piposunu beline sıkıştırıp pirinç öğütmeye devam etmeye karar verdi. Fakat o da ne! "Paaaat" sesi Ah Q'nun kulaklarında yankılandı. Başını kaldırıp etrafına baktığında elindeki koca bambu sopayı etrafa savuran köy temsilcisini tam karşısında buldu.

"Sen, sen ne cüretle..."

Koca bambu sopasını Ah Q'nun omzuna indirmişti. Ah Q başını korumak için iki elini kaldırdığında sopa tam parmaklarına isabet edince feci şekilde canını yakmıştı.

Mutfak kapısından dışarı kaçarken sırtına bir darbe daha yemişti.

Bay Zhao'nun oğlu, Ah Q'nun arkasından mandarin[32] aksanıyla, "Piç herif!" diye bir küfür savurdu.

Ah Q pirinç öğüttüğü yere gelip bir başına dikeldi, parmaklarının acısı geçmemişti. Kendisine söylenen "piç herif" lafı hâlâ kulaklarında yankılanıyordu. Weizhuang halkı bu ifadeyi kullanmazlardı, sadece zengin züppelerin ağzından çıkabilecek bir sözdü bu. Çok sinirlenmişti, aklından hiçbir zaman çıkmayacaktı bu söz. Nasıl olduysa, "kadınlar" aklından uçup gitmişti. Onca sopa ve küfrü yedikten sonra hiçbir şey olmamış gibi pirinç öğütmeye devam etti. Bir süre sonra sıcak basmış, gömleğini çıkarmak için ara vermişti.

32. Çincenin en çok konuşulan lehçesidir. Çin ve Tayvan'da resmi dil olarak kullanılan standart Çinceye işaret eder. (e.n.)

Bu sırada kulağına dışarıdan gırgır şamata sesleri çalındı. Ah Q her ne olay olursa olsun katılmaktan zevk aldığı için dışarı çıkarak sesin nereden geldiğini anlamaya çalıştı. Sesi takip ederek ilerleyince kendisini evin avlusunda buldu. Akşam karanlığı çökmesine rağmen birçok kişi vardı. Zhao ailesinin bütün bireyleri oradaydı, iki gündür boğazından lokma geçmeyen evin hanımı bile. Komşuları Bayan Zou, akrabaları Zhao Baiyan ve Zhao Sichen de oradaydı.

Genç hanım, Amah Wu'yu hizmetçi odasından dışarı çıkarmaya çalışıyordu:

"Gel bakayım buraya, odanın içinde kara kara düşünme öyle."

"Herkes senin ne kadar iyi bir kadın olduğunu biliyor," diye araya girdi Bayan Zou. "İntihar etmeyi aklının ucundan bile geçirmemelisin."

Amalı Wu durmadan ağlıyor, anlaşılmaz bir şeyler mırıldanıyordu.

"Çok ilginç," diye düşündü Ah Q. "Şu küçük dul yine ne fenalık yaptı acaba?" Neler olduğunu anlamak için Zhao Sichen'e yaklaşırken Bay Zhao'nun en büyük oğluna yakalandı. Kendisine yaklaşıyordu, daha kötüsü elinde koca bir bambu sopa vardı. Dayak yediği bambu sopayı görünce bu galeyanla az çok bir ilişkisi olduğunu anladı Ah Q. Arkasına döndüğü gibi topukları yağladı. Pirinç öğüttüğü yere kaçmayı düşünüyordu, ama bambu sopayla önünü keseceklerini sezince birden öteki yöne doğru koştu. Yakalanmadan arka kapıdan kaçtı. Kısa sürede Vesayet Tanrıları Tapınağı'na döndü.

Bir süre oturduktan sonra tüyleri ürpermeye başlayınca üşüdüğünü fark etti. Bahar mevsimi olmasına

rağmen geceleri hâlâ ayazdı, bu yüzden yarı çıplak yatmaya müsait değildi. Gömleğini Zhaoların evinde unuttuğunu hatırladı. Geri almak için gittiğinde, köy temsilcisinin bambu sopasının tadına bir kez daha bakmaktan korkmuyor değildi.

Derken içeri kâhya girdi.

"Lanet olsun sana Ah Q!" dedi kâhya. "Bundan böyle Zhao ailesinin hizmetçisinin yanına yaklaşmayacaksın, seni zorba herif! Uykumdan da ettin beni, lanet olsun sana!"

Kendisine söylenen onca söze karşılık doğal olarak bir şey demedi Ah Q. Sonuç olarak, gece vakti olduğu için kâhyaya iki katı para kaptırmak ve dört yüzlüğü gözden çıkarmak zorundaydı. Yanında hazır parası olmadığı için hem fötr şapkasını kefalet olarak verdi hem de şu beş şartı kabul etmek zorunda kaldı:

1. Ah Q ertesi gün beş yüz gramlık bir çift kırmızı mum ve bir demet tütsü çubuğu alıp Zhao ailesine kendisini affettirecek.
2. Ah Q, Zhao ailesine musallat olan kötü ruhları defetmeleri için Taocu rahiplere para verecek.
3. Ah Q, Zhao ailesinin evine bir daha asla adım atmayacak.
4. Amah Wu'nun başına herhangi bir şey gelirse Ah Q'dan bilinecek.
5. Ah Q yevmiyesi veya gömleği için geri dönmeyecek.

Ah Q mecburen her şeyi kabul etti ama yanında hiç parası yoktu. Şansına mevsimlerden bahardı ve şartları yerine getirmek için borç aldığı iki bin lira-

ya karşı rehin verdiği pamuklu yorganı olmadan da hayatına devam edebiliyordu. Şartları yerine getirince hem yarı çıplak hem de elindeki üç beş kuruşu saymazsak parasız kalmıştı. Onu da kâhyaya verip şapkasını alacağına içmeye harcamıştı.

Doğrusu, Zhao ailesi ne mumları ne de tütsüleri yakmıştı. Bunları evin hanımı, Buda'ya ibadet ederken kullanacaktı. Yırtık pırtık gömleğinse büyük bir kısmını sekizinci ayda doğum yapan ev hanımının bebeği için bez olarak kullandılar. Geri kalanıyla da Amah Wu ayakkabı keçesi yaptı.

Bölüm 5
Geçim Sıkıntısı

Ah Q, Zhao ailesinin şartlarına razı olduktan sonra her zamanki gibi Vesayet Tanrıları Tapınağı'na geri döndü. Güneş çoktan batmıştı, Ah Q bir şeylerin ters gittiğinin farkındaydı. Uzun uzun düşündükten sonra bu huzursuzluğun yarı çıplak gezmesinden kaynaklandığı sonucuna vardı. Yırtık pırtık çizgili ceketinin hâlâ onda olduğunu hatırladı, üzerine geçirip uzandı. Gözlerini açtığında güneş, ışıklarını batı duvarına doğru saçmaya başlamıştı bile. "Lanet olsun!" diyerek ayağa kalktı.

Sonraysa her zaman olduğu gibi sokaklarda aylaklık etmeye devam etti ta ki bir başka şeyin daha yanlış gittiğini fark edinceye dek. Yarı çıplak gezmenin verdiği fiziksel rahatsızlıkla kıyaslanabilecek bir şey değildi bu. Anlaşılan, o günden beri Weizhuang'ın kadınları Ah Q'dan çekiniyor, ne vakit onla karşılaşsalar kaçacak yer arıyorlardı. Hatta elli yaşlarındaki

Bayan Zou da diğerleri gibi rahatsız oluyor, on bir yaşındaki kızına Ah Q'yu görünce hemen içeri girmesini söylüyordu. Bu durum Ah Q'yu oldukça şaşırtmıştı. "Kahpeler," diye geçirdi aklmdan. "Genç hanımefendiler gibi utangaç olup çıktılar başıma."

Bir hayli uzun zaman sonra bir şeylerin yanlış gittiğini iyiden iyiye hissetmeye başladı.

İlkin şaraphane veresiye yazmayı reddetti, sonraysa Vesayet Tanrıları Tapınağı'ndan sorumlu yaşlı adam kendisi hakkında olmadık şeyler söylemişti, sanki Ah Q'nun orayı terk etmesini istiyordu. Üçüncü olarak da onca gün -kaç gün olduğunu kendisi bile hatırlamıyordu- Ah Q'yu kimse işe çağırmamıştı. Şaraphanenin veresiye yazmamasını sineye çekebilir, yaşlı adamın haksız yorumlarını duymazdan gelebilirdi, fakat kimsenin onu işe almaması Ah Q'nun aç kalması demekti. İşte bu gerçekten korkunç bir durumdu.

Bu duruma daha fazla dayanamayan Ah Q kendisine her zaman işveren ailelere sorunun ne olduğunu sormaya gitti. Sonuçta kendisinden yalnızca Bay Zhaoların evine girmemesi istenmişti. Çok garip bir şekilde karşılanıyordu Ah Q. Nereye gitse karşısına evin erkeği çıkıyor ve sanki Ah Q bir dilenciymiş gibi ona aşağılayan gözlerle bakarak, "Yok sana bir şey, defol! Git buradan!" diyordu.

Ah Q bu durumu giderek daha garip buluyordu. "Eskiden hepsinin bana işi düşerdi," diye düşündü. "Birdenbire yapılacak hiçbir işlerinin olmamasına inanmak güç." Yaptığı dikkatli gözlemler sonucu köy ahalisinin yapacak işi olduğunda Genç D'yi çağırdığını öğrendi. Genç D çelimsiz bir fakirin tekiydi. Hatta artık Ah Q'nun nazarında Kabasakal Wang'den bile

daha aşağılıktı. Böyle zayıf bir herifin Ah Q'nun rızkını çalacağı kimin aklına gelirdi? Bu kez hiç olmadığı kadar öfkeliydi Ah Q. Burnundan soluyarak yoluna devam ederken kolunu sinirle havaya kaldırarak, *"Çelik bir topuzla mahvedeceğim seni,"*[33] diye şarkılar söyledi.

Birkaç gün sonra Bay Qianların evinin önünde Genç D ile karşılaştı. Karşı karşıya geldiklerinde ikisinin de gözleri alev alev parlıyordu. Ah Q hızla Genç D'ye yaklaşıyor, Genç D de olduğu yerden kımıldamıyordu.

Ters ters bakarak, "Seni aptal herif," diye bağırdı Ah Q, ağzından köpükler saçarak.

"Ben bir böceğim, ne yapacaksın?" diye sordu Genç D.

Genç D'nin alçakgönüllülüğü Ah Q'yu çileden çıkarttı, elinde çelik bir topuz olmadığı için yapabileceği tek şey ileri atılıp Genç D'yi saç örgüsünden yakalamaktı. Tek eliyle saç örgüsünü koruyan Genç D, diğer eliyle Ah Q'yu yakalamaya çalıştı. Bu sırada Ah Q da bir eliyle kendi saç örgüsüne sahip çıkıyordu. Ah Q eskiden Genç D'yi kale almazdı. Şimdiyse, uzun süredir aç gezdiğinden o da rakibi gibi sıska ve güçsüzdü. Adilce eşleşmiş iki rakip izlenimi veriyorlardı. Bellerini büküp elleriyle birbirlerinin başlarını sıkıca tutan iki adam yaklaşık yarım saat boyunca Qian ailesinin duvarında gökkuşağı şeklinde mavi bir gölge oluşturdular.

"Tamam, tamam yeter artık!" diye bağırıyorlardı

33. Shaohsing'de ünlü bir opera olan *Ejderha ve Kaplanın Savaşı*'ndan bir dize. Opera, Sung Hanlığı'nın ilk imparatoru olan Zhao Guang-yin'in bir generalle yaptığı cesur mücadeleyi anlatır. (ç.n.)

kavgayı bitirmeye çalışan izleyiciler.

"Güzel, işte böyle!" diyordu kimisi de. Uzlaştırmaya mı kızıştırmaya mı çalışıyorlardı belli değildi.

İki dövüşçü kulaklarını izleyicilere tıkamışlardı. Ah Q üç adım ileri atılsa Genç D üç adım geri çekiliyordu. Genç D üç adım ileri atılsa bu kez de Ah Q üç adım geri çekiliyor ve bu şekilde bir o yana bir bu yana savruluyorlardı. Yaklaşık yarım saat sonra -Weizhuang'da çok nadir saat vuruşu olduğu için saati tam olarak kestirmek zordu, belki de yirmi dakikadır- kafalarından duman çıkmaya, yanaklarından ter akmaya başlayınca önce Ah Q sonra da Genç D ellerini indirdiler. Aynı anda geri çekilip kalabalığa karıştılar.

"Seninle tekrar görüşeceğiz lanet herif!" dedi Ah Q.

Genç D de tekrarladı: "Görüşeceğiz, alçak köpek, görüşeceğiz!"

Bu epik dövüş ne bir zafer ne de bir hezimetle sona erdi. Kimse bir tepki vermediği için izleyenlerin tatmin olup olmadığı da bilinmiyordu.

Kimsecikler Ah Q'ya iş vermiyordu. Sıcacık rüzgârın yazın habercisi olduğu sıcak bir günde Ah Q üşüyordu, ama buna katlanabilirdi. Onu asıl endişelendiren boş mideyle gezmekti. Pamuklu yorganı, fötr şapkası ve gömleği yitip gitmişti. Bir zaman sonra yırtık çizgili ceketini de satmak zorunda kalmıştı. Pantolonundan başka bir şeyi kalmamıştı, tabii onu da çıkaramazdı. Bir de çok eski bir ceketi vardı, doğru. Onu da ayakkabı keçesi yaptırmak için vermese hiç bir işe yaramazdı. Uzun bir süre yolda bir miktar para bulabilmeyi ümit etmişti Ah Q, ne var ki hiçbir zaman amacına ulaşamamıştı. Hatta yarı yıkık odasında bile

para bulabileceğini düşünüyordu. Bakmadık yer bırakmadı odada ama nafile, hiçbir şey yoktu. Sonraysa yiyecek bir şeyler aramayı aklına koydu.

Yemek aramak için yolda yürürken her zamanki şaraphanenin önünden geçerken o tanıdık buğulanmış ekmeğin kokusunu aldı. İçi gitmeden, bir anlığına bile duraksamadan yoluna devam etti. Bunlar onun aradığı şeyler değildi, hoş kendisi de ne aradığını tam olarak bilmiyordu.

Küçük bir yer olduğundan, Weizhuang'ı kısa sürede geride bıraktı. Köyün dışındaki arazilerin büyük bir kısmını çeltik tarlaları oluşturuyordu. Göz alabildiğince yeşil körpe çeltik fideleri, köylülerin ekip biçtiği topraklarda yuvarlak ve hareketli nesneler gibi nokta nokta görünüyordu. Köy hayatının güzelliklerinin farkında olmayarak yoluna devam etti Ah Q. İçinden bir ses, yemek aramak için çıktığı bu yolda gittikçe uzaklaştığını söylüyordu. Sonunda Kadınlar Manastırı'nın duvarının dibine gelmişti.

Manastırın çevresi de çeltik tarlalarıyla çevriliydi. Yeşiller arasında yükseliyordu beyaz duvarları. Kilden yapılmış küçük duvarların iç kısmında bir sebze bahçesi vardı. Ah Q bir süre tereddüt ederek etrafına bakındı. Etrafta kimse olmadığından emin olunca küçük duvara tırmanarak süt otlarına tutundu. Duvar ufalanmaya başlayınca Ah Q korkuya kapıldı. Bir dut dalına tutunarak duvardan atlamayı başardı. İçeride bol sebze vardı, ama sarı şarap, buğulanmış ekmek ya da yenilebilir başka herhangi bir şey yoktu. Batı duvarının dibinde filizlenmiş bir yığın bambu duruyordu, ne var ki hiçbiri pişirilmemişti. Çürümeye yüz tutmuş üzüm posaları da vardı, hardallar çoktan çiçeklenmiş,

lahanalarsa yenmeyecek kadar pörsümüştü.

Sınavlarda başarısız olan bir öğrenci gibi üzülmüştü Ah Q. Bahçe kapısına doğru yavaşça ilerlerken birden keyfi yerine geldi, çünkü tam önünde duran şey turp tarlasından başka bir şey değildi. Hemen diz çöküp toplamaya başladı. Kapıda yuvarlak yüzlü biri belirdiği gibi gözden kayboldu. Küçük rahibenin ta kendisiydi bu. Ah Q, küçük rahibe gibi kimseleri her zaman küçümserdi. Bazen de, "Mertlik nezaketten gelir," diye düşünürdü.

Alelacele dört turpu alıp yapraklarını koparark ceketine koydu. Bu sırada yaşlı bir rahibe ona yaklaşıyordu.

"Ne diye bahçemize girdin de turplarımızı çalıyorsun? Vah vah! Ne fena şey şu yaptığın! Buda bizi bu kötülüklerden korusun!"

"Ne zaman bahçenize girmişim de turplarınızı çalmışım?" diye çıkıştı Ah Q, rahibeye arsız arsız bakarak.

"Tam da şimdi, çalmıyor muydun?" dedi yaşlı rahibe, Ah Q'nun ceketini işaret ederek.

"Bunlar senin mi? Bunu nasıl kanıtlayabilirsin? Sen..."

Ah Q cümlesini yarım bırakarak topukları yağladı. Kocaman siyah bir köpek onu kovalıyordu çünkü. Aslında bu köpek ön kapıda dururdu, arka bahçeye gelmesi tamamen tesadüftü. Hırlaya hırlaya Ah Q'yu kovalayan köpek tam onu bacağından ısıracaktı ki Ah Q'nun ceketinden bir turp yere düşünce ne olduğunu anlayamayan köpek bir anlığına duraksadı. Bu sırada Ah Q dut ağacına tırmanarak turplarıyla birlikte manastırı terk etti. Dut ağacının altında bekleyen köpek

havlamaya, yaşlı rahibe dua etmeye devam etti.

Yaşlı rahibe köpeği üzerine salar korkusuyla eline birkaç küçük taş alan Ah Q, turplarıyla birlikte koşmaya başladı. Neyse ki siyah köpek bir daha ortaya çıkmadı. Ah Q taşları bir yana atıp yoluna devam etti. Bir yandan turplarını yerken bir yandan şöyle düşündü: "Burada yiyecek bir şey yok, en iyisi mi kasabaya gideyim..."

Üçüncü turpunu bitirdiğinde, kasabaya gitmeye kesin karar vermişti.

Bölüm 6
Yükselişten Çöküşe

O yıl Ay Bayramı'na kadar hiç kimse Ah Q'yu Weizhuang'da görmemişti. Ah Q'nun köye dönüşü herkesi şaşırtmıştı. Bu akıllara, "Bunca zaman neredeydi, ne yapmıştı?" sorularını getirmişti. Eskiden olsa, kasabaya gideceği vakit herkese ballandıra ballandıra anlatırdı; bu kez kimseciklere haber vermediğinden yokluğunu fark eden olmamıştı. Vesayet Tanrıları Tapınağı'ndan sorumlu yaşlı adama söylemişti belki de, fakat Weizhuang geleneklerine göre sadece Bay Zhao, Bay Qian veya köy temsilcisinin kasabaya gitmesi mühim bir olaydı. Ecnebi Özentisi'nin kasabaya gidişi dahi Ah Q'nun gidişinden daha çok konuşulurdu. Ah Q'nun kasabaya gittiğini bilen yaşlı adam, köylülerin ilgisini çekmeyeceğini bildiğinden bundan kimseye bahsetmemişti.

Ah Q'nun bu seferki dönüşü diğerlerinden çok farklıydı; halk arasında büyük şaşkınlık yaratmıştı. Bir gün havanın kararmasına yakın bir vakit uykusu

gözünden akar bir vaziyette şaraphanenin kapısında belirdi. Tezgâha doğru yürüyüp cebinden çıkardığı avuç dolusu gümüşü tezgâha yuvarlayarak, "Peşin veriyorum, şarap getir bana!" dedi. Üzerinde gıcır gıcır gömleği, belinde kemerini aşağı sarkıtan kocaman cüzdanı vardı. Weizhuang âdetlerine göre bir kimsede hatırı sayılır bir değişiklik gözlemlenmişse o kimseyi aşağılamak bir yana, kendisine hürmet edilirdi. Gelen kişinin Ah Q olduğunu çok iyi bilmelerine rağmen, bu kimsenin yırtık ceketli Ah Q'dan oldukça farklı olduğunu biliyorlardı. Atalarımız ne demiş: "Üç gün farklı yerde kalmış âlime farklı bir gözle bakılmalı." Bundan dolayı garson, hancı ve yoldan geçenler Ah Q'ya şüpheyle karışık bir saygı gösterisinde bulundular. Hancı başını sallayarak konuşmaya başladı:

"Oo, Ah Q, bakıyorum geri dönmüşsün!"

"Evet, döndüm."

"Köşeyi de dönmüşsün sanki, hayırdır?"

"Kasabaya gittim."

Weizhuang'da ertesi gün herkes Ah Q'nun dönüşünü konuşur oldu. Ah Q'nun para kazanmasını, yeni bir ceket almasını sağlayan başarı öyküsünü duymak istediklerinden şaraphanede, kahvehanede ve tapınaklarda haberleri yaydılar. Sonuç olarak, Ah Q'ya hiç görülmemiş bir saygı duymaya başladılar.

Ah Q'nun dediğine göre, kasaba temsilcisinin evinde uşak olarak çalışmış. Hikâyenin bu kısmı dinleyenleri şaşkına uğratmıştı. Kasaba temsilcisinin adı Bai'ymiş, koca kasabada kendisinden başka temsilci olmadığı için adını söylemeye gerek duymazlarmış. Temsilciden söz edildiğinde akıllara o gelirmiş. Sadece Weizhuang'da değil, elli kilometre yarıçapında bir

alanda adına "Temsilci" derlermiş. Böyle bir kimsenin evinde çalışmış Ah Q'ya tabii ki saygı duyacaklardı. Fakat dediğine göre, Ah Q orada daha fazla çalışmak istememiş çünkü temsilci kendini beğenmişin tekiymiş. Bunu duyanlar bir rahatlama hissiyle beraber derin bir iç çekmişlerdi. Demek Ah Q böyle bir herifin yanında çalışamazmış, yine de işi bırakmasına üzülmüşler.

Yine Ah Q'nun dediğine göre dönmesinin bir nedeni de kasaba halkından hoşnut olmamasıymış. Kasaba halkı uzun sıraya düz sıra diyormuş, balık kızartırken küçük küçük doğranmış yeşil soğan kullanıyormuş ve de kasabanın kadınları salma salına yürümüyormuş. Öte yandan kasabanın da iyi yanları yok değilmiş. Örneğin, köy halkı otuz ikilik bambu masalarda oyun oynarken ve sadece Ecnebi Özentisi mahjong[34] oynamayı becerebilirken, kasabada sokak çocukları bile mahjong oynamada ustaymış. Ecnebi Özentisi'yle kasabanın veletlerini kıyaslamanın Cehennem Kralı'yla küçük bir şeytanı kıyaslamaktan farkı yoktu. Dinleyenler kendilerinden utanmışlardı. "Siz hiç bir idama şahit oldunuz mu?" diye sordu Ah Q. "Ah öyle güzel bir manzara ki devrimcilerin idam edilişi. Ah öyle güzeldir ki..." derken başını sallıyor ve tam karşısında oturan Zhao Sichen'e tükürüklerini saçıyordu. Ah Q'nun bu sözleri dinleyenleri ürkütmüştü. Ah Q şöyle bir etrafına bakındıktan sonra sağ elini havaya kaldırdı ve kendisini dinlemekten mest olmuş Kabasakal Wang'in yakasına sarılarak, "Öldürün!" diye bağırdı.

34. Çinlilere mahsus, 144 taşla oynanan bir çeşit domino. (e.n.)

Kabasakal Wang ürkerek şimşek gibi yerinden fırladı, bu sırada olan biteni izleyenlerin keyfineyse diyecek yoktu. Bu olaydan sonra birkaç gün kendine gelememişti Kabasakal Wang, ne Ah Q'nun ne de diğerlerinin yanma yanaşabilmişti.

Yine de köy halkının nazarında Ah Q'nun itibarının Bay Zhao'nunkinden üstün olduğunu söyleyemeyiz. Fakat neredeyse aynı itibarı gördükleri sonucuna varabiliriz.

Nasıl olduğu bilinmez, Ah Q'nun ünü kısa bir süre içinde Weizhuang'ın kadınları arasında da yayıldı. Weizhuang halkının malının çoğu Qian veya Zhaolara aittir, halkın onda dokuzu fakir fukaradan oluşur. Fakat yine de zenginin malı züğürdün ağzını yorar hesabı, kadınlar bir araya geldiklerinde Bayan Zou'nun Ah Q'dan mavi ipek bir etek aldığından bahsetmeye başlamışlardı. Eski bir etek olmasına rağmen doksan lira vermişmiş. Zhao Baiyan'ın annesi (Bu isim doğrulanmalıdır çünkü kimileri bu kişinin Zhao Sichen'in annesi olduğunu söylüyor.) de kıpkırmızı ithal bir patiskadan dikilmiş çocuk elbisesi aldığını ve yeni sayılabilecek bu elbise için seksen lira pazarlık ederek üç yüz lira verdiğini söylüyordu.

Hal böyle olunca ipek eteği olmayanlar ve patiskaya ihtiyacı olanlar Ah Q'yu görüp alışveriş yapmak için can atıyorlardı. Bırakın ondan uzak durmayı yolda karşılaşsalar peşine düşüyor durması için ardından bağırıyorlardı.

"Hey Ah Q, ipek eteğin var mı?" diye soruyorlardı. "Yok mu? İthal patiskalardan da istiyoruz. Ondan var mı?"

Bu haberler de fakir fukaradan ensesi kalınlara

kadar herkese yayılmıştı. Bayan Zou aldığı etekten çok memnun kalmıştı. Hatta öyle beğenmişti ki Bayan Zhao'ya da göstermiş, o da kocasına övüp övüp bitirememişti.

Bay Zhao akşam yemeğinde bu konuyu oğluna açtı. Ah Q'da bir hinlik olduğunu, kapılarını pencerelerini sıkı sıkı kapatmaları gerektiğini söyledi. Ah Q'nun elinde bir şey kalıp kalmadığını bilmeseler de bir ihtimal birkaç parça şeyin kalmış olabileceğini düşünmüşlerdi. Bayan Zhao iyisinden, ucuzundan bir kürk ceket istiyordu. Aile meclisi Bayan Zou'dan Ah Q'yu bir an önce bulmasını istemeye karar vermişti. Böylece üçüncü istisna da kurala eklenmişti. Bu özel istek için akşam yemeğinden sonra lambalar bir kereye mahsus söndürülmeyecekti.

Epey gaz yağı harcanmasına rağmen Ah Q'dan haber yoktu. Zhao ailesinin bütün bireyleri sabırsızlıkla bekliyor, hepsinin gözünden uyku akıyordu. Kimisi Ah Q'nun başıboşluğuna kızıyor kimisi Bayan Zou'yu onu aramak için yeterince uğraşmamakla suçluyordu. Bayan Zhao, Ah Q'nun bahar zamanı kabul ettiği şartlardan dolayı gelmemesinden korkuyordu. Bay Zhao böyle bir şeye ihtimal vermiyor, «Bu kez onu biz çağırıyoruz,» diyordu. Bay Zhao ne kadar haklı olduğunu ispatlamış, Ah Q sonunda Bayan Zou ile birlikte gelmişti.

Nefes nefese kalan Bayan Zou, "Ağzından 'satacak bir şeyim kalmadı'dan başka bir şey çıkmıyor," dedi. "Gel dedim, bir de kendin söyle dedim..."

Tavan saçaklarının altına gelince duran Ah Q, gülümsemeye çalışarak, "Buyurun," dedi.

"Duydum ki epey para kazanmışsın kasabada,"

dedi Bay Zhao. Ah Q'ya yanaşarak onu dikkatlice süzdü. "Eski birkaç parça şey varmış. Bir getir de görelim. Yani biz de almak istiyo..."

"Bayan Zou'ya elimde bir şey kalmadığını söylemiştim."

"Hiç mi bir şey kalmadı?" Hayal kırıklığı yaşadığı Bay Zhao'nun ses tonundan anlaşılıyordu. "Nasıl oldu da bu kadar çabuk bitti?"

"Bir arkadaşımındı zaten getirdiğim mallar, insanlar kapış kapış al... Haa, evet evet bir şey daha var aslında. Bir kapı perdesi kaldı elimde."

"İyi ya işte, perdeyi getir o zaman," dedi Bayan Zhao.

İlgisini pek çekmeyen Bay Zhao, "Yarın da getirsen olur," dedi. "Olur da başka bir şeyler geçerse eline, ilk bizi gör..."

"Söz, biz de başkalarından az ödemeyeceğiz!" dedi köy temsilcisi. Karısı, Ah Q'nun tepkisini anlamak için şöyle bir göz gezdirdi.

"Kürk bir cekete ihtiyacım var," dedi Bayan Zhao.

Ah Q söylenenleri onaylamasına rağmen öyle umursamaz bir tavırla ayrıldı ki kendilerini dikkate aldı mı almadı mı anlayamadı Zhao ailesi. Bu da Bay Zhao'nun hayal kırıklığına uğramasının bir başka nedeniydi, bunu düşünmekten uykusu kaçmıştı. Köy temsilcisinin de Ah Q'nun tavırlarından memnun olduğu söylenemezdi, "Bunun gibi piç heriflere karşı insanlar her daim temkinli olmalı," dedi. "En iyisi kâhyaya söylemeli, bunu Weizhuang'da yaşatmamalı."

Bay Zhao bu hususta oğluna katılmadı. "Böyle bir şey olursa bize kin güdebilir. Ne demişler, keskin

sirke küpüne zarardır. Köy halkının endişelenmesine gerek yok, sadece geceleri biraz daha dikkatli olsunlar yeter," dedi. Köy temsilcisi babasının öğüdünden oldukça etkilendi ve Ah Q'yu defetme fikrinden hemen vazgeçti. Bayan Zou'yu da babasının söyledikleri hakkında sıkı sıkı tembihledi.

Ertesi gün, Bayan Zou mavi eteğini siyaha boyatacağı zaman temsilcinin üstü kapalı sözlerini herkese anlattı, ama Ah Q'yu defetme kısmından kimseye bahsetmedi. Sonuç olarak kabak yine Ah Q'nun başında patlamıştı. Kâhya Ah Q'nun kapısında belirmiş ve kapı perdesini alıp götürmüştü. Ah Q perdeyi Bayan Zhao'nun görmek istediğini söyleyip karşı çıksa da kâhya onu dinlememiş, üstüne bir de susturma rüşveti teklif etmişti. Bu olaydan sonra köy halkı Ah Q'ya eski saygısını yitirmişti. Saygısızlık etmeye kalkışamasalar da olabildiğince uzak duruyorlardı ondan. Bu seferki korkuları Ah Q'nun, "Öldürün!" dediğindeki gibi değildi. Tıpkı atalarımızın ruhlara olan tavrı gibiydi: Saygıdan ötürü uzak duruyorlardı.

Ah Q gibi kolay yoldan para kazanmak isteyen bazı tembeller bu işi öğrenmek için Ah Q'ya sorular sormaya başlamışlardı. Ah Q da hiçbir şeyi gizleme ihtiyacı duymadan yaptıklarından gururla bahsediyordu. Bunun üzerine insanlar, onun aşağılık bir hırsızdan başka bir şey olmadığını, ne duvardan atlayabildiğini ne de deliklerden geçebildiğini anlamışlardı. Ah Q'nun tek bildiği kasabadan çalıntı mal aşırmaktı.

Bir gece koca bir paketi aşıracağı sırada hırsızı durumu çakmış, kıyamet kopmadan bizim Ah Q topukları çoktan yağlamış. Aynı gece kasabadan ayrılıp Weizhuang'a dönmüş, bir daha da böyle bir işe kalkış-

maya cesaret edememiş. Anlattığı bu hikâye Ah Q'nun başını hepten belaya sokmuştu. Köy halkı Ah Q'yu karşılarına almamak için ona saygıda kusur etmiyordu. Ah Q'nun aslında tekrar hırsızlığa kalkışamayacak bir adam olduğunu kim bilebilirdi ki? Şimdiyse, herkes onun korkulacak bir yanı olmayan adi bir herif olduğunu biliyordu.

Bölüm 7
Devrim

İmparator Xuantong'un hükümdarlığının üçüncü yılının dokuzuncu ayının on dördüncü gününün[35] bir gece yarısı -o gün aynı zamanda Ah Q'nun cüzdanını Zhao Baiyan'a sattığı gündü- siyah tenteli koca bir tekne Zhao ailesinin sahanlığına indikten sonra Ah Q, cüzdanını satmıştı. Bu tekne gecenin karanlığında, kimsecikler görmesin diye köy halkı uykudayken gelmişti, fakat şafak vakti ayrıldığı için gidişini birçok kişi görmüştü. Sonradan bu teknenin kasaba temsilcisine ait olduğu ortaya çıktı.

Bu olay Weizhuang'da büyük bir huzursuzluk yaratmış, öğle vaktine doğru haberi duyan köy halkının yüreği ağzına gelmişti. Zhao ailesi tekne hakkında sesini çıkarmazken, şaraphane ve kahvehanede devrimcilerin kasabayı basacağı ve kasaba temsilcisinin köylerine sığınacağına dair söylentiler yayılmıştı. Öte yandan Bayan Zou, kasaba temsilcisinin tek amacının köyü huzursuz etmek olduğunu, bundan dolayı Bay Zhao'nun onu geri gönderdiğini düşünüyordu. İşin

35. 1911 Devrimi zamanında Shaohsing'in özgürlüğünü elde ettiği gün. (ç.n.)

aslı, kasaba temsilcisi ve Zhao ailesinin bir bireyi olan köy temsilcisinin araları iyi değildi. Aralarının iyi olmasını beklemek mantıksızca olurdu. Ayrıca Bayan Zou, Zhao ailesinin komşusu olduğundan olan biten hakkında bir bildiği olmalıydı.

Bir başka söylentiye göreyse kasaba temsilcisi bizzat gelmemiş, sadece Zhao ailesiyle uzaktan bir akrabalığı olduğunu ileri süren uzun bir mektup göndermişti. Bay Zhao iyice düşünüp taşındıktan sonra mermileri saklamaktan zarar gelmeyeceğine kanaat getirerek mermileri yatağının altına yerleştirmişti. Devrimcilere gelince, kimileri dün gece kasabaya beyaz miğfer ve zırhlarla girdiklerini, İmparator Chung Chen'in[36] yasını tuttuklarını söylüyordu.

Ah Q devrimcileri iyi tanırdı, henüz o yıl birçok devrimcinin infazına kendi gözleriyle şahit olmuştu. Devrimcileri isyancı olarak görür, onların işleri zora sokmaktan başka bir işe yaramadığını düşündüğü için onlardan iğrenir ve her daim uzak dururdu. Elli kilometre öteye nam salmış bir kasaba temsilcisinin gözünü korkutabileceklerini kim bilebilirdi? Sonuç olarak, Ah Q bu durumdan büyük bir haz duymuş, köylülerin dehşete düşmesi hoşuna gitmişti.

"Devrim çok da kötü bir şey değil," diye düşündü Ah Q. "Alayının işini bitirelim, kahrolsunlar! Devrimcilerin arasında bizzat yer almak isterim."

Son günlerde meteliğe kurşun atan Ah Q'nun keyfi yerinde değildi. Son olayların üstüne, aç karnına iki çanak şarap içmiş, çarçabuk sarhoş olmuştu. Bir

36. Chung Chen, Ming Hanlığı'nın son imparatorudur. 1628'den 1644'e kadar tahtta kalmış, Li Tzu-Zheng liderliğindeki isyancı ordu Pekin'e girdiğinde kendini asarak hayatına son vermiştir. (ç.n.)

yandan yürüyor bir yandan kendi kendine düşünürken ayakları yerden kesilmiş gibi hissediyordu. Aniden, ilginç bir şekilde kendini tüm Weizhuang halkını esir almış bir devrimci gibi hissetti. Kendini tutamayarak bas bas bağırmaya başladı:

"Devrim! Devrim!"

Köy halkı Ah Q'ya hayretler içerisinde bakıyordu. Ah Q daha önce insanları hiç bu kadar tuhaf bakarken görmemişti. Yaz sıcağında buzlu su içmiş gibi ferahlamıştı Ah Q. Neşesi yerine gelince bağıra bağıra yürümeye devam etti:

"İstediğimi alır, istediğim gibi olurum!

Lay lay lay!

Kafam iyiyken kan kardeşim Zheng'i yanlışlıkla öldürdüğüme öyle pişmanım ki!

Çok pişmanım, evet çok pişmanım...

Lay lay lay, bam bam bam.

Çelik bir topuzla mahvedeceğim seni!"

Bay Zhao, oğlu ve iki akrabası kapının önünde devrimi tartışıyorlardı. "*Lay lay lay, bam bam bam!*" diye şarkılar söyleyerek yanlarından geçen Ah Q onları fark etmedi.

"Ah Q, sana diyorum bunak herif," dedi Bay Zhao kısık bir sesle.

"*Lay lay!*" diye şarkı söylemeye devam ediyordu. Ah Q'nun, kendisine "bunak herif" deneceği aklının ucundan bile geçmezdi. Yanlış duyduğunu düşünüp aldırış etmedi, şarkısını söylemeye devam etti: "*Lay lay lay, bam bam bam!*"

"Ah Q, bunak herif!"

"Öldürdüğüme öyle pişmanım ki!"

Ancak Bay Zhao'nun oğlu "Ah Q!" diye seslendi-

ğinde duraksamıştı. Başını çevirerek "Ne oldu?" diye sordu.

"Ne mi oldu? Seni bunak herif!" Bay Zhao ne söyleyeceğini bilememişti. "Böyle şarkılar söyleyince ne geçiyor eline?"

"Ne mi geçiyor? İstediğimi alır..."

"Ah, koca adam! Bizler gibi fakir dostların bunu hiç akıl edememiştik," dedi Zhao Baiyan, tıpkı devrimciler gibi konuşmuştu.

"Fakir dostlar mı? Elbette benden daha zenginsiniz," diye cevap verdi Ah Q ve çekip gitti.

Söyleyecek söz bulamayan Bay Zhao ve oğlu evlerine geri dönerek lambaları söndürme vakti gelinceye kadar devrim üzerine tartıştılar. Zhao Baiyan eve döndüğünde belinden cüzdanını çıkarıp güvenli bir yere saklaması için karısına verdi.

Ah Q, bir süre daha mutluluktan uçar gibi yürüse de Vesayet Tanrıları Tapınağı'na vardığında kendine gelmişti. Gariptir, tapmaktan sorumlu yaşlı adam cana yakın bir tavır takınmış, hatta Ah Q'ya çay ikram etmişti. Ah Q çayın yanına bir de kek rica etmiş, kekini bitirdikten sonra kullanılmış bir mum ve bir de şamdan istemişti. Ardından odasına geçmiş, mumunu yakıp bir başına uzanmıştı. Tarif edilemeyecek kadar dinç ve mutluydu Ah Q, yaktığı mum tıpkı Fener Bayramı'ndaki[37] fenerler gibi titredikçe aklına türlü şey geliyordu.

"İsyan mı? Düşüncesi bile güzel... Beyaz miğfer ve zırh giyinmiş bir grup devrimci kılıçlarını, çelik to-

37. Çin'in Ay Takvimi'ne göre 12. ayın 23. gününden başlayan, yeni yılın ilk ayının 15. günü düzenlenen Yuan Xiao Bayramı'na kadar yaklaşık üç hafta süren bayramdır. Bir diğer adı da Bahar Bayramı'dır. (e.n.)

puzlarını kuşanıp bombaları, yabancı yapımı silahları, çift başlı bıçakları ve çengelli mızraklarıyla köye gelirler. Vesayet Tanrıları Tapınağı'nın yolunu tutar ve, 'Ah Q! Bizimle gel, bizimle gel!' diye bağırırlar. Ben de onlarla birlikte giderim.

Bu sırada köy halkı gülünecek bir haldedir. Diz çöküp yalvarırlar: 'Canımızı bağışla Ah Q.' Onları dinleyen kim? Canına okuyacağım ilk kişi Genç D olur, ardından Bay Zhao ve sonra da Ecnebi Özentisi. Birkaçının canını bağışlıyorum tabii. Bir zamanlar Kabasakal Wang'in canını bağışlamıştım ama bu sefer onu da affetmeyeceğim...

Derken... Zulaları teker teker boşaltıyorum: külçe külçe gümüşler, yabancı paralar, patiska ceketler... İlkin köy temsilcisinin karısının Ningbo yatağını tapınağa taşıyorum, sonra da Qian ailesinin masa ve sandalyelerini... Ya da sadece Zhao ailesininkilerle yetiniyorum. Tabii bunları taşımak için ben parmağımı bile kıpırdatmıyorum. Benim yerime taşıması için Genç D'ye emrediyorum. Ne desem yapıyor; hele bir yapmasın, suratının ortasına...

Zhao Sichen'in kız kardeşi çok çirkin. Bayan Zou'nun kızını ise ancak birkaç yıla düşünebilirim. Ecnebi Özentisi'nin karısının iyi bir kadın olmadığı saç örgüsüz bir adamla yatmaya razı olmasından belli. Kasaba temsilcisinin karısının yüzü gözü yara içinde... Uzundur Amah Wu'yu görmüyorum, nerede olduğunu bilmiyorum. Ah onun da ayakları ne kadar büyüktü öyle!"

Ah Q tatmin edici bir sonuca varamadan horuldamaya başlamıştı. Bu sırada yarısı yanan mumun dalgalanan kırmızı ışığı Ah Q'nun açık ağzını aydın-

latıyordu.

"N'oluyo ya!" diye bağırarak yerinden sıçradı Ah Q. Bir elini ışığa karşı kaldırmış, korku dolu gözlerle etrafına bakıyordu. Mum ışığı olduğunu fark edince başını tekrar yastığa koymuş ve yeniden uykuya dalmıştı.

Ertesi gün çok geç bir vakitte kalkmış ve sokağa çıktığında her şeyin aynı olduğunu görmüştü. Açlıktan midesi kazınıyordu, uzun uzun düşünse de karnını doyurmanın bir yolunu bulamadı. Birden aklına bir fikir geldi ve yavaş yavaş yürümeye başladı. Kazaen veya kasten Kadınlar Manastırı'nın kapısında buldu kendini.

Manastır, bembeyaz duvarı ve parlayan siyah kapısıyla ilkbaharda olduğu gibi sessiz sakindi. Bir anlık tereddütten sonra kapıyı çaldı ve tam da bu sırada köpek havlamaya başladı. Apar topar eline birkaç kırık tuğla parçası alarak kapıda ufak göçükler belirene kadar vurmaya başladı. Nihayet birinin kapıyı açmaya geldiğini işitti.

Bacaklarını iyice aralayan Ah Q, elinde kırık tuğla parçalarıyla kara köpekle savaşmaya hazırdı. Bu sırada manastırın kapısı açıldı ama kara köpek ortalıkta yoktu. İçeriye baktığında karşısında yaşlı rahibeyi buldu Ah Q.

"Yine ne işin var burada?" dedi yaşlı kadın.

"Devrim olacak. Yoksa haberin yok mu?" dedi Ah Q.

"Devrim, devrim... Çoktan oldu bile," dedi yaşlı rahibe. Ağlamaktan gözleri kızarmıştı. "Devrim yüzünden kim bilir başımıza daha neler gelecek..."

"Ne?" diye sordu Ah Q, hayretler içinde.

"Devrimciler buraya geldiler, bilmiyor musun?"

"Kim?" diye sordu Ah Q, daha da şaşırmıştı.

"Kim olacak? Köy temsilcisi ve Ecnebi Özentisi."

Duyduklarına inanamayan Ah Q apışıp kalmıştı. Ah Q bir süre konuşmadan boş boş bakınca yaşlı rahibe kapıyı suratına kapatıp içeri girdi. Ah Q kapıyı tekrar çaldı fakat cevap veren olmadı.

O sabah, devrimcilerin kasabayı bastığını duyan Bay Zhao'nun oğlu, saç örgüsünü başının üstünde topladığı gibi yıldızı pek barışmayan Qian ailesinden Ecnebi Özentisi'ni ziyaret etmişti. Herkesin taşın altına elini koyması gerektiği bir zaman olduğu için oldukça kibar bir biçimde sohbet etmişler ve devrim uğruna yollara düşmüş birer kader arkadaşı oluvermişlerdi.

Uzun uzadıya düşündükten sonra, ilk iş olarak girişinde "İmparator Çok Yaşa" yazan Kadınlar Manastırı'nın bir an önce boşaltılması gerektiğine karar kılmışlardı. Hiç vakit kaybetmeden manastıra gitmiş ve devrimci faaliyetlerine başlamışlardı. Yaşlı rahibe onlara engel olmaya çalışınca başına sopalarla defalarca vurmuşlardı. Onlar gittikten sonra ancak kendine gelen rahibe etrafa göz gezdirince kapıdaki imparator yazıtının un ufak edildiğini, Guanyin türbesinin önündeki kıymetli Hsuan Te tütsülüğünün[38] ve Merhamet Tanrıçası tütsülüğünün yerle bir olduğunu görmüştü.

Ah Q olan biteni yeni öğreniyordu. Tüm bunlar olurken uyuduğu için pişmanlık duymuş, kendisini çağırmaya gelmedikleri için de içerlemişti. Sonraysa

38. Ming Hanlığı'nın Hsuan Te döneminde (1426-1435) muazzam tütsülükler yapılırdı. (ç.n.)

kendi kendine şöyle demişti: "Belki de henüz devrimci olduğumu bilmiyorlardır."

Bölüm 8
Devrimden Dışlanmak

Weizhuang halkı zamanla kendini tekrar güvende hissetmeye başlamıştı. Haberlere göre devrimciler kasabayı basmış fakat etkili olamamışlardı. En yetkili kişi hâlâ eyalet başkanıydı, sadece mevkiinin adı değişmişti. Kasaba temsilcisinden de mektup vardı. Weizhuang halkının isimleri tam olarak hatırlayamadığı bir tür resmi mektuptu bu. Mektupta yazılanlara göre, askeriyenin başında aynı yaşlı komutan varmış. Ortalığın ayağa kalkmasının tek sebebi bazı kötü niyetli devrimcilerin kasabaya varmasıyla birlikte halkın saç örgüsünü kesmesiymiş. Söylenene göre komşu köyden Yediokka, devrimcilerin ağına düşmüş ve o eski düzgün görünüşünden eser kalmamış. Fakat bu durum büyük bir tehlike yaratmamıştı, Weizhuanglı köylüler kasabaya pek nadir giderdi. Kasabaya gitmeyi düşünenlerse dışlanma korkusuyla fikirlerini değiştirirlerdi. Ah Q eski arkadaşlarını ziyaret etmek için kasabaya gitmeyi düşünüyordu, haberleri duyar duymaz bu fikirden vazgeçmişti.

Weizhuang'da hiçbir devrim hareketinin olmadığını söylemek yanlış olurdu. Olayları takip eden birkaç günde saçlarını tepeden toplayıp bukle yapanların sayısı giderek artmıştı. Tahmin edilebileceği üzere saçını böyle kıvıran ilk kişi Bay Zhao'nun oğlu olmuş, onu da Zhao Sichen, Zhao Baiyan ve Ah Q takip etmişti. Yaz günü olsaydı insanların saçlarını tepeden

toplaması veya örmesi tuhaf karşılanmayabilirdi, fakat güz sonuna gelinmek üzereydi ve mevsimlerden yazmış gibi saç bağlamak cesurca bir karardan başka bir şey değildi. Weizhuang halkına göre bu durumun kesinlikle devrimle ilişkisi vardı.

Zhao Sichen çıplak ensesiyle ortada dolaştığında onu gören insanlar "İşte bakın, bakın bir devrimci!" diyorlardı.

İnsanların tavırları Ah Q'yu müthiş etkilemişti. Bay Zhao'nun oğlunun saçlarını bukle bukle yaptığını çok uzun zaman önce duymasına rağmen kendi saçını kıvırmak aklına gelmemişti. Zhao Sichen'in de bu furyaya kapıldığını görünce saçlarını kıvırmaya karar vermişti. Onlar nasıl yaptıysa o da öyle yapacaktı. Bambu bir çubukla saçını tepeden tutturdu, biraz tereddüt ettikten sonra tüm cesaretini toplayarak kıvırmaya başladı.

Sokakta yürürken kendisini görenler hiçbir şey söylemeden gelip geçti. Başta bu durum canını sıkmıştı, sonraysa hepten gücenmişti. Son zamanlarda çok çabuk öfkeleniyordu. Aslında devrimden sonra pek bir değişiklik olmamıştı hayatında. Hatta insanlar kendisine daha kibar davranıyordu, esnaf da peşin para istemiyordu. Yine de halinden memnun değildi Ah Q. Devrimin daha çok getirisi olması gerektiğini düşünüyordu.

Genç D ile karşılaştığında küplere binmişti. O da saçını tepeden toplayıp kıvırmıştı, dahası, saçını bambu bir çubukla tutturmuştu. Genç D'nin de böyle bir şeye kalkışabileceği Ah Q'nun aklının ucundan bile geçmemişti. Bu durumu hoş görmesi mümkün değildi. Genç D de kim oluyordu? Yakasına yapışıp bambu

çubuğunu kırmamak, saçını çözüp suratına iki tane yapıştırmamak için zor tutuyordu kendini. Böylece devrimci gibi görünmeye çalışan bu haddini bilmez herifi cezalandırmış olacaktı. Neyse ki bu seferlik onu affetti ve "Peh," diye kendi kendine söylenip kızgın kızgın bakınmakla yetindi.

Son günlerde kasabaya yolu düşen tek kişi Ecnebi Özentisi'ydi. Bay Zhao'nun oğlu köydeki atışmaları kasaba temsilcisini ziyaret etme bahanesi olarak görüyordu fakat saç örgüsünü keserler korkusuna ziyaretlerini erteliyordu. Oldukça resmi bir dille bir mektup yazmış ve Ecnebi Özentisi'nden mektubu kasabaya götürerek kendisini Özgürlük Partisi'ne tanıtmasını istemişti. Köye dönen Ecnebi Özentisi, getirdiği gümüş şeftali rozetini başarılı köy temsilcisine vermeden önce dört dolar istemişti. Bu durum köy halkını çok korkutmuştu, çünkü bunun, Hurma Yağı Partisi'nin[39] rozeti olduğu ve Han Lin'i[40] temsil ettiği söyleniyordu. Sonuç olarak, Bay Zhao'nun itibarı oğlu memurluk sınavını kazandığı zamankinden bile çok artmıştı. Haliyle herkese tepeden bakmaya, Ah Q'yu da görmezden gelmeye başlamıştı.

Adam yerine koyulmayan Ah Q'nun morali altüst olmuştu. Gümüş şeftali hikâyesini duyunca neden dışlandığını anlamıştı. Saçları tepeden toplamakla devrimci olamayacağını, devrimci partiyle temasa geçmesi gerektiğini fark etmişti. Şimdiye kadar sadece iki devrimci tanımıştı; biri kasabada kellesi uçurulan

39. Partinin asıl adı Özgürlük Partisi anlamına gelen Zi You Dang'dır. "Özgürlük" kelimesini bilmeyen köylüler Zi You'yu "Hurma Yağı" anlamına gelen Shi You'ya çevirmişler. (ç.n.)

40. Jiag Hanlığı'nda (1644-1911) en yüksek edebi derece. (ç.n.)

adam, diğeriyse Ecnebi Özentisi'ydi. Bir an evvel Ecnebi Özentisi'yle konuşmazsa başka şansı kalmayacaktı.

Qianların evinin ön kapısını açık bulmuş, çekine çekine içeri girmişti. Alışılmadık elbiselerle karalara bürünmüş, gümüş şeftali rozetiyle avlunun tam ortasında ayakta duran Ecnebi Özentisi'ni görünce duraksamıştı. Tekrar uzamış saçları Aziz Liu'ninki[41] gibi darmadağınıktı. Elindeyse Ah Q'nun tadını çok iyi bildiği sopa vardı. Zhao Baiyan ve üç kişi daha ayakta dikiliyordu. Herkes kulağını dört açmış Ecnebi Özentisi'ni dinliyordu.

Ah Q parmak uçlarında yürüyerek Zhao Baiyan'in arkasına kadar geldi. Muhabbete girmek istiyor fakat ne diyeceğini bilemiyordu. Elbette "Ecnebi Özentisi" diye seslenemezdi. "Özenti" veya "Devrimci" de uygun olmazdı. Belki de en iyisi "Bay Özenti," diye seslenmekti.

Ne var ki Bay Özenti kendisini görmemişti. Bu sırada kaşlarını kaldırmış, büyük bir şevkle şunları söylemekle meşguldü:

"Ne vakit karşılaşsak, 'İhtiyar Hung, bu işe girişmeliyiz,' diyordum. O da her seferinde, 'Nein!'- yabancı bir kelimedir, siz anlamazsınız- demekten bıkmıyordu. Yoksa çok daha başarılı olabilirdik. Bu da onun ne kadar sakıngan biri olduğunun göstergesiydi. İkide bir Hubei'ye gitmemi istiyordu, ben de kabul etmiyordum. Ücra bir kasabada çalışmayı kim ister ki?"

"Iıı, şey," Ah Q bir süre durmasını bekledikten sonra konuşmak için cesaretini topladı. Ama karar

41. Çoğunlukla dağınık saçlarıyla anılan, Çin efsanelerinde adı geçen ölümsüz ruh. (ç.n.)

verdiği gibi Bay Özenti diye seslenmedi.

Ecnebi Özentisi'ni dinleyen dört adam bakışlarını Ah Q'ya dikmişti. Bay Özenti'nin de dikkatini çekmeyi başarmıştı.

"Ne var?"

"Ben..."

"Defol!"

"Ben de katılmak..."

Ağıtçı sopasını havaya kaldırarak, "Git buradan," dedi Bay Özenti.

Zhao Baiyan ve diğerleri de bağırmaya başladılar. "Bay Qian buradan gitmeni söylüyor, duymuyor musun?"

Ah Q elleriyle başını korudu. Ardına bakmadan kapıya koştu. Bay Özenti bu sefer peşine düşmedi. Altı yedi adım koştuktan sonra yavaşladı Ah Q. Düş kırıklığına uğramıştı, Bay Özenti devrimci olmasına izin vermezse kendisine açılan kapılar birer birer kapanmış olacaktı. Beyaz miğfer ve kalkanlar içinde devrimcilerin kendisini göreve çağırdıkları günler hiç gelmeyecekti. Tüm hevesi, amaçları, umudu ve geleceği birden yok olacaktı. Başına gelenlerin çabucak yayılacağı, Genç D ve Kabasakal Wang gibilere alay konusu olacağı da cabası.

Hiç bu kadar çaresiz hissetmemişti. Saçını burkması dahi nafileydi. İntikam almak için saç örgüsünü çözmeyi düşündü fakat yapmadı. Akşama kadar boş boş dolandı, veresiye yazdırdığı iki kâse şarabı içtikten sonra daha iyi hissetmeye başlamıştı. Beyaz miğfer ve kalkanları gözünün önüne getirdi. Sabahtan akşama değin aylaklık etti. Ancak şaraphanenin kapıları kapanmak üzereyken Vesayet Tanrıları Tapınağı'na

geri döndü.

"Paat, küüt!"

Tuhaf bir ses işitti. Maytap sesi olamazdı. Kargaşa halini çok seven, başkalarının işlerine burnunu sokmaya bayılan Ah Q, karanlıkta gürültüye bakmaya çıktı. Kulağına gelen ayak seslerini takip ederken tam önünden birisi çıkıp koşmaya başladı. Ah Q da peşinden koştu. Adam nereye gitse Ah Q da peşinden gidiyordu. Sonunda bir köşede adam durdu, adam durunca Ah Q da durdu. Genç D'den başkası değildi bu.

Kızgın bir şekilde, "Ne istiyorsun?" diye sordu Ah Q.

Nefes nefese, "Zhao... Zhao ailesini soymuşlar," dedi Genç D.

Ah Q müthiş bir korkuya kapılmıştı. Böyle söyledikten sonra gözden kaybolmuştu Genç D. Ah Q arada bir duraksayarak koşmaya devam etti. Bir zamanlar o da bu işin içinde olduğundan özgüveni fevkalade yerine gelmişti. Sokağın köşesine gelince durdu, sanki bir bağırma sesi duymuştu; dikkatlice etrafına bakındı. Zhaoların evinden kasaları, mobilyaları hatta Ningbo yatağı alıp götüren beyaz miğfer ve kalkanlar içinde birçok adamı görebileceğini düşünmüştü. Ama bir türlü net görememişti onları. Daha da yaklaşmak istiyordu ama bir adım daha gidecek hali kalmamıştı.

O gece ay yüzünü göstermemişti. Zifiri karanlığa boğulmuş Weizhuang'da sakin bir hava hâkimdi, tıpkı İmparator Fu Hsi'nin[42] başta olduğu eski huzur dolu günlerdeki gibi. Hevesi kaçıncaya kadar orada durdu Ah Q. Bir şeyin değiştiği yoktu, aynı manzara-

42. Çin'in ilk efsanevi kralı. (ç.n.)

yı izlemekten sıkılmıştı: uzakta beliren, oradan oraya kasaları, mobilyaları Ningbo yatağı taşıyan insanlar... Daha ileri gitmemeye karar vermiş, tapınağa geri dönmüştü.

Vesayet Tanrıları Tapınağı'nda daha da karanlık bir hava hâkimdi. Büyük kapıyı kapattığı gibi odasının yolunu tutmuştu. Bir süre dinlenip sakinleştikten sonra gördüklerinden nasıl etkilendiğini düşünmeye başladı. Belli ki beyaz miğferli ve kalkanlı adamlar vardı. Onu da çağırmaya gelmemişlerdi. Bir sürü şey alıp götürmüş, onunla paylaşmaya yanaşmamışlardı. Her şey Ecnebi Özentisi'nin suçuydu; isyandan o dışlamıştı Ah Q'yu. Yoksa nasıl olurdu da bu işten pay çıkaramazdı?

Olanları düşündükçe sinirlenen Ah Q'nun sonunda tepesi atmıştı. "İsyan bana göre değil de sana göre ha?" diye bağırmıştı. "Lanet olsun sana Ecnebi Özentisi, demek öyle! Hadi isyancı ol bakalım! İsyancı dediğin kellesi uçurularak cezalandırılır. Ben de senin muhbirin olacağım, kasabaya getirilişini ve kellenin uçuruluşunu izleyeceğim. Sen ve tüm ailen... Öleceksiniz, öleceksiniz!"

Bölüm 9
Büyük Son

Weizhuang halkını korkutmuş olsa da Zhao ailesinin soyulmasından Ah Q da dahil herkes memnundu. Fakat olaydan dört gün sonra bir gece yarısı Ah Q kendini yaka paça kasabaya götürülürken buldu. Kasvetli bir geceydi. Bir bölük asker, bir bölük milis, bir bölük polis ve beş gizli asker Weizhuang'a gelmiş,

gece karanlığında makineli tüfeklerini Vesayet Tanrıları Tapınağı'nın girişine doğrultmuşlardı. Ah Q'nun dışarı çıkacağı yoktu, tapınakta uzun süre bir hareketlenme olmamıştı. Yüzbaşı sabırsızlanmış ve bu görev için yirmi bin lira ödül koymuştu. İşte o zaman milislerden ikisi tüm cesaretini toplamış ve duvardan atlayıp içeri girmişti. İçerdekilerin yardımıyla herkes duvarın öte tarafına geçmişti. Ah Q'yu sürükleye sürükleye dışarı çıkardılar. Kendisine doğrultulan makineli tüfeği görene kadar aklı başına gelmemişti.

Kasabaya vardıklarında öğle vakti olmuştu. Ah Q'yu yıkık dökük bir hükümet konağı götürmüşlerdi. Beş altı kez kaçmaya çalışınca küçük bir odaya tıkılmış, ahşap parmaklıklı kapı suratına kapanmıştı. Oda üç boş duvardan oluşuyordu. Dikkatlice bakınca köşede oturan iki kişiyi gördü.

Ah Q tedirgin hissetse de karamsarlığa düştüğü söylenemezdi. Zira Vesayet Tanrıları Tapınağı'nda kaldığı odasının da bu odadan iyi yanı yoktu. Zamanla diğerleriyle muhabbet eder olmuştu. Birisi büyükbabasının borcu yüzünden kasaba temsilcisinin kendisinin yakasına yapıştığını söylemişti. Diğeri neden orada olduğunu bilmiyordu. Sıra kendisine gelince dobra dobra cevap vermişti Ah Q: "Çünkü başkaldırmak istedim."

Öğleden sonra parmaklıklı kapıdan çıkarılmış ve büyük bir salona getirilmişti. Çok uzaklarda saçları tertemiz tıraşlı bir adam oturuyordu. Ah Q önce rahip sanmıştı, fakat etrafında görevli askerleri ve tıpkı bu adam gibi başı tıraşlı, Ecnebi Özentisi'ninki gibi saçları omuzlarından salman, asık suratlarıyla kendisine kızgın bir şekilde bakan uzun paltolu adamları görün-

ce bu adamın önemli bir kişi olduğunu anlamıştı. Birdenbire dizlerinin bağı çözülmüş ve yere çökmüştü.

"Diz çökme! Ayağa kalk ve konuş!" diye bağırdı uzun paltolu adamlar hep bir ağızdan. Söyleneni anlasa da ağaya kalkacak gücü yoktu Ah Q'nun. Vücudu gayriihtiyari bir çömelme pozisyonu almış, sonunda diz çökmüştü.

"Köle!" diye bağırdı uzun paltolu adamlar aşağılar bir biçimde. Ayağa kalkması için daha fazla ısrar etmediler.

Gözlerini Ah Q'ya dikmiş saçları tıraşlı yaşlı adam kısık bir sesle, "Doğruyu söylersen cezan hafifleyecek," dedi. "Her şeyi biliyorum. İtiraf edersen gitmene izin vereceğim."

"İtiraf et!" diye tekrarladı uzun paltolu adamlar.

Bir an şaşkın şaşkın düşündükten sonra, "Ben şey istemiştim... Gelmek..." diye mırıldandı Ah Q tutarsızca.

"Öyleyse neden gelmedin?" diye sordu yaşlı adam kibarca.

"Ecnebi Özentisi fırsat vermedi!"

"Saçmalıyorsun. Artık çok geç, söyle nerede suç ortakların?"

"Ne?"

"Dün gece Zhao ailesini soyanlar."

Söylenenler Ah Q'yu kızdırmıştı.

"Beni çağırmaya gelmediler. Her şeyi alıp gittiler."

"Nereye gittiler? Söylersen gitmene izin vereceğim," diye tekrarladı yaşlı adam daha sakin bir şekilde.

Sonra, yaşlı adamın işaretiyle yaka paça parmak-

lıklı odaya götürüldü Ah Q. Ertesi sabah aynı yere tekrar getirdiler.

Koca salonda her şey aynıydı. Temiz tıraşlı yaşlı adam aynı yerde oturuyordu. Ah Q yine diz çökmüştü.

"Söyleyeceğin var mı?" diye sordu yaşlı adam kibar bir şekilde.

Ah Q düşündü ve söyleyecek bir şeyinin olmadığına karar verdi. "Yok," diye cevapladı.

Uzun paltolulardan biri bir kâğıt parçası getirdi, eline de bir kalem sıkıştırdı. Ah Q'nun korkudan eli ayağı birbirine dolaşmıştı. Hayatında ilk kez kaleme dokunmuştu. Uzun paltolu, kâğıtta bir yer gösterip imzalamasını istediğinde kalemi nasıl tutacağını düşünüyordu.

"Be... Ben yazma bilmem," dedi Ah Q. Utanmıştı, heyecanla tutuyordu kalemi.

"Öyleyse, senin için kolay bir yol bulalım. Bir daire çiz!"

Ah Q bir daire çizmeye çalıştı fakat kalem tutan eli tir tir titriyordu. Uzun paltolu, kâğıdı yere serdi. Ah Q eğildi, hayati bir önem taşıyormuş gibi dikkatle bir daire çizdi. İnsanların kendisine gülmesinden korktuğu için daireyi tam yuvarlak çizmeye kararlıydı. Ne var ki hem kalem ağırdı hem de istediği gibi çizemiyordu. Bir o yana bir bu yana bocalıyor, çizgiyi bitireceği yerde başka yöne sapıyordu. Sonuç olarak ortaya kavun tohumu gibi bir şekil çıktı.

Ah Q, bir daire dahi çizemediği için utanadursun uzun paltolu adam kâğıdı ve kalemi geri almış ve hiçbir şey söylememişti. Birkaç kişi Ah Q'yu üçüncü kez parmaklıklı odaya sürüklemişti.

Bu kez çok da direnmemişti. Şu dünyada hapishanede bir o yana bir bu yana sürüklenmenin her insanın alın yazısı olduğunu düşünmüştü. Namının lekelenmiş olmasını sadece daireyi tam yuvarlak çizememiş olmasına bağlamıştı. "Sadece aptallar kusursuz daireler çizebilir," diye düşündükçe dinginleşiyordu. Böyle düşünürken uyuyakaldı Ah Q.

Gelgelelim, kasaba temsilcisinin gözüne uyku girmiyordu. Yüzbaşıyla feci bozuşmuşlardı. O, en önemli şeyin çalınan malları kurtarmak olduğunda ısrarcıydı, yüzbaşıysa önce bu işte parmağı olanların bulunması gerektiğini söylüyordu. Son günlerde yüzbaşı kendisine karşı küçümser tavırlar sergiliyordu. "Bunları yüzyıl tıkacaksın hapse! Yaklaşık yirmi gündür ben de devrimci partinin bir üyesiyim. Gel gör ki ortalık hırsız kaynıyor da biri bile yakalanmıyor. Bu durumun üzerimde nasıl kötü bir etkisi olduğunu düşünebiliyor musun? İşte bu sefer hırsızı yakalamışız, sen de gelmiş ukalalık taslıyorsun. Bu benim işim, burnunu sokmayacaksın!"

Kasaba temsilcisi bu durumdan hiç hoşnut değildi. Çalınan malların kurtarılması gerektiğinde diretmiş, aksi takdirde görevinden derhal istifa edeceğini söylemişti. Yüzbaşının cevabı ise açıktı: "Nasıl istersen!"

Sonuç olarak kasaba temsilcisi o gece uyuyamamıştı, neyse ki ertesi gün istifa kâğıdını teslim etmemişti.

Kasaba temsilcisinin uyuyamadığı gecenin sabahı Ah Q parmaklıklı kapıdan üçüncü kez dışarı sürüklenerek çıkarılmıştı. Büyük salona vardığında tertemiz tıraşlı yaşlı adam her zamanki gibi aynı yerde oturu-

yordu. Ah Q da her zaman olduğu gibi diz çökmüştü.

Çok kibar bir tavırla sordu yaşlı adam: "Bu defa bir şeyler söylemek ister misin?"

Ah Q biraz düşündükten sonra söyleyecek bir şeyinin olmadığına karar vererek şöyle cevapladı: "Hayır, söyleyecek bir şeyim yok."

Uzun paltolu, kısa ceketli birkaç adam Ah Q'ya yabancı malı beyaz bir yelek giydirdi. Yeleğin üzerinde siyah işaretler vardı. Bu durum Ah Q'nun canını epey sıkmıştı, çünkü yelek tıpkı bir yas elbisesine benziyordu ve bunu giymek hiç de hoş bir şey değildi. Ah Q'yu elleri arkadan bağlı bir şekilde hükümet konağının yıkık dökük odasına götürdüler.

Üstü açık bir at arabasına bindirdiler Ah Q'yu. Kısa ceketli adamlardan birkaçı da yanına oturmuştu. Araba hemen hareket etti. Ön tarafta sırtlarında yabancı malı tüfekleriyle birkaç asker ve milis oturuyordu. Yolun iki yanında da şaşkın halk kalabalığı vardı. Arkada olup biteni görememişti Ah Q. Birden aklına bir şey geldi. "Yoksa kellemi uçurmaya mı götürüyorlar beni?" Telaşa kapılan Ah Q'nun birden gözleri karardı. Kendinden geçmiş gibi uğultular işitiyordu. Aslında bilinci yerindeydi. Bir süreliğine korksa da yolun devamında gayet sakin tavırları vardı. Öyle ya, dünya hali bu. Günü gelince kellelerinin uçması herkesin alın yazısıydı.

Gittikleri yolu biliyor ve hayret ediyordu. Neden idam alanına gitmiyorlardı? İbreti âlem olsun diye sokak sokak dolaştırılacağı aklına bile gelmezdi. Bilse de bir şey değişmezdi zaten. Öyle ya, gün gelip ibreti âlem olsun diye dolaştırılmak da herkesin alın yazısı olmalıydı. İdam alanına dolambaçlı bir yoldan gittiklerini fark etti, önünde sonunda kellesi uçacaktı.

Peşlerinden karınca sürüsü gibi gelen kalabalığa esefle baktı Ah Q. Kalabalığın içinden Amalı Wu takıldı gözüne. Demek artık kasabada çalışıyormuş, ondan bunca zamandır görememiş onu.

Ruhsuzluğundan ötürü kendinden utandı Ah Q, bir operadan herhangi bir dizeyi seslendirmemişti. Aklında ne fırtınalar kopuyordu oysa: *Kocasının Mezarında Dul Bir Genç Kadın* yeterince destansı değildi. *Ejderha ve Kaplanın Savaşı*'ndan "Keşke öldürmeseydim" dizesi de kendini ifade etmede yetersiz kalırdı. En iyisi Çelik Bir Topuzla Mahvedeceğim Seni'ydi. Ne vakit ellerini kaldıracak olsa daha sıkı bağlayacaklardı, bu yüzden *Mahvedeceğim Seni*'yi de söylemedi.

"Yirmi yıl içinde bambaşka bir..."[43] Galeyana gelen Ah Q bir zamanlar duyduğu fakat şimdiye kadar hiç dile getirmediği bir sözü yarısına kadar söyleyebildi. Kalabalık tıpkı bir kurdun gürlemesi gibi, "Helal be!" diye bağırıyordu.

At arabası durmadan yoluna devam ediyordu. Bağrışlar sırasında Ah Q'nun gözleri Amalı Wu'yu arıyordu. Amalı Wu'nun Ah Q'yu gördüğü yoktu. Onun gözü sırtlarında yabancı malı tüfekler taşıyan askerlerdeydi.

Ah Q da bakışlarını bağrışan kalabalığa çevirmişti.

Bu sırada aklında fırtınalar kopmaya devam ediyordu. Dört yıl önce dağın eteğinde uzaklardan kendisini yemek için takip eden aç bir kurtla karşılaşmıştı. Korkudan ölmek üzereydi, neyse ki şansına yanında bir baltası vardı ve Weizhuang'a sağ salim dö-

43. "Yirmi yıl içinde bambaşka bir adam olacağım, cesur ve genç." Eskiden suçluların idam edilmeden önce ölümü küçümsediklerini göstermek amacıyla söyledikleri bir söz. (ç.n.)

nebilmişti. O kurdun, uzaklardan gözünü alan vahşi fakat ürkek bakışlarını hiçbir zaman unutamamıştı. Konuşurken aklı hâlâ donuk ve keskin gözlerdeydi, o kurt Ah Q'nun eti ve kanından daha fazlasını yiyip bitirmek istemişti. O gözler her daim uzaktan izlemişti kendisini.

O gözler bir olmuş Ah Q'nun ruhuna işlemişti.

"İmdat, imdat!"

Ah Q bu sözleri hiçbir zaman söyleyememişti. Gözleri kararmış, uğultular duymaya başlamış, sanki vücudunun bir toz bulutu gibi dağıldığını hissetmişti.

Hırsızlıktan sonrasına gelince, bu durumdan en kötü etkilenen kasaba temsilcisi olmuştu, çünkü çalınan mallar hiçbir zaman bulunamadı. Maaile uzun süre yas tuttular. Zhao ailesine gelince, Bay Zhao'nun oğlu kasabaya hırsızlığı haber vermek için gitmiş, orada kötü niyetli devrimcilerce saç örgüsü kesilmiş, üstelik bir de onlara yirmi bin dolarlık parayı onlara ödemek zorunda kalmıştı. Bundan dolayı Zhao ailesi de uzun süre yas tuttu. O günden sonra zamanla çökmüş bir hanlığın hayatta kalanları rolünü üstlendiler.

Yaşananların münakaşasına gelince, Weizhuang'da bu konuyu gündeme getiren olmamıştı. Herkes Ah Q'nun kötü bir adam olduğuna, bundan dolayı da vurulduğuna kanaat getirmişti. Kötü biri olmasaydı ne diye vurulsun ki? Öte yandan kasaba halkının düşünceleri çok farklıydı. Halkın çoğu yaşananlardan memnun kalmamıştı. Kurşuna dizmenin kelle uçurma kadar iyi bir sahnesi yoktu. O rezil suçluysa onca sokaktan geçmişti de bir operadan tek bir dize dahi okumamıştı. Kasaba halkı bir hiç uğruna peşinden koşturup durmuştu.

Aralık 1921

KÖY OPERASI

Son yirmi yıldır Çin operasına topu topu iki kez gitmiştim. İlk on yıl yanından bile geçmemiştim, ya canım istememişti ya da fırsatım olmamıştı. İkinci on yıl içindeyse iki kez gidip onlarda da hiçbir şey göremeden geri dönmüştüm.

Bunlardan ilki 1912 yılında, Pekin'e yeni yerleştiğim zamandı. Bir arkadaşım, "En iyi opera Pekin'dedir, bu fırsat kaçmaz, mutlaka gitmelisin," demişti. Operaya gitmenin iyi bir fikir olabileceğini düşünmüştüm, özellikle de Pekin'de. Gitmek için sabırsızlanıyordum. Vardığımızda gösteri çoktan başlamıştı. Ta dışarıdan trampetlerin hoş ritimlerini duyabiliyordum. Renk renk ışıklar altında, opera salonuna usulca girdik. Etrafıma bakındığımda ortalarda birkaç koltuğun hâlâ boş olduğunu gördüm. Boş koltuklardan birine oturmak için yaklaştığımızda biri bizi durdurdu. Çok fazla gürültü vardı, söylediklerini anlayabilmek için adama doğru eğildim. "Kusura bakmayın bayım, bu koltuklar dolu!"

Salonun arka sıralarına doğru gittik, püskülü parıldayan bir görevli boş koltukları göstererek koridor

kenarında bir yere yönlendirdi bizi. Gösterdiği üçerli koltuklar hem dar hem de çok yüksekti. Oraya çıkmaya cesaret edemedim, nedense bana bir çeşit işkence aletini andırmıştı. Tüylerimin ürpermesiyle kendimi dışarı atmam bir oldu.

Biraz gitmiştim ki birinin seslendiğini duydum: "Hey, bir şey mi oldu?" Başımı çevirip bakınca peşimden geldiğini gördüm. Çok şaşırmıştı. "Neden böyle tek kelime etmeden gidiyorsun?"

"Kusuruma bakma, kulaklarım zonkluyordu, daha fazla dayanamadım," dedim.

Bu olay ne vakit aklıma gelse bir garip olurum. Ya o oyun kötüydü ya da ben operadan anlamıyordum.

İkinci kez hangi yıl gittiğimi hatırlamıyorum. Tek hatırladığım Hupeh'teki sel kurbanları için para toplandığıydı. Tan Hsin-pei[44] o zamanlar hayattaydı. İki dolara bir bilet alıp Tan Hsin-pei dahil birçok ünlü oyuncunun rol aldığı Bir Numara Operası'na gidilebiliyordu. Sırf sel mağdurları için bilet satan adamın gönlü olsun diye almıştım bileti, sonraysa her şeye burnunu sokan bir adam beni Tan Hsin-pei izlemem gerektiğine inandırmak için elinden geleni yapmıştı. O kadar ısrar etmişti ki birkaç yıl önce gittiğimdeki sağır edici gürültüyü hatırlamama rağmen gitmiştim. Hem bu kıymetli bileti kullanmasam içim rahat etmezdi. Tan Hsin-pei'nin sahneye geç vakit çıkacağını ve Bir Numara Operası'nın koltuk bulmakta zorlanmayacağım modern bir mekân olduğunu öğrendim. Buna güvenerek saat dokuza kadar evden çıkmadım. Operaya vardığımda salonu ağzına kadar dolu görün-

44. Pekin Operası'nda ünlü bir aktör. (ç.n.)

ce şaşırıp kaldım. Ayakta durabileceğim bir yeri bile zor bulabilmiştim. Şarkı söyleyen yaşlı bir kadını canlandıran bir adamı dinliyordum. Alev alev yanan iki sopa vardı ağzında, yanı başında bir cehennem bekçisi bekliyordu. Bunun üzerine bayağı bir düşünmüştüm, Maudgalyayana'nın[45] annesi olsa gerek dedim, çünkü bir sonraki sahnede bir papaz belirmişti. Aktörü tanımıyordum. Solumda duran şişman beyefendiye sordum, "Kong Yun-fu!"[46] dedi. Göz ucuyla "bana böyle basit sorular sorma" bakışı attı. Cehaletimden ötürü utanmış, kıpkırmızı olmuştum. Bir daha soru sormamaya karar verdim. Sonra ardından kadın bir kahraman ve hizmetçisinin şarkılarını dinledim. Ardından yaşlı bir adam ve kim olduklarını bilmediğim diğer karakterler sahne aldılar. Sonraysa bir grup insanın kavgaya tutuşmasını ve birkaç kişinin daha onlara katılmasını seyrettik. Saat on, on bir, on bir buçuk derken on ikiye geliyordu ve Tan Hsin-pei hâlâ sahnede görünmemişti.

Hayatım boyunca hiçbir şey için böyle bir sabırla beklememiştim. Yanımdaki şişman beyefendinin hırıltıları canıma tak etmişti. Sahnede renk renk parıldayan ışıklar, durmadan çalan ziller, güm güm vuran trampetler saat iyice geç olunca daha fazla çekilmez bir hal almıştı. Etrafıma bakındım, bir yolunu bulup kaçmaya çalıştım. Ben çıkar çıkmaz muhakkak yerim dolmuştu. Yanımdaki şişman beyefendinin cüssesini sağ tarafa doğru genişlettiğine adım gibi eminim. İçerisi ana baba günüydü sanki. Çıkış yolu bulmak için

45. Buda'nın müritlerinden. Günahlarından ötürü cehenneme atılan annesini oradan kurtardığı rivayet edilir. (ç.n.)

46. Pekin Operası'nda yaşlı kadın rolü oynayan ünlü bir aktör. (ç.n.)

önümdekileri itip kakmaktan başka çarem yoktu. Dışarı çıktığımdaysa opera meraklılarını bekleyen faytonculardan başka kimse yoktu, sokaklar ıssızdı. Bir de birkaç kişi toplanmış oyun afişlerine bakıyordu. Ne yaptığı belirsiz bir grupsa operadan çıkacak kadınları gözetlemeyi bekliyor olmalıydı. Tan Hsin-pei'den hâlâ haber yoktu.

Dışarıda insana hayat veren capcanlı bir hava vardı, ciğerlerime tertemiz hava doluyordu. Pekin'e yerleştiğimden beri hava ilk kez bu kadar güzeldi.

O gece Çin operasına sonsuza dek elveda dedim. Bir daha aklımdan bile geçirmedim. Operalar artık benim için bir şey ifade etmiyordu. Kutuplar kadar zıttık birbirimize.

Birkaç gün önce elime bir Japon kitabı geçti. Adını da yazarını da hatırlamasam da Çin operası hakkında olduğunu anımsıyorum. Kitabın bir bölümünde Çin operasının seyircinin başını döndüren gonklar, büyük ziller, bağrış çağrışlarla dolu olduğu yazıyordu. *Operanın sahne düzeni kapalı mekânlar için uygun değildir, fakat açık havada belli bir mesafeden izlendiğinde cazibesi vardır.* Bu sözlerin duygularıma tercüman olduğunu anladım o an, ben de böyle düşünmüştüm fakat dile getirememiştim. Yıllar önce açık havada Çin operasının çok iyi bir örneğine şahit olmuştum ve belki de bunun etkisinde kalarak Pekin'deki bu iki operaya gitmiştim. Nasıl olur da unuturum kitabın ismini, ah çok yazık!

Şu izlediğim güzel operaya gelince, yıllar önceydi, en fazla on bir, on iki yaşlarındaydım. Luzhen kasabasına özgü geleneklerden biriydi. Gelini oldukları evin sorumluluklarını henüz üzerine almamış kadınlar

yaz gelince baba ocağına dönerlerdi. Babaannem o zamanlar hâlâ sapasağlamdı fakat yine de işlerin birçoğu annemin başına kalıyordu. Bundan dolayı yazları evini bırakıp anasının yanında uzun süre kalamazdı. Mezarlık ziyaretine gittiği zaman birkaç günlüğüne ana babasının yanında kalırdı. Böyle zamanlarda beni de yanına alırdı. Denizden çok uzakta olmayan Pingqiao köyünde oturuyorlardı. Bir ırmak üzerine kurulmuş, hane sayısı otuzu bulmayan, kuş uçmaz kervan geçmez bir yerleşim yeriydi burası. Köy halkı tarım ve balıkçılıkla geçimini sağlardı. Burası benim için cennetten farksızdı; hem krallar gibi karşılanıyordum hem de klasik şiir kitaplarından bir süreliğine kurtulmuş oluyordum.

Oynayabileceğim bir sürü çocuk vardı. Çok uzaklardan geldiğim için benimle oynayabilsinler diye anneleri çocuklarına daha az iş verirlerdi. Küçük yerde bir ailenin misafiri tüm köyün misafiri sayılır. Hepimiz akrandık fakat akrabalık durumuna bakılacak olursa arkadaşlarımın birçoğu birbirinin amcası veya büyük dayısı sayılırdı. Bütün köy halkı aynı soydan geliyor ve aynı soy ismini paylaşıyordu. Çok iyi geçiniyorduk, mesela olur da yeğenlerden biri amcasını pataklayacak olsa, kimse bunu "büyüklere saygısızlık" olarak yorumlamazdı. Köyün yüzde doksan dokuzu okuma yazma bilmezdi.

Zamanımızın büyük kısmını yakaladığımız solucanları bakır tellere geçirdiktèn sonra ırmağa karşı uzanıp yengeç avlamakla geçirirdik. Yengeçler sular âleminin en aptal yaratıklarıdır. Uzattığımız çengeli kendi kıskaçlarıyla yerleştirirlerdi ağızlarına. Kısa süre içinde bir kova dolusu yengeç yakalardık. Mi-

safir olduğum için tuttuğumuz bütün yengeçleri bana verirlerdi. Bazen de hep birlikte öküzleri otlatmaya giderdik, inatçı olduklarından mı yabancılara alışık olmadıklarından mı bilmem yıldızım hiç parlamamıştı onlarla. Yanlarına yanaşamaz, uzakta durup izlerdim. Böyle olunca, arkadaşlarım onlara şiir okumamdan dolayı bana duydukları hayranlığı bir kenara bırakıp benimle âdeta dalga geçerlerdi.

En çok da Zhaozhuang köyündeki operaya gitmek için can atardım. Zhaozhuang köyümüzden iki mil ötede biraz daha büyük bir köydü. Pingqiao'nun halkı köyde opera sahnelemenin altından kalkamayacağı için her yıl Zhaozhuang'da düzenlenen operanın masraflarına ortak olurlardı. O zamanlar her yıl opera düzenlemelerine anlam veremezdim. Zannedersem bu, bahar dolayısıyla tanrılara sunulan bir armağandı.

O yaşlarda benim için en önemli gün gelip çatmıştı sonunda. Ne talihsizliktir ki o gün kiralayacak kayık bulamamıştık. Köyümüzün bir tanecik yolcu kayığı vardı, sabah çıkar akşam dönerdi. Kocaman bir kayıktı bu, kiralamamız mümkün değildi. Köydeki diğer ufak tefek kayıklarsa böyle bir yolculuk için uygun değildi. Birisi çıkıp civar köydekilere kayık sormaya gitti, ama bütün kayıklar opera için kiralanmıştı çoktan. Anneannem çok üzülmüştü, kuzenlerimi kayıkları erkenden kiralamadıkları için paylamıştı, söylenip duruyordu. Annemse onu ,"Luzhen'deki operalar çok daha güzel, hem orada yılda birkaç kez oluyor," diye avutuyordu, kısacası bugünküne gitmesek de olur demek istiyordu. Hayal kırıklığına uğramıştım. Dokunsalar ağlayacaktım. Annemse olay çıkarmamam için beni uyardı, yoksa anneannem daha da üzülecekti.

Diğer ailelerle gitmeme de izin vermedi, anneannem benim için endişelenirmiş.

Kısacası, opera benim için yalan olmuştu. Öğleden sonra arkadaşlarım köyden ayrılmış, operaysa çoktan başlamıştı. Gonkların ve trampetlerin sesini duyduğumu düşledim. Gözlerimi yumdum, sahnenin hemen önündeydiler arkadaşlarım, bir yandan da soya sütü içiyorlardı.

İştahım kaçmıştı o gün, yengeç avlamaya da gitmemiştim. Annem de çok üzülüyordu ama elinden bir şey gelmiyordu. Akşam yemeği vaktine doğru anneannem bende bir hal olduğunu anladı: "Kızmakta haklısın, seni düşünemedik, daha önce hiçbir misafiri de böylesine kötü ağırlamamıştık." Yemekten sonra arkadaşlarım operadan geldiler ve gördüklerini aynen anlattılar. Ağzımı bıçak açmıyordu, onlar da benim için ne kadar üzüldüklerini söyleyerek iç geçirdiler. Birden içlerinde en akıllısı Shuangxi'nin aklına bir fikir geldi. "Sekizinci büyük amcanın kayığı burada değil miydi? Onunla gidebiliriz!" Diğer çocuklar da ona katıldılar, beni operaya götürme düşüncesi onları heyecanlandırmıştı. Keyfim yerine geldi. Bu iş anneannemin aklma yatmamıştı, ona göre çocuklara güven olmazdı. Annemse herkesin yarın işbaşı yapacağını, birinden bizi götürmesi için rica etmesinin uygun olmayacağını söyledi. Shuangxi tekrar olaya el atarak güven veren bir ses tonuyla bizimkilere şöyle dedi: "Sizi temin ederim ki her şey yolunda olacak. Koca bir kayıkla gideceğiz. Xun kardeş huysuz bir çocuk değil, hem hepimiz yüzme biliyoruz!"

Haklıydı, o kadar çocuğun içinde suda balık gibi yüzemeyeni yoktu. Hatta birkaçı üst düzey yüzücüy-

dü.

Anneannem ve annem de ikna olmuşlardı, daha fazla karşı gelmediler. Benim adıma onlar da mutlu olmuştu. Çocuklarla ayağa fırlayıp bir koşuda dışarı çıktık.

Bir anda kuş gibi hafiflemiştim, sanki bulutların üstünde süzülüyordum. Dışarı çıkınca ay ışığının altında bizi bekleyen üstü beyaz bir brandayla kaplı bir kayık gördüm köprüde. Hemen bindik kayığa. Shuangxi ön taraftaki direğin başına geçti, Ah-fa arka tarafa, yaşça küçük olanlarsa kayığın tam ortasına oturdu. İri yarı olanlarımız da kıç bölgesine yerleştiler. Annem peşimiz sıra gelmiş, "Dikkatli olun!" diyordu, bizse çoktan yola koyulmuştuk. Köprüden destek alarak biraz geri gittik, ardından köprünün altından var gücümüzle ilerlemeye başladık. Her küreğin başına iki çocuk oturmuştu, belli aralıklarla el değiştiriyorlardı. Kendi sesimizden suyun sesini duyamıyorduk. İki yanımız da zümrüt yeşili soya ve buğday tarlalarıyla kaplıydı.

Irmak kenarının soya ve buğday tarlaları manzarasına, su üzerine çökmüş sis karışıyordu. Rüzgâr, ırmak yosunlarının arasında dolaşıp yüzümüze vuruyordu. Sisin ardından ayın ışıl ışıl çehresi görülebiliyordu. Uzaklarda, koyu renkli tepeler üst üste yığılmış demir canavarlar gibi dalgalanıyordu. Kayığımızla yarışır gibi geçiyorlardı yanımızdan, ne var ki ben hâlâ yavaş ilerlediğimizi düşünüyordum. Kürekçiler dördüncü kez el değiştirmişlerdi ki Zhaozhuang köyünün silueti belirmeye başladı, söylenen şarkılar çalınıyordu kulaklarımıza. Birkaç ışık takılmıştı gözümüze, işte operanın ışıkları, kim bilir belki de balıkçıların ışıkla-

rıydı.

Kulağımıza çalınan müzik flüt nağmelerini andırıyordu. Dalga dalga yayılıyordu bu ahenkli müzik, kendimden geçmiştim. Sanki soya ve buğday tarlaları arasında ırmaktan gökyüzüne bir yolculuğa çıkmıştım.

Işıklara yaklaştıkça ışıkların balıkçılara ait olduğunun farkına vardık. Aslına bakarsanız, o gördüğüm karaltı Zhaozhuang köyü de değildi. Kocaman çam ağaçlarıyla kaplı bir koruluktu karşımızdaki. Geçen sene bu koruluğa gezmeye gelmiştim, o zaman yan yatmış koca bir kırık at heykeli görmüştüm çimenlerin üstünde. Koruluğu geçince küçük bir koya girmişti kayığımız ve bu sefer Zhaozhuang gerçekten karşımızdaydı.

Köyün dışında, ırmak kenarında boş bir araziye kurulmuş sahneye dikmiştik gözümüzü. Uzaktan baktığımızda belli olmuyordu sisli havanın ay ışığında. Resimlerde gördüğüm periler ülkesine geldiğimi sandım bir an. Kayığımız hızlanmaya başlamıştı, artık karada olup biteni görebiliyorduk. Göz alıcı renklerle sahnedeydiler oyuncular. Sahnenin yakınındaki ırmak kenarında gösteriyi izlemeye gelenlerin kapkara kayıkları duruyordu.

"Sahne kenarında izleyecek yer yok, buradan izleyelim" dedi Ah-fa.

Kayığımız yavaşlamıştı, nihayet varmıştık. Doğru söylemiş, sahneye yanaşmamız mümkün değildi. Kayığımızı sahneden bayağı uzak bir mabedin yanına bağlamıştık. Beyaz tenteli kayığımızı sıradan siyah olanların arasına koyamazdık, hoş istesek de yer bulamazdık ya. Vardığımızda epey kalabalık olsa da,

vaktin ilerlemesiyle izleyiciler bir bir dağılmaya başlamışlardı.

Kayığımızı telaş içinde palamara bağlarken, sahnede uzun siyah sakalları ve sırtına yerleştirilmiş dört bayrağıyla bir adam belirdi. Elindeki mızrakla karşısındaki yarı çıplak adamlarla dövüşüyordu. Shuangxi bu adamın ardı ardına seksen dört takla atabilen ünlü bir akrobat olduğunu söyledi. Geçenlerde şahit olmuş, taklaları bir bir saymışmış.

Kavgayı daha iyi görebilmek için hep beraber sahneye iyice sokulmuştuk fakat akrobat bizler için takla atmamıştı. Yarı çıplak adamlardan bazıları birkaç takla attıktan sonra sahneyi terk ettiler. "Akşamları pek seyirci olmuyor, bu yüzden akrobat da hünerlerini sergilemiyor," dedi Shuangxi. Kimse boş sıraların önünde sergilemek istemez hünerlerini. Doğru söze ne denir? Derken bir genç kız çıkageldi, gür sesiyle birkaç şarkı söyledi. Gösteriyi izleyecek kimsecikler kalmamıştı o vakitte. Köy halkı ertesi gün işbaşı yapacaktı, gece geç saate kadar kalamazlardı; hepsi çoktan uykuya dalmışlardı. Sahne civarındaysa sadece Zhaozhuang'ın aylakları dolaşıyordu, birkaç da farklı köylerden gelenler vardı. Köyün zenginleri hâlâ kara tenteli kayıklardaydılar ama operayla pek ilgilendikleri söylenemezdi. Birçoğu oraya kek, meyve suyu ve karpuz çekirdeğiyle tıkınmak için gelmişlerdi. Kısacası sahne önünde gerçek bir izleyici bir kitlesi yoktu.

Aslında ben de takla atan adamın meraklısı değildim. En çok bembeyaz giyinmiş, değnek ucuna takılmış bir yılan kafasını iki eliyle sımsıkı tutarak yılan rolü yapan oyuncuyu merak ediyordum. Bir de kaplan rolünde, sapsarı elbisesiyle hop hop hoplayan ada-

mı görmek istiyordum. Uzun süre beklediğim halde ikisi de sahne almadılar. Genç kızın hemen ardından genç bir delikanlı kılığına girmiş yaşlı bir oyuncu çıktı karşımıza. Gerçekten sıkılmıştım artık, Guisheng'den soya sütü almasını rica ettim. Kısa bir süre sonra geldi: "Hiç kalmamış, soya sütü satan sağır herif de çekip gitmiş. Gündüz vakti biraz vardı, iki kâse dolusu içmiştim. Ben sana bir tas su getireyim."

Suyu içmedim, fırlattım uzaklara var gücümle. Gördüklerimi anlatmamı isteseler, imkânı yok yapamazdım. Oyuncuların yüzleri bile zamanla tuhaf gelmeye başlamıştı. Sanki yüz hatları birbirine giriyor ve eriyerek bir betona dönüşüyordu. Gençlerin birçoğu esnemeye başlamıştı, yaşça büyüklerse sohbet etmeye devam ediyorlardı. Derken, kırmızı elbiseler içerisinde bir palyaço sahneye gelmişti. Onu bir direğe bağladılar ve aksakallı bir adam elindeki kırbacı havada şaklatarak kırbaçlamaya başladı. Biz de onları izleyip bir güzel güldük. Gecenin en iyi numarası buydu bence.

Sonra yaşlı bir kadın çıktı sahneye. Bir kenara çöküp şarkı söylemeye başladığında en sevmediğim karakter bu olmuştu. O an herkesin yüz ifadesindeki hayal kırıklığını sezmiştim. İlk önce sahnenin bir ucundan ötekine şarkı söyleyerek yürüdü yaşlı kadın. Sonraysa sahnenin tam ortasında bir iskemleye oturdu. Gerçekten bunalmıştım artık. Yanımdakiler de ağızlarını bozmuşlardı, küfretmeye başlamışlardı. Uzun bir süre sabırla bekledim ta ki kadın bir elini havaya kaldırıncaya dek. İskemleden kalkacağını sanmıştım. Umutlarım bir anda yerle bir olmuştu. Havaya kaldırdığı elini usulca eski pozisyonuna getirmiş

ve aynı şekilde şarkı söylemeye devam etmişti. Arkadaşlar sızlanmaya başlamıştı, kimisiyse durmadan esniyordu. Shuangxi daha fazla dayanamayarak patladı: "Bu kadını bıraksak sabaha kadar devam eder, haydi gidelim." Hepimiz hemfikirdik, birdenbire ayaklandık. Üç dört çocuk kayığın kıç bölgesine yerleştiler, bir kısmı küreklere yapıştı. Kayığı sahilden uzaklaştırdılar ve dönüş istikametimizi ayarladık. Bir yandan yaşlı kadına küfürler savururken küreklere asıldılar. Koruluğa doğru yol almaya başladık.

Ayın konumuna bakarsak uzun süre kalmadığımız anlaşılabiliyordu. Zhaozhuang'ı geride bıraktığımızdaysa ay ışığı fevkalade parlaktı. Işıklar içerisindeki sahneye son kez bakmıştık. Tıpkı gelirken göründüğü gibi, dört bir yanını pembemsi bir duman sarmış perili bir çadır gibi belirsizdi. Ahenkli bir flüt sesi tekrar çalındı kulaklarımıza. Yaşlı kadın şarkısını bitirmiş olmalıydı, hadi geri dönelim demem pek uygun olmazdı.

Nihayet koruluğu ardımızda bırakmıştık. Kayığımız daha da hızlı ilerliyordu. Etraf epey karanlıktı, belli ki vakit bir hayli geç olmuştu. Bir yandan oyunculardan söz açıp güle söve söyleşirken bir yandan da küreklere asılıyordu arkadaşlar. Kayığımızın pruvasına çarpan su şırıltıları şimdi daha da belirgindi. Kayığımız sırtına çocukların sımsıkı bağlandığı beyaz ve kocaman bir balığı andırıyordu. Tüm gece çalışmaktan yorgun düşmüş yaşlı balıkçılar sandallarını durdurup bize alkış tuttular.

Kürekçiler yorulduklarını söylediklerinde Pingqiao'ya daha yaklaşmamıştık bile. Kaç saattir kursaklarından bir şey geçmemişti. Guisheng'in çok

iyi bir fikri vardı. Bakla mevsimindeydik, kayığımızda yeterince yakacağımız da vardı. Biraz bakla aşırıp pişirebilirdik. Kimse karşı çıkmamıştı. Derhal kıyıya yanaştık. Tarlalar iri taneli soyalarla doluydu.

Kıyıya ilk ayak basan Shuangxi olmuştu. "Hey Ah-fa! Burası sizin tarlanız, şurası da Yaşlı Liu Yi'nin tarlası. Söyle bakalım hangi tarladan bakla aşıracağız?"

Hepimiz kıyıya çıkmıştık. Ah-fa dedi ki: "Bir dakika, bir göz atayım." Baklaların arasına girmişti, "Bizimkiler daha olgun, bizim baklalardan aşıralım," demesiyle tarlanın dört bir yanma dağılmamız bir oldu. Baklayı avuç avuç toplayıp kayığa taşıdık. Shuangxi biraz daha bakla aşırırsak Ah-fa'nın annesi fark edebilir, başımız belaya girebilir diye düşündü. Bu sefer de Yaşlı Liu Yi'nin tarlasına yöneldik, biraz da buradan bakla topladık.

Yaşça büyüklerden birkaçı küreklere asıldı yeniden, diğerleriyse arka tarafta ateş yaktı. Yaşça küçükler ve bense baklaları ayıkladık. Nihayet pişirmiştik, bir araya toplanıp baklaları ellerimizle yerken kayığımızı suyun akışına bırakmıştık. Yemek faslı bitince tekrar yola koyulduk. Kirli kapları yıkamış, bakla kabuklarını ırmağa saçmıştık. Ardımızda hiçbir iz bırakmamıştık. Shuangxi huzursuzlaşmıştı. Sekizinci büyük amcanın -gözü açık ihtiyarın tekidir- odununu ve tuzunu kullanmıştık. Muhakkak farkına varacak ve bizi azarlayacaktı. Bunun üzerine biraz konuşunca korkacak bir şey olmadığına karar kıldık. Olur da bizi azarlarsa biz de sessiz kalmayacaktık. Geçen yıl ırmak kenarından söktüğü çam ağacını geri isteyecektik ondan. Adını da "Uyuz Hortlak"a çıkaracaktık.

Kayığın burnunda duruyordu Shuangxi, avazı çıktığınca bağırıyordu: "İşte hep beraber döndük, size bir şey olmaz dememiş miydim?"

İleri bakınca Pingqiao'ya geldiğimizi fark ettim. Birisi köprünün başında bekliyordu, annemdi. Anneme sesleniyordu Shuangxi. Kayığın burun kısmına doğru ilerledim. Köprüyü hızla geçip sahile yanaştık. Hep beraber kıyıya çıktık. Annem kızgındı, neden bu kadar geç kaldığımızı sordu. Gece yarısını geçeli çok olmuştu. Neyse ki çabucak yatıştı sinirleri. Tekrar yüzü gülmeye başladı ve herkesi pirinç çorbası içmeye davet etti.

"Bir şeyler atıştırmıştık, gözümüzden uyku akıyor. Yataklarımıza çekilsek iyi olacak," dedi hepsi.

Ertesi günün öğle vaktine kadar çıkmadım yataktan. Sekizinci büyük amcaysa odun ve tuz meselesi hakkında tek bir kelime etmemişti. Öğleden sonra her zaman olduğu gibi yengeç avlamaya gittik.

"Sizi küçük hergeleler! Dün gece baklalarımı çaldınız! Doğru dürüst de koparmamışsınız, çoğunu ezmişsiniz!" Başımı kaldırınca Yaşlı Liu Yi'yi karşımda buldum. Sandalının üzerindeydi, pazarda baklalarını satmış, dönüyordu. Sandalının gerisinde hâlâ bir yığın baklası duruyordu.

"Evet, misafirimizi ağırlıyorduk. Aslında sizin tarlanıza girme niyetinde değildik. Hey, yengeçlerimi kaçıracaksın şimdi!" diye karşı çıktı Shuangxi.

Yaşlı adam beni görünce sandalından indi ve kendi kendine kıkırdamaya başladı. "Demek misafirinizi ağırlıyordunuz, öyleyse söyleyin bakalım dünkü opera iyi miydi?"

Evet anlamında başımı salladım.

"Baklalar nasıldı peki?"

Gene başımı salladım: "Çok iyiydi."

Yaşlı adamın bir hayli mutlu olmasına şaşırıp kalmıştım. Başparmağını sallıyordu, büyük bir memnuniyetle şöyle dedi:

"Büyük şehirden gelen, görmüş geçirmiş insanlar neyin iyi olduğunu bilirler. Ben bakla tohumlarımı tek tek seçtim. Köy halkı iyiyi kötüden ayıramıyor, benim baklalarımın diğerlerininki gibi iyi olmadığını söylüyorlar. Annene vereyim de bir tadına bakın." Ve tekrar asıldı küreklerine.

Annem beni akşam yemeğine çağırdığında sofrada koca bir tabak dolusu haşlanmış bakla buldum. Yaşlı Liu Yi sırf biz yiyelim diye getirmişti. Anneme hakkımda övgüyle söz etmiş: "Henüz çok genç fakat neyin ne olduğunu biliyor. İleride çok iyi bir tahsili olacağı şimdiden belli. Çok şanslısınız hanımım." Ne var ki bu sefer getirdikleri bir önceki gece yediklerim kadar lezzetli değildi.

Doğruyu söylemek gerekirse, o gece yediğim baklalar kadar güzelini yemedim ömrüm boyunca. O gece izlediğim opera kadar güzelineyse hâlâ gitmiş değilim.

Ekim 1922

YENİ YIL KURBANI

Her şeye rağmen eski takvime[47] göre yılbaşı asıl yılbaşıdır. Köyleri ve kasabaları bir kenara bırakın nüfuz ettiğimiz hava bile insanın içine yeni yıl geliyor hissini işliyor. Akşam karanlığı çökünce gökteki kasvetli bulutlar şimşeklerle aydınlanır, bunu Ocak Tanrısı'nın ayrılışını kutlamak için yakılan havai fişeklerin gümbürdeyen sesi takip eder. Yakın mesafede patlayanlar öyle şiddetlidir ki kulakları sağır eden bir uğuldamanın ardından havaya barut kokusu yayılır. İşte böyle bir gecede dönmüştüm memleketim Luzhen kasabasına. Sözde memleketim diyorum ya oturacak evim bile yoktu orada. Bundan dolayı geçici bir süre Bay Lu'nun kahrını çekmek zorundaydım. Aynı soydan geldiğimiz Lu ailesinin dördüncü oğludur kendisi. Babamın akranı olduğu için "Dördüncü amca" diye hitap ederdim ona. Görkemli bir üniversitenin eski bir öğrencisi ve neo-Konfüçyüsçü biriydi. Son gördüğümden beri çok az değişmişti. Hâlâ bıyık bırakmıyordu, sadece biraz daha yaşlanmıştı. Karşılaştığımızda birkaç kibar dü-

47. Çin Ay Takvimi. (ç.n.)

şüncesini benimle paylaştıktan sonra "Şişmanlamışsın," dedi ve ne olduğuysa birden açtı ağzını yumdu gözünü. Reformculara verdi veriştirdi. Sözlerini üstüme alınmamıştım, Kang Youwei'yi[48] hedef aldığını biliyordum. Onunla bu diyalogun içinde olmak iyice can sıkıcı bir hal almaya başlayınca kendimi çalışma odasına attım.

Ertesi gün hayli geç bir vakitte uyandım, öğle yemeğinden sonra da bazı arkadaşlarım ve akrabalarımı görmek için dışarı çıktım. Bir sonraki günüm de aynı şekilde geçti. Kimsede hatırı sayılır bir değişiklik yoktu, biraz yaşlanmışlardı sadece. Her aile kurbanını hazırlamakla meşguldü. Luzhen'de yılı sonlandıran büyük bir törendi bu. İnsanlar Bereket Tanrılarını saygıyla karşılar ve yeni yıl için dua ederlerdi. Bunun için tavuk ve kaz keser, bir de domuz eti alırlardı. Kadınlar kesilen etleri, elleri suyun içinde kıpkırmızı kesilinceye kadar bir güzel yıkarlardı. Kimisi burma gümüş bilezikler takıyordu. Etler pişirildikten sonra üzerine rastgele çubuklar batırılır, adına da "adak" denirdi. Tören şafak vakti başlar, tütsüler ve mumlar yakılırdı. Bereket Tanrısı saygıyla karşılanır ve adakları kabul etmesi için davet edilirdi. Yalnızca erkekler ibadet edebilirdi. Kurban faslının ardından havai fişekleri yeniden ateşlerlerdi. Bu her yıl düzenlenir ve her aile güçlerinin yettiğince adak ve havai fişek ile katkıda bulunurdu. O yıl da bu köklü gelenek bozulmamış, kurbanlar kesilmişti.

O gün hava oldukça kapalıydı. Öğleden sonra kar yağmaya başlamıştı. Erik çiçeği büyüklüğünde kar ta-

48. 1858-1927 yılları arasında yaşamış ünlü bir reformcu, anayasal monarşiyi desteklemiştir. (ç.n.)

necikleri ve havada uçuşan havai fişeklerin dumanı Lu kasabasını telaşlandırmıştı. Amcamın çalışma odasına vardığımda evlerin çatıları çoktan karla kaplanmıştı. Ayrıca oda daha bir aydınlık olmuştu. Duvardaki kırmızı panoda Taocu Aziz Chen Tuan'ın[49] *Uzun Ömürlü Olmak* adlı yazısı asılıydı. İki parçadan oluşan yazının bir kısmı panodan kopmuş, buruşmuş bir şekilde öndeki masanın üzerine düşmüştü. Diğer kısmıysa hâlâ yerinde asılıydı ve üzerinde şöyle diyordu: "Zihin huzuruna mantığı anlayarak erişiriz." Boş boş bakınırken pencerenin yanındaki masada duran kitaplara takıldı gözüm. Yarım bir *Kang Hsi Sözlüğü*,[50] Chiang Yung'un Chu Hsi'nin *Felsefi Yazılarına Dair Notları*'ndan bir cilt ve *Dört Kitabın Tefsiri*[51] vardı. Ertesi gün buradan ayrılmayı kafama koymuştum.

Bir önceki gün kasabanın doğusunda yaşayan bir arkadaşımı ziyarete gittiğimde Xianglin'in karısıyla karşılaşmak beni iyice huzursuz etmişti. Öğleden sonraydı, ırmak kenarında görmüştü beni, gözlerini dikip bakınca konuşmaya niyetli olduğunu anlamıştım. Lu kasabasında gördüğüm insanlar arasında kimse onun kadar değişmemişti. Beş yıl önce tek tük kır olan saçları şimdi tamamen beyazlamıştı. Hiç kırklarında birini andırmıyordu. Yüzü oldukça zayıf ve solgundu. Üstelik yüz hatları amansız bir keder ifadesi içerisinde kaybolmuştu, sanki odundan oyulmuş gibi bakıyordu. Arada bir göz kırpması canlı bir yaratık olduğunun tek göstergesiydi. Bir elinde içinde kırık bir kâse olan

49. 10. yy. başlarında yaşayan bir keşiş. (ç.n.)

50. 1662-1722 arasında tahtta kalan İmparator Kang Hsi'nin hazırlattığı Çince sözlük. (ç.n.)

51. Konfüçyüs klasikleri. (ç.n.)

hasır bir sepet; diğerindeyse kendi boyunu aşan, bambudan oyulmuş bir sırık tutuyordu. Dilencilik yaptığı her halinden belliydi.

Olduğum yerde durmuş yanıma gelip para istemesi için bekliyordum.

İlk sözü "Demek geldin ha," oldu.

"Evet, " dedim.

"Oh ne iyi! Sen okumuş birisin, nice yerler gezip nice şeyler görmüşsün. Senden bir ricam olacak," derken donuk gözleri birden parlayıvermişti.

Şaşırıp kalmıştım. Benimle böyle güzel konuşacağını hiç tahmin etmemiştim.

İki adım daha yaklaşarak sessizce şöyle sordu: "Bir kişi öldükten sonra hayalete dönüşür mü, dönüşmez mi? Bunu bana açıklayabilir misin?"

Beni göz hapsine aldığında can sıkıcı bir şeyler olacağı belliydi. İliklerime kadar ürpermiştim. Okuldaki beklenmedik yazılı yoklamalarda öğretmen bana doğru yaklaştığında bile böyle tedirgin olmazdım. Aslında ruhların varlığı üzerine kafa yormamıştım hiç. Böyle bir durumda nasıl cevap vermeliydim bu kadına? Bir anlığına tereddüt edip şöyle düşündüm: "Ruhlara inanmak burada bir gelenek haline gelmiş, ama bu kadının ruhlara ilişkin kuşkuları var, belki de inanmak istemiyor. Umut ediyor sadece, ruhların ölümden sonra da yaşayacağına dair umudu var, ama bir yandan da ruhların yokluğuna inanmak istiyor. Öyleyse ne diye bu kadının yaralarını deşeyim? En iyisi, ona duymak istediğini söyleyeyim."

"Galiba, evet," dedim tereddüt ederek.

"Öyleyse cehennem de var?"

"Cehennem mi?" Bu kez gerçekten korkmuştum.

Soruyu geçiştirmeye çalışmıştım. "Cehennem mi? Mantıken bir tane olması gerekiyor, aslında bunun bir önemi yok. Hem bu kimin umurunda ki?"

"Peki aynı ailenin bireyleri öldükten sonra birbirlerini tekrar görürler mi?"

"Birbirlerini görüp göremeyeceklerine dair bir şey söyleyemem..." Korkaklığımın ve üç sorusuna da cevap veremediğimin farkına varınca tam bir budala gibi hissettim. Kendime güvenimi yitirmiştim, az önce söylediklerimin tam tersini söylemek istiyordum. "Yani şey, aslında, emin değilim..." Doğrusu hayaletlerle ilgili sorudan da emin değildim. Ahiret sorularına devam etmemesi için oradan uzaklaşmaya başladım. Kafam allak bullak olmuştu, doğru amcamın evine gittim. Kendi kendime şöyle düşündüm: "Verdiğim cevaplar kadının başını belaya sokmasa bari. Muhtemelen herkes kurban işleriyle meşgulken o yalnız kalmış ve aklma böyle sorular takılmıştı. Yoksa farklı bir nedeni mi vardı? İçine bir şeyler doğmuş olabilir miydi? Eğer öyleyse verdiğim cevaplar yüzünden başına bir şeyler gelebilir miydi? Kötü bir şey olursa ben de kısmen sorumlu sayılırım." Kendi kendime gülmeye başladım sonunda. Böyle tesadüfi bir karşılaşmanın hiçbir önemi yoktu. Sadece biraz fazla takmıştım kafama. Bazı eğitmenlerin benim için evhamlı demelerine şaşırmamak gerek. Üstelik kesin bir dille, "Emin değilim," demiştim önceki cümlelerimle çelişerek. "Bir şey olursa da benle hiç mi hiç ilgisi yok."

"Emin değilim," oldukça kurtarıcı bir söz dizisi.

Toy ve ihtiyatsız gençler başkalarının dertleri söz konusu olunca pek düşünmez, kestirip atarlar. Doktora gitmenizi önerirler mesela, işler sarpa sararsa da

suçu doktora atarlar. Kişi sözünü "emin değilim" ile tamamlarsa kendini sorumluluktan kurtarmış olur. O an benim de bu kurtarıcı sözü kullanmaktan başka çarem yoktu. Köşeye sıkışmış gibi hissediyordum, üstelik dilenci bir kadınla konuşurken, ne tuhaf."

Nedense sıkıntım geçmedi. Hatta gece vakti tekrar takıldı aklıma, felaketin yaklaştığını hissediyordum sanki. Dışarıda böylesine bunaltıcı karlı bir hava varken, kasvetli bir çalışma odasında daha da huzursuzlaşıyordum. "En iyisi çıkıp gitmek, yarın şehre döneyim," diyordum. Fu Hsing'in lokantasında bir tabak dolusu köpek balığı yüzgeci bir dolardı eskiden. Bu leziz ve ucuz yemeğin fiyatı değişmiş mi merak etmiştim. Eskiden birlikte takıldığımız arkadaşlarımız dört bir yana dağılsa da, bir başıma olsam da bu köpekbalığı yüzgecini yeniden yemeliydim. Ne olursa olsun aklıma koymuştum ertesi gün dönmeyi.

Şimdiye değin hep arzu ettiğimin tam tersi şeyler geldi başıma, bu sefer de öyle olmuştu. Aklıma gelenin başıma gelmesinden son derece korkuyordum. Cidden tuhaf şeyler cereyan etmeye başlamıştı. Bir akşamüstüydü, içeri odada tartışmaya benzer konuşma sesleri işittim. Çok geçmeden konuşma sona ermişti. Amcamın dışarı çıkarken homurdana homurdana şunları söylediğini duydum: «Başka zaman bulamamış gibi! Tam da sırasıydı! Musibet yaratık!»

İlkin bayağı afallamıştım. Ardından benden bahsetmiş olabileceklerini düşünerek huzursuzluğa kapılmıştım. Kapıdan dışarı baktım, kimsecikler yoktu. Uşak akşam yemeği öncesi bir bardak çay getirinceye kadar tehlike çanlarının benim için çaldığını düşünmüştüm. Fırsatını bulmuşken uşağın ağzını arayayım

dedim.

"Biraz önce Bay Lu kime kızıyordu?" diye sordum.

"Kime olacak, Xianglin'in karısına."

Tekrar sordum: "Xianglin'in karısı ne yapmış ki?"

"Ölmüş."

"Ölmüş mü?" Yüreğim birden cız etmişti, kıpkırmızı olduğumu hissedebiliyordum. Neyse ki uşak -başını kaldırmadığından olsa gerek- nasıl göründüğümden bihaberdi.

"Ne zaman ölmüş?"

"Bilmem, dün gece belki de bu sabahtır. Emin değilim."

"Neden ölmüş?"

"Neden mi ölmüş? Fukaralıktan tabii!" diye cevapladı gayet sakin bir şekilde. Gözlerini yerden ayırmadan çıktı. İçimdeki acıma duygusu çok uzun sürmedi. Olmasından korktuğum şeyler çoktan gerçekleştiğine göre artık şu "emin değilim" kelimesinin veya uşağın "fukaralıktan tabii" cevabının ardına sığınmak zorunda değildim. İçimdeki huzursuzluk yavaş yavaş dağılıyordu. Yine de zaman zaman yüreğime bir ağırlık çökmüyor değildi. Akşam yemeği için sofra kurulmuştu. Amcam ciddi bir şekilde, ağır ağır yemeğini yerken, sözü Xianglin'in karısına getirmek istiyordum. Fakat biliyordum ki amcam, Konfüçyüs'ün "Hayaletler ve ruhlar doğa olaylarının bir sonucudur," vecizesini bildiği halde batıl inançlara sıkı sıkıya bağlıydı. Kurban arifesinde ölüm veya hastalık gibi şeylerden bahsetmek uygun düşmezdi. Çok gerekirse, üstü kapalı bir şekilde bahsedebilirdim. Ne var ki nerden başlayacağımı bilemiyordum. Sorular dilimin

ucuna kadar gelse de kendimi tutmak zorunda kalmıştım. Amcamdaki bu ciddi tavırdan çekinmiştim. Onun gözünde ben de musibetin tekiydim. Öyle ya, başka zaman yokmuş gibi tam kurban vakti gelip rahatını bozmuştum. İçi rahat etsin diye ertesi gün kasabadan ayrılmayı düşündüğümü söyledim ona. Kalayım diye pek de üstelemedi. Yemeğimizi sessizce bitirip sofradan kalktık.

Kışları gündüzler kısa olur. Hele bir de kar yağınca karanlık sanki daha da erken çöker kasabaya. Herkes lamba ışıkları altında işine gücüne bakıyordu. Pencerelerin dışındaysa alabildiğine bir sessizlik vardı. Kar taneleri yerdeki kar tabakasının üzerine bir şeyler fısıldar gibi düştükçe daha da yalnız hissediyordum kendimi. Yağ kandilinin sarı ışığı altında bir başıma oturmuş düşünüyordum: "İnsanlar bu fakir kadını eskimiş, sıkıcı bir oyuncak gibi bir toz yığını içinde bir başına bırakmış. Kadın orada çıkmayan bir leke gibi kalakalmış. Bu sırada onun varlığını sürdürebilmesi hayatın tadını çıkaranların biraz olsun umurunda olmalıydı. Şimdiyse en azından ebedi huzura erdi. Ruhların var olup olmadığını bilmiyorum. Fakat şunu biliyorum ki bir insan anlamsız bir hayat sürüyorsa, varlığı çevresindekileri bıktırıyorsa ölüm hem kendisi hem de diğerleri için bir kurtuluştur." Pencereden dışarı düşen kar tanelerini duyabilmek için çıtımı bile çıkarmıyordum. Aklımdan bu düşünceleri geçirirken yavaş yavaş rahatlamaya başlamıştım.

Hayatını oluşturan parçalar, hakkında duyulanlar, yaşanılanlar şimdi bir bütünü oluşturuyordu. Luzhen kasabasından değildi Lin. Yıllar önce bir kış önü, amcamın ailesi hizmetçi kızlarını değiştirmek istedi-

ğinde İhtiyar Bayan Wei onu amcamlarla tanıştırmak için getirmişti. Saçlarını beyaz bir kurdeleyle bağlamıştı. Üstünde siyah eteği, mavi bluzu ve solmuş sarı renginde bir yeleği vardı. Yirmi altı yaşlarında, rengi soluk fakat al yanaklı bir kızdı. İhtiyar Bayan Wei onun Xianglin'in karısı olduğunu söylemişti. Anne tarafından bir komşusuymuş. Eşi öldüğü için işe çıkmak istiyormuş. Amcam kaşlarını çatınca halam, kız dul olduğu için amcamın uygun bulmadığını anlamıştı. Kadın, iş için biçilmiş kaftandı. Gücü kuvveti yerindeydi ayrıca fazlasıyla uysaldı. Yumuşak başlı ve çalışkan olduğu her halinden belliydi. Halam amcamın kaş çatışını umursamadı ve kızı yanma aldı. Deneme sürecinde sabahtan akşama kadar çalışmıştı. Yorulmak nedir bilmezdi, bir makine gibiydi, erkek işlerinin bile hakkından gelebiliyordu. Üçüncü gün işe kesin olarak alındı. Aylık beş yüz lira alacaktı.

Herkes ona Xianglin'in karısı derdi. Kimse asıl ismini sormamıştı, fakat Wei ailesinden biri tarafından bir komşu olarak tanıtıldığına göre büyük ihtimal o da Wei soyundandı. Konuşkan biri değildi. Soru sorulmadıkça ağzını açmazdı. Cevapları da kısa ve öz olurdu. Evinde gaddar bir kaynanası ve odun kesebilen on yaşlarında bir kaynı olduğunu aradan ancak on, on beş gün geçtikten sonra öğrendik. Kendisinden on yaş küçük olan kocası geçtiğimiz bahar ölmüş, o da odun kesermiş.[52] Xianglin'in karısı hakkında tüm bildiklerimiz bunlardı.

Günler su gibi akıyordu. Her zamanki gibi çok çalışıyordu. Önüne konulanı yiyor, kendisi için özel

52. Eskiden Çin'de erkekler, daha fazla iş görebilsinler diye kendilerinden 10-11 yaş büyük kadınlarla evlenirlermiş. (ç.n.)

bir şey istemiyordu. Lu ailesi çok iyi bir hizmetçi kız buldukları konusunda hemfikirdi. Bu hizmetçi hakikaten bir erkekten bile iyi iş çıkarıyordu. Yıl sonunda tek başına her yeri silip süpürmüş, tavuk ve kazları kesmiş, kurban etlerini yıkamıştı. Böylece ailenin de yılbaşı hazırlıkları için ayriyeten birini tutmalarına gerek kalmamıştı.

O da halinden memnundu. Zamanla yüzü güler olmuştu. Kendini toparlamış, yüzüne kan gelmişti. Irmak kenarında pirinç yıkamadan döndüğünde yeni yıl şenlikleri bitmek üzereydi. Beti benzi atmıştı, uzaklarda kendisine bakarak dolaşan bir adam gördüğünü, adamın kocasının kuzenine çok benzediğini, muhtemelen kendisinin peşinde olduğunu söyledi. Halam paniğe kapılmıştı, derhal detaylı bir soruşturma yapmaya başladı fakat pek bir şey öğrenemedi. Amcam olaydan haberdar olunca kaşlarını çatıp dedi ki: "Bu hiç iyiye işaret değil, kocasının ailesinden kaçıp gelmiş olmalı."

Çok geçmeden bu çıkarım doğrulanmıştı.

İki hafta kadar sonra, tam da herkes olan biteni unutmaya başlamışken İhtiyar Bayan Wei, hizmetçinin kaynanası olduğunu söyleyen bir kadınla çıkageldi. Bir köylü olmasına rağmen kendinden oldukça emin bir tavır takınmıştı. Sözleri de gayet inandırıcıydı. Alışıldık kibar sözlerin ardından kadın gelinini almaya geldiği için özür diledi. Bahar başlangıcında yapacak bir hayli işleri olduğunu, evde yalnız yaşlılar ve çocuklar olduğu için de çaresiz olduğunu söyledi.

"Onu götürmek isteyen kaynanası olduğuna göre bize söz düşmez," dedi amcam.

Aylıkları hesaplandı. Toplam bin yedi yüz elli lira

alacağı vardı. Bir kuruşuna bile dokunmamıştı. Halam tüm maaşı kadının kaynanasına verdi. Kadın elbiselerini ve eşyalarını toparladı, Bay ve Bayan Lu'ya teşekkür edip vedalaştıktan sonra evden ayrıldı. Öğle vakti çoktan gelmişti. "Ah, pirinçler! Lin pirinçleri yıkamamış mıydı?" diye haykırdı halam. Muhtemelen karnı zil çalıyordu, aklı fikri öğle yemeğindeydi. Bunun üzerine herkesin gözü pirinç sepetini arar oldu. Halam önce mutfağa gitti, sonra salona, yatak odasına; sepet hiçbir yerde yoktu. Amcam dışarı çıktı, orada da bulamadı. Ancak ırmak kenarına varınca bulabilmiş sepeti, bir bank üzerinde tastamam duruyormuş. Yanında da bir torbayla sebze varmış.

Birileri amcama o sabah beyaz tenteli bir kayığın orada demir attığını söylemiş. Tente kayığı tamamen kapladığı için içeride kimin olduğunu görememişler. Bu olaydan önce kayık kimsenin dikkatini çekmemiş. Xianglin'in karısı pirinçleri yıkamaya gittiğinde tam çömelmiş ki görünüşlerinden köylü oldukları anlaşılan iki adam kayıktan inip onun üstüne atılmışlar. Bir tanesi onu kolundan yakaladığı gibi kayığa doğru çekiştirince, kadın avazı çıktığınca bağırmaya başlamış. Bir süre bağırıp çağırdıktan sonra sesi kesilmiş, anlaşılan ağzını tıkamışlar. Ardından iki kadın çıkagelmiş, biri İhtiyar Bayan Wei'ymiş, diğerini tanımıyorlarmış. Olan biteni anlatan kişi kayığı gözetlemeye çalışsa da her şeyi görememiş. Sadece Lin'in kayığın zemininde yattığını görmüş.

"Rezalet!" dedi amcam.

O gün halam yemeği kendi başına yaptı, kuzenim Ah Niu da ateşi yaktı.

Öğle yemeğinden sonra İhtiyar Bayan Wei tekrar

geldi.

"Rezalet!" dedi amcam tekrar.

Bulaşıkları yıkayan halam kadını görür görmez, "Bu da ne demek oluyor? Ne yüzle buraya geliyorsun? O kızı siz getirdiniz bize, sonra da birden alıp götürdünüz. Ortalığı ayağa kaldırdınız. Ailemizi el âleme rezil mi etmek istiyorsunuz?"

"Ah, beni de tongaya düşürdüler! Ben de olanları size anlatmak için geldim. Lin benden iş bulmamı istediğinde kaynanasının rızası olmadan evden ayrıldığını nereden bilebilirdim ki? İnanın çok üzgünüm. İyiden iyiye bunadım, aptallığım ve dikkatsizliğim yüzünden sizleri de zor duruma soktum. Neyse ki sizler hiçbir zaman cömertliğiniz ve nezaketinizden ödün vermediniz. Asla biz muhtaçlara sırt çevirmediniz. Size söz veriyorum ki en kısa zamanda daha iyi birini bulup hatamı telafi edeceğim.

"İstemez!" dedi amcam.

Xianglin'in karısı olayı bu şekilde kapanmıştı, aradan çok geçmeden her şey unutulup gitmişti.

Sadece halam anardı Lin'in adını. Yeni gelen hizmetçiler ya tembeldi ya da bir şeyler aşırmanın peşindeydiler. Kimisi de hem tembel hem de tırtıkçı çıkardı. Lin gibisini bulamayan halam böyle durumlarda sık sık, "Ah ah Lin şimdi kim bilir nerelerdedir..." diye hayıflanırdı. Onun geri gelmesini öyle isterdi ki... Ertesi yılbaşı geldiğinde o da ümidini kesmişti.

Yeni yıl tatili neredeyse bitmek üzereydi ki İhtiyar Bayan Wei yarı sarhoş bir halde evimize yeni yıl ziyaretine geldi. Wei, köyüne ailesini ziyarete gittiğini, orada birkaç gün kaldığını, bu sebeple geç geldiğini söyledi. Sohbet koyulaşınca laf lafı açıverdi ve söz

Xianglin'in karısına geldi.

"Lin mi?" dedi Wei neşeyle. "Kısmeti açıldı, kaynanası onu evine götürürken Ho Köyü'ndeki Ho ailesinin altıncı oğluna çoktan söz vermişti. Eve gitmelerinden çok geçmeden nikâh masasına oturtup evden uğurladılar kızı.

"Ah, o kaynanası yok mu!" diye feryat etti halam hayretler içinde.

"Ah hanımım, çok düşüncelisiniz, ama bizim orada kimse böyle şeyleri dert etmez. Hem evlendireceği daha bir oğlu daha var. Lin'e koca bulmasalardı oğlana alacakları kız için başlık parasını nasıl bulurlardı? Neyse ki kaynanası aklı başında, becerikli bir kadın; nasıl pazarlık yapılacağını iyi bilir. Dağ başında bir köye gönderdiği gelini karşılığında seksen bin lira aldı. Başkası olsa hayatta gitmezdi oraya, öyle herkes razı olmaz dağ başında yaşamaya. Oğluna aldığı kıza da topu topu elli bin lira saydı. Düğün masraflarını da aradan çıkarınca toplam on bin lira cebine kaldı. Gördüğünüz gibi nasıl da kurnaz kadın, işini iyi biliyor..."

"Lin'in rızası var mıydı bu işe?"

"Bizim oralarda bu işler için kadının rızası sorulmaz. Elbette kimse karşı çıkmadı. Kızı gelin faytonuna bağlayıp doğruca damat evinin yolunu tuttular. Gelin duvağını da başına taktıkları gibi küçük bir töreni yapıp adamın koynuna soktular. Ama Lin bildiğimiz kızlara benzemez. Adamı bayağı uğraştırmış diye duydum. Herkes okumuş ailelerin yanında çalıştığı için farklı olduğunu düşünüyor. Bizler böyle dullar için aracı oluruz hanımım. Yeniden evlenen dulların kimisi ağlayıp sızlanır, kimisi canına kıymaya kalkar, kimisiyse nikâh masasında olay çıkarıp mumlara sal-

dırır. Bizimkisi hepsinden farklıymış. Yol boyu bağırıp çağırmış, küfürler savurmuş. Köye vardıklarındaysa sesi tamamen kısılmış. İki adam ve kardeşi var güçleriyle uğraşsalar da onu nikâh masasına oturtamamışlar. Bir anda onların dikkatlerini bağışlayıcı Buda'ya çekmiş ve ellerinden kurtulmuş. Kendini yere atmış, kafası masanın köşesine çarpınca koca bir delik açmış. Başından kanlar akmaya başlamış. Yarasına avuç dolusu tütsü külleri basmışlar, iki parça kırmızı çaput bağlamışlar. Sonra da onu kocasıyla gerdek odasına sokmuşlar. Kadın orada da lanet okumaya devam etmiş. Ah çok korkunçmuş." Bunun üzerine başı öne eğilen Bayan Wei sözlerine devam edemedi.

"Sonra ne olmuş?" diye sordu halam.

Gözlerini fal taşı gibi açan Wei, "Ertesi gün de yataktan çıkmayacağım diye direnmiş" dedi.

"Sonra, sonra?"

"Sonra çıkmış tabii. O yılın sonunda bir de oğlan bebeği oldu. O yılbaşında çocuk iki yaşına[53] basmıştı. Ben annemin yanındayken birileri Ho köyüne kadını ve çocuğu görmeye gitmiş. Gidenlerin anlattığına göre toraman bir bebekmiş bu. Annesi de epey kilo almış. Kaynanasının sözü geçmiyormuş artık, kocası da eli ekmek tutan çalışkan bir adammış. Oturdukları ev de kendilerininmiş. Anlaşılan keyfi yerinde Lin'in." Bayan Wei'nin bu gelişinden sonra halam bile bir daha adını anmadı Lin'in adını.

Lin'in şansının yaver gittiğini öğrendiklerinden tam iki yıl sonra bir güz günü Xianglin'in karısı amcamın evinin eşiğinde beliriverdi. Yanında bohçası

53. Eski Çin'de çocuklar doğduklarında bir yaşında sayılırdı. (ç.n.)

ve bir de yuvarlak sepet vardı. Yine beyaz kurdeleyle bağlamıştı saçını. Üzerinde siyah eteği, mavi gömleği ve sarı yeleği vardı. Fakat benzi sararmıştı, yüzü eskişi gibi al al değildi. Başını öne eğmiş, göz çanakları nemlenmişti. Gözlerinin o eski canlılığı yoktu. Onu buraya getiren, eskiden olduğu gibi, hayırsever Bayan Wei'ydi. Olan biteni uzun uzun anlatmaya başlamıştı:

"Her şey bir anda olup bitti. Kocası dağ gibi adamdı, kim bilebilirdi ki şu gencecik yaşında tifoya kurban gideceğini? Durumu günden güne iyiye gidiyordu, ne zaman bir kâse dolusu soğuk pirinç lapası yedi, hastalığı nüksetmeye başladı. Şükür ki bir oğlu vardı yanında. Hem kendi eli ayağı da tutuyordu. Odun kesmek, çay çapalamak, ipekböcekçiliği yapmak geliyordu elinden, geçimlerini sağlıyorlardı. Günün birinde yavrucağızı da bir kurdun kapıp götüreceği kimin aklına gelirdi? Bahar sonuna yaklaşıyorduk, bu mevsimde köye kurt inmezdi pek. Şimdi bir başına kaldı. Varını yoğunu kocasının ağabeyi aldı, kapı dışarı etti kızcağızı. Bu sefer ne kalacak bir evi ne de yardım isteyecek kimsesi var. Neyse ki bu kez yoluna taş koyacak birisi yok. Hem siz de yeni bir hizmetçi arayışındaydınız, ben de onu buraya getireyim dedim. Yol yordamınızı bilen biri, toy bir hizmetçiden yeğdir diye düşündüm..."

"Ben sahiden aptalın tekiymişim," dedi Lin boş gözlerle etrafına bakarak. "Kışları kar bastırınca dağlarda yiyecek bulamayan kurtların köye indiğini biliyordum fakat bahar günü köye inecekleri aklımın ucundan bile geçmemişti. Seher vakti uyanmıştım, kapıyı ardına kadar açıp eşiğe Ah Mao'yu oturtmuş ve önüne koyduğum bir sepet baklayı ayıklamasını söy-

lemiştim. Oğlum çok uysal bir çocuktu, bir dediğimi iki etmezdi. Evin arkasına odun kesmeye gittim, pirinçleri yıkadım. Pirinci ocağa koydum, bakla da pişirecektim. Ah Mao'ya seslendim fakat cevap vermedi. Bir baktım ki baklalar yere saçılmış, Ah Mao ortalıkta yok. Dışarıya oynamaya gitmezdi, konu komşuya sordum kimse görmemiş. Aklımı kaçırmak üzereydim, köyün delikanlılarına onu aramaları için yalvardım. Köyü didik didik aradılar, aramaya öğleden sonra ormanda devam ettiler. Ayakkabısının tekini böğürtlen çalıları arasında bulmuşlar. 'Haberler kötü, çocuğu kurt kapmış olmalı,' dediler. Gerçekten bir süre sonra bir kurt ininde bulmuşlar. Kurt yavrumu delik deşik etmiş, tüm iç organlarını yemiş. Küçücük sepetiyse elindeymiş, sımsıkı tutuyormuş hâlâ..." Bu sırada Xianglin'in karısı gözyaşlarını tutamadı, sözünün gerisini de getiremedi.

Halam başta onu tekrar işe alıp almama konusunda kararsızdı. Hikâyenin sonundaysa göz çanakları kıpkırmızı kesilmişti. Bir müddet düşündükten sonra ona eşyalarını hizmetçi odasına götürmesini söyledi. İhtiyar Wei omuzlarından koca bir yük kalkmış gibi derin bir nefes aldı. Xianglin'in karısı ilk geldiğindeki gibi huzursuz değildi. Yerini sormadan eşyalarını hizmetçi odasına götürdü. O günden sonra Luzhen'de tekrar hizmetçi olarak çalışmaya başladı.

Eskiden olduğu gibi, herkes ona Xianglin'in karısı diyordu.

Xianglin'in karısı bayağı değişmişti. Gelişinden üç gün geçmeden onun eskisi kadar atik olmadığını, hafızasının zayıfladığını ve yüzünün neredeyse hiç gülmediğini fark ettik. Halam bu durumdan hoşnut

olmadığını belirtiyordu. Amcam yine kaşlarını çatmaya başlamıştı fakat iyi bir hizmetçi bulmanın zorluğunu bildiğinden fazla üstelememişti. Halamı gizlice ikaz etmekle yetinmişti. "Böyle insanlar acınacak halde olsalar da ahlaktan yoksunlardır. Ayak işlerini ona yaptırabiliriz fakat kurban işlerini kendimiz halletmeliyiz. Aksi takdirde kurbanımız mundar olur ve Tanrılarımızdan kabul görmeyiz."

Amcamların nazarında Tanrılara sundukları kurban çok hassas bir konuydu. Eskiden kurbanları hazırlayıncaya kadar canı çıkardı Lin'in. Fakat o yıl pek iş vermediler ona. Salonun ortasına masa yerleştirilip perdeler asıldığında Xianglin'in karısı şarap bardaklarını ve çubukları kendi usulünce yerleştirmeye kalktı.

Halam hışımla atılarak "Bırak onları Lin!" dedi.

Lin süklüm püklüm bıraktı elindekileri ve şamdanları almaya kalkıştı.

"Lin bırak onları, ben hallederim!" diye bağırdı halam yeniden.

Etrafta dolanıp yapacak bir şey bulamayınca ağır ağır dışarı çıktı Lin. Bütün gün tek yapabildiği ocak başında oturup ateşi yakmaktı. Köy halkı yine Xianglin'in karısı diyordu ona fakat ses tonları artık farklıydı. Daha soğuk bir tavırla konuşur olmuşlardı onunla. Ama Xianglin'in karısı pek aldırmıyordu onlara, önüne gelene gece gündüz aklından çıkmayan hikâyesini anlatıp duruyordu.

"Ben sahiden aptalın tekiymişim," dedi Xianglin'in karısı boş gözlerle etrafına bakarak. "Kışları kar bastırınca dağlarda yiyecek bulamayan kurtların köye indiğini biliyordum fakat bahar günü köye inecekleri aklımın ucundan bile geçmemişti. Seher

vakti uyanmıştım, kapıyı ardına kadar açıp eşiğe Ah Mao'yu oturtmuş ve önüne koyduğum bir sepet baklayı ayıklamasını söylemiştim. Oğlum çok uysal bir çocuktu, bir dediğimi iki etmezdi. Evin arkasına odun kesmeye gittim, pirinçleri yıkadım. Pirinci ocağa koydum, bakla da pişirecektim. Ah Mao'ya seslendim fakat cevap vermedi. Bir baktım ki baklalar yere saçılmış, Ah Mao ortalıkta yok. Dışarıya oynamaya gitmezdi, konu komşuya sordum kimse görmemiş. Aklımı kaçırmak üzereydim, köyün delikanlılarına onu aramaları için yalvardım. Köyü didik didik aradılar, aramaya öğleden sonra ormanda devam ettiler. Ayakkabısının tekini böğürtlen çalıları arasında bulmuşlar. 'Haberler kötü, çocuğu kurt kapmış olmalı,' dediler. Gerçekten bir süre sonra bir kurt ininde bulmuşlar. Kurt yavrumu delik deşik etmiş, tüm iç organlarını yemiş. Küçücük sepetiyse elindeymiş, sımsıkı tutuyormuş hâlâ..." Tam bu esnada ağlamaya başlıyordu, âdeta sesi kısılıyordu. Hikâyesi duyanları hemen etkisi altına alıyordu. Onu dinleyen erkekler gülüşmeyi bırakıp huzurları kaçmış bir şekilde uzaklaşıyorlardı. Kadınlarsa onu bağışlamakla kalmayıp, hakir görmeyi bırakıyor ve acısına ortak oluyorlardı. Hikâyesini henüz dinlememiş olan bazı yaşlı teyzeler sırf acıklı hikâyesini kendi ağzından dinleyebilmek için yanına gidiyorlardı. Lin ağlamaya başlayıp sesi kısılınca onların da gözyaşları sel oluyordu. Hikâyesi bittikten sonra derin bir ah çekiyor ve evlerine dönerken olaylar hakkında konuşuyorlardı.

Hikâyesini paylaşmayı seviyordu Xianglin'in karısı, başına üç dört kişi toplanıversin onlara tekrar tekrar anlatıyordu. Anlattıklarını herkes ezberlemişti,

artık gözü yaşlı Budist kadınlar bile başına gelenleri gözyaşı dökmeden dinleyebiliyorlardı. Sonunda tüm köy halkı hikâyeyi ezbere anlatabilecek kadar çok dinlemiş ve Lin ne zaman tekrar sözünü açsa oflayıp puflamaya başlamışlardı.

Her seferinde, "Ben sahiden aptalın tekiymişim," diyerek başlıyordu sözüne.

"Evet, kışları karlı havalarda dağlarda yiyecek bulamayan kurtların köye indiğini biliyordun fakat bahar günü köye inecekleri aklının ucundan bile geçmemişti," diye onu geçiştiriyor ve hemen oradan uzaklaşıyorlardı.

Xianglin'in karısı serseme dönüyor, ağzı bir karış açık onlara bakıyordu. Canı sıkılmış bir şekilde kendi yoluna koyuluyordu. Yaşadıkları üzerine kara kara düşünmekten alıkoyamıyordu kendini. Sözü küçük sepetlerden, baklalardan veya başkasının çocuklarından açıyordu ve oğlu Ah Mao'ya getiriyordu. İki üç yaşlarında bir çocuk görür görmez, "Ah, yavrum sağ olsaydı o da bu kadar büyümüş olacaktı," diyordu.

Bakışlarını fark eden çocuklar korkuyor, hemen annelerinin yanma kaçıyorlardı. Xianglin'in karısı yine bir başına kalınca yoluna devam ediyordu. Herkes onun derdini anlamıştı. Lin'in yüzünde sahte de olsa bir gülücük belirmesi için bir çocuğa ihtiyacı vardı.

Defalarca anlattıktan sonra hikâyesinin insanları bıktırdığının farkında değildi muhtemelen. Anlattıkları artık onları iğrendiriyordu, insanlar onu hor görüyorlardı. Gülüşleri bile değişmişti; tavırları soğuk, sözleri iğneleyiciydi. Hikâyesini anlatmasının bir anlamı yoktu. Artık cevap dahi vermiyordu onlara, sa-

dece yüzlerine bakmakla yetiniyordu.

Luzhen'de insanlar yeni yılı coşkuyla kutlarlardı. Hazırlıklara on ikinci ayın yirminci gününden itibaren başlarlardı. O yıl amcamlar yeni yıl hazırlıkları için erkek hizmetçinin yanına birini bulmanın gerektiğini düşünüyorlardı. Yapılacak bir hayli iş olduğundan onun yanına bir de Liu Ma adında bir kadın hizmetçi tuttular. Tavuklar ve kazlar kesilecekti, Liu Ma ete dokunamayan bir kadındı. Bir hayvanın canını almak ona göre doğru değildi. Bu nedenle sadece kurbandan çıkan bulaşıkları yıkamıştı. Lin'inse ateşleri yakmaktan başka yapacak işi yoktu. Bir kenara oturup dinlenirken, Liu Ma'nın bulaşıkları yıkamasını izliyordu. Bu sırada usul usul kar taneleri serpiştirmeye başlamıştı.

"Ah, ben sahiden aptalın tekiymişim," diye kendi kendine söylenmeye başladı. Gözlerini gökyüzünden ayırmadan derin bir ah çekti.

" Başladın yine," diye çıkıştı Liu Ma merakla. "Sorarım sana nedir alnındaki şu yara? İkinci evliliğinden kalma, öğle değil mi?"

"Ah, evet," dedi mırıldanarak.

"Söyle bakalım nasıl razı oldun bu evliliğe?"

"Ben mi?"

"Evet, senin rızan olmasa nasıl varırdın kocana?"

"Ah güzelim, nasıl karşı koyabilirdim ki? Onun ne kadar güçlü bir adam olduğunu bilemezsin."

"Sana inanmıyorum. Kocan güçlü diye ona karşı koyamamış olamazsın. Aslında sen de razıydın, ama kocam güçlüydü diyerek suçu üzerinden atmak istiyorsun."

"Ah ah, yaşamadan bilemezsin," dedi gülümseye-

rek.

Liu Ma birden gülüverdi, zaten kırış kırış olan yüzü ceviz kabuğu gibi olmuştu. Ufacık boncuk gibi gözlerini tekrar Lin'in alnındaki yara izine çevirdi. Lin utanmıştı, birden kesti gülmeyi. Gözlerini kaçırıp kar tanelerini seyretmeye koyuldu.

Liu Ma, "Çok yanlış bir iş yapmışsın," dedi. Sesinde esrarengiz bir ton vardı. "Direnmeliydin, baktın olmuyor daha sert vurmalıydın kafanı, ölsen daha iyiydi. Oysa şimdi iki yıldan az süren bir evliliğin cezasına ömrün boyunca mükellef olacaksın. Bir düşün, ölümden sonraki yaşamında bu iki adamın ruhları senin için savaşacak. O zaman hangisine varacaksın? Cehennem Kralı'nın elinden seni iki parçaya ayırmaktan başka bir şey gelmeyecek. Bence..." Lin'in yüzü korkunç bir hal almıştı. Dağın başında hiç böyle şeylerden bahseden olmamıştı ona.

"Bence şimdiden önlemini almalısın. Vesayet Tanrısı'nın yanına gidip kendi adına bir eşik almalısın. Eşiğin üzerinden binlerce insan yürüyüp, onu çiğnedikçe günahlarının cezası hafifler. En azından ölümünden sonra acı çekmemiş olursun."

Xianglin'in karısı bu sefer hiçbir şey söylemedi. Duydukları onu derinden etkilemiş olacak ki ertesi sabah uyandığında gözlerinin altı siyah siyah halkalanmıştı. Kahvaltıdan sonra köyün batısındaki Vesayet Tanrıları Tapınağı'na gidip bir eşik istedi. Tapınak keşişleri ilkin razı olmadılar. Kadının gözyaşları sel olup akınca gönülsüzce kabul ettiler. Eşik için yirmi bin lira verdi. İnsanlar Ah Mao'nun hikâyesinden bıktığından beri kimseyle konuşmaz olmuştu. Liu Ma ile olan konuşmasıysa köyde dilden dile dolanıyordu. Birçok kişi

yeniden onun yanına gelip anlattıklarıyla alay etmeye başladı. Artık herkes sözü alnındaki yaraya getiriyordu.

"Nasıl oldu da tekrar evlenmeye razı oldun? " diye soruyordu birisi.

"Ah, yazık! Bir hiç uğruna yaralamışsın kendini," diyordu bir başkası yarasına bakarak.

Muhtemelen insanların ses tonlarından onunla alay ettiklerini anlıyordu. Bundan dolayı tek kelime bile etmiyordu. Hatta bir süre sonra yüzlerine bile bakmadı. Bütün gün ağzını bıçak açmıyordu, alnındaki yarayı bir yüz karası gibi taşıyordu. Hiç sesini çıkarmadan alışverişini yapıyor, yerleri temizliyor, sebzeleri yıkıyor ve pirinçleri hazırlıyordu. Yaklaşık bir yıl geçtikten sonra halamdan birikmiş maaşını almıştı. Eline geçenleri on iki gümüş dolar ile değiştirmişti. Halamdan kasabanın batısına gitmek için izin istemişti. Çok geçmeden dönmüştü, oldukça huzurlu görünüyordu. Gözleri alışılmadık bir şekilde ışıl ışıldı. Halama büyük bir sevinçle Vesayet Tanrıları Tapınağı'ndan eşik aldığını söyledi.

Kurban vakti geldiğinde, her zaman olduğundan daha çok çalışıyordu. Halamı Ah Niu ile birlikte salonun ortasındaki masaya kurban kaplarını götürürken görmüştü. O da hemencecik şarap bardaklarını ve çubukları getirmeye kalktı.

"Bırak onları Lin!" dedi halam hışımla.

Lin ateşe değmiş gibi çekti elini. Rengi kül gibi olmuştu. Çubukları getirmek yerine olduğu yerde şaşkınlıkla kalakaldı. Amcam tütsüleri yakmaya geldiğinde ona gitmesini söyleyinceye kadar bir yere kımıldamadı. Bu sefer iyice değişmişti, gözleri çökmek-

le kalmamış ruhu da incinmişti. Hepten ürkek biri olup çıkmıştı. Karanlıktan, gölgelerden hatta gördüğü herkesten korkar olmuştu. Amcam ve halam bile onu gündüz vakti deliğinden dışarı çıkmış bir fare gibi görüyorlardı. Bütün gün odundan oyulmuş bir heykel gibi aptal aptal otururdu. Altı ay geçmemişti ki saçlarına ak düştü. Aklı hepten gidip gelmeye başladı. Pirinç yıkaması gerektiğini bile unutur olmuştu.

Yakınlarda patlayan havai fişeklerin gürültüsüne uyandım. Gözlerim yağ kandilinin bakla büyüklüğündeki sarı alevine takılmıştı. Amcamlar yeni yıl için kestikleri kurbanın ardından kutlamalara devam ediyorlardı, havai fişek sesleri kulaklarımda yankılanıyordu. Şafak sökmek üzereydi. Rüyada gibiydim sanki, fişeklerin ardı arkası kesilmeyen sesleri beni allak bullak etmişti. Bütün fişekler koca bir gürültü bulutuna karışmış, kar taneleri halinde kasabayı kuşatıyordu sanki. Karmakarışık sesler eşliğinde bir rahatlama hissi sarmıştı beni. Sabahtan akşama değin içimi kemiren sıkıntı kurban şenliklerinin coşkulu atmosferinde bir anda dağılıvermişti. Yeryüzü ve gökyüzünün tüm Tanrıları kendilerine sunulan kurbanları kabul etmiş, tütsülerle mest olmuşlardı. Luzhen halkına sonsuz bir bereket bahşetmek için hazırlanıyorlardı.

7 Şubat 1924

ŞARAPHANEDE

Kuzey'den Güneydoğu'ya uzanan bir yolculuğum esnasında yolu biraz uzatarak köyüme uğrayıp oradan S kasabasına geçtim. Bu kasaba köyümden aşağı yukarı on mil uzaktaydı, küçük bir botla yarım günü bulmadan ulaşılabiliyordu. Burada bir okulda bir yıl öğretmenlik yapmıştım. Kara kış kapıdaydı, kar henüz yağmış, kasvetli bir hava çökmüştü kasabaya. Birden eski günler geldi aklıma, içimi bir üşengeçlik duygusu da kaplayınca yeni açılan Lo Si konuk evinde kalmaya karar verdim. Küçük bir kasabaydı burası. Eski meslektaşlarımdan birkaçını bulabilirim ümidiyle biraz dolaştım, fakat hiçbiri ortalıkta yoktu. Hepsi kendi yolunu tutmuş, dört bir yana dağılmışlardı. Okulun kapısından girer girmez birçok şeyin değişmiş olduğunu fark ettim. Görünüşü, hatta ismi bile değişmişti. Kendimi bir yabancı gibi hissetmiştim. Kasabaya geleli iki saat dahi olmamıştı ki tüm hevesim kaçmıştı, geldiğime de pişman olmuştum.

Kaldığım konak sadece kalacak yer sağlıyordu, yiyecek tedarik etmiyordu. Dışarıdan yemek sipariş edilebiliyordu. Bir şeyler söylemiştim kendime, tadı

tuzu yoktu, çamur gibiydi sanki. Odamın penceresi, üzerini yosun bağlamış kir pas içinde bir duvara bakıyordu. Gökyüzünün rengi solmuş, renksiz ve amansız bir beyazlığa teslim etmişti kendini. Hafif hafif kar serpiştirmeye başlamıştı. Çok yavan bir öğle yemeğiyle geçiştirmiştim günü, yapacak hiçbir şeyim de yoktu. Eski günlerden çok iyi bildiğim "Fıçılı Ev" diye bir şaraphane geldi aklıma. Konaktan çok da uzakta olamazdı. Hemen kapıyı kilitleyip şaraphanenin yolunu tuttum. Aslında aklımda içmek yoktu, sırf o sıkıcı odadan kurtulmak için çıkıyordum dışarı. "Fıçılı Ev" bıraktığım gibi yerli yerindeydi. Daracık, kırık dökük kapısı ve yıkılmaya yüz tutmuş tabelası hiç değişmemişti. Fakat ne işletmecilerden ne de garsonlardan tanıdığım tek kişi kalmıştı. Fıçılı Ev'de bile bir yabancıydım artık. Tanıdık merdivenlerden çıkıp, üst katın girişindeki küçük salona doğru yürüdüm. Beş ahşap masa aynı yerde eskiden olduğu gibi duruyordu, her şey eskisi gibiydi. Sadece gerideki pencerenin ahşap parmaklıklarını cam çerçeveyle değiştirmişlerdi.

"Meşhur sarı şarabınızdan getirin bana. On dilim kızarmış soya peyniri istiyorum ayrıca, bol acılı olsun!"

Yanı başıma gelen garsona siparişimi verdikten sonra cam kenarı bir masaya doğru ilerledim. Salon boş olduğundan manzarayı en iyi gören sandalyeye oturup aşağıdaki ıssız avluya bakınadurdum. Avlu muhtemelen şaraphanenin değildi. Eski günlerde de buraya gelir, avluya bakıp dururdum, karlı kış günlerinde bile. Şimdi de gözlerimi eskisi gibi kuzeye dikmiştim. Manzara yeterince göz alıcıydı. Birkaç yaşlı erik ağacı, kar tanelerinin ezeli rekabetine rağmen

çiçek açmışlardı, sanki kara kıştan bihaberlerdi. Harabeye dönmüş kulübenin hemen yanında bir kamelya vardı. Kıpkırmızı çiçekleri kar ortasında alev alev parlıyor, incecik yaprakları kışa meydan okuyordu. Başları dimdik, bakışları emin ve kibirliydi, sanki gezginlerin seyahat tutkularını küçümsüyorlardı. Birden Güney'de karın nasıl da nemli olduğunu anımsadım. Düştüğü yere hemen yapışır, parıl parıl parlar. Oysa Kuzey'de kar kupkurudur. Kuvvetli bir rüzgâr esiverince havaya dağılır ve sis gibi çöker yeryüzüne.

"Şarabınız, efendim," dedi garson. Bardağı, yemek çubuklarını, şarap testisini ve yemekleri masaya bıraktı. Masama dönüp bir bardak doldurdum. Kuzey'e ait olmadığımı düşünürdüm hep, fakat Güney'de de nedense bir yabancı gibi hissediyordum kendimi. Orada toz gibi yağan kuru kar yığını ve burada yere yapışan yumuşak kar aynı ölçüde yabancı geliyordu bana. Hüzünlenmiştim, yavaş yavaş şarabımı yudumladım. Şarap kusursuz, yemeklerse lezizdi. Tek sorun biber sosunun kıvamsız olmasıydı. Güney'in insanları acıyı pek sevmezler zaten.

Öğle vakti olduğundan olsa gerek, mekânda hiç meyhane havası yoktu. Üç bardak şarap bitirmiştim ama önümdeki üç masa hâlâ boş duruyordu. Issız avluya bakınırken bir başıma hissettim kendimi. Yine de başka müşterilerin gelmesini istemiyordum. Merdivende ayak sesleri duyunca gayriihtiyari tedirgin oldum. Gelenin garson olduğunu anlayınca rahatladım. İki bardak daha şarap içtim.

"Bu sefer gelen müşteri olmalı," diye geçirdim içimden. Adımları garsonunkinden oldukça yavaştı. Ben kim olduğunu anlamaya çalışırken o, merdivenin

son basamağındaydı. Davetsiz misafire bakmak için kaygıyla kaldırdım başımı. Yerimden sıçradım, buralarda eski bir arkadaşımla karşılaşacağım aklıma bile gelmezdi, tabii hâlâ arkadaşım sayılırsa. Gelen sınıf arkadaşımdı, öğretmenlik yaptığım zaman da birlikte çalışmıştık. Epey değişmiş olmasına rağmen görür görmez tanıdım onu. Sadece hareketleri biraz yavaşlamıştı. O eski hareketli, atik Lu Weifu'dan eser kalmamıştı.

"Ah Wei sen misin? Seninle burada karşılaşacağım aklımın ucundan bile geçmezdi."

"Ah, sen misin? Ben de seni..."

Bana eşlik etmesi için ısrar ettim. Biraz tereddüt ettikten sonra oturmaya razı oldu. Başta bu tavrını biraz tuhaf buldum, hatta kırılmıştım. Onu yakından süzünce saç sakalının bakımsız olduğunu, yüzünün solduğunu, daha zayıf ve güçsüz düştüğünü fark ettim. Olabildiğince sessizdi, morali bozuktu belki de. Kara kaşları altındaki gözleri canlılıklarını kaybetmişlerdi. Issız avluya doğru dalgın dalgın bakındığında, okul zamanında çok alışık olduğumuz o hızmasının ışıldadığını fark ettim.

Neşeli bir tavır takınarak "Pekâlâ," dedim, "görüşmeyeli on yıl oluyor. Çok önceleri Tsinan'da olduğunu duymuştum. Öyle yoğunum ki koşuşturmaktan bir kere olsun yazamadım sana."

"Ben de aynı şekilde. İki yılı aşkındır Taiyuan'dayım annemle birlikte. Onu almak için buraya geldiğimde göçüp gittiğini duydum, hem de temelli."

"Taiyuan'da neler yapıyorsun?" diye sordum.

"Öğretmenlik yapıyorum."

"Daha önceleri ne yapıyordun?"

"Daha önce mi?" Cebinden bir sigara çıkarıp yaktı. Tüttürdüğü dumana gözleri takılarak dalgın bir şekilde cevap verdi: "Boş işlerle uğraşıp durdum, aslında bir halt yaptığım söylenemez."

Sonra o da ayrıldığımızdan beri benim neler yaptığımı sordu. Kısaca anlattım hikâyemi. Bu sırada garsona yeni bir servis açmasını söyledim. Bu şekilde önce masadaki yemekleri yiyip sonra yeniden bir şeyler söyledik. Gençliğimizde bu kadar resmi takılmazdık. Şimdiyse hangi yemeği söyleyeceğimize bile karar veremiyorduk. Baktık olacak gibi değil, biz de garsonun önerisini sipariş ettik: rezene soslu bakla, söğüş, soya peyniri ve salamura balık.

"Buraya geldiğimden beri aptal gibi hissediyorum kendimi," dedi bir elinde sigarası ötekinde şarabı, acı acı gülümseyerek. "Gençliğimde arıları ve sinekleri izlemeye bayılırdım. Ürktükleri anda terk ederlerdi bulundukları yeri. Fakat birkaç tur gezdikten sonra tekrar gelir aynı yere konarlardı. Yaptıklarını aptalca bulur, hatta acırdım onlara. Benim de onlar gibi birkaç tur attıktan sonra aynı yere geleceğim aklımın ucundan bile geçmezdi. Hele ki senin de buralara tekrar döneceğin... Sahi, neden biraz daha uzaklara gitmedin?

"Cevap vermesi zor. Sanırım ben de hep aynı daire etrafında döndüm durdum. Aynı acı gülümseme beni de tuttu. Peki ya sen ne diye geri döndün?"

"Bir hiç uğruna." Şarabını bir dikişte bitirdi, sigarasından birkaç nefes çekti. Gözlerini kocaman açtı: "Bir hiç, fakat yine de dinlemek istiyorsan anlatırım."

Garson taze ısıtılmış şarabı ve yemekleri getirip masaya koydu. Sigara dumanı ve soya peynirinin mis

kokusu boş salonu neşelendirmişti, bu sırada dışarıda lapa lapa kar yağıyordu.

"Belki de biliyorsundur," diye devam etti. "Üç yaşında ölen bir erkek kardeşim vardı, burada gömülmüştü. Şimdi yüzünü bile anımsayamıyorum, fakat annem çok sevimli bir çocuk olduğunu söylüyordu. Üstelik bana çok düşkünmüş. Sözü ne zaman açılsa annemin hâlâ gözleri dolar. Bu bahar, kuzenlerimden biri mektup yolladı. Sık sık taşan nehir, mezarı kendine doğru çekiyormuş. En kısa zamanda çaresine bakmamı yazmıştı kuzenim. Bunu öğrenen annemin gözüne birkaç gün uyku girmedi. Mektupları bizzat okumuştu. Fakat elim kolum bağlıydı. Ne param vardı ne vaktim. Yapacak hiçbir şey yoktu.

Şu sıralarsa yılbaşı tatilinden istifade ederek kardeşimin mezarını taşımaya gelebildim."

Bir kadeh şarabın daha dibini bulurken, pencereden dışarı bakıp şunları söyledi: "Şu güzelliklerin hangisini Kuzey'de bulabilirim? Buz kaplı yerlerin üzerinde incecik bir kar örtüsü ve çiçekler... Evvelsi gün küçük bir tabut aldım. Zannediyorum ki cesedi çürüyeli uzun zaman olmuştur. Pamuk ve örtü de aldım. Dört tane de amele tuttuğum gibi mezarı taşımak için köye gittim. O sıra bir mutlu olmuştum, sorma gitsin. Mezarı kazmaya, bir zamanlar bana ölesiye düşkün kardeşimin mezarını görmeye öyle çok hevesliydim. Hiç tatmadığım bir histi bu benim için. Vardığımızda, beklendiği gibi nehir suları taşmış, mezarı yerle bir etmesine iki adım kalmıştı. Zavallının iki yıldır üstüne toprak dökeni yoktu, olduğu yerde çöküvermişti. Karın ortasında dikelip amelelere şöyle dedim: 'Durmayın, haydi kazın!'

Ben alelade bir varlıktan başka bir şey değilim, gerçekten. Bu emri verirken sesimin garipleştiğini hissettim, aynı zamanda hayatımda kurduğum en sıradışı emir cümlesiydi bu. Amelelerse sesimde bir tuhaflık bulmamış, kazmaya girişmişlerdi. Yeterince kazdıklarında bir bakayım dedim, tabutun bile neredeyse tamamı çürümüştü. Sadece bir kıymık yığını ve ufak odun parçaları bırakmıştı geride. Kalp atışlarım giderek hızlanıyordu, kardeşimi görmek için çok dikkatli bir şekilde odun parçalarını kaldırdım. Büyük bir sürpriz bekliyordu beni. Yatak takımı, elbiseler ve iskelet! Hiçbiri yerinde yoktu. Hepsinin çürümüş olabileceğini düşündüm. Fakat en zor çürüyen maddenin saç olduğunu duymuştum. Bir de saç arayayım belki biraz kalmıştır dedim. Toprak altında, yastığın olması gereken yere dikkatlice eğildim ve baktım. Hiçbir şey yoktu, bir iz bile..."

Birdenbire gözlerinin etrafının kızardığını fark ettim, sonradan bunun şarabın etkisi olduğunu anladım. Yemeğine neredeyse hiç dokunmamıştı, durmadan içki içiyordu. İyice kafayı bulunca, el kol hareketlerine bir coşku gelince benim asıl tanıdığım Lu Weifu'ya yavaş yavaş benzemeye başlamıştı. Garsonu çağırıp iki çanak daha şarap ısıtmasını istedim. Sonraysa kadehimi elime alıp anlatacaklarını sessizce dinlemeye devam ettim.

"Aslında mezarın yerini değiştirmeye gerek yoktu; toprağı düzleştirsem yeterdi. Tabutu da satardım, bu işi de böylece halletmiş olurdum. Gerçi tabutu satmam biraz tuhaf olurdu ama dükkândan aldığım fiyatın altında satsam bile hiç yoktan şarap alacak üç beş kuruş geçerdi elime. Fakat yapmadım, satmadım.

Yanımda getirdiğim örtüyü yere serdim, bir zamanlar kardeşimin cesedinin yattığı topraktan biraz serptim üzerine. İyice sarıp sarmaladım. Yeni aldığım tabutun içine yerleştirip babamın yattığı mezara götürdüm. Onu da babamın yanma gömdürdüm. Tüm günüm mezarın etrafını tuğlayla çevirtmekle, amelelerin başında beklemekle geçti. Bu şekilde bana düşeni yapmış olduğumu düşünüyorum. Hiç yoktan annemin gözünü boyayacak, içinin rahat etmesini sağlayacak kadar iş görmüştüm. Şey, ne diye öyle bakıyorsun bana? Böylesine değiştiğim için suçluyor musun yoksa beni? Evet, hâlâ dün gibi hatırlıyorum birlikte Vesayet Tanrıları Tapınağı'na gittiğimizi, oradaki resimlerin sakallarını çekiştirdiğimizi. Bütün Çin'de köklü bir değişiklik yapmanın yollarını tartışır dururduk ta ki yumruk yumruğa birbirimize girinceye dek. Bak şimdiyse ne haldeyim, ânı kurtarmanın kendimden taviz vermenin peşindeyim. Bazen düşünüyorum da eski dostlarım şu halimi görseler beni arkadaştan saymazlar. Lakin elimden bir şey gelmiyor."

Bir sigara daha çıkardı, ağzına yerleştirip yaktı.

"Yüz ifadene bakılırsa henüz benden umudu kesmiş değilsin. Eskisinden de kalın kafalı biri oldum çıktım, yine de farkına vardığım şeyler yok değil. Benden umutlu olmana müteşekkirim, aynı zamanda huzursuzum da. Benden hâlâ bir şeyler bekleyen dostlarımı hayal kırıklığına uğratıyorum..."

Duraksadı, sigarasından birkaç nefes çekti ve yavaş yavaş devam etti sözlerine: " Bugün buraya, Fıçılı Ev'e gelmeden hemen önce önemsiz bir işi hallettim ve bundan oldukça memnunum. Doğuda yaşadığım sıralar Chang Fu adında kayıkçı bir komşum vardı,

Ah-shun adında bir kızı vardı. Bir zamanlar evime geldiğinizde görmüşsünüzdür belki kızını. Sahi çok küçüktü o sıralar, dikkatini çekmemiş olabilir. Büyüdüğünde çok da güzel bir kız olmadı zaten. Sıradan, ince, yuvarlak ve solgundu yüzü. Gözleriyse fevkalade büyük, kirpikleri uzundu. Gözlerinin akı bulutsuz bir gece kadar açıktı. Gece derken Kuzey'in bulutsuz gökyüzünü kastediyorum, burada gökyüzü o kadar da berrak değil. On parmağında on marifet vardı kızın. Henüz genç bir kızken kaybetmişti annesini; küçük erkek ve kız kardeşlerine bakmak, evi evirip çevirmek aynı zamanda babasına hizmet etmek artık onun işiydi. Neyse ki hepsinin altından kalkabiliyordu. Aynı zamanda tutumluydu da, bu sayede geçinip gidiyorlardı. Onu methetmeyen çok az komşu vardı, Chang Fu dahi sık sık belli ederdi memnuniyetini. Yolculuğa çıkacağım sıra annem hatırladı bu kızı. Yaşlılar anılarını kolay kolay unutmazlar. Bir keresinde Ah-shun başında yapay kırmızı çiçekler takan bir kadın görmüş ve kendisi için bir tanecik çiçek istemiş. Kadın da vermeyince bütün gece ağlamış durmuş. Üstüne bir de babası dövünce iki üç gün gözleri kan çanağına dönmüş. Bu yapay çiçekler başka bir şehirden getiriliyormuş, S kasabasında satılmazmış. Nasıl alsın bu çiçeklerden kızcağız? Annem Güney'e gelmişken kızcağıza iki demet çiçek götürmemi istemişti.

Bu görevden ötürü bırak sıkılmayı, bilhassa memnun olmuştum. Ah-shun için bir şeyler yapmış olmaktan çok memnundum. Evvelsi yıl annemi almak için buraya geldiğimde Chang Fu ile karşılaşmış ve muhabbet etmeye başlamıştık. Beni yemeğe davet etmek istiyordu, karabuğday unundan çorba yapacaklardı.

Beyaz şeker de katacaklarını söylemişti. Gördüğün gibi, beyaz şeker almaya gücü yeten bir kayıkçı fakir olamaz. Belli ki hali vakti yerindeydi. Öyle ısrar etti ki kıramadım fakat sadece küçük bir kâse yiyebileceğimi söyledim. Hemen kabul etti ve Ah-shun'a şöyle dedi: 'Mürekkep yalamış adamın iştahı olmaz pek, ufak bir kâsede yap çorbayı, şekerini de bol koy!' Çorbayı hazırlayıp getirdiğinde bayağı şaşırdım. Kâse oldukça büyüktü, hepsini bitirsem bütün gün başka bir şey yiyemezdim. Chang Fu'nun kâsesine kıyasla küçüktü diyebiliriz tabii. Bu karabuğday çorbasından hiç içmemiştim daha önce. İlk kez tadına bakıyordum, son derece şekerli olmasına rağmen tadı tuzu yoktu diyebilirim. Birkaç kaşık dolusu yemiştim. Ah-shun'u odanın uzak bir köşesinde bana bakarken görünce daha fazla devam edemeyeceğime karar verdim, ama kaşığımı bırakmaya cesaret edemedim. Yüzünde umutla korku karışımı bir ifade vardı. Şüphesiz, çorbayı güzel yapamadığından korkuyor ve hoşumuza gitmesini umut ediyordu. Tabağımın çoğunu yemezsem hayal kırıklığına uğrayacağını, mahcup olacağını biliyordum. Bundan dolayı tüm cesaretimi topladım ve açtım ağzımı, kaşık kaşık içip bitirdim çorbayı. Neredeyse Chang Fu kadar hızlı yemiştim. İşte o an anladım birini bir şey yemeye zorlamanın verdiği acıyı. Çocukken solucan tedavisi için ilaçla karıştırılmış bir çanak kahverengi şeker çorbası içmek zorunda kaldığımda da aynı zorluğu çekmiştim. Halimden memnunum ama. Boş kâselerimizi almaya geldiğinde suratına yayılan memnuniyet ifadesini gördüm ya yeter. O gece hazımsızlık çeksem de türlü türlü kâbus görsem de kızcağızın ömür boyu mutlu olmasını, işinin hep rast

gitmesini diledim. Bu gibi düşünceler eski günlerdeki hayallerimin arda kalan izlerinden başka bir şey değildi. Bir anda kendimi kendi halime gülerken buldum, çok geçmeden unuttum hepsini.

Kızcağızın yapay bir çiçek yüzünden dayak yediğini bilmiyordum eskiden. Annem bahsedince çorba olayı geldi aklıma ve dükkân dükkân dolaşmaya koyuldum. Öncelikle Taiyuan'daki dükkânlara baktım, hiçbir dükkânda kalmamıştı yapay çiçeklerden. Tsinan'a gittiğimde şans eseri buldum..."

Dışarıdan hışırtılar geliyordu. Kamelyanın üzerindeki kar yığınları yere düşüyordu. Bir yandan da ağacın dalları doğruluyor, doğruldukça kopkoyu yeşillikleri ve kan kırmızısı çiçekleri daha da görkemli bir hal alıyordu. Göğün mavisi gitgide barut rengine çalıyordu. Cik cik ötüşen küçük serçeler, akşamın yaklaştığını her yerin karla kaplanmasından ve yiyecek bir şey bulamamalarından anlamış olacaklar ki erkenden yuvalarına girip uyudular.

"En sonunda Tsinan'a baktığımda..." Bir anlığına pencereden dışarıya baktı, sonraysa bir kâse şarabı bir dikişte içti ve sigarasından birkaç nefes çekip devam etti: "İşte orada yapay çiçeklerden bulabildim. Uğruna dayak yediği çiçeklerden miydi tam olarak bilmiyordum. En azından bunlar da kadifeden yapılmışlardı. Açık renk mi koyu renk mi hoşuna giderdi bilmiyordum. Ben de bir kırmızı bir pembe olandan alıverdim.

Bu öğle vakti, yemeğimi bitirir bitirmez Chang Fu'yu görmeye gittim. Sırf bu yüzden bir gün fazladan kalıyorum burada. Evi aynı bıraktığım gibiydi, sadece biraz daha kasvetliydi sanki ya da bana öyle gelmişti.

Oğlu ve diğer kızı Ah Zhao kapıda bekliyorlardı. İkisi de kocaman olmuşlardı. Ah Zhao ablasından oldukça farklı görünüyordu. Çok donuk bakıyordu, beni görür görmez içeri kaçtı hemen. Ufaklığa sorduğumda anladım ki Chang Fu evde değildi. Ablan yok mu, diye sorduğumdaysa gözlerini kocaman açtı ve neden ablasını istediğimi sordu. Bana saldıracakmış gibi kızgın kızgın bakıyordu. Şaşkınlık içinde uzaklaştım oradan. Şu sıralar her şeyi oluruna bırakıyorum ya...

İnsanları ziyaret etmekten öyle korkuyorum ki tahmin bile edemezsin. Çünkü biliyorum istenmediğimi, her yerde davetsiz bir misafir gibiyim. Bunu bildiğim için kendimden tiksiniyorum. Niye varlığımla insanları rahatsız edeyim ki? Yapacak ufak tefek işlerim vardı, biraz düşündükten sonra evlerinin tam karşısındaki oduncuya gittim. Oduncunun annesi Fa Hanım oradaydı, görür görmez tanımıştı beni, içeri buyur etti. Şundan bundan konuştuktan sonra S'ye neden geldiğimi ve Chang Fu'yu aradığımı anlattım ona. Kadıncağız derin bir ah çektiğinde şaşırmıştım:

'Ah ne yazık, talihsiz kızcağız takamayacak ona getirdiğin çiçekleri.'

Sonra Ah-shun'un hikâyesini anlatmaya başladı: 'Muhtemelen geçtiğimiz bahardı, Ah-shun gittikçe zayıflıyor, yüzü soluyordu. Daha sonraları durduk yere ağlar olmuştu. Ne diye ağlıyorsun diye sorsan bir şey demezdi. Hatta bazen bütün gece ağladığı olurdu ta ki Chang Fu zıvanadan çıkıp evlenmek için çok geç kaldığını, ondan böyle kafayı yediğini söyleyerek kızcağızı paylayıncaya dek. Güz gelince hafif bir nezleye tutulup yatağa düştü kızcağız, bir daha da kalkamadı yataktan. Ölümünden sadece birkaç gün önce babası-

na tıpkı annesi gibi kan kustuğunu, geceleri ter içinde kaldığını anlattı. Endişelenmesin diye olan biteni o zamana kadar saklamıştı babasından. Bir akşam amcası Chang Geng, her zaman yaptığı gibi para istemeye gelmiş, kızcağız para vermeyince de pis pis sırıtıp kendini bu kadar beğenmemesi gerektiğini, kocası olacak adamın daha beter olduğunu söyleyerek kızın gözünü korkutmuştu. Öyle üzülmüş, öyle utanmıştı ki tek bir soru bile soramamıştı, ağlamaktan başka bir şey gelmiyordu elinden. Chang Fu bu durumu öğrenir öğrenmez kızına müstakbel kocasının ne kadar iyi biri olduğunu anlatmıştı. Ne var ki artık çok geçti. Babasının sözlerine inanmıyordu. Hasta haline seviniyor, kurtuluşu ölümde buluyordu.'

Yaşlı kadın ayrıca eklemişti: 'Eğer kocası olacak adam gerçekten Chang Geng'den de beter biri olsaydı bu sahiden çok korkunç olurdu! Belki de bir tavuk hırsızı! Düşünsene ne kadar kötü bir herif olabileceğini! Halbuki cenaze töreninde onu kendi gözlerimle gördüm, kıyafetleri tertemiz, eli yüzü düzgün biriydi. Gözyaşları içerisinde, evlenebilecek parayı biriktirmek için yıllarca canını dişine takarak kayıklarda çalıştığını söyledi. Evleneceği kız ölmüştü. Besbelli iyi bir adamdı, Chang Geng sırf kızı üzmek için aklına saçma sapan şeyler sokmuştu. Ne yazık ki Ah-shun bu aşağılık yalancıya kanmış ve zaten hasta olan bedeninin verdiği acı bir de bu üzüntüyle ikiye katlanmış ve kızın ölümünü kaçınılmaz kılmıştı. Yine de biz kimseyi suçlayamayız, neticede Ah-shun'un kaderi buymuş.'

Hal böyle olunca benim de işim bitmiş sayılırdı. Peki ya getirdiğim iki demet yapay çiçeği ne yapacaktım? Yaşlı kadından onları Ah Zhao'ya vermesini

istedim. Ah Zhao benden sanki kurtmuşum veya canavarmışım gibi kaçtığından beri ortalıkta yoktu. Çiçekleri bizzat vermeyi gerçekten istemedim. Anneme çiçekleri Ah-shun'a verdiğimi, pek memnun olduğunu söyleyeceğim, o kadar. Böyle ufak tefek meseleler kimin umurunda ki? İnsan başına gelince bir yolunu bulup kurtulmaya bakıyor böyle meselelerden. Şu yılbaşını da atlatayım eskisi gibi Konfüçyüs Klasikleri'ni okutmaya devam edeceğim."

"Klasikleri mi öğretiyorsun?" diye sordum hayretler içinde.

"Elbette, İngilizce öğretecek halim yok ya! Başta iki öğrencim vardı. Biri *Klasik Şiir* diğeri *Mensiyüs* okuyordu. Sonraları *Genç Kız Kitabı*[54] üzerine çalışan bir kız öğrenci daha geldi. Matematik de öğretmiyordum. Öğretemeyeceğimden değil tabii, öğrenmek istemediklerinden."

"Böyle kitaplar okutacağın aklımın ucundan bile geçmezdi."

"Babaları bunları okumalarını istiyorlar, ben de müdahil olmuyorum. Her neyse bu kimin umurunda ki? Fazla ciddiye almaya gerek yok."

Suratı kıpkırmızı kesilmişti, iyice kafayı bulmuş gibiydi. Gözlerindeki ışıltı hepten sönmüştü. Sessizce bir ah çektim, bir süre söyleyecek bir şey bulamadım. Merdivenden tıkırtılar gelmeye başladı, birkaç müşteri yukarı çıkıyordu. Gelenlerden biri kısa boylu, davul gibi yusyuvarlak yüzlü biriydi. Diğeriyse uzun boyluydu, kıpkırmızı burnu dikkat çekiyordu. Arkalarında başkaları da vardı, onlar yürüdükçe yer sallanıyordu.

54. Kızlara genel ahlak kurallarını ve sergilemeleri beklenen davranışları anlatan bir kitap. (ç.n.)

O sırada bakışlarımı yakalamaya çalışan Lu Weifu'ya döndüm, sonra garsondan hesabı istedim.

"Aldığın para geçinmene yetiyor mu?" diye sordum kalkmaya hazırlanırken.

"Ayda yirmi dolar kazanıyorum, pek de yettiğini söyleyemem."

"Ne yapmayı düşünüyorsun ilerde?"

"İlerde mi? Bilmiyorum. Baksana şimdiye kadar önceden planladığımız şeylerin hangisi umduğumuz gibi çıktı ki? Hiçbir şeyden emin değilim artık. Yarın ne yapacağımı dahi bilmiyorum, bırak yarını bir dakika sonrasını bile..."

Garson hesabı getirip bana uzattı. Weifu başlangıçtaki gibi resmi kadar soğuk davranmadı bu sefer. Bir bakış attı ve sigarasını tüttürmeye devam etti. Hesabı ödememe müdahale etmedi.

Şaraphaneden birlikte çıktık. Otellerimiz farklı yönlerde kaldığından kapıda vedalaştık. Otelime doğru bir başıma yürürken soğuk rüzgâr ve kar taneleri yüzüme vuruyordu. Neyse ki kendime gelmiştim. Havanın çoktan kararmış olduğunu fark ettim. Evler ve sokaklar beyaza bürünüyor, incecik kar taneleri yağmaya devam ediyordu.

16 Şubat 1924

MUTLU BİR AİLE

Xu Qinwen'in anısına...[55]

"... Kişi ancak hissettiği gibi yazmalı: Böyle bir eser sonsuz bir aydınlıktan ışık yayan güneş gibidir. Bir demir veya taşa seken çakmaktaşının kıvılcımına benzemez. İşte gerçek sanat budur. Böyle bir yazarsa gerçek bir sanatkârdır. Bana gelince... Peki, bana ne demeli?"

Bunları düşünerek fırladı yatağından. Yazı yazarak biraz para kazanıp ailesini geçindirmesi gerektiğini hatırladı. El yazmalarını aylık Mutlu Dergisi'nin yayıncılarına göndermeyi çoktan koymuştu aklına. Karşılığında eline nispeten daha fazla para geçecekmiş gibi duruyordu. Böyle bir işe kalkışırsa yazabileceği konular oldukça kısıtlı olacaktı, aksi halde eserleri kabul görmeyebilirdi. Hadi bakalım kısıtlı olsun. Genç neslin aklını kurcalayan en önemli sorunlar nelerdi? Hiç kuşkusuz, aşka, evliliğe ve aileye dair az biraz değil birçok önemli sorun olmalı. Evet, şu an bunları tartışırken dahi bu tip sorularla aklı allak bullak ol-

55. Lu Hsun dönemindeki yazarlardan biridir. Lu Hsun bu öyküyü yazarken onun *"İdeal Bir Eş"* adlı öyküsünden esinlendiğini açıklamıştır. (ç.n.)

muş birçok insan olmalı. "O halde aile hakkında yazayım. Peki ama nasıl? Başka türlü kabul görmeyebilir yazdıklarım. Neden her şeyde aksi öngörülerde bulunurum ki? Neyse..."

Dört beş adımda masasına ulaştı, oturdu, yeşil çizgili bir kâğıt parçası aldı eline. Tereddüt etse de hemen yazmaya başladı başlığı: Mutlu Bir Aile.

Başlıktan sonra duraksadı. Başını kaldırdı ve iki gözünü çatıya dikerek bu mutlu ailenin nasıl bir çevrede yaşayacağına karar vermeye çalıştı.

"Pekin?" diye düşündü. İşe yaramaz, çok hareketsiz, havası bile cansız. Bu ailenin etrafına koca bir duvar örülse bile onları havadan mahrum bırakamam. Hayır, katiyen olmaz! Jiangsu ve Zhejiang'de de her an çatışma çıkabilir. Fujian ise söz konusu dahi olamaz. Sichuan? Guangdong? Onlar da bu çatışmaların tam ortasındalar.[56] Shandong ve Henan'a ne demeli? Oraların başına ne geleceği belli olmaz, ailemiz sonuç olarak mutsuz olabilir. Gurbette bir yerler? Çok saçma. Yunnan ve Guizhou'nun huyunu suyunu bilmem, irtibatımız hiç iyi değil."

Üzerine bayağı kafa yormasına rağmen iyi bir yer bulamadı. Tereddütle de olsa A şehrinde karar kıldı. "Günümüzde birçok kişi, insan ve yer isimlerinin Latin alfabesiyle belirtilmesine, bunun okurların ilgisini dağıttığını söyleyerek karşı çıkıyor. Ne olur ne olmaz, Latin alfabesini hikâyemde kullanmasam iyi olacak. Peki ya öyleyse neresi iyi bir yer ola ki? Hunan'da da çatışmalar var; Dalian'da da kiralar fırlamış yine. Chahar, Kirin ve Hilungkiang'daysa duyduğum kada-

56. Bu dönemde Çin'in birçok bölgesinde diktatörler arası çatışmalar vardı. (ç.n.)

rıyla eşkıyalar peyda olmuş, bundan dolayı oralar da işe yaramaz!"

Tekrar iyi bir yer bulmak için kafa yormaya başladı ama nafile. Sonuç olarak bu mutlu ailenin yaşayacağı yerin, tereddütle de olsa, A olmasına karar verdi.

Bu mutlu ailedeki herkes A şehrinde olduğu müddetçe sorgulanacak bir şey kalmayacaktır. Aile aşk evliliği yapmış bir karı koca -beyefendi ve hanımefendidan oluşmaktadır. Evlilik sözleşmeleri kırkın üzerinde son derece detaylı şartlardan oluşmaktadır. Bundan dolayıdır ki alışılmamış bir eşitlik ve mutlak özgürlük hâkimdir evliliklerinde. Dahası ikisi de yüksek öğrenim görmüştür ve kültürlü elit ailelere mensupturlar. Japonya'dan gelme öğrencilerin modası geçti artık. Öyleyse Batı'dan gelme öğrenciler olsunlar. Evin beyi her zaman kar beyazı yakalı Avrupai süitler giyer. Hanımınınsa saçları önden serçe yuvası gibi bükülmüş, inci gibi dişleriyse hep pırıl pırıl görünmekte fakat Çinli kadınlar gibi giyinmektedir..."

"Olmuyor, olmuyor! Tam tamına yirmi beş okka!"

Pencerenin dışında bir adamın sesini duyunca bakmak için gayriihtiyari başını çeviriyor.

Perdelerin arasından sızarak içeriyi aydınlatan güneş gözlerini kamaştırıyordu. Bu esnada küçük bir balya odunun kesilişi gibi bir ses duymuştu. "Önemli bir şey değil," diye düşündü ve tekrar yerine döndü. "Yirmi beş okka ne? Kendini sanata adayan kültürlü, elit bir aile. Sırf nezih bir çevrede yetiştikleri için Rus romanlarını beğenmezler. Rus romanlarının çoğu aşağı tabakayı ele alır. Bundan dolayı o romanlarda böyle ailelerin yakınından bile geçilmez. 'Yirmi

beş okka mı?' Boş ver gitsin. O halde ne tür kitaplar okusunlar? Byron'un şiirleri, Keats? Bir işe yaramaz, hiçbirine güven olmaz... Ah şimdi anladım, hepsi de İdeal Bir Koca'yı okumayı severler. Kitabı bizzat okumuş olmasam da üniversite hocaları bile bu kitabı öyle göklere çıkarıyorlar ki eminim bu çift de seviyordur. Aynı anda okuyabilsinler diye ikisinde de birer kopyası vardır, bir ailede toplam iki kopya birden..."

Midesinin kazındığının farkına vararak kalemini bıraktı ve elini başının arkasına koyup yaslandı. Tıpkı iki eksenle desteklenmiş bir küre gibi.

"... İkisi henüz öğle yemeklerini yiyorlar," diye düşündü. "Kar beyazı bir masa örtüsü serilmiş sofraya, tabaklarda gelen yemeklerse Çin mutfağından. 'Yirmi beş okka ne?' Boş ver gitsin. Neden Çin mutfağından olsun ki? Batılılar Çin mutfağının en yenilikçi, en iyi ve en sağlıklı mutfak olduğunu söylüyorlar. Öyleyse Çin mutfağından yesinler. İlk gelen yemek... İlk yemek ne olsa ki?"

"Yakacak odun..."

Sol yanında duran eşini görmek için birden başını çevirdi. Karısının iç karartıcı gözleri kocasının üzerindeydi.

Gelişinin işini aksattığını düşünerek kızgın bir şekilde, "Ne var?" dedi.

"Yakacak odun kalmamış, bugün biraz alayım dedim. En son on okkası iki yüz kırk liraydı. Şimdi iki yüz altmış olmuş ama ben iki yüz ellide anlaştım."

"İki yüz elli ha, öyle olsun."

"Zaten tartıya hile karıştırdı. Yirmi dört buçuk okka olduğuna ısrar etti durdu, ama ben yirmi üç buçuk olarak hesapladım."

"Pekâlâ, yirmi üç buçuk okka olarak hesapla."

"Öyleyse, beş kere beş yirmi beş, üç kere beş on beş..."

"Oh, beş kere beş yirmi beş, üç kere beş on beş..." Daha fazlasını isteyemezdi. Bir an durduktan sonra eline kalemi aldı ve çizgili kâğıdın üzerinde hesaplamalar yaptı, sonra başını kaldırıp dedi ki:

"Beş yüz seksen lira."

"Bu durumda bende yeterince para yok. Hâlâ seksen veya doksan lira açığım var."

Masanın çekmecesini açtı ve içindeki bütün parayı -aşağı yukarı yirmi veya otuz lira bozukluk vardı- karısının avucuna koydu. Sonra gitmesini bekledi ve işine geri döndü. Beyni patlamak üzereydi, sanki içi ağzına kadar çalı çırpıyla dolmuş gibi. "Beş kere beş yirmi beş eder." Arap sayıları gibi görünen karman çorman sayılarla kafası allak bullak olmuştu. Derin bir ah çekip ardından ağır ağır nefes almaya devam etti. Sanki bu şekilde yakacak odun derdinden, "beş kere beş yirmi beş eder"den ve beynine kazılı Arap sayılarından kurtulabilecekti. Yeteri kadar nefes alıp verdikten sonra rahatlamış, biraz olsun hafiflemişti. Sonra belli belirsiz düşünmeye devam etti:

"Ne yemeği? Olağandışı bir şey olduğu sürece bunun pek de bir önemi yok. Kızarmış domuz eti, karides yumurtası veya deniztavşanı çok alışılmış şeyler. Yoksa 'Ejderha ve Kaplan' mı yesinler? Bu yemek de neyin nesi ki acaba? Kimileri yılan ve kediden yapılan ve sadece festivallerde yenen bir üst sınıf kanton yemeği olduğunu söylüyor. İsmini Jiangsu'da bir restoranın menüsünde görmüştüm, neyse. Jiangsu halkı ne yılan ne de kedi yer. Öyleyse bir başkasının dediği gibi

kurbağadan ve yılanbalığından yapılıyor olmalı. Peki bu çift, ülkenin hangi yöresinden olsa ki? Boş ver gitsin. Neticede ülkenin herhangi bir yöresinden insanlar yılan ve kediden (veya kurbağa ve yılanbalığından) yapılan yemekler yiyebilirler, üstelik mutlu ailelerini zora sokmadan. Her halükarda bu ilk yemek 'Ejderha ve Kaplan' olacak. Bu konu hakkında sorulacak tek bir soru kalmamıştır.

'Ejderha ve Kaplan' tabağı masanın tam ortasında duruyorken, çiftimiz yemek çubuklarını aynı anda ellerini alacak ve yemeği işaret edip, birbirlerine tatlı tatlı gülümseyerek yabancı bir dilde konuşacaklar:

'Lütfen, hayatım!'

'Önce sen başla şekerim!'

'Hayır, lütfen sen başla!'

Derken yemek çubuklarını aynı anda masaya bırakacaklar ve aynı anda bir lokma yılan tadacaklar. Hayır, hayır! Yılan eti kulağa gerçekten tuhaf geliyor. Bir lokma yılanbalığının tadına bakıyorlar desem daha iyi olacak. Öyleyse bu 'Ejderha ve Kaplan' yemeği kurbağa ve yılanbalığından yapılıyor olsun. Yılanbalığından iki lokmayı aynı anda alıyorlar, tam olarak aynı boyutta iki lokma. Beş kere beş yirmi beş, üç kere beş on beş eder... Boş ver gitsin. Aynı anda ağızlarına alıyorlar lokmaları..." Bir anda hayal dünyasından uyanıp gerçek hayatta buldu kendini, ama sonra tekrar dikkatini toplayarak hikâyesi üzerine düşünmeye devam etti:

"Bu çok duygusal oldu. Hiçbir ailede böyle şeyler yaşanmaz. Nedir bu benim aklımı karıştırıp duran? Korkarım bu güzel ailenin öyküsü hiçbir zaman yazılamayacak. Belki de bu çiftin yurt dışında eğitim

almış kişiler olmalarına gerek yoktur. Çin'deki yüksek öğrenim görmüş insanlar da bunları yapabilir. İkisi de üniversite mezunu olsun, kültürlü, elit... Adam yazar olsun. Kadın da yazar olsun ya da bir edebiyat âşığı olsun. Yoksa kadın şair mi olsun? Adam da şiir âşığı olur, kadınlara hürmet eden bir... Ya da..."

Sonunda bu arayışa daha fazla dayanamadı ve vazgeçti.

Arkasındaki kitaplığın hemen yanında bir lahana yığını vardı. Üç altta, iki ortada ve bir en üstte. Karşısında koskoca bir A harfi vardı.

Ah edip, derin bir iç çekmeye başladı. Sanki yanakları alev alıyor, omurgası baştan sona karıncalanıyordu. Acı veren bu histen kurtulmak için derin bir nefes alıp düşünmeye devam etti:

"Bu mutlu ailemizin evinin birçok odası olmalı. Lahana gibi şeylerin saklandığı bir kilerleri de olmalı. Evin beyinin çalışma odası da ayrı olmalı. Odanın dört bir yanı kitaplarla dolu olmalı, yani odada lahana olmamalı. Kitaplıklar Çin kitaplarıyla ve yabancı kitaplarla dolu olmalı. Yabancı kitaplar arasında elbette İdeal Bir Koca da olmalı, hem de iki kopyası bir arada. Ayrıca içinde, pirinç kaplı veya daha basitinden, Bir Numara Hapishanesi'nin mahkûmlarınca da aynı kalitede yapılabilecek, karaağaçtan bir yatak bulunan ayrı bir oda olmalı. Yatağın altı tertemiz olmalı..." Kendi yatağının altına göz ucuyla bir bakıverdi. Yakacak odun kalmamıştı, oracıkta ölü yılan gibi dolanmış hasır bir halat vardı sadece.

"Yirmi üç buçuk okka..." O an sanki yakacak odunları yatağının altında sonsuz bir dere içinde akmaktaymış gibi hissetti. Tekrar başı ağrımaya başla-

dı. Ayağa kalkıp bir koşu kapıyı kapatmaya gitti. Tam kapı kolunu tutmuştu ki acele ettiğini fark etti. Vazgeçti; toz içindeki kapı perdesini çekmekle yetindi. Aynı zamanda şöyle düşündü: "Bu yöntem, kişinin kendini içeri kapatışındaki sıkıntıyı gidermekle kalmıyor, kapıyı açık bırakmanın verdiği rahatsızlığa da çare oluyor; tıpkı Konfüçyüsçü Öğreti'de[57] yazdığı gibi."

"...Bundan dolayı beyefendinin çalışma odasının kapısı her daim kapalı olmalı." Yerine dönerek düşünmeye devam etti: "Kimin işi varsa önce kapıyı tıklamalı ve içeri girmek için izin istemeli, hepsi bu. Diyelim ki beyefendi çalışmalarına koyulmuşken hanımı gelip edebiyat üzerine bir şeyler tartışmak istiyor. O bile önce kapıyı tıklamalı... Bu durumda en azından eşi odaya lahanaları getirmeyecektir.

'Gel hayatım, tabii ki.'

Peki ya beyefendinin edebiyat tartışacak vakti yoksa? Eşinin dışarıda attığı aheste adımları duyarken onu görmezden mi gelecek? Muhtemelen gelmeyecektir. Bu gibi durumlara İdeal Bir Koca'da kesinlikle değinilmiştir, gerçekten muhteşem bir kitap olmalı. Eğer bu yazımın karşılığında ödeme alırsam okumak için bir kopyasını mutlaka almalıyım!"

Paaat!

Kaskatı kesilmişti, çünkü daha önceki tecrübelerinden biliyordu ki bu pat sesi annesinden tokat yiyen üç yaşındaki kızlarının kafasından gelmişti.

"Mutlu bir ailede..." diye düşündü çocuğun hıçkırarak ağlayışını duyarken, hâlâ hareketsizdi. Ço-

57. Ölçülülük ilkesini savunan Konfüçyüsçü bir klasik. (ç.n.)

cukları geç olsun, evet evet. Geç yaşta çocuk sahibi olsunlar. Hatta belki de hiç çocukları olmasa daha iyi, ayak bağı olmayan iki insan sadece... Hatta bir otelde kalmaları ve her türlü işlerine birilerinin koşturmaları daha iyi olur, hiçbir şeye ellerini sürmeden..." Çocuğun ağlama seslerinin artması üzerine ayağa kalktı ve perdeyi araladı. "Karl Marx da Kapital'i yazarken etrafında çocuklar ağlayıp duruyordu," diye düşündü. "Gerçekten müthiş bir adam olmalı..." Gezinmeye başladı, dışarıdaki kapıyı açmasıyla dört bir yanını gazyağının keskin kokusu sardı. Çocuk kapının sağında yüzükoyun uzanıyordu. Babasını görünce tekrar ağlamaya başladı.

"Tamam tamam, hepsi geçti! Ağlama, ağlama bakayım! Neredeymiş benim güzel kızım?" Kızını kucağına almak için eğildi. Doğrulmasıyla karısını kapının hemen solunda, kızgın bir şekilde, elleri belinde dimdik beklerken gördü. Spor yapmaya hazırlanan sporcuları andırıyordu.

"Sen de buraya gelmiş bana karşı çıkıyorsun, öyle mi? Bir şeye yardım ettiğin falan yok, her şeyi zora sokuyorsun. Gaz lambası da söndü. Ne yakacağız bu akşam, söylesene?"

"Tamam güzel kızım, ağlama hadi!" Karısının sözlerini aldırmadı. Çocuğu içeri götürüp başını okşamaya başladı. "Güzel kızım benim," diye tekrarlıyordu. Sonra onu beşiğine koydu, bir sandalye çekip oturdu. "Babacık senle pisi pisi oynayacak." Aynı zamanda boynunu büktü, avuç içini uzaktan iki kez yaladı ve çocuğun yüzüne doğru halkalar çizmeye başladı.

"İşte, kedicik!" Yavrucağın yüzü gülmeye başladı.

"Evet evet, bu bir kedicik." Birkaç halka daha

çizdi. Kızının şimdi güller açan yüzünde hâlâ gözyaşı taneleri vardı. Birden dikkatini çekti ki kızının o tatlı ve masum yüzü tıpkı annesinin beş yıl önceki haline benziyordu. Genel hatları biraz daha küçük olsa da özellikle kıpkırmızı dudakları tıpkı annesiydi. Tüm zorlukları beraber aşmak ve her şeyini eşine adamak için ona söz verdiği gün de yine böyle bir kış günüydü. O zaman da eşi yüzüne böyle gülümseyerek bakıyordu, gözünde yaşlarla. Acıklı bir halde oturdu yerine, sanki biraz sarhoş gibiydi.

"Ah o tatlı dudakları..." diye düşündü.

Kapının perdesi aniden çözüldü ve yakacak odunlar içeri yığıldı.

Tekrar kendine geldi, gözleri yaşlı çocuğu gördü. Kıpkırmızı dudaklarını bükmüş babasına bakıyordu. "Dudakları..." Odunların yığıldı tarafa bir göz attı. "... Hepi topu beş kere beş yirmi beş, dokuz kere dokuz seksen bir eder. Sil baştan! İki iç karartıcı göz..." Böyle düşünerek üzerine bir şeyler karaladığı yeşil çizgili defteri eline aldı. Kâğıdı buruşturdu, tekrar açtı ve çocuğun gözyaşlarını sildi. "Hadi bakalım tatlı kızım, şimdi koş güzel güzel oyna," dedi. Kızını ileri doğru iterken top haline getirdiği kâğıdı da kâğıt çöpüne fırlattı.

Bir an için çocuğu için kötü hissetti ve başını çevirip onun boynu bükük bir halde uzaklaşmasını izledi. Odunların sesleri kulaklarında yankılanıyordu. Dikkatini bir noktada toplamaya kararlıydı. Odasına döndü ve dikkatini dağıtan tüm düşüncelerden kurtulmak için gözlerini kapattı. Yerine sakince ve huzurla oturmuştu.

Gözlerinin önüne ortası turuncu, yuvarlak bir

çiçek geldi. Bu çiçek, gözlerinin sol tarafından belirip sağ tarafına doğru dalgalanıyor ve orada gözünün önünden kayboluyordu. Ardından ortası koyu yeşil olan açık yeşil bir çiçek ve son olarak da bir yığın lahana gözlerinin önünden kayıp gidiyor ve hepsi birer koskoca A harfi şeklini alıyordu.

18 Mart 1924

SABUN

Siming'in karısı sekiz yaşındaki kızı Xiu'er ile birlikte güneşin solgun ışıklarının vurduğu bir pencerenin önüne oturmuş örgü örüyordu. Bu sırada bez ayakkabılı birinin yavaş yavaş yaklaşan ayak seslerini duyunca kocasının döndüğünü anladı. İstifini hiç bozmadan bozuk paraları saymaya devam etti. Giderek yaklaşan ayak sesleri yanı başına gelince durdu. Gayriihtiyari başını kaldırıp Siming'e baktı. Siming isteksizce eğilerek kumaş ceketinin altındaki uzun elbisesinin iç cebini yokladı.

Biraz karıştırdıktan sonra cebinden dikdörtgen bir paket çıkarıp karısına uzattı. Karısı paketi eline alır almaz tarif edilemeyecek kadar güzel bir zeytin kokusu almaya başladı. Yeşil kâğıt paketin üzerinde küçük işlemeli pırıl pırıl altın gibi bir kaşe vardı. Xuecheng paketi almak için ileri atıldı fakat annesi hemen kenara itti onu.

"Çarşıya mı gittin?" diye sordu pakete bakarken.

"Iıı, evet," dedi.

Karısı yeşil kâğıt paketi açtı. İçinde ince bir tabaka halinde, krem renginde bir ambalaj daha vardı.

Bu ambalajı da açınca içindeki üzeri işlemeli ayçiçeği yeşili nesne parıldamaya başladı. Muazzam zeytin kokusu artık daha ağırdı. Hatta bu koku zeytinle kıyaslanamayacak kadar güzeldi.

"Vay be! Ne güzel bir sabun bu!"

Konuşurken sabunu burnuna yaklaştırmış, sanki yavrusunu koklar gibi kokluyordu.

"Şey, vakti gelince kullanırsın..."

Konuşurken kocasının boynuna dikkatle baktığını fark etti. Elmacık kemiklerine kadar kıpkırmızı kesilmişti. Banyo yaparken kulaklarının arkasındaki sertleşmiş tabaka parmaklarına takılırdı. Nedeninin yılların birikmiş kiri olduğunu bilse de bunu hiçbir zaman dert etmemişti. Şimdiyse kocasının bakışları altında bu acayip kokulu yeşil, ithal sabuna bakarken kulaklarına kadar kızarmasına engel olamamıştı. Akşam yemeğinden sonra bu sabunla güzelce yıkanmayı düşündü.

"Gladiçya tohumunun[58] temizleyemediği yerler var," diye söylendi kendi kendine.

"Anne, bu benim olsun mu?" diye sordu Xuecheng bir yandan ayçiçeği yeşili kâğıda uzanırken. Bu sırada dışarıda oynayan küçük kız kardeşi Zhao-erh de içeri girmişti. Bayan Siming ikisini de yanından uzaklaştırdı. İnce kâğıt tabakayı katladı, yeşil kâğıdı eskisi gibi etrafına sardı ve lavabonun en üst rafına koydu. Son bir kez baktıktan sonra yerine dönüp örgüsüne devam etti.

"Xuecheeeng!"

58. Eskiden Çin'in birçok bölgesinde banyo yapmak için gladiçya tohumu kullanılırdı. Sabundan daha ucuz olan fakat sabun kadar etkili olmayan bir malzemedir. (ç.n.)

Siming, karısının karşısındaki yüksek arkalıklı koltuğuna oturup bağırdı. Birden aklına bir şey gelmişti sanki.

Karısı da bir yandan seslenmeye başladı: "Xuecheng!"

Örgü örmeyi bırakmış, kulak kesilmişti. Fakat çocuktan ses yoktu. Başını çevirdiğinde sabrı taşmak üzere olan kocasını görünce telaşlandı.

"Xuecheeeng!" diye bağırdı avazı çıktığınca.

Bu sefer sesini duyurabilmişti. Uzaktan gelmeye başlayan deri ayakkabı seslerinin ardından nihayet Xuecheng kapıda görünmüştü. Kısa kollu tişörtünü giyen Xuecheng'in tombul yuvarlak yüzü ter içinde kalmıştı.

"Ne yapıyordun bakayım, niye duymuyorsun babanı?" diye sordu annesi.

"Heksagram boksu çalışıyordum." Derhal babasına dönmüş, ne istediğini sorar gibi bakmıştı.

"Xuecheng, sana bir sorum olacak. O-du-fu ne demek?"

"O-du-fu? Hırçın kadın demek değil mi baba?"

Siming'in tepesi atmıştı. "Ne saçmalıyorsun sen? Ben kadın mıyım?"

İrkilen Xuecheng iki adım gerileyerek ciddi bir hal aldı. Babasını yürüyüş şekli ona bazen Pekin operasındaki yaşlı adamların yürüyüşünü anımsatsa da onu hiç bir zaman kadın olarak düşünmemişti. Böyle bir cevap vererek belli ki büyük bir hata etmişti.

"Sanki ben *O-du-fu*'nun hırçın kadın demek olduğunu bilmiyorum. Öyle olsa sana sorar mıyım? Çince değil bu. Yabancı dilde bir şey. O yüzden sana soruyorum, biliyor musun diye?"

Korkusu bir kat daha artan Xuecheng'in cevabı, "Bilmiyorum baba," olmuştu.

"Peeh! Şunu bile bilmiyorsan ne diye seni okutmak için çuvalla para saçıyorum ha ben? Okulun da anlama ve konuşmaya[59] çok önem veriyoruz diye övünüp dursun, bir şey öğrettikleri yok. Senden küçük on dört on beş yaşında veletler bile söktü bu ecnebilerin dilini. Sen daha şunun anlamını bile söyleyemiyorsun. "Bilmiyorum"dan başka bir şey bildiğin yok. Derhal git bak sözlüğüne ne demekmiş!"

Boğazı düğümlenerek, "Peki baba," dedi Xuecheng ve başını eğerek odadan çıktı.

"Bu öğrencilerin işine akıl sır erdiremiyorum, dedi Siming bir süre sustuktan sonra. "Guang Hsu[60] başlayken okulları ben de desteklerdim. İşe yaramaz şeylerle çocukların akıllarını dolduracaklarını tahmin etmemiştim. Bizim zamanımızda böyle "özgürlükler" var mıydı sanki? Xuecheng bir şeyler öğrensin diye tonla para harcadım, hepsi boşunaymış. Hem Batı hem Çin eğitimi veren bir okulda okutmak hiç de kolay değil. Sözde "İngilizce anlama ve konuşmaya" çok önem veriyorlarmış. Biz de bir şey öğretiyorlar sanıyoruz. Bir yıl geçti daha O-du-fu'nun anlamını bile bilmiyor. Saçma sapan kitaplar okutup duruyorlar kesin. Sorarım sana, ne işe yarar böyle bir okul? Bana kalırsa alayını kapatmalı bunların."

Kocasına hak vererek, "Haklısın canım, hepsini kapatmalı," dedi karısı. Bir yandan örgüsüne devam ediyordu.

59. Zamanın tüm yeni okullarında İngilizce öğretilirdi ve konuşmaya en az okuma kadar önem verilirdi. (ç.n.)

60. 1875-1908 yılları arasında Çin imparatoru. (ç.n.)

"Xuecheng ve kız kardeşini okula göndermeye gerek yok. Dokuzuncu büyükbabanın dediği gibi, kızları okutmanın ne yararı var ki? Kız okullarını eleştirdiğinde ona karşı çıkmıştım. Büyüklerimizin ne kadar haklı olduğunu şimdi anlıyorum. Bir düşünsene, kadınların sokaklarda ellerini kollarını sallaya sallaya gezebilmeleri ne kadar ayıp. Şimdi bir de saçlarımızı kısa kestireceğiz diye tutturuyorlar. Kısa saçlı kız öğrencilerden iğrendiğim kadar hiçbir şeyden iğrenmiyorum. Askerlerin saçlarını kesmek için kendilerince sebepleri olabilir fakat bu kız öğrencilerin başına buyrukluktan başka bir şey değil. Bunların icabına derhal bakılmalı."

"Haklısın, erkeklerin papazlar gibi gezmesi yetmiyormuş gibi bir de kadınlar rahibeleri taklit etmeye başladı."[61]

"Xuecheng!"

Xuecheng içeri koşarak elindeki küçük kalın kitabı babasına uzattı.

Kitapta bir yeri işaret edip, "Sanırım bunu soruyorsun baba," dedi.

Siming eline alıp bir göz attı. Bunun bir sözlük olduğunu biliyordu. Yazılar hem çok küçük hem de eğik yazılmıştı. Kaşlarını çatarak pencereye döndü ve gözlerini kısarak oğlunun gösterdiği yeri okudu.

"On sekizinci yüzyılda yardımlaşma amacıyla kurulmuş bir dernek. Bu değil."

Yabancı kelimeyi göstererek, "Nasıl telaffuz edi-

61. Çin'de rahipler ve rahibeler kafalarını kazıtırlardı. Bu yüzden Jiag Hanlığı'nın son zamanlarından itibaren muhafazakâr kesim saçlarını kesenlere rahiplere benzediklerini söyleyerek onlarla alay etmeye başlamışlardı. (ç.n.)

yorsun bunu?" dedi.

"Odfelov."[62]

Siming'in tepesi atmıştı yine. "Bu değil diyorum. Sana bir tür küfür olduğunu söylemiştim. Benim gibi bir adama hakaret etmek gibi bir şey. Anladın mı şimdi? Git bir daha bak!"

Xuecheng yerinden kımıldamadan babasına boş boş baktı.

"Bilmece gibi soru soruyorsun. Bu işin içinden nasıl çıksın? Sözlüğe doğru dürüst bakabilmesi için önce ona biraz durumu açıklasan?" Oğlunun zor durumda kaldığını gören annesi onun için üzülmüştü.

"Ana caddede Guang Jun Xiang'dan sabun alıyordum," dedi karısına dönerek. "Orada alışveriş yapan üç tane öğrenci vardı. Biraz titiz bir adam olduğumu düşünmüş olmalılar. Kırk kuruşluk beş altı çeşit sabuna baktım ama hiçbirini beğenmedim. Sonra da on kuruşluk sabunlara baktım. Onlar da kötüydü, kokmuyorlardı bile. Ben de orta yolu bulmak için yirmi kuruşluk bu yeşil sabunu aldım. Suratını beş karış asmış tezgâhtarın oradaki kendini beğenmiş öğrencilerden bir farkı yoktu. Bu sırada edepsiz öğrenciler kendi aralarında İngilizce konuşmaya başladılar. Parayı vermeden önce sabunu açıp bakmak istedim. Bakmadan iyi mi kötü mü nereden bileyim? Tezgâhtar beni terslemekle kalmadı bir de saçma sapan şeyler söyleyip durdu. Edepsizler de kıs kıs gülmeye başladı. İşte bunlardan en genç olanı bana bakarak bu kelimeyi söyledi. Sonra hepsi bastı kahkahayı. Kesin kötü bir şey söylemişti."

62. Kastettiği kelime *"odd fellow"* dur, İngilizcede *"acayip tip"* anlamına gelir. (e.n.)

Xuecheng'e dönerek, "Argo bölümüne bak bir de," dedi.

Çocuk, "Peki baba," diyerek itaatkâr bir tavırla ayrıldı odadan.

"Medeniyet medeniyet diye bas bas bağırıyorlar bir de. Şu dünyanın haline bak. Herkes zıvanadan çıktı!" Gözlerini çatı kirişine dikip devam etti Siming: "Öğrenciler edepsiz, toplum edepsiz. *Panacea*'yı[63] bulamazsak vay halimize! Çin'in sonu gelmiş demektir! Ne acınası bir hal..."

"Kim," diye sordu karısı öylesine, pek de ilgili değildi.

"Bir kız yavrucak..." Gözlerini karısının üstünde gezdirdi. Sözlerine dikkat ediyordu.

"Ana caddede iki dilenci vardı. Birisi on sekizlerinde bir genç kızdı. O yaşta dilenmek de ne oluyor? Yetmişlerinde, saçları ağarmış kör bir kadınla elbise dükkânlarının önünde dilencilik yapıyorlardı. Onları gören herkes, 'Ne hayırlı bir evlat,' diyordu. Yaşlı kadın onun büyükannesiydi. Eline bir şey geçerse büyükannesine veriyordu. Aç kalan yine kendisi oluyordu. Böyle saygılı bir kıza para vermiyordu insanlar."

Karısını göz hapsine aldı, sanki ona zekâ testi yapıyordu.

Cevap vermedi. O da kocasını göz hapsine aldı, bir açıklama bekliyordu.

Sonunda cevabı kendisi verdi. "Uzun süre izledim. Sadece bir kişinin onlara para verdiğini gördüm. Etraflarında birçok kişi toplanmıştı ama tek amaçları onlarla alay etmekti. İçlerinde iki kişi vardı ki ah en

63. Yunan mitolojisinde bir şifa tanrıçası. Burada "bir çözüm yolu" anlamında kullanılmıştır. (e.n.)

alçakları onlardı! Hatta biri terbiyesizleşerek ne dedi biliyor musun? 'Ah-fa! Elbiselerin kirine bakma sen, iki kalıp sabun alıp şunu bir güzel ovalasak tadından yenmez!' Şunun ettiği lafa bak sen hele!"

Karısı sinirlenerek başını salladı. Biraz sonra şöyle sordu: "Peki sen para verdin mi onlara?"

"Ben mi? Hayır. Bozuk para vermeye utandım. Sıradan bir dilenci değildi, anlattım ya..."

"Hımm..." Sözünü bitirmesini beklemeden ayağa kalktı ve yavaş yavaş mutfağa yürüdü. Akşam karanlığı çökmüş, yemek vakti gelmişti.

Siming de ayağa kalkmış, avluya gitmişti. Burası içeriden daha aydınlıktı. Xuecheng duvarın dibinde Heksagram boksu çalışıyordu. Bu onun ev ödeviydi, akşam yemeğinden önceki bu saati değerlendirmesini çok iyi biliyordu. Xuecheng yaklaşık altı aydır boks yapıyordu. Siming onu onaylarmışçasına başını sallayarak elleri arkasında bağlı, avluda dolanmaya başladı. Çok geçmeden bahçedeki tek yeşil bitki olan yaprak dökmeyen ağaçların geniş yaprakları karanlığa gömülmüş, yırtık pamuk parçaları gibi görünen bulutların arasında yıldızlar belirmeye başlamıştı. Gece karanlığı çökmüştü fakat Siming içinde körüklenen öfkesini hâlâ bastıramamıştı. Aklına müthiş fikirler geliyordu. Bütün kötü öğrencilere ve bu ahlaksız topluma savaş açacaktı. Cesareti giderek artıyor, adımlarını daha büyük atıyor ve ayaklarını yere daha sert vuruyordu. Adımları kümesteki tavuk ve civcivleri uyandırıyor, panikle ötüşmelerine sebep oluyordu.

Salon aydınlandı, bu "yemek hazır" demekti. Bütün aile masanın etrafında toplandılar. Masanın bir ucunda lamba diğer ucunda Siming duruyordu. Tom-

bul, yuvarlak yüzü tıpkı oğlununki gibiydi, birkaç kırışıklık fazlası vardı sadece. Sebze çorbasının buharı ardından tapınaklarda karşılaştığınız Refah Tanrısı'na benziyordu. Solunda karısı ve Zhao-erh, sağındaysa Xuecheng ve Xuecheng oturuyordu. Yemek çubukları kâselerde yağmur sesi çıkarıyordu. Kimsenin sesi çıkmasa da yemek sofrası gayet canlıydı.

Zhao-erh kâsesini devirdi, çorbası masaya döküldü. Siming çekik gözlerini sinirle gerdi. Ancak kızının ağlayacağını anlayınca gözlerini ondan ayırarak bir parça lahana almak için ortadaki tabağa uzandı. Fakat tabakta lahana kalmamıştı. Sağına soluna bakınca Xuecheng'in son lahana parçasını ağzına götürmek üzere olduğunu gördü. Hayal kırıklığıyla geride kalan sararmış yapraklardan aldı.

Oğluna bakarak, "Xuecheng, o kelimenin anlamını bulabildin mi?" diye sordu.

"Hangi kelime? Aaa, hayır. Henüz değil!"

"Peh, şuna bak. Bir de öğrenci olacak. Yemekten başka ne bilirsin sen?"

"Şu dilenci kızı bir görsen de örnek alsan. Dilenci olsa bile büyükannesine saygıda kusur etmiyor. Onun için aç kalmaya razı oluyor. Siz edepsiz öğrenciler ne bilirsiniz ha? Siz de ilerde o terbiyesiz herifler gibi olacaksınız..."

"Aklıma bir ihtimal geldi ama doğru mu emin değilim. Belki de *o-du-fu-la*[64] demek istemişlerdir."

"Evet, doğru. İşte tam olarak bu. *O-du-fu-la* demişlerdi. Sen de onlardan biri olduğuna göre bilirsin, söyle bakalım ne demekmiş bu?"

64. Çince "Yaşlı Budala" demektir. (ç.n.)

"Anlamı... Emin değilim."

"Saçmalama, beni kandıracağını mı sanıyorsun? Hepiniz aynısınız."

"Sofrada söylenecek sözler mi bunlar?" diye araya girdi Bayan Siming. "Bugün sende bir hal var. Sofrada bile kendine hâkim olamıyorsun. Bu yaşta çocuk ne bilsin bunları?"

"Ne?" Siming tam cevap verecekti ki karısının sinirden yanaklarının çöktüğünü, gözlerinde korku saçan bir kıvılcımın parladığını gördü. Birden ses tonunu değiştirdi. "Kendimi kaybettiğim falan yok. Sadece Xuecheng'in biraz akıllı olmasını istiyorum."

Şimdi daha da sinirlenmişti: "Aklmdan ne geçiyor ne bilsin çocuk? Biraz aklı olsa eline bir fener almıştı da çoktan getirmişti o kızı eve. Zaten ona bir kalıp sabun almışsın. Bir tane daha alsan yeter!"

"Saçmalama! Bunu ben değil oradaki adamlar söyledi."

"Bilmem artık. Bir kalıp daha alsan, bir güzel ovalaya ovalaya yıkasan, bir de taparcasına sevsen rahatlarsın belki de."

"Ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu senin? Ne alakası var? Sabunun olmadığı için sana..."

"Elbette alakası var. Bu sabunu o kız için almıştın, değil mi? Şimdi git, yıka onu ovalaya ovalaya. Ben bu sabunu hak etmiyorum. Onun için aldığın sabunu kullanmam."

"Ne dediğinin farkında mısın sen? Siz kadınlar..." diye çıkıştı Siming. Yüzü tıpkı oğlu Heksagram boksu çalıştıktan sonra olduğu gibi kıpkırmızı olmuştu. Sofradaki yemekler çok sıcak olduğu içindi muhtemelen.

"Biz kadınlar ne? Bizler, siz erkeklerden çok daha

iyiyiz. On sekiz, on dokuzunda kız öğrencilere lanet ediyor, aynı yaşlardaki dilencileri göklere çıkarıyorsunuz. Bu nasıl bir zihniyet? Ovalamak ha? Midem kaldırmıyor!"

"Dinlemiyor musun sen beni? Onu oradaki alçak herifler dedi diyorum."

"Siming!" Dışarının karanlığından güçlü bir ses duyuldu.

"Daotong? Geliyorum."

Seslenenin gür sesiyle tanınan Ho Daotong olduğunu biliyordu. Siming de ona hapisten yeni çıkmış bir mahkûm gibi neşeli bir şekilde cevap vermişti:

"Xuecheng, koş lambayı al gel. Ho amcana kitaplığın yerini göster!"

Xuecheng bir mum yaktı ve Daotong'u sol taraftaki odaya götürdü. Pu Wei-yuan da peşlerinden geldi.

"Sizi de buyur edemedim. Kusuruma bakmayın." Ağzı yemek dolu Siming yanlarına gitti ve misafirlerini saygıyla selamladı. "Fukara soframıza buyurmaz mısınız?"

Bir adım ileri atılıp teşekkür ederek, "Sofradan yeni kalktık," dedi Weiyuan. "Ahlaki Modernleşme Edebiyat Kulübü'nün on sekizinci şiir ve yazı yarışması için koştuk geldik buraya gecenin bir vakti. Yarın on yedisi değil mi?"

"Ne? Bugün on altısı mı?" diye sordu Siming şaşkınlıkla.

"Ne unutkan adamsın!" diye çıkıştı Daotong.

"Öyleyse yarın basabilmeleri için gazete bürosuna gece yarısına kadar bir şeyler göndermeliyiz."

"Biz yazının başlığını çoktan ayarladık. Bak bakalım olmuş mu?" Bu sırada cebinden bir kâğıt parçası

çıkaran Daotong, kâğıdı Siming'e verdi.

Siming muma yaklaştı, kâğıdı açtı ve kelime kelime okumaya başladı: "Naçizane fikrimiz Devlet başkanına, Konfüçyüs eserlerinin tanıtımı ve Mensiyüs'ün annesinin[65] itibarının korunması için gerekli emirleri versin diye bütün Çin halkı adına yalvarmaktır. Bu sayede bu can çekişen kültürü diriltecek ve milli kimliğimizi korumuş olacağız."

"Çok güzel, fevkalade. Başlık biraz uzun değil mi ama?"

"Sorun olmaz. Üzerinde epey çalıştık, daha zorlamaya gerek yok. Şiirin başlığı ne olsun peki?"

"Şiirin başlığı mı?" Düşüncelere daldı Siming. "Aklıma bir şey geldi. Kız Evlat'a ne dersiniz? Yazılmaya değer bir hikâyesi ve övgüyü gerçekten hak ediyor. Bugün ana caddede..."

"Ah! Olmaz," dedi Weiyuan, bir yandan Siming'i susturmak ister gibi elini sallıyordu. "Onu ben de gördüm. Buralardan değildi. Ne ben onu anladım ne o beni. Nereden olduğunu da bilmiyorum. Herkes onun saygıda kusur etmeyen biri olduğunu söylüyor fakat şiir yazıp yazamadığını sorduğumda hayır der gibi başını salladı. Şiirden anlasaydı olurdu belki."[66]

"Hürmet ve sadakat daha önemli bizim için. Şiir yazamasa da olur."

"Yanılıyorsun," dedi Weiyuan. "Şiir yazmayı bilmiyorsa kimsenin ilgisini çekmez."

65. Erdemleriyle ünlenmiş bir kadın. Oğlunu uygunsuz arkadaşlıklardan korumak için üç kez ev değiştirmiştir. Bunun sebebi, oğlunu ahlaklı bir şekilde yetiştirmek için uygun bir ortam arayışında olmasıdır. (ç.n.)

66. Eskiden Çin'de kadınların erkeklere duygularını anlatmak için şiir yazmaları beklenirmiş. Hatta en ünlü fahişeler iyi şiir yazabilen kişilermiş. (ç.n.)

"Bence gayet güzel olur, bunu kullanalım," dedi, Siming. "Bir de açıklama ekleriz. Hem kızcağızı övmüş, hem de toplumu eleştirmiş oluruz. Dünya ne hale geldi, görüyor musunuz? O kadar bekledim, kızcağıza üç kuruş vereni görmedim. Vicdansızlar!"

"Off Siming!" diye söze katıldı yine Weiyuan. "Sen kimi kime şikâyet ettiğini sanıyorsun? Ben de oradaydım ve bir kuruş bile çıkarıp vermedim çünkü yanımda hiç param yoktu."

"Üstüne alınma Weiyuan. Sözüm meclisten dışarı. Bırak da bir sözümü bitireyim. Büyük bir kalabalık vardı diyorum. Kimsenin saygısı yoktu, dalga geçmekten başka bir şey yapmıyorlardı. Hele iki alçak herif vardı ki... İçlerinden biri 'Ah-fa! Elbiselerin kirine bakma sen, iki kalıp sabun alıp şunu bir güzel ovalasak tadından yenmez!' demişti ahlaksız herif. Söylenecek laf mı bu?"

"Ahahah! İki kalıp sabun ha!" kahkaha krizine tutulmuştu Daotong. Neredeyse odadakileri sağır edecekti. "Al sabunu! Ahahah!"

"Daotong! Ne yaptığını sanıyorsun sen?"

"Güzelce ovala ha! Ahahaha!"

Siming bu kez sert çıkmıştı: "Daotong! Burada ciddi bir meseleyi konuşuyoruz. Bunda gülecek ne var? Dinle beni, iki başlığı da kullanacağız. Doğruca gazete bürosuna götüreceğiz, onlar da yazdıklarımızı eksiksiz yayımlayacaklar. Zahmet olmazsa yazıları sizin götürmenizi isteyeceğim."

"Pekâlâ, olur," dedi Weiyuan.

"Ahah! Güzelce ovala ha! Ahahah!"

"Daotong," diye bağırdı Siming.

Sonunda susmuştu Daotong. Açıklamayı yazdık-

tan sonra Weiyuan bir kopyasını çıkardı ve Daotong'la gazete bayisine gitmek üzere evden ayrıldı. Siming yanına iki mum alarak onlara dış kapıya kadar eşlik etti. Salona geri döndüğünde aklında hâlâ soru işaretleri vardı. Kısa süren bir tereddütten sonra içeri girebildi. Odaya girdiğinde gözleri masanın tam ortasında duran küçük, yeşil, dikdörtgen sabun paketine takılmıştı. Üzerinde küçük işlemeler olan altın sarısı karakterler lamba ışında parıl parıl parlıyordu.

Xuecheng ve Zhao-erh masanın etrafında oyun oynuyorlardı. Xuecheng'se bir köşeye oturmuş sözlük karıştırıyordu. Siming lambadan epey uzakta, gölgede kalmış yüksek arkalıklı sandalyesinde karısını otururken buldu. Vurdumduymaz tavrından mutlu mu kızgın mı anlaşılmıyordu. Boş boş bakınıyordu.

"Güzelce ovalamak ha, iğrenç bir şey bu!"

Siming Xuecheng'in cılız sesini duydu arkadan. Arkasına döndüğünde kızı hareketsiz duruyordu. Zhao-erh'se birini ayıplarmış gibi iki eliyle yüzünü kapatmıştı.

Siming burada daha fazla duramazdı. Mumu üfleyip biraz hava bahçeye almaya çıktı. Evden yansıyan ışık sayesinde rahat rahat yürüyordu başta. Biraz zaman sonra salondaki mum yatak odasının yolunu tuttu. Ay ışığı oyasız beyaz bir tülbenti andırıyordu. Berrak bulutların arasında kalan dolunay tıpkı bir zümrüt daire gibiydi.

Kendini o kızcağızın yerine koyunca morali iyice bozuldu. "Kimsesizlerdi." O gece uzun süre yatakta dönüp durdu.

Ertesi sabah sabun kullanılma şerefine nail olmuştu. Her zamankinden geç kalkmıştı. Banyoda boynu-

nu ovalayan karısını gördü. İki kulağının etrafında baloncuklar birikmişti. Bu sabunun çıkardığı köpükle Gladiçya tohumunun çıkardığı o küçük beyaz köpük arasındaki fark dağlar kadardı. Banyodan çıktıktan sonra karısı, her daim efsunlu bir zeytin kokusu saçar oldu. Altı ay boyunca bu kokunun yerini bir başkası almadı. Bu kokuyu alan herkes büyüleniyordu.

22 Mart 1924

YABAN

I.

Şimdi düşünüyorum da Wei Lianshu ile arkadaşlığımız hakikaten sıradışıydı. Bir cenaze merasimi sırasında başlamış, yine bir cenaze merasimiyle son bulmuştu.

S kasabasında yaşadığım sıralar onun için sık sık tuhaf bir kişi dendiğini işitirdim. Zooloji okuduktan sonra vasat bir okulda tarih öğretmeni olmuş. Çevresindekilere karşı kibirli bir tavır takınır, olur olmadık işlere burnunu sokarmış. Bir yandan aile müessesinin ortadan kaldırılması gerektiğini savunur öte yandan aylığını alır almaz olduğu gibi büyükannesine gönderirmiş. Türlü türlü tuhaflıklarından ötürü kasaba halkının diline düşmüştü. Bir sonbahar günü Hanshihshan köyüne akrabalarda kalmaya gitmiştim. Akrabalarımın soyadı da Wei idi[67] ve Lianshu ile uzaktan akrabaydılar. Onlar da Wei'nin davranışlarına anlam veremiyorlardı; bu yüzden ona bir yabancı gibi davranıyor, onun için "Hiç bize benzemiyor," diyorlardı.

67. Çin'de soyadları adlardan önce gelir. (e.n.)

Şaşılası bir durum değildi bu, Çin'de yaklaşık yirmi yıldır modern okullar faaliyet gösterse de Hanshihshan köyünün bir ilkokulu bile yoktu. Bu dağ köyünden tahsil için ayrılan tek kişiydi Wei. Bundan dolayı köylülerin gözünde ilginç birisiydi. Aynı zamanda kıskanıyorlardı da onu, çok para kazanmasını çekemiyorlardı.

Sonbaharın sonlarına doğru köyü dizanteri salgını kasıp kavurmuştu. Ben de telaşa kapılmış, kasabaya dönmeyi düşünür olmuştum. O sırada Wei'nin büyükannesinin de hastalığa yakalandığını duydum. Yaşından ötürü durumu vahimdi. Dahası köyde bir tek doktor bile yoktu. Wei'nin bir hizmetçi kadın yardımıyla sıradan bir yaşam süren büyükannesinden başka kimi kimsesi yoktu. Küçük yaşta anasını babasını kaybettiğinden büyükannesi büyütmüştü onu. Yaşlı kadın zamanında çok cefasını çekmiş; şimdiyse sefasını sürüyordu. Wei henüz bekârdı, bir yuva kuramamıştı. Belki biraz da bundan dolayı garipseniyordu.

Köyle kasaba arası karayoluyla yaklaşık elli kilometre vardı. Su yoluyla otuz kilometreden fazla ederdi. Buradan Wei'ye haber yollansa ulaşması dört gün sürerdi. Bu kuş uçmaz kervan geçmez köyün halkı için bu gibi hastalık durumları çok önemli olduğundan hastalık haberleri anında yayılırdı. Ertesi gün yaşlı kadının durumumun daha da ciddileştiği haberi geldi. Daha torununa haber gitmeden, bir şafak vakti vefat etti yaşlı kadın. Son sözleriyse şunlardı:

"Son kez olsun torunumu görseydim..."

Aile büyükleri, yakın akrabalar, büyükannenin akrabaları ve diğer tanıdıklar cenaze evini tıklım tıklım doldurmuş, Wei'yi bekliyorlardı. Cenaze vakti ge-

lip çattığında tabut ve kefen çoktan hazırdı. Asıl sorun torununa geleneksel cenaze törenini kabul ettirmekti. Onun bu törenlere karşı çıkacağına herkes adı gibi emindi. Uzun uzun tartıştıktan sonra Wei'ye üç temel geleneği şart koşmaya karar kıldılar. Öncelikle, yas elbisesi giyecekti. İkincisi, tabuta secde edecek ve son olarak da Budist ve Taocu papazların dua okumasına izin verecekti. Sonuç olarak her şey geleneklere uygun bir şekilde yapılacaktı.

Sonra da Wei eve geldiğinde onunla karşılıklı oturup anlaşmaya varmak için birbirlerini destekleme konusunda fikir birliğine vardılar. Köylüler merak içinde olacakları bekliyorlardı. Wei'yi "yabancı inançların modern destekçisi" olarak görüyor ve olur olmadık şeyler yapabileceğini tahmin ediyorlardı. Her an kavga çıkabilir, romanlara konu olacak türden sahneler yaşanabilirdi.

Wei Lianshu öğleden sonra eve vardı. Adımını atar atmaz büyükannesinin önünde saygıyla eğildi. Aile büyüklerinin planı harfi harfine uygulanıyordu. Wei'yi salona çağırıp uzun bir girişin ardından konuyu açtılar. Hep bir ağızdan, hababam konuşup durdular; Wei'ye ağzını açacak fırsat vermediler. Sonunda herkes susunca amansız bir sessizlik kapladı salonu. Artık her şey Wei'nin dudaklarından dökülecek sözcüklere bağlıydı. Wei istifini hiç bozmadan sakince cevap verdi:

"Nasıl istiyorsanız öyle olsun."

Böyle bir cevabı kimse beklemiyordu. Ağır bir yükten kurtulmuş gibi rahatladılar. Yine de içleri tam olarak rahat değildi. Wei öyle kayıtsız bir cevap vermişti ki endişeye kapılmadan edemediler. Haber bek-

leyen köylüler büyük bir hayal kırıklığına uğramışlar. Birbirlerine, "Çok tuhaf, 'nasıl istiyorsanız öyle olsun' demiş ha? Gidip bakalım neler oluyor!" deyip durmuşlar. Nasıl istiyorsanız öyle olsun demek her şey geleneklere uygun olacak anlamına geliyordu. Bu durumda izlemeye değer bir şey yoktu ortada aslında. Yine de izlemek istiyorlardı. Akşam karanlığı çökünce oda ruhsuz izleyicilerle doldu.

Ben de oradaydım. Önceden tütsü ve mum hediyelerimi göndermiştim. Vardığımda Lianshu merhumeye kefenini giydiriyordu. Ufak tefek yapılı, sivri suratlı biriydi Lien, yüzünün bir kısmını kapatan darmadağınık saçları, koyu kaşları ve bıyıkları vardı. Koyu renk gözleri ışıl ışıl parlıyordu. Ölüyü sahiden gassalmiş gibi öyle bir ustalıkla hazırlıyordu ki izleyenler hayret etmişlerdi. Âdettendir, evli bir kadının cenazesinde her şey olması gerektiği gibi olsa da kadının aile üyeleri mutlaka bir kusur bulurlardı; fakat Wei hiçbir şey söylemiyor, sadece ifadesiz bir tavırla kendisine söylenenleri yapıyordu. Tam karşımda duran gri saçlı yaşlı bir kadın onu hayranlıkla izliyor, bir yandan da derin derin iç çekiyordu.

İnsanlar saygıyla eğildikten sonra ağıtlar yakmaya başladılar. Bütün kadınlar ağıtlarla birlikte ilahiler söylüyorlardı. Ceset tabuta konduğunda tekrar eğildiler ve ağıtlar yaktılar ta ki tabutun kapağı kapatılıncaya kadar. Bir anlığına sessizlik hâkim oldu, ardından şaşkınlık ve hoşnutsuzluk hali. Sonra ben de fark ettim ki Wei cenaze merasiminin başından beri bir damla dahi gözyaşı dökmemişti. Hasırın üzerinde kendi halinde otururken gözleri belirsizce boşluğa bakıyordu.

Merasim aynı şaşkınlık ve hoşnutsuzluk havasında son buldu. Herkes bir an önce oradan ayrılmanın derdindeydi. Wei ise düşüncelere dalmış bir halde hasırın üzerinde oturuyordu hâlâ. Birden gözyaşları süzüldü gözlerinden. Sonraysa acı acı feryat etmeye başladı. Sesi tıpkı bir gece yarısı kırda yaralı düşmüş, kızgın, acı ve ıstırap içindeki bir kurdun uluması gibiydi. Geleneklerin gerektirdiği bir şey değildi böylesine ağlamak. Orada bekleyenler hayrete düşmüş bir vaziyette aval aval bakıyorlardı. Biraz tereddüt ettikten sonra birkaç kişi yanma gidip onu yatıştırmaya çalıştı. Daha sonra diğerleri de birer birer onlara katıldılar, biraz sonra etrafında koca bir kalabalık oluşmuştu. Wei'yse demir bir heykel gibi hareketsiz bir şekilde ağıt yakmaya devam ediyordu.

Ne yapacağını bilemeyen kalabalık tekrar dağılmaya başlamıştı. Wei bir yarım saat kadar daha ağlamaya devam etti. Sonra aniden sustu, etrafındaki ağıtçılara tek bir kelime etmeden çıktı odadan. Onu gözetleyenler, büyükannesinin odasına girdiğini, yatağına yüzükoyun yatıp uykuya daldığını söylediler bize.

İki gün sonra, kasabaya dönmeme bir gün kala, köylülerin hararetli hararetli tartıştıklarını duydum. Wei rahmetli büyükannesinin mobilyalarının ve eşyalarının birçoğunu yakmaya niyetliymiş. Geride kalanlarıysa, büyükannesi ölene kadar ona bakan hizmetçi kıza bağışlayacakmış. Evi de hizmetçi kızın üzerine yapacakmış. Wei'nin akrabaları bu kararından vazgeçirmek için epey dil dökmüşler ama nafileymiş.

Yola çıkmadan önce -aslında meraktan ötürü- evine uğrayıp, taziyelerimi sundum. Beni kolsuz beyaz bir

yas elbişesiyle karşıladı. Hiç olmadığı kadar soğuktu tavırları. Kendini fazla yıpratmamasını söyledim. Belli belirsiz bir şeyler mırıldandıktan sonra şöyle söyledi:

"İlginize teşekkür ederim."

II.

O kışın başında S kasabasındaki bir kitapçıda üçüncü kez karşılaştık Wei ile. Birbirimizi görür görmez aynı anda başımızla selam vermiş, hiç yoktan birbirimizi tanıdığımızı belli etmiştik. Arkadaş olmamızsa aynı yılın sonlarını, işimden kovulduğum zamanları bulmuştu. O zamandan sonra onu birçok kez ziyaret etmiştim. İlk seferinde bulamamıştım kendisini. İkinci seferinde, Wei'nin köpek korkusuna rağmen, sakat köpeklerle ilgilendiğini söylediler. Fakat sakat köpekler ebediyen sakat kalmadığından devamlı arkadaşlıklar edinemiyordu. Bir seferinde bir kart yazarak kendisini ziyaret etmek istediğimi iletmiştim ona. O da beni evine kabul etmişti. Oturma odası iki odaya ayrılıyordu. Biri oldukça sade bir odaydı; birkaç masa, sandalye ve kitaplıktan başka bir şey yoktu. "Modern" diye adını çıkarsalar da kitaplıkta pek az modern kitap vardı. İşimi kaybettiğimi biliyordu. Havadan sudan muhabbet ettikten sonra, misafir de ev sahibi de sessizliğe bürünmüştü. Konuşacak bir şeyimiz yoktu. Sigarasını çok çabuk içtiğini fark ettim. Neredeyse elini yakacaktı, son anda bıraktı elinden.

Bir tane daha çıkarırken, "Yak bir sigara," dedi.

Ben de yaktım bir tane, dumanlarımızı üflerken eğitim ve kitaplar hakkında konuştuk, yine de birbirimize anlatacak çok bir şeyimiz yoktu. Tam kalkma-

ya niyetlenmiştim ki dışarıdan bağırışlar, ayak sesleri gelmeye başladı. Dört çocuk koştura koştura girdi içeri. En büyükleri sekiz dokuz, en küçükleri dört beş yaşlarındaydı. Çocukların eli gözü, üstü başı kir içindeydi. Hepsi sevimsiz birer velet olsa da Wei'nin yüzü gülmeye başlamıştı. Ayağa kalkıp diğer odaya girdi ve şöyle seslendi çocuklara:

"Daliang, Erliang, hepiniz buraya gelin bakayım! Dün istediğiniz mızıkalardan aldım size."

Çocuklar Wei'nin ardından koşa koşa geldiler. Hepsi birer tane mızıka aldığı gibi dışarı çıktı. Biraz sonra bir kavga patladı ve çocuklardan bir tanesi ağlamaya başladı.

"Hepinizin birer tane var, hepsi birbirinin aynısı. Kavga etmeyin bakayım!" diye kovaladı çocukları.

"Kimin çocukları bunlar?" diye sordum.

"Ev sahibimin, anneleri yok. Büyükanneleri bakıyor onlara."

"Ev sahibin dul mu?"

"Evet, karısı üç dört yıl önce ölmüş. Adamcağız tekrar evlenmemiş, yoksa boş odalarını benim gibi bir bekâra kiralar mıydı?" dedi bir yandan da kendi haline acıyarak.

Wei'ye bunca yıl neden bekâr kaldığını sormayı çok istemiştim ama bunu soracak samimiyetimiz yoktu henüz.

Onu tanıdıkça hoşsohbet biri olduğunu fark ettim. Fevkalade fikirlere sahipti. Beni asıl şaşırtan misafirleriydi. Muhtemelen Yu Ta-fu'nun[68] romantik öykülerini okuduklarından kendilerine 'genç bed-

68. Lu Hsun'un dönemindeki yazarlardan biri. Baskı altındaki gençler öykülerinin ana teması dır. (ç.n.)

bahtlar' veya 'paryalar' deyip duruyorlardı. Koca koca sandalyelere kurulup miskin ve küstah yengeçler gibi gün boyu suratları asık bir şekilde oflayıp sigara tüttürmekten başka bir şey yapmıyorlardı.

Bir de ev sahibinin çocukları vardı tabii. Sürekli kavga edip tabak çanak deviriyor, "kek kek" diye tutturup kulak tırmalayan sesler çıkarıyorlardı. En azından bu çocukların varlığı Wei'nin hayatına bir anlam katıyordu. Anladığım kadarıyla şu sıralar en kıymetli kişilerdi. Bir keresinde üç numara kızamık olmuş da bizimki nasıl da telaşa kapılmış. Hatta hastalık hemencecik geçince büyükannesi boşuna panik yaptı diye Wei'yle dalga geçmiş.

Tahammülsüzlüğümü fark etmiş olacak ki bir gün şöyle demişti: "Çocuğun kötüsü olmaz, hepsi masum onların..."

"Her zaman değil," demiştim.

"Her zaman. Yetişkinlerin hatalarını çocuklara mal edemeyiz. Senin dediğin gibi büyüdüklerinde kötü bireyler oluyorlarsa da çevrelerinden etkilendiklerinden oluyorlar. Esasında hiçbiri kötü değil, hepsi masum... Bence Çin'in tüm umudu çocuklardır."

"Katılmıyorum. İçlerinde kötülük olmasa nasıl olur da büyüdüklerinde kötü insanlara dönüşürler? Örneğin tohumu ele alalım: Bir tohumda yaprak, çiçek veya meyve embriyosu varsa ileride yaprağa, çiçeğe veya meyveye dönüşecektir. Hepsinin bir sebebi olmalı..." İşimden atıldığımdan beri tıpkı işlerinden istifa edip kendini Budizm'e veren devlet memurları gibi Budist vecizeleri okur olmuştum. Budist felsefesinden anlamasam da ağzıma geleni söylüyordum.

Gel gör ki Wei alınmıştı. Bir bakış attı ve bir daha

ağzını açmadı. Söyleyecek bir şeyi mi yoktu yoksa beni tartışmaya değer biri olarak görmemiş miydi, bilemiyorum. Uzundur takınmadığı o soğuk tavrı tekrar üzerindeydi. Sesini çıkarmadan ardı ardına iki sigara yaktı. Üçüncü sigarayı yaktığı sırada yanından ayrıldım.

Soğuk tavırları neredeyse üç ay sürdü. Sonraysa biraz unutkanlığının biraz da çocuklarla arasının açılmasının etkisiyle çocuklar hakkında söylediklerimi sonunda mazur gördü. Ya da ben bu kanıya vardım. Bir gün bana gelmişti, beraber içiyorduk. Wei hüzünlü bakışlarıyla başını kaldırıp şöyle dedi:

"Gerçekten aklım almıyor. Buraya gelirken bir çocuk çıktı karşıma. Elindeki kamışı bana doğrultmuş, 'Öl, hadi ölsene,' diye bağırıyordu. Ufacık çocuk daha..."

"Çevresi onu kötü etkilemiş olmalı(!)"

Böyle dediğime hemen pişman olmuştum. Neyse ki Wei aldırmamıştı. Kafayı çekmeye, sigarasını tüttürmeye devam etmişti.

Konuyu değiştirmeye çalışarak şöyle dedim: "Sahi ya sen hiç buraya gelmezdin, hangi dağda kurt öldü? Bir yılı aşkındır tanıyorum seni, bir kere olsun kapıma gelmedin?"

"Ben de tam ondan bahsedecektim. Bu sıralar bana gelmesen iyi olur. Başımda bir baba oğul var ki tam baş belaları. İnsan demeye bin şahit gerek."

Çok şaşırmıştım: "Baba oğul mu? Onlar da kim?"

"Kuzenim ve oğlu. Oğlan hık demiş babasının burnundan düşmüş."

"Buraya seninle güzel vakit geçirmek için gelmiş olmalılar."

"Hayır, benimle oğlanı evlat edinmem hususunda pazarlık etmeye gelmişler."

"Ne, oğlanı evlat mı edineceksin?" dedim şaşkınlıkla. "Sen evli bile değilsin."

"Evlenmeyeceğimi biliyorlar ki bunu önemsedikleri de yok. Onların asıl derdi köydeki harabe evimi üstlerine yapmak. Varım yoğum o yıkık ev benim. Senin de bildiğin gibi, elime geçen parayı anında harcarım ben. Bir tek o ev kaldı elimde. Akıllarına koymuşlar, yaşlı hizmetçiyi de defedip evin üstüne konacaklar."

Anlattıklarındaki kinik düşünce ürkütmüştü beni. Onu yatıştırmaya çalışmıştım:

"Akrabalarının böyle kötü insanlar olduklarını sanmıyorum. Biraz eski kafalı olabilirler ama hatırlasana, büyükannenin vefatında seni yalnız bırakmamış, acına ortak olmuşlardı."

"Ben çocuk yaştayken babam vefat ettiğinde de evi benden almaya çalışmış, kâğıda imza atmam için beni sıkıştırıp durmuşlardı. O zaman da beni sıkboğaz etmişlerdi." Gözleri dalmıştı, sanki maziyi yâd ediyor, o anları tekrar yaşıyordu.

"Asıl sorun senin çocuğunun olmaması. Ne diye evlenmiyorsun?" Bir şekilde konuyu değiştirmiş, üstelik uzundur sormak istediğim bir soruyu da laf arasına sıkıştırmıştım. Bunun için daha iyi bir fırsat yakalayamazdım.

Bir süre şaşkın şaşkın baktıktan sonra gözlerini indirip bir sigara daha yakmıştı. Soruma da cevap vermemişti.

III.

O yoklukta bile huzur içinde yaşamasına izin vermiyorlardı. Önce ufak tefek gazetelerde imzasız yazılarla başladılar hakkında atıp tutmaya. Sonraysa da okullarda bile dillere düştü hakkındaki dedikodular. Bunlar eskisi gibi bayağı dedikodulardan değildi. Kasten zarar vermek, adını lekelemek istiyorlardı. Bu dedikoduların bir zamanlar dergilere yazdığı yazılar yüzünden çıktığını bildiğimden pek önemsememiştim. S kasabasının halkı bir kişinin düşüncelerini korkusuzca ifade edebilmesinden hiç hazzetmezler. Bu gibi durumlarda suçlanan kişiye karşı herkes cephe alır. Bunun böyle olacağını Wei de biliyordu. Okul yöneticileri baharda istifasını istediğinde itiraf etmeliyim ki çok şaşırmıştım. Aslında istifasını istemeleri şaşılacak bir şey değildi fakat arkadaşımı rahat bırakacaklarını, başına musallat olmayacaklarını ummuştum. S kasabası halkı her zamanki gibi acımasızdı.

O sıralar benim de işim başımdan aşkın olduğundan hiç uğrayamamıştım Wei'ye. Sonbaharda Shanyang'da bir okulla görüşmelerimi sürdürüyordum. Üç ay sonra başım biraz rahatlayabilmişti, ama o zaman bile yanına gitmeye fırsatım olmamıştı. Günün birinde ana caddede bir sahafa uğradığımda *Sima Qian'ın Tarihi Kayıtları Üzerine Eleştiriler* adlı bir kitabın çok eski bir basımını görünce oldukça şaşırmıştım. Bu kitabı Wei'nin kitaplığında gördüğüme emindim. Wei koleksiyon meraklısı değildi fakat kitapları severdi. Bu kitabın onda ayrı bir yeri olduğunu biliyordum. Böyle bir eseri sattığına göre gerçekten zor durumda olmalıydı. İşten ayrıldıktan sonra iki üç ay içinde bu kadar zor durumda olması imkânsızdı. Yine

de elindeki parayı çarçur ettiğini, kenara köşeye ayırmasını beceremediğini biliyordum. Artık onu ziyaret etmeliydim. Yolda iki şişe likör, iki paket yer fıstığı ve buğulanmış iki balık kafası aldım.

Kapısı kapalıydı, iki kez seslendim fakat cevap veren olmadı. Uyuyor olabileceğini düşünerek sesimi yükselttim, bir yandan da kapıyı yumrukluyordum.

"Muhtemelen dışarıdadır," dedi çocukların büyükannesi. Boncuk gözlü yaşlı bir kadındı, kır saçlarını karşıki pencereden uzatmış merak içinde konuşuyordu.

"Nereye gitmiştir," diye sordum.

"Nereye mi? Kim bilir, gidecek yeri mi var ki? İstersen bekle, çok sürmez gelmesi."

Kapıyı açıp oturma odasına girdim. Burası bayağı değişmişti. Boşluğu içinde daha bir kasvetli hal almıştı. Hemen hemen hiç eşya kalmamıştı içeride, sadece kitaplığında satacak birini bulamadığı yabancı kitapları kalmıştı. Bir zamanlar çevresinde dehaları henüz keşfedilememiş aşk acısından mustarip gençlerin toplandığı, kir pas içindeki çocukların etrafında koşturduğu masa hâlâ odanın tam ortasında duruyordu. Burası alabildiğine sessizdi artık, masanın üzerini de ince bir toz tabakası kaplamıştı. İçki şişesini ve paketleri masaya bırakıp bir sandalye çekip kapıyı görecek şekilde oturdum.

Çok geçmemişti ki kapı açıldı, birisi içeriye bir gölge gibi sessizce girdi. Wei'ydi gelen. Çehresi de mi karanlıktı ne? Belki de alacakaranlıktan bana öyle gelmişti fakat yüz ifadesi hiç değişmemişti.

"Ah sen miydin? Uzun zamandır uğramıyordun?" Beni gördüğüne sevinmişti.

"Çok da uzun zaman sayılmaz," dedim. "Peki ya sen nerelerdeydin?"

"Hiç, öyle bir dolaşmaya çıkmıştım."

O da masanın yanına bir sandalye çekip oturdu. Bir yandan içmeye bir yandan işini kaybedişinden konuşmaya başladık. Üzerine çok söylenecek bir şey yoktu aslında, beklenilen bir şeydi bu. Daha önce de benzer şeyler yaşamıştı. Yadırgamıyordu artık, sözünü etmeye değmezdi. Her zamanki gibi çok içiyor, toplum ve tarih hakkındaki düşüncelerinden bahsediyordu. Gözüm boş kitaplığa takıldı, sahafta gördüğüm *Sima Qian'ın Tarihi Kayıtları Üzerine Eleştiriler* adlı kitabı anımsadım. Bir yalnızlık hüznü kapladı içimi.

"Oturma odan bayağı boşalmış duruyor, son zamanlarda gelen gidenin olmadı mı?"

Artık kimse gelmiyor. Keyfim yerinde olmadığından insanlar muhabbetimden keyif almıyorlar. Kötü ruh hali insanları huzursuz eder. Tıpkı kışın kimsenin parka gitmemesi gibi..."

Liköründen üst üste iki yudum içip yine sessizliğe kapıldı. Birden başını kaldırıp sordu:

"Sanırım iş konusunda senin de şansın yaver gitmedi?"

Ağzından çıkanların içkinin etkisinden olduğunu bilmeme rağmen insanların ona karşı tutumuna içerlemiştim. Tam cevap verecektim ki dışarıya kulak kabarttığını fark ettim. Bir avuç fıstık alıp fırladı yerinden. Çocukların kahkahalarını, bağırışlarını işitebiliyordum.

Dışarı çıkar çıkmaz çocukların sesi kesildi. Sanki hepsi birden uzaklaşmışlardı. Peşlerinden giderek bir şeyler söyledi. Cevap verip vermediklerini duya-

madım. Sonraysa yine bir gölge sessizliğinde elindeki fıstıkla içeri girdi.

Alaylı bir şekilde kısık bir sesle, "Elimden bir şey yemek dahi istemiyorlar," dedi.

"Ah be moruk," dedim kendimi gülmeye zorlayarak. "Hiç yere kendini üzüyorsun, neden insanlara karşı bu kadar karamsarsın?" İnanmadığını gösteren bir ses tonuyla güldü.

"Sözümü henüz bitirmedim. Sanırım ara sıra buraya gelen insanları, yani benim gibileri sırf vakit öldürmek, seninle alay etmek için geldiklerini sanıyorsun, öyle mi?"

"Hayır tabii. Yani, şey bazen. Belki de benimle sohbet etmeye geliyorlardır."

"Yanılıyorsun, insanlar senin bildiğin gibi değiller. Sahiden bir kozanın içine sıkıştırıyorsun kendini. Daha neşeli gözlerle bakmalısın etrafına," diye söyledim aklımdan geçenleri.

"Belki de. Peki ya söylesene o kozayı yapacak ipeği nereden buluyorum ben? Elbette benim gibi nice insan var. Mesela, büyükannem. Damarlarımda kanı dolaşmasa da aynı kaderi paylaşabilirim. Önemli olan bu değil, cenazesinde ağlarken aynı zamanda kendi kaderime de ağlamıştım..."

Açık açık şöyle dedim: "O gün birdenbire hıçkırıklara boğularak ağlayışına anlam verememiştim."

"Büyükannemin cenazesini mi diyorsun? Hayır, anlayamazsın." Lambayı yaktı. "Orada döktüğüm gözyaşlarından ötürü böyle samimi arkadaş olduk sanırım," dedi sessizce. "Biliyorsun, büyükannem büyükbabamın ikinci eşiydi. Babamın öz annesi o henüz üç yaşındayken ölmüş." Düşünceli bir hal almıştı, ses-

siz sessiz içip buğulanmış balık yedi.

"Önceleri, böyle olduğunu ben de bilmiyordum. Çocuk yaşta aklımı karıştırmıştı bu durum. Babam o zamanlar sağdı. O sıralar durumumuz iyi olduğundan Yeni Ay Yılı'nda bütün aile büyüklerimizin resimlerini asar, koca bir kurban keserdik. Görkemli kıyafetler içindeki bu insanların resimlerine bakmak o zamanlar zevk aldığım ender şeylerdendi. Hizmetçi kadın beni bu resimlere götürür ve onları işaret ederek şöyle derdi: 'Bu senin öz büyükannen, şimdi onun için saygıyla eğil ki o da seni kötülüklerden korusun, sağlıklı ve kuvvetli büyümeni sağlasın.' Nasıl olur da bir başka büyükannem olurdu anlamamıştım. Fakat 'öz' büyükannemi çok sevmiştim. Evdeki büyükanne kadar yaşlı değildi. Genç ve güzeldi, altın işlemeli kırmızı bir elbise giyiyordu. Gümüşle bezeli bir başlığı vardı, anneme çok benziyordu. Ona baktığımda sanki gözlerini bana dikmiş gibiydi, bir parça gülümseme beliriyordu dudaklarında. Onun da beni çok sevdiğine emindim.

Pencere kenarında bütün gün usul usul dikiş diken büyükanneyi de çok seviyordum. Ama her ne kadar yanında gülsem, oyunlar oynasam da yüzünü güldüremiyordum. Diğer çocukların büyükannelerinden çok farklıydı, bana soğuk geliyordu. Yine de seviyordum onu. Sonraları ben de ona soğuk tavır takındıysam ne büyüdüğümden ne de öz büyükannem olmadığını öğrendiğimdendi. Onun pencere kenarında makine gibi dikiş dikmesinden bıkıp usanmıştım. Hiçbir zaman değişmedi. Dikiş diker, bana bakar, beni sever ve korurdu. Kırk yılda bir gülümserdi fakat hiç terslemezdi beni. Babamın ölümünden sonra da ay-

nıydı. Sonraları sırf onun dikişten kazandığı parayla karnımızı doyurur olduk, ben okula gidinceye kadar bu hep böyle devam etti."

Işık titreşiyordu, gazyağı bitmek üzereydi. Kalkıp kitaplığın altındaki küçük teneke bir güğümden yağ doldurdu.

"Gazyağının fiyatı ikiye katlandı bu ay," dedi bir yandan lambayı düzeltirken. "Hayat gün geçtikçe zorlaşıyor. Ben okulu bitirene kadar değişmedi büyükannem. Ben işe girince onun da yükü biraz olsun hafifledi. Hastalanıp yatağa düşünceye kadar huzurlu bir hayat yaşadı.

Son zamanlarında mutsuz olduğunu söyleyemem, öldüğünde epey ihtiyardı, ölümüne ağlamam gerekmezdi. Zaten yeterince gözyaşı döken yok muydu etrafta? Onu soyup soğana çevirmek için elinden geleni ardına koymayanlar bile gözyaşı dökmüş, sözde kederlenmişti o gün." Gülmeye başladı. "O an nasıl olduysa, büyükannemin hayatı film şeridi gibi gözlerimin önünden geçti. Kendi yalnızlığını yaratmış ve bundan acı bir zevk almıştı. Onun gibi birçok insanın olduğunu biliyordum. Aynı zamanda onlar için de ağlıyordum. Kim bilir, belki de fazla duygusaldım o gün...

Şimdi senin bana verdiğin öğütleri ben de büyükanneme verirdim. Aslına bakarsan haksızdım. Hislerimin etkisiyle zamanla ondan soğumuştum..."

Duraksadı, sigarasını parmakları arasında çevirip duruyor, başını eğip düşüncelere dalıyordu. Lambanın alevi tekrar titreşmeye başlamıştı.

"Ardından kimsenin ağlamayacağı bir hayatı sürdürmek zor," dedi. Sanki kendine sesleniyordu. Biraz

duraksadıktan sonra bana baktı: "Senin de elinden bir şey gelmez, değil mi? Tez zamanda iş bulmak zorundayım."

"İş sorabileceğin başka arkadaşın yok mu?" Kendime hayrım dokunmuyordu ki başkasına iş bulayım.

"Birkaç arkadaşım var ama onların da durumu benden farksız."

Evinden ayrıldığımda dolunay tam tepemizdeydi, geceyse alabildiğine sessiz.

IV.

Shanyang'da öğretmenlik yapmak çekilecek iş değildi. İki ay üç kuruş maaş alamadan çalıştığım olmuştu. Sigaradan bile kısmaya başlamıştım. Haftada sadece on beş dolar kazanan okul personeli nasıl oluyorsa hayatlarından memnundu. Karşılaştıkları zorluklar bağışıklık yapmıştı sanki, güç bela da olsa sabahın köründen akşama kadar çalışıyorlardı. İş başındayken ne zaman amirleri gelse saygı duruşuna geçiyorlardı. Bu şekilde bayağı bir yaşam sürüyorlardı. Bu durum bana Wei'nin ayrılırken söylediği sözleri anımsatıyordu. O zaman daha zor durumdaydı ve çaresizliği yüzünden okunur olmuştu. Belli ki o eski kinik halinden eser kalmamıştı. Şehirden ayrılacağımı duyunca bir gece geç vakit evime gelmişti. Biraz tereddüt ettikten sonra kekelemeye başlamıştı:

"Orada yapacak bir iş çıkmaz mı bana? Ayda yirmi otuz dolara kâtipliğe bile razıyım..."

Şaşırmıştım, kendinden bu kadar taviz vereceği aklıma gelmemişti. Ne diyeceğimi bilememiştim.

"Bir süre daha hayatta kalmalıyım..."

"Oraya gidince bakacağım, elimden geleni yapacağım."

Aniden böyle bir söz vermiştim. Sonraları sık sık anımsadım sözlerini. Sanki ardımda kekeliyordu: "Bir süre daha hayatta kalmalıyım..." Wei'ye iş bulmak için birçok kişiye başvurmuş fakat sonuç alamamıştım. İş azdı, işsizse nerede ararsan... Başvurduğum kişiler yardımcı olamadıkları için özür diliyorlardı. Ben de Wei'ye her seferinde özür mektubu yazıyordum. Dönem sonunda işler daha da kötüleşmişti. Çevre eşrafı tarafından desteklenen *Mantık* isimli dergi bana saldırmaya başlamıştı. Metinlerde ismim geçmiyordu fakat okulda huzuru bozduğum ima ediliyordu. Wei'ye iş arayışım bile çete kurmak istiyormuşum şeklinde yorumlanıyordu.

Bir süre sesimi çıkarmadım. Dersimin olmadığı zamanlarda odama çekiliyor, sigara dumanım pencereden dışarı çıksa huzuru bozduğumu düşünecekler diye korkuyordum. Maalesef Wei için yapacak bir şey kalmamıştı. Bu huzursuzluk kış ortalarına değin sürdü böyle.

Bütün gün kar yağmış, akşam da yağmaya devam etmişti. Dışarıda çıt çıkmıyordu, sessizliğin sesi dahi duyulabilirdi. Lambanın loş ışığında hiçbir şey yapmadan oturmuş, gözlerimi kapatıp uçsuz bucaksız bir kar yığınına dökülen kar taneciklerinin hayaline dalmıştım. Memlekette yeni yıl hazırlıkları çoktan başlamış, insanlar oradan oraya koşturuyor olmalıydı.

Çocukluğumu anımsamıştım. Bir grup arkadaşımla evimizin arka avlusunda kardan adam yapıyorduk. Kardan adamın iki siyah parçadan yapılmış gözleri birdenbire Wei'nin gözlerine dönüştü.

"Bir süre daha hayatta kalmalıyım," diyordu yine aynı ses.

Farkında olmayarak, "Ne için?" diye sordum. Sorumun ne kadar aptalca olduğunun hemen farkına vararak irkildim.

Verdiğim yanıt beni kendime getirdi. Doğruldum, bir sigara yaktım. Sırf daha da hızlanmış olan karı hissedebilmek için pencereyi açtım. Kapının tıklandığını duydum, birisi girdi odama. Hizmetçiydi, ayak seslerinden tanırdım onu. Koca bir zarf uzattı bana, adres kargacık burgacık yazılmıştı. Gönderen kısmında Wei yazdığını okuyabilmiştim.

S kasabasından ayrıldığımdan beri yazdığı ilk mektuptu bu. Yazışmayı sevmediğini bildiğimden mektuplarımı cevapsız bırakışı beni şaşırtmıyordu. Ara sıra keşke yazsa da ne halde olduğunu bilsem diyordum. Fakat mektup beklemediğimden çok şaşırmıştım; hemen yırtıp açtım. Kargacık burgacık yazılmış mektubu hemen okumaya başladım:

... Shenfei,

Size nasıl hitap edeyim? Baş tarafı boş bırakıyorum ki nasıl uygun görürseniz öyle tamamlayın. Ne yazarsanız yazın, benim için fark etmez.

Ayrıldığımızdan beri toplam üç mektup aldım sizden. Bu mektuplara cevap verememe sebebimse oldukça basit: Pul alacak kadar bile param yoktu.

Muhtemelen ne halde olduğumu merak ediyorsunuzdur. Kısaca açıklayacak olursam, yenildim ben. Eskiden de kendimi yenilmiş biri olarak görürdüm, o zamanlar yanılmışım. Asıl şimdi tükendim ben. Bir zamanlar tıpkı benim gibi bir süre daha yaşamamı iste-

yen birisi vardı. Şimdi o da yok. Öyleyse yaşamam için artık bir neden de yok...

Böyle bir yaşamı neden sürdüreyim?

Yaşamımı sürdürmemi isteyen kişi kendi yaşamını sürdüremedi. Düşman tarafından tuzağa düşürülüp öldürüldü. Katili kim? Bilinmiyor.

Her şey ne çabuk değişiyor! Son altı aydır neredeyse bir dilenci olarak yaşıyorum. Doğru, bir dilenci olabilirim. Şimdiye kadar hep bir amacın peşinde oldum. Bu uğurda dilenmeye, soğuğa, açlığa ve bir başıma yaşamaya razıydım. Zorlukların üstesinden gelecektim. Kendimi öldürme niyetinde değildim. Görüyorsunuz, yaşamımı sürdürmemi isteyen o tek kişinin üzerimde nasıl bir etkisi vardı. Oysa şimdi, kimse yok. Üstelik ben de kendimi yaşamaya layık görmüyorum. Bana kalırsa diğer insanların da layık olduğu söylenemez. Ölümümü isteyenlere inat yaşama arzumu sürdürüyorum. Adam gibi yaşamamı isteyen kişi de aramızdan ayrıldığına göre ölümüm kimseyi incitmeyecektir. Onun gibileri incitmeyi asla istemem. Neyse ki artık öyle biri yok, yok! Oh, ne rahat! Harika! Eskiden iğrendiğim, karşı çıktığım şeyleri şimdi kendi rızamla yapıyorum. Tüm inançlarımdan vazgeçiyorum. Bu sefer gerçekten yenildim fakat zafer benim.

Delirdiğimi mi düşünüyorsunuz? Yoksa aklınızdan koca bir adam olduğumu, başınıza kahraman kesildiğimi mi geçirdiniz? Hayır, katiyen öyle değil. Gerçek oldukça basit: General Tu'nun danışmam oldum, ayda seksen dolar kazanıyorum.

... Shenfei,

Hakkımda neler düşüneceksiniz? Buna siz karar verin, benim için fark etmez. Tanıştığımız ve ayrılık

konuşmamızı yaptığımız oturma odamı hatırlıyorsunuzdur. Hâlâ orada oturuyorum. Her şey değişti: yeni konuklar, rüşvetler, dalkavuklar, terficiler, el ayak öpenler, domino oyunları ve içkiler, kendini beğenmişlikler ve iğrenme hissi, yeni uykusuzluklar ve kan tükürmeler...

Son mektubunuzda okuldaki durumunuzun sıkıntıda olduğunu yazmıştınız. Danışmanlık yapmaya ne dersiniz? Evet demeniz yeterli, hemen ayarlarım. Yöneticilik isterseniz o da olur. Yine aynı konuklar, rüşvetler ve dalkavuklar...

Yoğun bir kar yağışı var burada. Orada havalar nasıl? Gecenin bir vakti, az önce tükürdüğüm kan beni kendime getirdi. Güzden beri ardı ardına üç kez yazdınız, hayrete düştüm. Ben de kendimden bahsetmek istedim, umarım şaşırmamışsınızdır.

Muhtemelen tekrar yazmayacağım. Mektup yazmaktan pek hoşlanmadığımı bilirsiniz. Ne zaman döneceksiniz buraya? Kısa zamanda döneceksiniz, tekrar karşılaşabiliriz belki. Aslında yollarımızın ayrıldığını düşünüyorum. Beni unutsanız iyi olur. Bana iş bulmaya çabaladığınız için size canı gönülden teşekkürlerimi sunuyorum. Şimdi lütfen unutun beni. Halim vaktim yerinde.

Wei Lianshu
14 Aralık

Mektubu o an alelacele okurken "şaşırmamış" olsam da tekrardan dikkatlice okuduğumda bir yandan rahatlarken öte yandan içimi sıkıntı basmıştı. En azından hayatını güvenceye almıştı, artık onun için endişelenmeme gerek yoktu. Elimden bir şey gelmi-

yordu zaten. Ona cevap yazacaktım fakat söyleyecek bir şeyimin olmadığını fark edince vazgeçtim.

Gerçekten de zamanla unuttum onu. Çehresi eskisi kadar sık belirmiyordu hayalimde. Her nasılsa mektubunu aldıktan on gün dahi geçmeden S kasabasında çıkan haftalık dergiyi göndermeye başladılar bana. Böyle dergileri okumak huyum değildir fakat benim için gönderdiklerinden ara sıra göz attığım oluyordu. Dergide Wei hakkında "Karlı Bir Gecede Bay Wei'nin Konuğu Olduk" veya "Danışman Wei'nin Evinde Şiir Toplantısı" gibi şiir ve denemelere sık sık yer verildiğinden okudukça onu hatırlıyordum. Hatta bir keresinde "Sofra Sohbeti" adlı bir yazıda bir zamanlar Wei hakkında atıp tuttukları şeyleri "Sıradışı Dâhinin Masalları" adı altında kaleme almışlar ve "Ancak fevkalade bir adam böylesine olağanüstü şeyler yapabilir," sonucuna varmışlardı.

Okuduklarım bana onu hatırlatsa da üzerimdeki etkisi zayıflamaya devam ediyordu. Yine de tuhaf bir şekilde zamanla birbirimize daha da yakınlaştığımızı hissediyordum. Bundan dolayı anlaşılması güç bir huzursuzluk ve müphem bir endişe kaplıyordu içimi. Güze doğru dergiyi göndermeyi bıraktılar. Shanyang'daki dergiyse "Dedikoduların Ardında Yatan Gerçekler" başlıklı uzun denemelerin ilkini yayımlamıştı. Dedikoduların sözü geçen kişilerin kulağına gittiğini iddia ediyorlardı. Bu kişiler arasında benim de ismim vardı. Son derece dikkatli olmalıydım. Sigara dumanımın dahi bir başkasını rahatsız etmemesine özen göstermek zorundaydım. Her şeye dikkat edeyim derken Wei'yi düşünecek vaktim dahi olmuyordu. Onu ciddi ciddi unutuyordum.

Yaz olmadan işimden olmuş, mayısın sonuna doğru da Shanyang'ı terk etmek zorunda kalmıştım.

V.

Shanyang'dan ayrılınca bir yıla yakın bir süre Licheng ve Taigu arasında iş bulma umuduyla mekik dokudum durdum. Çabalarım sonuç vermeyince S kasabasına geri dönmeye karar verdim. İlkbahar başlarıydı, bir öğleden sonra kasabaya varmıştım. Hava bulutluydu, her tarafı sis sarmıştı. Eskiden kaldığım pansiyonda boş oda bulunca hemen yerleştim. Yolda aklıma Wei gelmişti. Varınca akşam yemeğinden sonra onu ziyaret etmeye karar vermiştim. Yanıma meşhur Wenxi keklerinden iki paket alıp uyuklayan köpeklerle dolu dar sokaklardan dikkatlice geçerek kaldığı eve geldim. İçerisi oldukça aydınlıktı. "Elbette daha iyi aydınlanacak odaları, danışmanlık yapıyor ne de olsa," diye düşünüp güldüm kendi kendime. Kapının kenarına tutturulmuş beyaz bir kâğıt gördüm. İçeri girerken, "Büyükanne öldü demek ki," diye geçirdim içimden.[69]

Yarı aydınlık avluda bir tabut duruyordu, üniformalı bir asker -ya da bir emir eri- başında beklerken bir yandan da çocukların büyükannesi ile konuşuyordu. Birkaç işçi de aylak aylak dolaşıyorlardı. Kalp atışlarım hızlanmıştı. O esnada yaşlı kadın beni gördü.

"Ah, dönmüşsün?" diye bağırdı. "Ne vardı bu kadar geç kalacak?"

"Kim... Kim öldü?" Oysa kimin öldüğünü çoktan

69. Çin'de yas rengi beyazdır. Kapıya yapıştırılan beyaz kâğıt da evde cenaze olduğunu gösterir. (ç.n.)

anlamıştım, yine de sormuştum işte.

"Danışman Wei, evvelsi gün öldü."

Etrafa bakındım. Oturma odası pek aydınlık değildi, muhtemelen bir lamba yanıyordu. Öndeki odayaysa bembeyaz cenaze perdeleri asılmıştı. Çocuklar odanın önünde toplanmışlardı.

Yanıma gelip odayı göstererek "Naaşı orada," dedi. "Bay Wei danışmanlığa atanınca kendi dairemi de ona kiraladım."

Cenaze perdesinin üzerinde desen yoktu. Önünde biri uzun diğeri yemeklerle dolu iki masa vardı. İçeri girerken bembeyaz cüppeli iki adam çıktı karşıma. Gözleri ölü bir balığı andırıyordu, şaşkınlık içinde şüpheyle bakıyorlardı bana. Aceleyle Wei ile olan tanışıklığımı açıkladım. Ev sahibi kadın da beni doğrulayınca önümden çekilip ölüyü selamlamama müsaade ettiler.

Ölünün önünde başımı eğecektim ki arkamdan ağıt sesleri işittim. Yine beyazlar içerisinde, on yaşlarında bir çocuğun hasır üstünde diz çöktüğünü gördüm. Saçları kısacık kesilmiş ve başına kendir ipi bağlanmıştı.

Sonradan anladım ki az önceki adamlardan biri Wei'nin kuzeni, diğeriyse uzaktan akrabasıydı. Wei'yi görmek istediğimi söyledim. Beni vazgeçirmek için ellerinden geleni yaptılar, "zahmet" etmemi istemiyorlardı. Ama sonunda ikna olup perdeyi açtılar.

Karşımda Wei'nin ölüsü boylu boyunca uzanıyordu. Kan damlalarıyla lekelenmiş buruşuk gömleğini görünce şaşırmıştım. Yüzü zayıflamışsa da yüz ifadesi hâlâ aynıydı. Gözleri ve dudakları kapalı mışıl mışıl uyuyordu. Nefes alıp almadığını anlamak için elimle

burun deliklerini yoklamak istemiştim bir an.

Canlısı da ölüsü de her şey olabildiğince sessizdi. Dışarı çıkınca kuzeni yanıma geldi. Hayatının en güzel döneminde, tam da geleceğini güvence altına almışken ölmesinin ne kadar zamansız olduğundan yakındı. Hem aciz ailesi hem de arkadaşları için sadece bir musibet değil aynı zamanda ıstıraptı onun ölümü. Wei'nin ölümü için af diliyordu. Köy yerinde böyle güzel konuşana zor rastlanır. Sonra, birden susunca bir ölüm sessizliği çöktü yine.

Moralim bozulmuştu fakat tam olarak üzgün olduğum söylenemezdi. Yaşlı kadınla sohbet etmek için avluya çıktım. Cenazenin tez zamanda kaldırılacağını, kefeni beklediklerini ve cenaze kaldırılırken belli burçlardaki insanların yakınlarda olmaması gerektiğini söyledi. Sözlerinin ardı arkası kesilmiyor, kadıncağız resmen içini döküyordu. Wei'nin hastalığından, olan bitenden bahsetti. Hatta onda gördüğü kusurları da dile getirmekten çekinmedi.

"Bilirsin, başına talih kuşu konduktan sonra bambaşka bir adam oldu çıktı Bay Wei. İnsanlara tepeden bakmaya başlamıştı. Eskisi gibi değildi tavırları. Eskiden aptalın biriydi, bana madam diye hitap ettiğini biliyor muydun?" Biraz kıkırdadıktan sonra devam etti: "Sonraysa ağza alınmayacak tuhaf şeyler demeye başladı. 'Bunak kahpe' diyordu benim için. Ahbaplarının gönderdiği 'atractylis'[70] gibi ender otları kendisi kullanmaz, avlunun ortasına, tam buraya atar, 'Al senin olsun, bunak kahpe,' derdi bana. Durumu düzelince ziyaretçisi artmıştı. Ben de öndeki odamı onun için

70. Dulavratotu. (e.n.)

boşaltıp yandakine geçtim. Şans ona güldüğünden beri çok değiştiğini şaka yollu hatırlatıyorduk kendisine. Bir ay önce gelmiş olsaydın buradaki gırgıra kendi gözlerinle şahit olurdun. Her gün içkili ziyafetler, muhabbetler, gülüşmeler, şarkı söylemeler, şiir okumalar ve türlü türlü oyunlar...

Çocukların üstüne babalarından çok titrerdi. Deyim yerindeyse dizinin dibinden ayırmazdı. Sonraları bu tutumu da değişti. Torunlarım onunla oyunlar oynamayı, şakalaşmayı sever, her fırsatta onun yanına giderlerdi. Wei de onlara türlü türlü numaralar yapardı. Mesela, çocuklar ondan bir şey almasını istediğinde çocuklardan yere eğilip köpek gibi havlamalarını isterdi. Ah, nasıl da eğlenirlerdi! İki ay önce iki numaralı torun Wei'den bir çift ayakkabı almasını istemiş ve bunun için üç kere yere eğilmişti. Hâlâ onları giyiyor, daha eskimedi ayakkabıları." Beyaz giysili adamlardan biri avluya gelince sustu yaşlı kadın. Adama Wei'nin hastalığını sordum fakat onun da pek bir bilgisi yoktu. Wei'nin uzundur kilo kaybettiğini biliyordu bir tek. Keyfi yerinde olduğundan kilo kaybına aldırış etmemişler. Aşağı yukarı bir ay evvel Wei'nin kan kustuğunu fakat doktora görünmediğini öğrenmişler. Derken yataklara düşmüş, ölmeden üç gün önceyse konuşamaz hale gelmiş. Kuzeni de onca yolu tepip Wei'nin kıyıda köşede biriktirdiklerini sormaya gelmiş. Wei'nin ağzından tek bir kelime çıkmamış. Kuzeni onun bilerek sustuğunu sanmış, fakat kimileri veremden ölenlerin son zamanlarında konuşma yetilerini kaybettiklerini söylüyorlardı...

"Bay Wei tuhaf bir adamdı," diye fısıldamaya başladı yine büyükanne. "Tasarruf nedir bilmez, su

gibi harcardı parasını. Kuzeni bizden de şüpheleniyor, ondan para sızdırdığımızı düşünüyor. İki gözüm önüme aksın ki Wei'den üç kuruş para aldığımız yok. Eline geçeni düşünmeden harcar, bugün aldığını yarın satardı zaten. Tanrı şahidim olsun ki öldüğünde üç kuruşu yoktu, eline geçeni harcamıştı! Yoksa cenaze zamanı burası bu kadar boş olmazdı...

Aklı beş karış havadaydı, ciddi şeyleri hiç düşünmezdi. O yaşta evlenmemiş olması hataydı. Onun yerine de düşünüyor, ona akıl veriyordum. Sözümü dinlese daha rahat ederdi. İyi bir kız bulamasa bile bir iki metres tutabilirdi, böyle idare eder, görünüşü kurtarırdı. Ne zaman bahsini açsam bana gülüp geçerdi. 'Bunak kahpe, ne diye başkasının işine burnunu sokuyorsun?' derdi. Hayatı ciddiye almaz, söz dinlemezdi. Beni dinleseydi öteki tarafta da yalnız kalmayacaktı, yakınlarının ağıtlarıyla teselli bulacaktı..."

Yanında bir giysi paketiyle tezgâhtar çocuk gelmişti. Merhumun akrabaları paketi açıp iç çamaşırları çıkardılar ve perdenin arkasına geçtiler. Çok geçmeden perde aralandığında ölüye iç çamaşırları giydirmişlerdi. Sonra diğer elbiseleri de giydirdiler. Onu geniş kırmızı şeritli haki renginde bir asker pantolonu ve pırıl pırıl apoletleriyle asker ceketi içinde görünce çok şaşırdım. Rütbesinin ne olduğunu veya bu rütbeye nasıl eriştiğini bilmiyordum. Ölüyü tabuta yerleştirdiler. Wei boylu boyunca yatıyordu. Ayakucunda bir çift kösele ayakkabı, kâğıttan bir kılıç ve kemeri duruyordu. Zayıf ve solgun yüzünün yanında da yaldızlarla süslü bir asker şapkası vardı.

Tabutun ardından akrabaları ağıtlar yaktılar. Bir süre sonra susup gözyaşlarını sildiler. Başında kendir

ipi sallanan çocuk tabutun yanından çekildi. Yaşlı kadının üç numaralı torunu da aynı şekilde uzaklaştı. Belli ki burçları tören için uygun değildi.

İşçiler tabutun kapağını getirince Wei'ye son bir kez baktım.

Tuhaf kostümünün içinde, ağzı gözü kapalı hareketsiz duruyordu. Sanki dudaklarında alaycı bir gülümseme vardı. Bu tuhaf cenazeye kendisi de gülüyordu sanki.

Tabutu kapatınca yine ağlayıp ağıtlar yakmaya başladılar. Daha fazla dayanamayacağımı anlayıp avludan çıktım. Islak yol parıl parıl parlıyordu. Bulutlar parça parça dağılmış, dolunay soğuk bir ışık yaymaktaydı.

Adımlarımı hızlandırdım, sanki zor bir engeli aşmaya çabalıyor da bir türlü yolunu bulamıyordum. Kulağımı tırmalayan bir ses uzun, oldukça uzun bir süre sonra amacına ulaşıyordu. Sonu gelmeyen bir uluma gibiydi. Gecenin derinliklerinde vahşi doğada uluyan yaralı kurtların sesi gibi öfke ve keder bir arada, can çekişir gibi...

Yüreğimin ferahladığını hissettim. Sakin adımlarla dolunayın altında taş döşeli ıslak yolda yürümeye devam ettim.

17 Ekim 1925

MAZİNİN PİŞMANLIĞI

Juansheng'in Notlarından

Zijun ve kendim için duyduğum pişmanlığı ve hüznü elimden geldiğince kaleme dökmek istiyorum.

Pansiyonun bir köşesinde unutulmuş bu pejmürde oda öyle sessiz ve boş ki! Zaman gerçekten su gibi akıp geçiyor. Zijun'a gönlümü kaptıralı koca bir yıl oldu. Onun sayesinde kurtulmuştum bu ölümüne sessiz ve boş odadan. Geri döndüğüm vakit kör şansıma bir tek bu oda boştu. Yarısı kurumuş akasyanın göründüğü kırık pencere, dışarıdaki bildik mor salkım ve içerideki kare masa yerli yerinde duruyordu. Boyası akmış duvar ve ahşap karyola da aynı şekilde. Geceleri tıpkı bir zamanlar Zijun'la birlikte olduğumuz zamanlardaki gibi yatağa uzanıyorum, bir başıma. Koca bir yıl yok oldu gitti, hiç yaşanmamış gibi. Sanki Chichao Caddesi'nde küçük bir evde aile kurmak için bu yıkık odadan ümitle ayrılmamışım gibi.

Dahası da var. Bir yıl önce bu sessizlik ve boşluk bir başkaydı. Hep bir bekleyiş içerisindeydim; Zijun'un yolunu gözlüyordum. Sabırsızca uzun bir süre bekledikten sonra onun kaldırım taşlarında yan-

kılanan ayakkabı seslerini duymak beni hayata bağlıyordu. Ardından gamzeleri belirmiş yuvarlak solgun yüzü, incecik beyaz kollarını örten çizgili ipek bluzu ve siyah eteğiyle karşımda buluyordum onu. Yanında yarısı kurumuş akasyanın yapraklarından ve bir demet de demir gibi gövdesi olan, rengi leylağa çalan mor salkımdan getirirdi.

Şimdiyse o eski sessizlik ve boşlukla bir başınayım. Zijun bir daha asla gelmeyecek.

Zijun'un yokluğunda gözüm hiçbir şeyi görmüyordu. Can sıkıntısından elime bir bilim veya edebiyat kitabı alır durmadan okurdum ta ki onlarca sayfa okuduktan sonra bir kelimesini bile anlamadığımı fark edinceye dek...

Bir tek kulaklarım hassasiyetini kaybetmemişti, dışarıdan gelen ayak seslerini duyabiliyordum. Zijun'un ayak sesleri bir başkaydı, adımları yaklaştıkça kalbim yerinden fırlayacakmış gibi hissediyordum. Bez ayakkabılar giyen kapıcının oğlundan nefret ediyordum, ayak sesleri Zijun'unkilere hiç benzemiyordu. Kadın gibi yüzüne krem süren ve çoğu zaman deri ayakkabı giyen yandaki adamdan da nefret ediyordum, çünkü ayak sesleri Zijun'unkilere fazla benziyordu.

Acaba çekçeki mi devrildi? Yoksa tramvay mı çarptı?

Beklemekten sabrım tükenince şapkamı takar yollara düşmeye yeltenirdim, fakat amcasının yüzüme ettiği hakaretleri hatırlayınca otururdum yerime.

Aniden adım adım yaklaştığını duyardım. Onu dışarıda karşılayayım derken o, mor salkımları çoktan geçmiş olurdu. Beni görür görmez gamzeleri belirirdi yüzünde. Anlardım ki amcasıyla atışmamış. Yüreğime

su serpilirdi, bir süre bakışırdık sessizce. Yıkık oda sesimle yankılanırdı. Aile içi zorbalıktan söz açar, tabuları yıkıp kadın ve erkek eşitliğini sağlamamız gerektiğinden bahsederdim. Ibsen, Tagore ve Shelley'den örnekler verirdim. Başıyla sözlerimi onaylarken yüzünden gülüşü hiç eksik olmazdı. Gözlerini meraklı bir çocuk gibi kocaman açardı. Duvarda Shelley'in derginin birinden kestiğim bir resmi asılıydı. En güzel resimlerinden biriydi. Parmağımla resmi işaret ettiğimde göz ucuyla bakıp başını çevirirdi utanmış gibi. Böyle durumlarda Zijun'un eski alışkanlıklardan kurtulamadığını söyleyebilirim. Sonraları onu kaldırıp yerine Shelley'in denizde boğulduğunu tasvir eden bir resim veya Ibsen'in portresini mi assam diye düşündüm. Değişiklik yapmamakta karar kılmıştım en son. Şimdi o resim de ortalıktan kayboldu.

"Ben kendimin efendisiyim, kimsenin bana karışmaya hakkı yok!"

Düşüncelere daldığımız bir sessizliğin ardından açık bir şekilde böyle söylemişti. Buradaki amcasından ve köydeki babasından söz ediyorduk. Birbirimizi tanıyalı altı ay olmuştu. Ona düşüncelerimden, başıma gelenlerden ve başarısızlıklarımdan bahsetmiştim. Neredeyse her şeyimi açmıştım ona, beni anlıyordu. Söyledikleri beni derinden etkilemiş, kulaklarımda uzun süre yankılanmıştı. Nasıl mutlu olduğumu kelimelerle tarif edemezdim. Çinli kadınların kötümserlerin iddia ettikleri kadar umutsuz olmadıklarını, benliklerini keşfetmelerinin çok uzak olmadığını görmek beni öyle mutlu etmişti ki!

Onu ne zaman dışarıda görsem birkaç adım gerisinden giderdim. Yaşlı kapıcı çıt çıkarsak doğruluyor,

balık dokunacı gibi bıyıklarını cama yapıştırıp bizi dikizliyordu. Avluya çıksak bu sefer de yüzü gözü krem içindeki herife yakalanıyorduk. Fakat Zijun başını sağa sola çevirmeden gururla yürüyor, etrafındakileri görmüyordu. Ben de iftiharla dönüyordum odama.

"Ben kendimin efendisiyim, kimsenin bana karışmaya hakkı yok!" Buna gerçekten inanıyordu. Benden çok daha cesur ve kararlıydı. Yüzüne krem çalmış tencere suratlı herifi veya yassı burunlu kapıcıyı ne diye önemsesin ki?

Ona olan aşkımın saflığını ve içtenliğini nasıl dile getirdiğimi tam olarak hatırlayamıyorum. Aslında olup bittikten hemen sonra dahi hatırlayamadım o anı, aklım bulanmıştı. O geceye geri dönüyorum da söylediklerimi yarım yamalak hatırlıyorum. Bir veya iki aylık birlikteliğimizin ardından o yarım yamalak parçaların bile izi kalmamış, ona dair her şey aklımdan silinmişti. Sadece aşkımı ilan etmeden bir veya bir buçuk hafta önceden, nasıl bir tavır takınacağıma, ne söyleyeceğime, reddedilirsem ne olacağına hazırlanmaya başladığımı anımsıyorum. Vakit gelip çattığında önceden tasarladığım hiçbir şeyin yararı olmamıştı. O anki ürkekliğimle farkında olmadan filmlerde gördüğüm türden sözler söyleyiverdim. Hatırladıkça utanıyorum, zaten tek hatırladığım şey de bu. Bugün bile karanlık odamı aydınlatan tek lamba gibi bana ışık tutuyor o sahne. Gözlerim yaş içinde kavramıştım ellerini ve diz çökmüştüm...

Zijun o zaman nasıl bir cevap vermişti onu bile hatırlamıyorum. Tek hatırladığım kabul etmiş olmasıydı. Başta sapsarı kesilmişti yüzü, sonraysa kızarmaya başlamıştı. Onu hiç böyle görmemiştim. Üzüntü ve

sevinç endişeyle karışmış, çocuksu gözlerine yansımıştı. Aklı karışmış, gözlerini gözlerimden kaçırmaya çalışmıştı; sanki bir kuş olup pencereden uçmak istiyordu. Kabul ettiğini o an anlamıştım. Ne dediğini ya da bir şey deyip demediğini hatırlamıyorum ama bunun pek de bir önemi yok.

O ise olup biten her şeyi eksiksiz hatırlıyordu. Söylediğim her şey kelimesi kelimesine aklındaydı. O anki hareketlerimi ayrıntılarıyla anlatıyordu. Sanki gözlerimin önüne bir film perdesi çekmiş ve unutmaktan endişe duyduklarımı sahnelemişti. Gece olduğu zaman yaşadıklarımızı gözden geçirme vakti başlıyordu bizim için. Beni sorguya çekiyor, daha önce söylediklerimi tekrarlamamı istiyordu. Çoğu zaman eksiklerimi ve hatalarımı düzeltmek zorunda kalıyordu, tembel bir öğrenciden farksızdım.

Zamanla bu sohbetlerimiz de azalarak son buldu. Ne zaman gözünü uzaklara kaçırıp düşüncelere dalsa eski dersleri aklından geçirdiğini anlardım. Filmlerdeki tuhaf sahnelerden fırlamış hareketlerimi görecek diye tedirgin olurdum. Emindim, hareketlerimdeki tuhaflıkları seziyordu, evet seziyordu fakat beni tuhaf bulduğunu da söyleyemem. Bu gülünecek rezil halimi yadırgamıyordu. Beni gerçekten sevmiş, tutkuyla bağlanmıştı bana.

Geçen bahar hayatımın en hareketli ve mutlu dönemiydi. Aklımın bir yanı bedenim kadar hareketli olsa da şimdiye göre daha sakindim. İlkbaharda onunla görüşmeye başlamıştık. Birkaç kez parka gitmiştik fakat çoğu zaman kalacak yer bakmaya çıkardık. Bizi yan yana görenlerin meraklı ve aşağılayıcı bakışlarını, alaycı ve müstehcen gülüşmelerini hissedebiliyordum.

Bir anlığına dikkatim dağılsa baştan aşağı titriyordum. Cesaretim ve gururum bir an bile kırılmamalıydı. O ise oldukça korkusuzdu, başkalarına hiç aldırış etmiyor, etrafımızda kimsecikler yokmuş gibi aheste aheste yürüyordu.

Pansiyon bulmak kolay iş değildi. Çoğu yerde çeşitli bahanelerle reddediliyor, bazen de bulduklarımızı biz beğenmiyorduk. Başta bayağı seçiciydik. Aslında çok da seçici sayılmazdık, ama pansiyonların birçoğu yaşayabileceğimiz türden yerler değildi. Sonralarıysa tek beklentimiz hoş görülmekti. Chichao Caddesi'nde kuzeye bakan iki odalı bize uygun bir ev bulmadan önce yirmiden fazla yere bakmıştık. Ev sahibi aklı başında, sıradan bir memurdu. Orta ve yan taraftaki odaları kullanıyordu sadece. Çekirdek ailesi, eşi ve birkaç aylık bebeğinden oluşuyordu, bir de köyden gelmiş hizmetçi kız vardı. Bebek ağlamadığı sürece evde çıt çıkmazdı.

Mümkün olduğunca az mobilya alsak da paramızın çoğunu harcamak zorunda kalmıştık. Ben birikmiş paramı koydum ortaya, Zijun da tek altın yüzüğünü ve küpelerini sattı. Engel olmak istedim fakat ısrar etti, ben de fazla üstelemedim. Evi toparlamamızda payı olmasa içi rahat etmeyecekti, biliyordum.

Zaten amcasıyla arası açılmış, hatta neredeyse tüm bağını koparmıştı. Ben de beni çekemeyen, ara sıra nasihat veriyormuş gibi yapan birkaç arkadaşımdan uzaklaşmıştım. Halimizden memnunduk. Faytoncu o kadar yavaştı ki ben işten dönünceye kadar hava kararıyordu. Birbirimize kavuştuğumuz an önce sessiz sessiz bakışıyor sonra içten bir sohbet etmeye başlıyorduk. En sonunda yine sessizliğe gömülüp başımızı

eğiyor ve düşüncelere dalıyorduk, bir şeyi düşündüğümüz yoktu aslında. Gün geçtikçe onu, bedenini ve ruhunu bir kitapmışçasına okumaya başlamıştım. Yalnızca üç hafta içerisinde hakkında epey şey öğrenmiştim. Aramızda aslında var olmayan engelleri aşıp gerçekten var olan engelleri keşfetmeye başlamıştım.

Gittikçe daha canlı, daha neşeli biri oluyordu Zijun, fakat nedense çiçekleri sevmezdi. Panayırdan iki saksı çiçeği almıştım onun için, dört gün sonra bir köşede bakımsızlıktan soldular. Benim de her şeye yetişecek vaktim yoktu. Belki ev sahibine özendiği içindir, hayvanları çok severdi. Bir ay içerisinde aile bireylerimizde bir artış olmuştu. Dört civcivimiz avlunun çimlerini didiklemeye başlamıştı. Ev sahibimizinse onlarca civcivi vardı. Bu iki kadın kendi civcivlerini kolaylıkla ayırt edebiliyorlardı. Bir de panayırdan aldığımız benekli köpek vardı. Aslında kendi ismi varmıştır ama Zijun Tag diyordu ona. Bu ismi sevmesem de ben de Tag diyordum.

Aşkın sürekli yenilenmesi ve değişmesi gerektiğine inanıyordum. Bundan Zijun'a da bahsediyordum, o da beni anlayışla karşılıyordu.

Ah ne mutlu, huzur dolu günlerdi!

Sükûnet ve mutluluk ancak bir arada olduklarında sonsuza dek varlıklarını devam ettirebilirler. Pansiyonda kalırken zaman zaman görüş ayrılıklarına düştüğümüz olurdu, Chichao Caddesi'ndeki evimize taşındığımızdaysa ufak tefek farklılıklarımız bile kaybolmuştu. Artık sadece lamba ışığında karşı karşıya geliyor, ihtilaflarımızın üstesinden gelmenin sevinciyle mutluluğumuzun tadını çıkarıyor, eski günleri yâd ediyorduk.

Zijun tombullaşmış, yanaklarına kan gelmişti. Ne yazık ki işi başından aşkındı. Ev işlerine koşturmaktan sohbet etmeye bile vakti kalmıyor, eskiye nazaran daha az okuyor ve daha az yürüyüşe çıkıyordu. Sık sık hizmetçi tutmanın zamanı geldiğinden bahsediyorduk.

Akşam eve döndüğümde mutsuzluğunu benden saklama çabası, dudaklarını gülümsemeye zorlaması moralimi hepten bozuyordu. Şans eseri öğrendim ki suratsızlığının nedeni ev sahibinin hanımıyla anlaşamamasıymış. Anlaşamamalarının sebebi bizim civcivlermiş. Peki ya bundan bana neden bahsetmemişti? İnsan kendi evinde yaşamalı, başkasının evinde yuva kurulmuyor!

Günlük işlerime devam ediyor, haftanın altı günü evden işe işten eve mekik dokuyordum. Ofiste koltuğuma oturuyor sabahtan akşama kadar evrakları ve mektupları çoğaltıyordum. Evde de Zijun'a yardımcı oluyordum. Sobayı yakıyor, pirinç pişiriyor veya ekmek buğuluyordum. Zaten bu sırada öğrenmiştim yemek yapmayı.

Pansiyonda kaldığım zamana göre daha iyi besleniyordum. Zijun yemek konusunda pek usta değildi fakat yaptığı yemeğe kalbini ve ruhunu da katıyordu. Onun bitmek bilmeyen evhamları beni de etkiliyordu. Acıyı ve tatlıyı birlikte yaşamıştık. Öyle çok işi vardı ki saç telleri terden kafasına yapışıyordu, ellerininse eski narinliğinden eser kalmamıştı.

Onca işinin arasında Tag ve civcivlere de bakmak zorundaydı, ondan başka ilgilenecek kimse yoktu çünkü.

Ona canı çıkana kadar çalıştığını görmektense aç

kalmayı yeğleyeceğimi söylemiştim. Tek bir kelime etmeden bakakalmıştı. Öyle bir dalmıştı ki gözleri, söyleyecek tek bir söz bulamamıştım. Eskisi gibi didinip durmaya devam etmişti.

Uzundur beklediğim felaket gelip çatmıştı. Milli bayramdan bir gün önceydi. Zijun bulaşıkları yıkıyordu, ben de boş boş oturuyordum; birden kapı çaldı. Açtığımda karşımda ofisin postacısını buldum. Teksir makinesinde çoğaltılmış bir parça kâğıdı elime tutuşturdu. Ne yazdığını tahmin edebiliyordum. Emin olmak için lambanın altına tuttum:

Müdürün emriyle Shi Juansheng'in işine son verilmiştir.

Sekreterlik
9 Ekim

Başımıza gelecekleri pansiyonda kaldığımız sıralar sezmiştim. Suratına türlü türlü kremler süren herif bizim müdürün oğlunun kumar arkadaşlarındandı. Dedikodu yapmaya bayılan baş belası bir adamdı. Şimdiye kadar başımıza dert açmamaları beni şaşırtmıştı zaten. Aslında işten atılmam çok da büyük bir felaket sayılmazdı. Başka bir yerde çalışmayı, öğretmenlik yapmayı veya biraz zor da olsa çeviri yapmayı aklıma çoktan koymuştum. *Hürriyet Dostları* adlı derginin editörünü tanıyordum. Birkaç ay önce kendisiyle mektuplaşmıştım. Kalbim küt küt atıyordu. Beni en çok Zijun üzüyordu. Oldukça korkusuz biri olmasına rağmen günden güne rengi sararıyordu. Gittikçe direnci kırılıyordu, zayıf biri olmaya başlamıştı.

"Ne önemi var," dedi. "Yeni bir başlangıç yapaca-

ğız, değil mi? Biz..."

Sesi boğuklaşmıştı, sözünü tamamlayamadı. Lambanın ışığı da giderek azalıyordu. Erkekler gerçekten gülünç yaratıklar, en önemsiz şeyler bile onları üzebiliyor. İlkin sesimizi çıkarmadan birbirimize baktık, sonra ne yapacağımızı tartıştık. Elimizdeki parayı olabildiğince idareli kullanmaya karar verdik. Bir gazeteye kâtip veya öğretmen ilanı verecektik. Aynı zamanda *Hürriyet Dostları* dergisinin editörüne şimdiki durumumuzu anlatıp çevirimi kabul etmesini rica edecektik.

"Hayata taze bir başlangıç yapalım. Başlamak bitirmenin yarısıdır!"

Hemen masanın başına geçtim. Ayçiçeği yağı ve sirke dolu tabağı kenara koydum. Zijun da loş ışıklı lambayı yanıma getirdi. Önce gazete ilanını hazırladım, sonra çevireceğim kitapları seçtim. Bu eve taşındığımızdan beri kitaplarıma elimi bile sürmemiştim, her bir cilt toz içinde kalmıştı. Nihayet mektubu yazmaya başladım.

Mektubu yazarken epey tereddütte kaldım, cümleleri kurmakta sıkıntı çekiyordum. Bir süre ne yazacağımı düşünmek için ara verdim. Bu sırada lambanın loş ışığında Zijun'un her zamanki kederli yüzüyle göz göze geldim. Böyle önemsiz bir olayın Zijun gibi sağlam duruşlu bir kişiliğin üzerinde böylesine bir etki yaratmasını aklım almıyordu. O akşama özgü bir ruh hali de değildi bu, son zamanlarda hep böyle güçten düşmüş görünüyordu. Zijun'un bu hali beni daha da üzüyordu. Huzur dolu bir hayatın hayaline daldığım sırada pansiyondaki harabe odadaki mutlu günlerimiz geldi gözlerimin önüne. O günlere dalıp gidecektim ki

kendimi tekrar loş ışığın dibinde buldum.

Uzun bir süre sonra mektubu bitirmeyi başardım. Fazlasıyla uzun olmuştu, yazmaktan öyle yorulmuştum ki güçsüz düştüğümü fark ettim. İlanı ve mektubu ertesi gün göndermeye karar verdik. Sonra, taze bir başlangıca olan umudumuz yeşeriyormuş gibi birbirimizden güç ve cesaret alırcasına aynı anda ayağa kalktık.

Aslında dışarıdan esen bu felaket rüzgârı bize yeni bir ruh aşılamıştı. Ofisteyken kafese sıkışmış vahşi bir kuş gibi yaşıyordum. Sadece hayatta kalmasına yetecek kadar yem konuluyordu önüne, palazlanmasına imkân yoktu. Zamanla kanatlarını kullanamaz hale gelecekti bu kuş, kafesin dışına çıkarılsa bile uçamayacaktı. Neyse ki ben artık dışındaydım bu kafesin. Henüz kanatlarımı çırpabiliyorken, çok geç olmadan tekrar süzülmeliydim gökyüzünde.

Küçük bir ilanla durumumuzun hemen düzelmesini beklemiyorduk elbette. Kitap çevirisi de basit bir iş değildi. Bir şeyi okur ve anladığınızı düşünürsünüz, iş çevirmeye geldiğindeyse zorluklar ot gibi bitmeye başlar dört bir yanınızda. Bu yüzden ağır ağır ilerliyordu. Elimden geleni yapmaya kararlıydım. Başlamamdan iki hafta bile geçmeden parmak izlerimin pek fazla kullanılmamış sözlüğümün köşelerini kararması ne denli sıkı çalıştığımın göstergesiydi. *Hürriyet Dostları*'nın editörü edebi değeri olan bir metnin görmezlikten gelinmeyeceğini, muhakkak değerlendirileceğini yazmıştı.

Maalesef rahat rahat çalışabileceğim bir odam yoktu. Zijun da eskisi kadar sessiz ve anlayışlı değildi. Her tarafı tabak çanakla dolu, dumana boğulmuş bu

odada düzenli bir şekilde çalışmak imkânsızdı. Elbette bunun için kendimden başkasını suçlayamazdım. Bir çalışma odası düzememek tamamen benim hatamdı. Bunlar yetmiyormuş gibi bir de tavuk ve civcivler vardı. Civcivlerimiz artık tavuk olmuşlardı, ev sahibiyle zaman zaman atışmamıza sebep oluyorlardı.

Her gün sonu gelmeyen yemek işleriyle cebelleşiyorduk. Zijun kendini yemek sorunlarımıza adamıştı âdeta. Bu sırada Tag ve civcivleri de beslememiz gerekiyordu tabii. Anlaşılan şu âna değin öğrendikleri aklından uçup gitmişti. Yemek saatlerinde beni nasıl engellediğinin farkında bile değildi. Sofraya oturduğumda kimi zaman suratımı assam da umurunda bile olmuyordum. Hiçbir şey yokmuş gibi yemeğini yemeye devam ediyordu.

Yemek saatleriyle çalışma vaktimi kısıtlamaması gerektiğini anlaması beş haftasını almıştı. Fark ettiğinde muhtemelen sinirlenmişti fakat sesini çıkarmamıştı. Daha yoğun çevirmeye başladığımda çoktan elli bin kelime çevirmiştim. Metinleri şöyle bir gözden geçirdikten sonra yazdığım iki kısa makaleyle birlikte *Hürriyet Dostları*'na gönderebilirdim. Yemek işleri hâlâ büyük bir sorundu. Yeterince yiyecek bulabilsek sıcak soğuk hiç fark etmezdi. Eski iştahım kalmamıştı zaten, bütün günüm masa başında çeviriye kafa patlatmakla geçiyordu. Kimi zaman pişirecek pirincimiz bile olmuyordu. Bizim bile kırk yılın başı boğazımızdan geçen bir parça koyun etini Tag'e vermiş Zijun. Tag'nin bir deri bir kemik kaldığını, durumunun acınacak halde olduğunu bundan dolayı da ev sahibinin hanımının bizi küçümsediğini söyledi. Komik duruma düşmeye tahammülü olmazdı Zijun'un.

Benden artanları da tavuklara veriyordu. Uzun bir süre farkına varmasam da artık emin olduğum bir kanıya varmıştım: "Evrendeki yerim" tıpkı Huxley'in de izah ettiği gibi köpeklerle tavuklar arasındaydı.[71]

Sonraları ısrar kıyamet, tavuklarımızı soframızda da görür olmuştuk. Tag ile birlikte on beş gün ziyafetin tadını çıkarmıştık. Tavuklar uzun bir süredir günde bir öğün yemle beslendikleri için etleri butları yoktu. Bundan sonra daha huzurlu bir yaşam sürmeye başlamıştık. Ama Zijun bu durumdan pek de hoşnut değildi, tavukları yanında olmayınca nasıl da sıkılıyordu. Somurtkan biri olup çıkmıştı, insanoğlu nasıl da çabuk değişiveriyor!

Tag'den de bir şekilde kurtulmak zorundaydık. Uzun zamandır mektuplardan ümidimizi kesmiştik. Zijun köpeği arka bacakları üzerinde durabileceği kadar bile besleyecek yemek bulamaz olmuştu. Kara kış kapıdaydı, sobayı nasıl yakacağımız hakkında hiçbir fikrimiz yoktu. Tag'in boğazına bakmak da ağır bir yüktü artık, ondan da vazgeçmek zorunda kaldık.

Boynuna bir künye bağlayıp hayvan dükkânına satsaydık belki elimize üç beş kuruş geçerdi. İkimizin de gönlü razı olmadı buna.

En sonunda başını bir çaputla sarıp Batı Kapısı'nın dışında bir yere götürdüm köpeği, orada salıverdim. Ardımdan koşunca çok da derin olmayan bir çukura düşürdüm onu.

Geri döndüğümde evi daha bir huzurlu buldum. Zijun'un acıklı hali beni mahvetmişti. Onu hiç bu kadar dertli görmemiştim. Elbette Tag'e üzülüyordu fa-

71. Lu Hsun burada Thomas Henry Huxley'nin insan evrimi üzerine yazdığı *Man's Place in Nature* adlı kitabına atıfta bulunmaktadır. (e.n.)

kat ne diye böyle yıpratıyordu kendini? Tag'i çukura düşürme kısmından tabii ki bahsetmedim.

Suratı buz tutmuştu sanki, öyle donuktu yüz ifadesi.

"Neyin var Zijun," demeden edemedim.

"Ne," dedi yüzüme bile bakmadan.

" Şey, tuhaf görün..."

"Bir şeyim yok, hiçbir şey."

Nihayet anlamıştım, taş kalpli biri olduğumu düşünüyordu. Aslında eskiden her ne kadar aşırı kibrimden dolayı akrabalarla aramız pek iyi olmasa da keyfim yerindeydi, kendi yağımda kavruluyordum. Fakat buraya taşındığımızdan beri eski arkadaşlarımdan da oldum. Keşke buradan çok uzaklara gidebilsem, o zaman her şey çok daha iyi olurdu. Fakat ben Tag'in gidişini kabullenemeyen Zijun için tüm bu zorluklara katlanmak zorundayım. O ise asıl sorunlarımızın farkına varamayacak kadar anlayışsız birine dönüşmüştü.

Çok geçmeden hakkındaki düşüncelerimi ona açtığımda, beni onaylar gibi başını sallamıştı. Sonraki tavırlarına bakarsak ya beni hiç anlamamış ya da bana inanmamıştı.

Kışın soğuğu yetmezmiş gibi bir de Zijun'un soğuk tavırları evde huzur bulmamı imkânsız kılmıştı. Peki ya nereye gidecektim? Kendimi sokağa, parklara atarak kurtulabilirdim donuk bakışlarından ne var ki soğuk rüzgâr gerçeği fısıldamıştı kulağıma. Sonunda kütüphaneyi sığınak belledim kendime.

Kütüphaneye giriş ücretsizdi, okuma odasında da iki soba bütün gün yanıyordu. Ateş harlı olmasa da sobaların yanması yetiyordu. Okumaya değer kitap pek yoktu, eskilerin modası çoktan geçmişti. Yeni ki-

taplarsa henüz kütüphane raflarında yer bulmamıştı.

Ben de okumak için gitmiyordum zaten. Benden başka birkaç kişi daha oluyordu, hatta bazen on kişiyi bulduğumuz oluyordu. Hepsinin yolu yoksulluktan düşmüştü bu kütüphaneye. Sırf soğuktan korunmak için okurmuş gibi yapıyorduk. Burası tam bana göreydi. Sokakta adım başı bana aşağılayan gözlerle bakan insanlarla karşılaşmak zorunda kalıyordum, buradaysa böyle bir sorunum yoktu. Ben buradayken, bütün o insanlar kendi evlerinde bir sobanın başında toplanmış keyiflerine bakıyor oluyorlardı.

Burada istediğim gibi okuyacak kitap bulamasam da sessiz sakin başımı dinleyebileceğim bir ortam bulmuştum. Bir başıma oturup hayatımı gözden geçiriyordum. Son altı aydır bir kara sevdaya tutulmuş, hayattaki birçok önemli şeyi göz ardı etmiştim. İlki ve de en önemlisi ekmek paramdan olmuştum. Adam dediğin ayakları yere sağlam basmadan aşka tutulmamalı. Kanatlarımı çırpmayı henüz unutmamış olsam da eskiye nazaran bir hayli güçsüzdüm...

Sözde okurlar ve okuma odası aklımdan çıkmıştı zamanla. Azgın denizle cebelleşen balıkçılar, başlarında erkânları siperlerde bekleyen askerler, borsa vurguncuları, dağ ormanlarındaki kahramanlar, işbaşı yapan öğretmenler, gece haydutları ve karanlığı fırsat bilen hırsızlar canlanıyordu aklımda. Zijun benimle değildi artık. Tag aklına geldikçe kızıyordu bana, yemek yaparken de söylenip duruyordu.

Soğuk kendini hissettiriyordu. Sobanın içindeki kömür közleri de sonunda sönmüş, kütüphanenin kapanma vakti de gelip çatmıştı. Chichao Caddesi'ne geri dönmek, Zijun'un asık suratıyla baş başa kalmak

zorundaydım. Son günlerde beni güler yüzle karşıladığı da oluyordu, bu durum yaramı daha da deşiyordu. Hatırlıyorum da bir akşam, Zijun'un gözlerinde o eski çocuksu bakışını yakalamıştım, pansiyon zamanlarımızdan güzel bir anıyı gülümseyerek hatırlatmıştı bana. Gözlerindeki o korku dolu ifade hiç eksik olmuyordu yine de. Onu biraz olsun neşelendirebilmek için onunla konuşmaya, gülmeye zorluyordum kendimi. Konuşmalarım ve kahkahalarımdaki sahtelik kulaklarımda yankılanıyor, benim için dayanılmaz bir hal alıyordu.

Zijun da gerçeklerin farkına varmış olsa gerek, eskisi kadar sessiz sakin değildi. Gizlemek için elinden geleni yapsa da içindeki sıkıntı her halinden belli oluyordu. Yine de eskiye nazaran daha sıcakkanlı davranıyordu bana.

Zijun'u karşıma alıp açık açık konuşmak istiyor fakat cesaret edemiyordum. Ne vakit söyleyeceklerimi aklımda toparlasam onun o masum bakışları gözlerimin önüne geliyor ve kalbimi yumuşatıyordu. Söyleyeceklerimi unutuyor, soğukkanlılığımı kaybediyordum.

Zijun'sa eski sorularına yenilerini ekleyerek beni test etmeye devam ediyordu. Ona olan sevgimi göstermem için riyakâr cevaplar vermeye zorluyordu beni. Riyakârlık tüm bedenimi kaplamıştı, nefes alamaz olmuştum. Çok bunaldığım zamanlarda gerçekleri anlatmak için cesarete ihtiyaç duyuyordum, fakat benim gibi riyakârlığın esiri olmuş birinin çıkar yol bulması imkânsızdı.

Zijun gün geçtikçe daha da yüzü asık birine dönüşüyordu. Bunu ilk kez acı bir soğuğun hâkim oldu-

ğu bir sabah vakti fark etmiştim, ya da kafamda öyle canlandırmıştım. Bir zamanlar edindiği fikirleri, korkusuzca kurduğu cümleleri çoktan unuttuğunu fark edince kendi kendime güldüm. Okumayı da bırakmıştı uzunca bir süre önce, geçinmenin ilk şartının kişinin kendisini geliştirmesi olduğunu bilmiyordu. Tek yaptığı bir başkasına ayak bağı olmak, mücadele vereni de zora sokarak iki tarafa da zarar vermekti.

Ayrılığın tek çare olduğunu düşünüyordum. O da temiz bir sayfa açmalıydı. Bir an için Zijun'un öldüğünü düşündüm, fakat hemen sonra böyle düşündüğüm için kendimden iğrendim. Neyse ki henüz sabahtı, ona gerçekleri anlatmak için epey vaktim vardı. Yeni bir başlangıç yapmamız ancak gerçeklerin ifşa olmasıyla mümkün olabilirdi.

Bir yolunu bulup eskilerden söz açtım. Yabancı yazarlar ve eserlerinden, Ibsen'in *Bir Bebek Evi* ve *Denizlerden Gelen Kadın*'ından bahsettim. Azminden ötürü övüp durdum Nora'yı. Pansiyondaki harabe odada bahsi geçerdi tüm bunların, şimdiyse hiç inandırıcı gelmiyordu söylediklerim ona. Ağzımdan kelimeler döküldükçe söylediklerimi ardımdan inatla tekrar eden bir afacanın varlığından şüphe ediyordum.

Anlaşıyormuşuz gibi başını sallıyor, hiç sesini çıkarmıyordu. Palas pandıras çıkmıştı ağzımdan söylediklerim, boşlukta asılı kalmıştı sesim.

Sessiz bir bekleyişten sonra, "Evet ama Juansheng, son günlerde çok değiştin sen. Haksız mıyım?" dedi. Yaman bir fırtınaya tutulsam da ayaklarım üzerinde durmayı başarmıştım. Aklımdan geçenleri söylemiş, niyetimi açık etmiştim; birbirimize zarar vermektense yeni bir hayata başlamak ve temiz bir sayfa

açmak istiyordum.

Konuya açıklık getirmek için şöyle devam ettim:

"Ayrıca bunu bir vicdan meselesi haline getirmene hiç gerek yok. Artık yollarımızı ayırmamız gerek. Gerçekleri anlatmamı istemiştin, riyakârlığın lüzumu yok. Gerçekleri mi istiyorsun? Evet, artık sevmiyorum seni! Senin için de en iyisi bu, ardına bakmadan yoluna devam edebilmelisin..."

Bu noktada bir olay çıkacağını düşünmüştüm, fakat sözlerimi bitirmemin ardından derin bir sessizlik oldu. Yüzünün rengi kül gibi solmuştu, bir cesedi andırıyordu. Aç bir çocuğun annesini arayışı gibi etrafına bakındıktan sonra gözleri boşluğa daldı. Gözlerini korkuyla kaçırıyordu benden.

Bu sahneye daha fazla dayanamayacaktım. Neyse ki vakit çok erkendi; buz gibi havaya rağmen evden çıkıp kütüphanenin yolunu tuttum.

Elime *Hürriyet Dostları* dergisi geçti. Kısa makalelerimden yayımlamışlardı. Haberim yoktu, şaşırmıştım. Bu olay içime yeni bir umut aşılamıştı. "Ekmeğimi taştan çıkarırım ben," diye düşündüm. Lakin bu işler o kadar da kolay değildi.

Uzundur selamı kestiğim arkadaşlarıma uğrar olmuştum, haftada en fazla iki üç kez tabii. Şüphesiz sıcacıktı odaları, gel gör ki ben iliklerime kadar üşüyordum nedense. Akşamları buz gibi, hatta buzdan bile soğuk bir odada sıkış tıkış oturuyordum.

Yüreğimi buzlu hançerlerle deşmişlerdi sanki. Eli kolu bağlılıktan, biçarelikten çektiğim canıma yetmişti. "Ekmeğimi taştan çıkarırım ben," diye düşünüyordum sürekli. "Kanatlarımı çırpmayı henüz unutmadım." Birden aklıma yine Zijun'un ölümü geldi ve

hemen ardından utanarak kendime geldim.

Kütüphanede otururken gözlerimin önüne aydınlık bir yol geliyordu sık sık. Zijun'un gerçeklerle cesurca yüzleşip huzur bulamadığımız o soğuk evi bana kin gütmeden terk edişini hayal ediyordum. Yüksek dağları, muazzam okyanusları, koca koca binaları ve gökdelenleri, muharebe meydanlarını, motorlu araçları, işlek caddeleri, zenginlerin evlerini, görkemli cıvıl cıvıl marketleri ve gecenin karanlığını geride bırakıp masmavi gökyüzünde süzülen bir bulut gibi hafiflemiştim.

Dahası, bu yeni hayata adım atmamın çok da uzak olmadığını hissedebiliyordum. Pekin kışında hayatta kalabilmeyi bir şekilde başarmıştık. Ele avuca sığmayan afacanların eline düşmüş, iplerle sımsıkı bağlanmış yusufçuklar gibiydik. Canı ne zaman istese kuklası yapıyor, eziyet ediyordu bu hayat bize. Hayatta kalabildiysek de güçsüz düşmüştük, suyumuz kaynıyordu yavaş yavaş.

Hürriyet Dostları dergisinin editörüne üç kez yazdıktan sonra cevap alabildim. Zarfın içinden ücretsiz kitap almaya yarayan iki marka çıktı, biri yirmi öteki otuz kuruşluktu. Çevirilerimi göndermek için postaya zaten dokuz kuruş harcamış, bir hiç uğruna bütün gün aç gezmiştim.

Aklıma gelen başıma gelmişti sanırım.

Kış yerini giderek bahara bırakıyordu, rüzgâr eskisi kadar sert değildi. Dışarıda daha fazla zaman geçirebiliyordum, akşam karanlığı bastırmadan eve vardığım olmuyordu. Bir akşam geç saatlerde eve gelmiş, kapıyı görmemle canım sıkılmış ve yavaşlamıştım. Nihayet eve adımımı attığımda oda zifiri karanlıktı.

El yordamıyla kibrit aradım lambayı yakmak için. Hiç alışılmadık bir sessizlik ve boşluk hâkimdi.

Ev sahibinin hanımı pencereden bana seslendiğinde içeride şaşkın şaşkın oturuyordum.

"Zijun'un babası geldi bugün, onu alıp götürdü," dedi.

Böyle bir şeyi beklemiyordum, sırtımdan bıçaklanmış gibi hissettim, nutkum tutulmuştu.

"Gitti mi?" diyebilmiştim sonunda.

"Evet."

"Bir... Bir şey söylemedi mi?"

"Hayır, sadece sana onun gittiğini söylememi istedi." Kulaklarıma inanamamıştım, oda öyle boş ve sessizdi ki! Her yerde Zijun'u aradım. Boyası akmış eski darmadağın mobilyalarla baş başaydım. Belki bir mektup yazmış, hiç değilse ardında bir not bırakmıştır diye düşündüm ama hiçbir şey bulamadım. Tuzluğu, kurutulmuş biberleri, un ve yarım bir lahanayı bir araya getirmiş, bir kenara da biraz bozuk para bırakmıştı. Varımız yoğumuz buydu zaten, ne varsa bana bırakıp gitmişti. Biraz daha hayatta kalmamı istemişti besbelli.

Duvarlar üzerime geliyordu sanki, boğulacak gibiydim. Avluya zor atmıştım kendimi. Burası da zifiri karanlıktı. Ortadaki odanın kâğıt perdesinde, ebeveynleriyle oynayıp gülüşen bir bebeğin silueti görünüyordu. Yavaş yavaş sakinleşiyordum, bu amansız sıkıntıdan kurtulmanın bir yolunu arıyordum. Yüksek dağlar, uçsuz bucaksız bataklıklar, işlek caddeler, ışıl ışıl şölenler, siperler, kapkaranlık gece, keskin bir bıçak darbesi ve sessiz adımlar geçiyordu gözlerimin önünden.

Sakinleşmiştim, uzak bir ülkeye gitsem ne kadara

patlar diye düşündüm, sonra derin bir soluk aldım.

Gözlerimi kapayıp uzandım, gelecekten bir günümün hayalini kurdum. Gece yarısı olmadan her şey silinmiş aklımdan. Karanlıkta, bir yığın bakkaliye görür gibi oldum, ardından Zijun'un kül gibi solmuş yüzü ve masum bakışlarıyla bana yalvarırcasına baktığını gördüm. Kendime geldiğimde, hiçbir şey yoktu etrafta.

Yüreğimdeki sıkıntı dinmemişti. Ne diye pat diye söyleyivermiştim her şeyi, biraz daha bekleyemez miydim? Çocuklarıyla ne alıp veremediği belirsiz gaddar babasının eline düşmüştü. Çevresindekilerin buz gibi bakışları da cabasıydı. Bana kalansa şu boşluktan başka bir şey değildi. Terk edilmişliğin ağır yükünü omuzlamak, bir başkasının hayatını gaddar ve suratsız kimselerle mahvetmek ne berbat bir duyguydu! Mezarımın başında ağlayanım bile olmayacak, öyle yalnızım işte.

Zijun'a gerçekleri söylememeliydim. Bir zamanlar birbirimizi sevmiştik, yalan da olsa bu birlikteliğe devam etmeliydim. Gerçek, bir hazineyse eğer, bu hazineyi ortaya çıkarmam Zijun'un yokluğunun dayanılmaz yüküne sebep olmamalıydı. Yalanların sonuçları da ağır olur, fakat gerçeklerin yanında hafif kalıyormuş.

Ona gerçeği söylerken beni bırakabileceğini, yoluna rahatlıkla devam edebileceğini sanmıştım. Yanılmışım, bana duyduğu aşkmış meğer gözünü karartan.

Riyakârlığın ağır yükünü omuzlayacak cesaretim yoktu, bundan dolayı gerçeklerin ağır yüküyle yüzleştirmiştim onu. Beni gerçekten sevdiğine göre ömrünün sonuna dek bu yüke katlanmalı, zorluklara ve

soğuk bakışlara göğüs germeliydi.

Ölümünü düşünmüştüm... İradesiz ve zayıf biri olduğumun farkına varmıştım. Güçlülerce hatta özü sözü bir olmayan kimselerce bile dışlanmayı, ötelenmeyi hak ediyordum ben. Zijun ise her şeye rağmen biraz daha olsun yaşayabilmemi istemişti.

Zijun'un yokluğuyla ıssızlaşan evin yaşanacak yanı kalmamıştı. Chichao Caddesi'nden ayrılmak istedim. Buradan uzaklaşırsam Zijun'u da yanımda götürmüş gibi hissedebilirdim. En azından hâlâ kasabadaysa pansiyonda kaldığım zamanlardaki gibi her an çıkıp beni görmeye gelebilirdi.

Ona ulaşmak için yazdığım mektupların hiçbirine cevap alamamıştım. Uzundur görüşmediğim bir tanıdığımın kapısını çalmaktan başka çarem yoktu. Amcamın okuldan arkadaşıydı bu adam. Uzun yıllar Pekin'de yaşamış çevresi geniş, yüksek tahsilli bir beyefendiydi.

Henüz kapıdayken, üstüm başım perişan halde olduğundan kapıcının aşağılayan bakışlarıyla karşılaştım. Zor da olsa içeri girebilmiştim. Amcamın arkadaşı görür görmez tanıdı beni, ama çok soğuk davranıyordu. Başımdan geçenleri biliyordu.

Başka bir yerde çalışabilmem için yardım istediğimde, "Elbette burada kalamazsın," dedi. "Peki ya nereye gideceksin? Tabii oldukça zor bir durum. Hani neydi senin şu, şey arkadaşın Zijun muydu? Öldüğünü biliyorsundur sanırım."

Başımdan aşağı kaynar sular dökülmüştü. Konuşamamıştım, dilim tutulmuştu.

"Ölmüş mü?" diyebildim sonunda.

Yalandan bir kahkaha attı. "Uşağım Wang Sheng

söyledi, onun köylüsüydü."

"Nasıl... Nasıl ölmüş?"

"Ne bileyim, ölmüş işte."

Oradan nasıl ayrıldım, eve nasıl vardım hatırlamıyorum. Yalan söylüyor olamazdı. Zijun'u bir daha asla göremeyecektim. Ömrünün sonuna bir başına yaşamaya, babasının hoşgörüsüz tavırları ve çevresindekilerin soğuk bakışlarına katlanmaya razıydı, fakat bu kadarı onun için fazlaydı. Kader gerçekleri bilerek ölmesine karar vermişti, sevgiden yoksun bir ölüm!

Burada kalmam mümkün değildi. Peki ya nereye gidecektim?

Nereye gitsem peşimde bir amansız boşluk, bir ölüm sessizliği benimle olacaktı. Sevgiden yoksun ölenlerin gözlerindeki karanlığı görüyor, yürek parçalayan çığlıklarını duyuyordum. Yeni bir şeyi bekliyordum, adı konmamış ve hiç umulmadık bir şeyi. Günler geçiyor, aynı ölüm sessizliği peşimi bırakmıyordu.

Eskiye göre daha az dışarı çıkar olmuştum, bu sonsuzluk içinde günlerimi geçiriyor ve ölüm sessizliğinin ruhumu kemirmesine seyirci kalıyordum. Öyle anlar olurdu ki sessizliğin kendisi bile korkar, girecek delik arardı. Böyle zamanlarda adı konmamış, hiç ummadığım yeni bir umut yeşerirdi içimde.

Karanlık bir sabahtı, güneş bulutların ardından kendini gösteremiyordu. Hava bile hayattan bezmişti. Ufak ufak ayak sesleri ve bir hırıltıyla açtım gözlerimi. Odaya göz ucuyla bir bakayım dedim, her şey aynıydı. Yere baktığımdaysa üstü başı toz içinde, cılız bir hayvan gördüm. Ölü desem ölü değil, sağ desem sağ değil...

Daha dikkatli baktım. Ayağa fırladım. Kalbim du-

racak gibi oldu.

Tag'di gelen. Geri dönmüştü.

Ev sahibim ve hanımının soğuk bakışları değildi Chichao Caddesi'ni asıl terk ediş nedenim. Tag burada olduğu için daha fazla kalmak istememiştim. Peki ya nereye gidecektim? Gelecekte önümde açılacak birçok kapının varlığından emindim. Ne var ki ilk adımı nasıl atacağımı bilemiyordum.

Uzun uzadıya düşündükten sonra pansiyonun kalabileceğim tek yer olduğuna karar verdim. Aynı perişan oda, ahşap karyola, yarısı kurumuş akasya ve bildik mor salkım... Bir zamanlar hayata sıkıca tutunmamı sağlayan, yüzümü güldüren kişinin yerindeyse yeller esiyordu. Gerçeği vermiş, karşılığında bu amansız boşluğu almıştım.

Hâlâ hayattaysam bana açılan kapılardan birine adım atmanın bir yolunu bulmalıydım. Yine de ilk adımı nasıl atacağımı bilemiyordum. Bazen boz renkli bir yılan gibi kıvrılarak yaklaşan bir yol çıkıyordu önüme, bense ona ulaşmak için sabırsızlıkla bekliyordum. İyice yaklaştıktan sonra karanlıkta kayboluveriyordu bu yol.

İlkbahar geceleri eskisi gibi uzamıştı. Uzun süre boş boş oturuyor, bu sabah gördüğüm bir cenaze yürüyüşünü aklıma getiriyordum. Önde kâğıttan yapılmış atlar ve figürler vardı, arkadan gelenlerse sanki ağlamıyor, hareketli bir şarkı söylüyorlardı. Böylesine rahat davranabildikleri için onlara imrenmiştim.

Sonra Zijun'un cenaze töreni geldi aklıma. Boşluğun ağır yükünü tek başına kaldırmış, uzun gri yolda adımlarını atmış, katı tavır ve donuk bakışlarca bütün

bütün yutulmuştu.

Ruhların ve cehennem diye bir yerin gerçekten var olmasını isterdim. Cehennem kasırgasının kükreyişine karşın Zijun'un peşine düşer, çektiğim vicdan azabı ve pişmanlıklarımı ona bir bir anlatır ve af dilerdim. Böylece cehennemin kor ateşinin dört bir yanımı sarıp vicdan azabı ve kederimle beni yakıp yok etmesine fırsat vermezdim.

Kasırga ve alevlerin arasında Zijun'u kollarımın arasına alır, af diler ve çok geç de olsa onu mutlu etmeye çalışırdım...

Yeni bir hayata başlama düşüncesinin boşluğu ve ilkbaharın bitmek bilmeyen uzun gecelerinden başka bir şeyim yoktu, heyhat! Mademki hayattayım, yepyeni bir başlangıç yapmak zorundayım. Atacağım ilk adımsa hem Zijun hem de kendim için çektiğim ıstırabı kaleme almak olmalı. Ağlamaktan, hislerimi bir çığlık gibi haykırmaktan başka bir şey gelmiyordu elimden. Zijun'u kaderin tozlu sayfalarına gömüyor, ardından yas şarkıları söylüyordum sanki.

Unutmak istiyorum. Zijun'un cenazesine duyduğum kayıtsızlığı dahi hatırlamak istemiyorum.

Yeni bir başlangıç yapmak zorundayım. Gerçekleri yaralı kalbimin derinliklerine gömmeli, kayıtsızlıkları ve yalanları kılavuz edinerek sessizce yoluma devam etmeliyim.

21 Ekim 1925

BOŞANMA

"Mutlu yıllar Mu amca, yeni yıl hepimize bol şans getirsin!"

"Nasılsın Pa-san? Herkese mutlu yıllar!"

"Mutlu yıllar Büyükbaba Mu! Aigu da sizinle gelmiş..."

"Merhaba Büyükbaba Mu!"

Zhuang Musan ve kızı Aigu Manolya Köprü İskelesi'nden gemiye adımlarını attıkları sırada gemideki herkes ayaklanmıştı. Kimi selam veriyor, kimi yeni yıllarını kutluyor, kimi saygıdan eğiliyordu. Mu ve kızının oturması için dört kişilik bir yer boşaltılmıştı.

Selamlaşma faslı bittikten sonra Zhuang Musan kendileri için ayrılan yere oturdu. Bacaklarını V şeklinde açan Aigu da onun sol tarafına oturdu, tam karşısında Pa-san vardı.

Yengeç kabuğu gibi kırmızı suratlı bir adam, "Kasabaya mı gidiyorsunuz Büyükbaba Mu?" diye sordu.

"Kasabaya değil," dedi Mu keyifsiz bir şekilde. Koyu kırmızı suratı öyle buruş buruştu ki ne olursa olsun yüz ifadesi aynı kalıyordu. "Pang Köyü'ne gi-

diyoruz."

Gemidekiler susmuş, merak dolu gözlerle birbirlerine bakıyorlardı.

"Aigu'nun işi için mi yine?" diye sordu Pa-san sonunda.

"Öyle... Bu mesele beni öldürecek. Üç yıldır bir o yana bir bu yana... Kimi zaman küs kaldık kimi zaman barıştık, fakat aramız bir türlü düzelmedi."

"Bay Wei'nin evine gidiyorsunuz yani?"

"Evet, bu, yaptığı ilk arabuluculuk olmayacak. Aslında söylediklerinde katılmadığım noktalar da var, ama sorun değil. Ailecek yeni yıl için toplanıyorlar, şehirde yaşayan Yedinci Efendi de orada olacak."

Gözlerini kocaman açtı Pa-san: "Yedinci Efendi mi? Onun da fikri alınacak yani? Geçen yıl mutfak sobalarını alaşağı ederek intikamımızı aldık sayılır.[72] Aigu'nun oraya dönmesine gerek yok artık..." Gözlerini yeniden kıstı.

"Geri dönmüyorum, Pa-san!" dedi Aigu, sitem ederek. "Hıncımızı almaya gidiyorum. Bir düşünsene! Huysuz o küçük dulla kırıştırıp artık beni istemediğini söyledi. Kolay mı benden kurtulması? Babası da allem etti kalem etti benden kurtulmak için oğlunun aklına girdi. Benden kurtulması kolaydı ya! Bay Bilgin'e ne demeli? Sulh hâkiminin yanına kapak attı diye bizle aynı dili konuşmuyor mu sanki? Yine de, 'Ayrılmanız hepimizin hayrına,' demekten başka bir şey bilmeyen Bay Wei kadar ahmak olduğunu söyleyemem. Bunca sene nelere katlandığımı teker teker anlatacağım onlara. Kim haklıymış herkes görecek."

72. Shaoxing'de büyük kavgalarda karşı tarafın sobasını yıkmak bir zafer göstergesidir. (ç.n.)

Ağzının payını alan Pa-san bir daha çıtını çıkaramadı.

Gemide sessizlik hâkimdi, sadece geminin pruvasına çarpan dalgaların sesi duyuluyordu. Zhuang Musan piposunu eline alıp doldurmaya başladı.

Karşısında, Pa-san'ın yanında oturan şişman bir adam cebini biraz yokladıktan sonra bir çakmak çıkararak Zhuang Musan'ın piposunu yaktı.

Başını hafifçe eğerek, "Teşekkür ederim, sağ ol," dedi Zhuang Musan.

"İlk kez karşılaşmış olsak da adınızı evvelden duymuştum. Sahil kıyısındaki on sekiz köyden birinde yaşayıp da Mu amcayı tanımayan var mıdır ki? Huysuz'un küçük dulla kırıştırdığından bizim de haberimiz vardı. Altı oğlunu yanma alıp mutfak sobalarını alaşağı ettiğinizde sizi kim haksız bulmuştu ki? Sizin haklı olduğunuzu cümle âlem biliyor. Hepimiz arkanızdayız, ne diye onlardan korkacakmışsınız ki?"

"Hay yaşa bey amca!" dedi Aigu. "Kim olduğunu bilmiyorum ama bu amca çok doğru söylüyor."

"Benim adım Wang Degui," diye kendini tanıttı şişman adam.

Wang Degui'den cesaret alan Zhuang Musan sinirlenerek bir şeyler gevelemeye başladı: "Ne Bay Bilgin ne de bir başkası, kimse beni susturamaz. Düzenlerini bozup yuvalarını yıkana kadar başlarına bela olmaya devam edeceğim. Huysuz'un babası nafakayı bile düzenli vermezken Bay Wei dört kez benimle konuşmaya geldi."

"Fakat Büyükbaba Mu, geçen yılın sonunda Huysuz'un ailesi Bay Wei'yi evlerinde ağırlayıp yemek yedirmemiş miydi?" diye araya girdi Yengeçsurat.

"Ne fark eder?" dedi Wang Degui. "Bay Wei'ye ziyafet çeksen bile düşüncelerini değiştiremezsin. Gerçekleri görebilen bilge kimseler her zaman adaletin savunucusu olmuşlardır. Örneğin, birisi zulme uğramışsa, hiçbir çıkarları olmasa da harekete geçip onun yanında olacaklardır. Bay Yung, geçen yılın sonunda Pekin'den bizim fakir köyümüze geri dönmüştü. Biz köylüler gibi cahil değil, görmüş geçirmiş bir kimsedir. Orada Madam Guang diye birinden söz etmişti. Hani şu dünyanın en iyi..."

Demir atmaya hazırlanırken, "Wangjia!" diye bağırdı gemici. "Wangjia'da inecek var mı?"

"Ben ben," deyip piposunu eline alıp kamaradan çıktığı gibi ardına bakmadan kendini karaya atmıştı şişman adam.

"Kusuruma bakmayın," diye seslenip başıyla selamladı yolcuları.

Gemi yine sessizce yol aldı, bu sessizliği bozan tek şey dalgaların sesiydi. Pa-san, yüzü Aigu'nun ayaklarına dönük bir şekilde uyuyakalmıştı. Her nefes alışında ağzı biraz daha aralanıyordu. İki yaşlı kadın kamaranın önünde tespihlerini çekerek Budist dualarını mırıldanıyorlardı. Bakışlarını Aigu'ya çevirerek onu baştan aşağı süzdüler. Acıyan gözlerle ona bakarken bir şeyler fısıldaştılar. Aigu gözlerini tenteye dikmiş, muhtemelen, «Ne yapsam da dünyayı onlara dar etsem, Huysuz'a kaçacak delik bırakmasam," diye düşünüyordu. Bay Wei'den korktuğu falan yoktu. Onunla iki kez karşılaşmıştı ve onun da köylerindeki bodur, koca kafalı adamlardan bir farkı olmadığını düşünüyordu.

Zhuang Musan'ın piposunun tütünü bitmek üze-

reydi. Piponun yağı püskürmeye başladığı halde üflemeye devam ediyordu. Wangjia'dan sonra geminin Pang Köyü'nde duracağını biliyordu. Köyün girişindeki Sanat Yıldızı Çardağı görünmüştü. Oraya sıkça gidip geldiğinden pek de dikkatini çekmemişti. Kızının gözleri yaşlı evine geldiğini, kocasının ve kayınpederinin ona neler çektirdiğini ve karşılığında onlardan nasıl intikam aldığını hatırlamıştı. Geçmiş gözlerinin önünde yeniden canlanmıştı. Şimdiye kadar bu şeytanları cezalandırışını hatırladığında yüzü sıkıntılı bir hal alırdı, bu kez öyle olmadı. Birden aklına Bay Bilgin geldi, az önceki düşüncelerinden uzaklaşmaya başlamıştı.

Gemi yoluna sessizce devam ediyordu. Sadece Budist kadınların dua sesleri duyulabiliyordu. Gemideki herkes Aigu ve babası gibi derin düşüncelere dalmıştı.

"İşte geldik Mu amca."

Gemicinin sesiyle kendine gelen yolcuların gözleri Sanat Yıldızı Çardağı'nı arıyordu. Önce Zhuang, ardından da Aigu karaya ayak bastı. Çardağı geçtikten sonra Bay Wei'nin evine doğru yola koyuldular. Güney istikametinde otuz evi geçtikten sonra köşedeki eve vardılar. Evin önünde demir atmış dört tane siyah tenteli tekne vardı.

Siyah vernikli koca kapıdan geçerek kapıcı kulübesine yöneldiler. İçeride iki masanın etrafında toplanmış birçok gemici ve çiftçi vardı. İçerdekilerin yüzlerine bakmaya cesaret edemeyen Aigu, hızlıca göz gezdirip kocası ve kayınpederini aradı fakat ikisi de orada yoktu.

Uşak, çorba ve yeni yıl keklerinden getirince ne-

dense daha da huzursuz hissetti kendini Aigu. "Sulh hâkiminin yanma kapak attı diye bizle aynı dili konuşmuyor değil ya?" diye düşündü.

"Gerçekleri görebilen bilge kimseler her zaman adaletin savunucusu olmuşlardır. Bay Bilgin'e on beş yaşında evlendiğim günden itibaren yaşadığım her şeyi anlatmalıyım."

Çorbayı bitirdiğinde yüzleşme vaktinin gelip çattığının farkındaydı. Çok geçmeden kendini, babasına ve kendisine karşılama odasının köşesindeki büyük salonun yolunu gösteren çiftçilerin peşinden giderken buldu.

Oda öyle sıkış tıkıştı ki içerideki eşyalar ayırt edilemiyordu. İçeride kırmızı ve mavi saten ceketleri parıldayan misafirler de vardı. Tam ortalarında Aigu'nun görür görmez tanıdığı Bay Bilgin duruyordu. O da koca kafalı ve yuvarlak yüzlü biriydi, fakat kalıp olarak Bay Wei ve diğerlerinden daha da iriydi. Kocaman yüzünde incecik çekik gözleri ve bir tutam siyah bıyığı vardı. Başında iki tel saçı kalmamıştı ama yanakları elma gibi parlıyordu. Bir anlık şaşkınlıktan sonra yanaklarını domuz yağıyla yıkamış olabileceğini düşündü Aigu.

"Atalarımızın cenaze törenlerinde kullandığı bu şeyin adı makat-tıkacıdır."[73]

Bay Bilgin'in elinde aşınmış taşa benzeyen bir şey vardı. Konuşurken bu nesneyi burnuna iki kez sürmüştü. "Maalesef yeni bulundu bu. Ama yine de çok değerli. *Han Hanlığı*[74] döneminden bile eski bir taş

73. Eskiden insanlar, ölülerin çürümesini engellediğine inanarak, gömmeden önce vücudun alt kısmındaki açıklıkları yeşim taşıyla doldururlarmış. (ç.n.)
74. M.Ö 206 - M.S 220. (ç.n.)

olmalı. Şu cıva lekesine[75] baksanıza."

Bay Wei de dahil olmak üzere birçok kişi taşın etrafında toplanmıştı. Evin birkaç çocuğu da oradaydı. Bay Bilgin onları öyle bir korkutmuştu ki gıkı çıkmayan çocukları Aigu fark etmemişti. Bay Bilgin'in dediklerini tam olarak anlamamıştı. Cıva lekesiyle ilgilendiği de söylenemezdi. Sormaya da niyeti yoktu. Bunun yerine etrafını inceliyordu. Bu sırada Huysuz ve babası, Aigu'nun arkasında kalan kapının dibinde belirdiler. Etrafına bakınırken onları gören Aigu, kocasının ve kayınpederinin altı ay önce karşılaştıklarından çok daha yaşlı göründüğünü fark etti.

Lekeli taşın etrafında toplanan kalabalık yavaşça dağıldı. Bay Wei taşı alarak bir yere oturup taşı sevgiyle okşamaya başladı. Kafasını kaldırıp Zhuang Musan'a şöyle sordu:

"Sadece ikiniz mi geldiniz?"

"Evet, sadece ikimiz."

"Çocuklarınız neden gelmedi?"

"Zamanları yoktu."

"Söz konusu bu iş olmasa yeni yıl zamanı sizi buralara kadar yormazdık. Eminim siz de bu durumdan bıkmışsınızdır. İki yılı geçti, değil mi? Bu husumeti sürdürmeyelim derim. Kocası Aigu'yla geçinemedi ve ailesi gelinlerini sevmedi... Bence sözümü dinleyin, boşansınlar en iyisi. Benim sözümü dinlemiyorsunuz bari adalet timsali Bay Bilgin'i dinleyin. O da benimle hemfikir. Bir orta yolun bulunması için iki tarafın da bazı şeylerden ödün vermesi gerektiğini savunuyor.

75. Eskiden ölülerin erken çürümesini önlemek için gömerken cıva kullanılırmış. Bu yüzden mezarlarda bulunan eşyalarda cıva lekesine sıkça rastlanır. (ç.n.)

Hatta Huysuz'un ailesine nafakayı on lira artırarak doksan lira yapmasını söyledi!"

"....."

"Tam doksan lira! Bu durumu imparatora anlatsanız bile böyle bir çözüm yolu bulamazsınız. Bay Bilgin'den başka kimse böyle kârlı bir teklif sunmaz!"

Bay Bilgin başıyla Zhuang Musan'ı selamlayarak sessizce bir şeyler söyledi.

Durumun ciddiyetinin farkına varan Aigu, civar köylerde söz sahibi bir kimse olan babasının sessiz kalışına şaşırmıştı. Babasının hata ettiğini düşünüyordu. Söylediklerinin tamamını anlayamasa da korktuğu gibi olmamış, Bay Bilgin kendisinden çok kibar bir dille bahsetmişti.

"Bay Bilgin gerçekleri görebilen bilge bir kimse," dedi kendinden emin bir şekilde. Köy halkı gibi cahil değil. Bana yapılanları anlatabileceğim kimse yoktu. Bay Bilgin'e olanları bir bir anlatacağım. Evliliğim süresince hep iyi bir eş olmaya çalıştım. Kimseye saygıda kusur etmedim, üzerime düşeni yaptım. Fakat onlar bende sürekli kusur aramaktan vazgeçmediler. Her biri ayrı bir dertti! Geçen yıl sansar, horozu yediğinde de beni suçlamışlardı. Vay efendim neden kümesi kapatmamışım! Halbuki kapıyı açık bırakan ben değil, pirinç aşırmak için kümese giren pisliğin tekiydi. Huysuz'a bunu bir türlü anlatamadım. Sonunda dayak yiyen yine ben oldum."

Bay Bilgin onu dikkatle dinliyordu.

"Bunun mutlaka bir sebebi olmalıydı. Eminim bu neden Bay Bilgin'in gözünden kaçmayacaktır. O şırfıntı kocamı baştan çıkardı, onu benden soğuttu! Birbirimizi severek evlenmiştik biz. Telli duvaklı dü-

ğün yaptık. Gelin faytonumla geldim kocamın evine. Şimdi beni bir anda yüzüstü bırakmak kolay mı? Buna izin vermem, gerekirse mahkemeye bile giderim. Mahkemede de bu sorunu çözemezsek, valiliğe şikâyet ederim."

"Bay Bilgin'in bir bildiği vardır," dedi Bay Wei. "Bu tutumunda ısrar edersen senin hiç iyi olmayacak. Hep burnunun dikine gidiyorsun. Baban gibi anlayışlı olsan ne olurdu! Kardeşlerin ve senin babanıza birazcık çekmemesi ne kadar acı! Bu meseleyi valiliğe taşıdın diyelim, onlar da Bay Bilgin'in fikrini sormayacak mı sanıyorsun? Bu sefer de bu olay herkesin diline düşecek. Bunu da aklından çıkarma!"

"İki ailenin zararlı çıkacağını bilsem de vazgeçmeyeceğim!"

"Böyle şeyler söyleme. Henüz gençsin, kendini harap etme. 'Öfkenin ateşi önce kendini yakar'[76] öyle değil mi? Nafakana on lira daha ekledik. Daha ne istiyorsun? Kocanın ailesi gitmeni istiyorsa itiraz etmeyeceksin. Valiliğin sözünü bile açmayacaksın. Şangay'a veya Pekin'e gitsen de bu böyledir, hatta yurtdışında bile. Bana inanmıyorsan şu genç adama sor, kendisi Pekin'deki okulundan henüz geldi." Sivri çeneli bir gence dönerek, "Öğle değil mi?" diye sordu.

Genç adam hemen toparlanıp saygılı bir tavırla, "Kesinlikle," dedi.

Aigu hayal kırıklığına uğramıştı. Şimdi daha da köşeye sıkışmış hissediyordu. Babası konuşmuyordu, kardeşleri onunla gelmemişlerdi bile. Bay Wei'yse her zaman karşı tarafı tutmuştu. Sabahtan beri tek keli-

76. Sadi'ye ait bir özdeyiş. Metnin orijinalinde buna çok yakın bir atasözü kullanıldığından bu şekilde Türkçeleştirilmiştir. (e.n.)

me etmeyen genç adam da kendisinden beklenenleri söylemişti. Direnci kırılsa da son bir kez direnmeye kararlıydı.

"Ne! Ama Bay Bilgin..." Şaşkınlığı ve hayal kırıklığı gözlerinden okunuyordu. "Evet, tamam biz cahil insanlarız. Babam insanlarla nasıl baş edeceğini bile bilmiyor. Artık kendine bile hayrı yok. Huysuz ve babasının kendilerini haklı çıkarmak için denemedikleri yol kalmadı. Babam buna bile tepkisiz kaldı."

Şu âna dek konuşmayan Huysuz sessizliğini bozdu: "Şuna bakın hele, Bay Bilgin'in yanında böyle şeyler söylemekten hiç utanmıyor. Evde de bize hiç dirlik vermezdi zaten. Babama moruk, bana da alçak herif diye hitap ediyordu."

"Kimmiş sana alçak herif diyen?" diyerek kızgın kızgın baktı Aigu. Bay Bilgin'e dönerek devam etti: "Benim de burada söyleyeceklerim var. O önce kendine baksın. Bana sürekli şırfıntı, kahpe gibi sözler söyleyip duruyordu. Hele o orospuyla kırıştırmaya başladığından beri anneme babama bile küfür etmeye başlamıştı. Şimdi siz karar verin Bay Bilgin, hangimizin..."

Bay Bilgin aniden yüzünü ona çevirip gözlerini kocaman açınca Aigu'nun lafı ağzında kaldı. Bay Bilgin öfkelenerek, "Gel buraya," diye bağırdı.

Birden neye uğradığını şaşıran Aigu'nun kalbi küt küt atmaya başladı. Artık umudu kalmamıştı, bu savaşı kaybetmişti. Yanlış yola sapmış ve bu yolda kendi sonunu kendi hazırlamıştı.

Mavi giysili ve siyah ceketli birisi birden içeri girdi. Bay Bilgin'in karşısında dikildi.

Odada çıt çıkmıyordu. Bay Bilgin bir şeyler fısıl-

dadı ama kimse ne dediğini duyamadı. Sadece uşağı duymuştu. Bu emir karşısında dehşete düşen uşak Bay Bilgin'in önünde saygıyla eğilerek, "Peki, nasıl isterseniz," dedikten sonra birkaç adım geri gidip odadan çıktı.

Aigu ters bir şeyler olacağını ve buna engel olamayacağını sezmişti. İşte şimdi anlamıştı Bay Bilgin'in kim olduğunu. Şimdiye değin hata etmiş, saygısızca sözler sarf etmişti. Sonunda pişman olmuş ve şu sözler dudaklarından dökülmüştü: "Her zaman Bay Bilgin'in kararına saygı duymuşumdur."

Aigu'nun sözleri Bay Wei'nin keyfini yerine getirmişti.

"İşte bu!" diye yerinden sıçrayarak haykırdı. "Bay Bilgin sonunda Aigu'yu yola getirdi. Kızın da razı olduğuna göre senin de bir itirazın olmaz herhalde Musan. Senden istediğim evlilik cüzdanını da getirdin değil mi? Hadi artık şu işi bitirelim."

Aigu babasının cebini karıştırdığını gördü. Bu sırada uşak yeniden geldi ve Bay Bilgin'e küçük, kaplumbağa şeklinde siyah bir şey verdi. Aigu korkunç bir şeyler olacak diye endişelenmeye başladı. Bakışlarını babasına çevirdi, bu sırada babası masada mavi bir paketten tomarla para çıkarıyordu.

Bay Bilgin kaplumbağanın başını ters çevirerek avucuna bir şey boşalttı ve onu uşağa geri verdi. Parmağıyla avucundaki şeyden biraz alıp burun deliklerine sürdüğü şey burnunda ve üst dudağında sarı bir leke bıraktı. Sonra hapşıracakmış gibi burnunu çekti.

Zhuang Musan'sa paraları sayıyordu. Bay Wei sayılmayan paralardan birkaç deste alıp Huysuz'un babasına uzattı. Kırmızı ve yeşil evlilik cüzdanların

yerini değiştirip gerçek sahiplerine verdi.

"İyi say Musan, bu ciddi bir mesele. Tüm bu paralar..."

"Hapşuuu!"

Bay Bilgin altı üstü hapşırmıştı fakat Aigu irkilerek yerinden sıçramıştı.

Ağzı sonuna kadar açıktı, burun delikleriyse bir açılıp bir kapanıyordu. İki parmağıyla şu, atalarımızın cenaze törenlerinde kullandıkları şeyi burnuna yapıştırmıştı. Aslında burnunu ovuşturmaktan başka bir şey yapmıyordu.

Zhuang Musan zor da olsa paraları saymayı bitirebilmişti. İki taraf da kendi evlilik cüzdanlarını aldılar. Sinirler yatışmış bu durumdan herkes memnun kalmıştı.

"Bu sorunu da böylece çözmüş olduk," dedi Bay Wei. Herkesin gitmek için ayaklandığını görünce rahat bir nefes aldı. "Pekâlâ, her şey halloldu. Bu husumeti de ortadan kaldırdık neyse ki. Gidiyor musunuz yoksa? Yeni yılı bizimle kutlamak istemez misiniz? Hazır bir araya gelmişken..."

"Kalamayız, sonra geliriz," dedi Aigu.

Zhuang Musan, Huysuz ve babası, "Teşekkürler Bay Wei, şu an vaktimiz yok. Yapacak işlerimiz var," deyip saygıyla oradan ayrıldılar.

"Biraz daha kalamaz mısınız?" dedi Bay Wei ısrarla, arkadaki Aigu'ya.

"Gerçekten kalamayız Bay Wei, teşekkür ederim."

6 Kasım 1925

AY'A KAÇIŞ

I.

Akıllı hayvanların insanoğlunun isteklerini sezebilmeleri bilinen bir gerçektir. Kapı, görüş mesafesine girer girmez at yavaşladı ve binicisiyle aynı anda başını eğdi. Attığı her adımda başını bir o yana bir bu yana sallıyordu.

Koca ev, akşam sisinin arasında kendini göstermişti. Bu sırada komşu evlerin bacalarından kalın, siyah dumanlar tütüyordu. Akşam yemeği vakti gelmişti. Toynakların sesini duyan uşaklar dışarı çıkmış, yanlarında silahlarıyla kapının önünde dikilmişlerdi.

Çöp yığınının yanında, yorgun bir halde atından indi Yi.[77] Uşaklar dizginini ve kırbacını almak için hemen yanına gittiler. Eşiği geçtiği sırada belindeki bir sürü yeni yapılmış oklara, çantasına koyduğu üç kargaya ve mahvolmuş serçeye baktı. İçten içe üzülse de ok kılıfında takırdayan oklarıyla yürümeye devam etmiş, hiç bozuntuya vermemişti.

77. Yi (veya Hon Yi) eski Çin mitlerinde geçen efsanevi bir okçudur. Mitolojiye göre Yi, dokuz güneş kuşunu öldürdüğü için cennete alınmamıştır. Bu olay, dünyaya uzun süren bir kuraklık getirmiştir. (ç.n.)

Avluya geldiğinde yuvarlak pencereden kendisine bakan Chang'e'yu[78] gördü. Keskin gözleriyle kargaları görmüş olmalıydı. Dehşete kapılan Yi öylece kalakalmıştı, içeri girmek zorundaydı. Kapıda onu hizmetçi kızlar karşıladı. Yayını, ok kılıfını ve çantasını aldılar. Yüzlerindeki zoraki gülümsemeyi fark etmişti. Elini yüzünü yıkadıktan sonra, "Karıcım," diye seslenerek içerideki odaya girdi. Chang'e yuvarlak pencereden gün batımını izliyordu. Yavaşça yüzünü çevirip karşılık vermeden tuhaf bir bakış attı.

Bir yılı aşkındır böyle bir tavra alışmıştı. Her zaman olduğu gibi Chang'e'nin tam karşısındaki üzerinde leopar derisinden yapılmış eski bir örtünün serili olduğu ahşap kanepeye oturdu. Başını kaşırken mırıldanmaya başladı:

"Şans yüzüme gülmedi yine, bir tek şu kargalar..."

"Iyy,"

Dal gibi kaşlarını kaldıran Chang'e yerinden ok gibi fırlayıp odadan çıktı. Giderken, "Karga soslu erişte! Yine karga soslu erişte ha! Şu dünyada bizden başka kim bütün bir yılını karga soslu erişte yemekle geçiriyor acaba? Ah benim bahtsız başım, ne diye seninle evlendim de karga soslu erişteden başka bir şey yemez oldum!"

"Karıcığım!" diyerek peşinden gitti Yi. "Bu sefer çok da kötü değil, bir de serçe vurdum senin için. İstersen elbise diktiririz. Nuhsin! Serçeyi getir de hanımın görsün!"

Av etini mutfağa götürmüşlerdi. Nuhsin bir koşu-

78. Eski Çin mitolojisinde Yi'nin karısı olduğu düşünülen tanrıçadır. Ölümsüzlük iksiri içerek bir tanrıçaya dönüşmek için Ay'a kaçmıştır. (ç.n.)

da getirip iki eliyle hanımına uzattı.

"Burada hanımım!"

Küçümseyen gözlerle serçeye yaklaşıp dokundu. "Iyy, iğrenç! Paramparça etmişsin, nerede bunun eti?"

Bu duruma bozulan Yi, "Maalesef," dedi. "Yayım çok kuvvetli, okun ucu çok büyük."

"Daha küçük oklar kullanamaz mıydın?"

"Başka okum yok ki. Dev bir domuz ve koca bir pitonu vurduğumda..."

"Ne dev bir domuz ne de koca bir piton görebiliyorum ben!" Nuhsin'e dönerek, "Bununla çorba yaparsın," deyip odaya geri döndü.

Ne yapacağını bilemez halde oracıkta kalan Yi, sırtını duvara yaslayıp mutfaktan gelen ateş seslerini dinlemeye koyuldu. Uzaktan küçük bir tepecik gibi görünen dev domuz geldi aklına. Domuzu o zaman değil de şimdi vurmuş olsaydı altı aylık yemek ihtiyaçlarını çıkarmış olacak ve yemek yüzünden böyle azar işitmeyecekti. Koca pitona gelince! Pitonlu çorba mı yapacaktı sanki!

Nuyi lambayı yaktı. Kızıl ve siyah ok ve yaylar, yaylı tüfek, kılıç ve hançer; boyası akmış duvarın dibinde parıl parıl parlıyordu. Şöyle bir baktıktan sonra başını eğip derin bir ah çekti Yi. Nuhsin masayı hazırlayıp akşam yemeğini servis etti. Sol tarafta beş karga soslu erişte tabağı, sağ tarafta iki karga soslu erişte tabağı ve tam ortada da koca bir tabak karga soslu çorba vardı. Yi de bunun pek iştah açan bir yemek olmadığını kabul ediyordu. Yemeğini yerken çaktırmadan karısına bakıyordu. Chang'e karga sosuna aldırmadan eriştesini çorbaya banarak yedi. Tabağını bitirmeden masadan kalktı. Yüzü hiç olmadığı kadar solmuştu,

sakın hasta olmasın?

Biraz sonra daha iyi görünüyordu. Yatağın kenarına oturmuş, sessizce elindeki suyu içiyordu. Yi de yıpranmış leopar derili örtüyü düzelterek yatağın yanındaki koltuğa oturdu.

"Ah," dedi Yi, "evlenmeden önceydi, bu benekli leoparı batı tepesinde vurmuştum. Öyle güzeldi ki altın gibi parlıyordu." Karısının gönlünü almak ister gibiydi.

Eski günleri hatırlatmıştı ona bu örtü. O günlerde nasıl huzur içinde yaşadıklarını; ayıların pençelerinden, develerinse hörgüçlerinden başka bir yerlerini yemediklerini, kalan yerlerini hizmetçilere ve uşaklara verdiklerini hatırlamıştı. Büyük av bittiğindeyse yaban domuzu, tavşan ya da sülün yerlerdi. Öyle yaman bir avcıydı ki elinden kaçan olmazdı. Bir kez daha derin bir ah çekti:

"Çok iyi bir avcı olduğum için vuracak hayvan kalmadı. Kargadan başka bir şey kalmayacağını kim bilebilirdi ki?"

Alaycı bir gülüş geçti Chang'e'nin dudaklarından.

"Bugün yine şanslı sayılırım. En azından bir de serçe vurdum. Onu da bulabilmek için epey uzağa gittim."

"Peki daha da uzağa gidemez misin?"

"Giderim tabii karıcığım. Ben de bundan bahsediyorum. Yarın erkenden kalkacağım. Benden önce kalkarsan muhakkak uyandır beni. Bu kez bir karaca veya tavşan bulana kadar gezeceğim. Kolay olmayacağını biliyorum. Dev domuz ve koca pitonu vurduğum zamanları hatırlıyorum da kara ayılar sizin evin dibinden yürür giderdi. Hatta annen bir keresinde birini

vurmamı istemişti..."

"Öyle mi olmuştu?" Belli ki bu, Chang'e'nin aklından çoktan çıkmıştı.

"Gün gelip hiçbirinden eser kalmayacağını kim bilebilirdi? Nasıl geçinir, ne yer ne içeriz bilemiyorum. Aslında ben kendi başımın çaresine nasıl bakacağımı biliyorum, tek yapmam gereken rahibin verdiği iksiri içerek aya gidebilirim, ama ben seni düşünüyorum. Bu yüzden yarın biraz daha uzağa gitmeye karar verdim."

"Hımın..."

Chang'e suyunu bitirdi. Usulca uzanıp gözlerini yumdu. Lambanın kısık ışığı bozulan makyajına yansıyordu. Yüzünün pudrası gittiğinden gözlerinin altındaki halkalar ortaya çıkmıştı. Kaşlarından biri ötekinden daha kalındı. Fakat tüm bu kusurlara inat, dudakları ateş gibi kıpkırmızıydı. Hele gamzeleri... Gülümsemese bile yanaklarında her daim görülebiliyordu.

"Böyle bir kadının sofrasına nasıl olur da karga soslu erişte getiririm ben?" diye düşününce kendinden utanarak kıpkırmızı oldu Yi.

II.

Gece çoktan sona ermiş, yeni bir gün doğmuştu. Yi birden gözlerini açtı. Batı duvarına yansıyan güneş ışığı vaktin çok da erken olmadığının göstergesiydi. Mışıl mışıl uyuyan Chang'e'ye baktı. Uykuya kaldığı koltuktan sessizce kalkarak elbiselerini giydi ve parmak uçlarında odadan çıktı. Yüzünü yıkarken Nukeng'e, Wang Sheng'e atını hazırlatmasını söyledi.

Yapacak tonla işi olduğu için kahvaltı etmedi. Nuyi, çantasına beş dilim kek, beş sap pırasa ve bir paket kırmızıbiber koydu. Çantasını, oklarını ve yayını beline sıkıca tutturdu. Kemerini bir güzel bağladıktan sonra koşar adım çıktı salondan. Giderken Nukeng'e seslendi:

"Bugün çok daha uzaklara gideceğim. Biraz gecikebilirim. Hanımın kahvaltısını edip kendine geldiğinde ona özürlerimi ilet. Akşam yemeğine beni beklemesini rica et, özürlerimi iletmeyi sakın unutayım deme!"

Apar topar dışarı çıkıp atına atladı. Uşakların yanından şimşek gibi geçip yola koyuldu. Çok geçmeden köyü geride bırakmıştı. *Kaoliang*[79] tarlalarının arasından yoluna devam etti. Burada avlanacak bir şey olmadığını çok önceden öğrenmişti, bu yüzden burada av arayarak vakit kaybetmedi. Atını dörtnala sürerek bir an bile durmadan altmış *li*[80] yol gitti. Önlerinde sık bir orman vardı ve ter içinde kalan atı doğal olarak yavaşlamıştı. On *li* daha gittikten sonra artık ormandaydılar. Fakat Yi; eşekarısı, kelebek, karınca ve çekirgeden başka bir şeye rastlamamıştı. Ne bir kuş ne de av hayvanından eser vardı. Ayak basılmamış bir bölgeye girecek olmak onda tilki veya tavşan yakalayabilme arzusunu ateşlemişti. Ne var ki boş bir hayalin peşinden koşturmaktan başka bir şey yapmıyordu. İstikametini değiştirmiş ve yeşil *kaoliang* tarlalarına doğru yönelmişti. Uzaklarda birkaç kerpiç ev görülüyordu. Bu güneşli havada rüzgâr sıcak esiyor, ne bir

79. Çin'de üretilip satılan, fermente edilmiş sorgumdan yapılmış, damıtılmış likörün hammaddesi. (e.n.)

80. Beş yüz metreye karşılık gelen Çin uzaklık birimi. (e.n.)

karga ne de serçe sesi duyulabiliyordu.

"Kahretsin," diye bağırdı kendini yatıştırmak için.

Biraz sonraysa eskisi gibi yerindeydi keyfi. Çünkü az önce kerpiç ev sandığı şeyin aslında bir av kuşu olduğunu fark etmişti. Gagalamasına bakarsak bu büyük bir güvercindi. Yayını eline alıp okunu yerleştirdi, var gücüyle çekip fırlattı. Oku kayan bir yıldız gibi hızlanmıştı. Bir an bile tereddüt etmeden -ki şu âna kadar hiçbir avını ıskalamamıştı- okun peşinden avını bulmaya gitmişti. Ava yaklaştığı sırada yaşlı bir kadın atına doğru koşturuyordu. Ok darbesiyle darmadağın olmuş güvercini eline alıp bağırmaya başladı:

"Sen de kim oluyorsun? En çok yumurtlayan kara tavuğumdan ne istedin? Yapacak başka işin yok mu senin?"

Serseme dönen Yi, olduğu yerde öylece kalakalmıştı.

"Ne? Tavuk mu? Ben onu güvercin sanmıştım."

"Kör müsün? Kırk yaşında adamsın şu dediğine bak!"

"Haklısınız hanımefendi, kırk beşimi yeni doldurdum."

"Akıl olmayınca ne yapsın sakal? Nasıl olur da tavukla güvercini karıştırırsın? De bakalım, sen kimsin?"

"Ben Yi," derken tavuğun kalbini delik deşen eden okunu gördü. Sesi giderek cılızlaşıyordu.

Yüzüne dikkatle bakarak: "Adını hiç duymadım," dedi kadın.

"Buralarda iyi tanırlar beni. Kral Yao baştayken az domuz ve yılan vurmamıştım."

"Yalancı seni! Buranın en iyi avcıları Feng Meng ve arkadaşlarıydı. Sen de onlara katılmış olabilirsin fakat nasıl olur da avcıların kralıymışsın gibi tafra satarsın? Utan kendinden!"

"Fakat hanımefendi, Feng Meng'le birkaç yıllık bir tanışıklığımız var. Daha önce hiç birlikte avlanmadık. Bana bir yardımı dokunmadı."

"Yalancı, herkes yanılıyor da sen mi doğruyu söylüyorsun? Feng Meng'in adı dillerden düşmez hiç."

"Pekâlâ, öyle olsun. Şu meseleye dönelim, tavuğu ne yapacağız?"

"Zararımı karşılamalısın. En iyi tavuğumdu o, her gün yumurtlardı. Karşılığında iki çapa üç de makara isterim."

"Bakın hanımefendi, ben ne çiftçiyim ne de terzi. Çapayı, makarayı nereden bulayım? Üstümde de üç kuruş param yok. Çantamda beyaz undan yapılmış beş dilim kek var. Tavuğunuza karşılık bunları, bir de şu beş sap pırasayla bir paket kırmızıbiberi vereyim. Ne dersiniz?

Bir eliyle çantasından kekleri çıkarırken ötekiyle tavuğu yerden aldı.

Yaşlı kadın beyaz undan yapılmış keklere itiraz etmedi fakat on beş tane isterim diye diretti. Sıkı bir pazarlık sonrasında on tanede anlaştılar. Yi, okunu rehin bırakarak kalan dilimleri en geç yarın öğle vaktine kadar getireceğine söz verdi. İçi ferahlamıştı, ölü tavuğu çantasına sokuşturduğu gibi at üstünde evinin yolunu tuttu. Açlıktan midesi kazınsa da halinden memnundu. Bir yılı aşkındır boğazlarından tavuklu çorba geçmemişti.

Ormandan çıkıp atını ev yoluna şahlandırdığında

akşamüstü olmuştu. Atı da açlıktan halsiz düşmüştü. Akşam karanlığı bastırdığında *kaoliang* tarlalarına dahi gelememişlerdi. Tam karşılarına çıkan kim olduğu belirsiz kişiyi fark etmesiyle bir anda kendisine doğru havalanan oku görmesi bir oldu.

Yi, tırısa kalkan atını dizginlemeden yayına bir ok takıp fırlatmıştı. Vınnn! Havada çarpışan oklar ikiye ayrılmış ve yere düşmeden V şeklini almıştı. İkisi de vakit kaybetmeden ikinci oklarını fırlatmışlardı. Oklar yine havada çarpışmıştı. Yi'nin oku bitinceye kadar, tam dokuz kez sürdü bu çatışma. Sonraysa boğazına nişan alırken zevkten dört köşe olan Feng Meng'i karşısında bulmuştu.

"Vay vay vay! Deniz kenarında balık tuttuğunu sanırdım, meğer böyle kirli oyunlarla meşgulmüş. Yaşlı kadının ne demek istediğini şimdi anlıyorum," diye düşündü Yi.

Ansızın, Meng'in yayından fırlayan ok dolunay gibi bir kavis çizerek Yi'nin boğazına doğru vınlamıştı. Boğazından mıhlanan Yi, takla atarak yere düşmüş, atıysa hareketsiz kalmıştı.

Yi'nin öldüğünü gören Meng,[81] ayaklarının ucuna basarak başucuna geldi. Zaferine kadeh kaldırır gibi gülümseyerek ölünün yüzüne baktı.

Sonra birden gözlerini açıp doğruldu Yi.

"Ah, benden hiç mi bir şey öğrenmedin?" Oku ağzından çıkarıp gülmeye başladı. "Oku ağzımla yakalamakta ne kadar usta olduğumu bilmez misin? Ahh,

81. Yi'nin öğrencisi ve onun gibi iyi bir okçudur. Burada Kan Chang-hung'a iğneleme yapılmaktadır. Kan Chang-hung Lu Hsun'un öğrencisi olan genç bir yazardır, fakat daha sonra yazılarında Lu Hsun'u hedef almıştır. Feng Meng'in Yi'yi vurması bu olaya gönderme yapmaktadır. (ç.n.)

ne yazık! Böyle ufak numaralarla hiçbir yere varamayacaksın. Ustanı ustandan öğrendiğin numaralarla alt edemezsin. Ya kendi yöntemini bulacaksın ya da böyle boyundan büyük işlere kalkışmayacaksın."

"Seni kendi silahınla alt etmek istemiştim," diye mırıldandı "galip".

Gülmeye başlayan Yi ayağa kalktı.

"Böyle özlü sözler de ağzından hiç eksik olmaz zaten. Belki bu şekilde yaşlı kadınları etkileyebilirsin ama bana sökmez bu numaralar. Ben kendimi avcılığa adamışım, senin gibi eşkıyalara da hiçbir zaman pabuç bırakmam."

Çantasındaki tavuğa zarar gelmediğini görmenin rahatlığıyla atına tekrar binip yoluna koyuldu.

"Şerefsiz piç..."

Peşi sıra küfürler duyuyordu.

"Ardımdan küfredecek kadar alçalmış... Bir de bana oyun oynamaya kalkıyor. Böyle bir adama ancak yaşlı bir kadın aldanır tabii..."

Yoluna devam ederken müessif bir halde başını sallıyordu Yi.

III.

Kaoliang tarlalarını geride bıraktığında gece karanlığı çoktan çökmüştü. Yıldızlar belirmeye başlamış, batı tarafında Venüs olağandışı bir göz alıcılıkla kendini göstermişti. At, tarlalar arasındaki beyaz tepeden yoluna devam ediyordu. Öyle yorulmuştu ki adımlarını hiç olmadığı kadar yavaş atıyordu. Neyse ki ay, yolunu aydınlatıyordu.

"Kahretsin!" Karnı guruldayan Yi'nin sabrı tü-

kenmişti. "Geçinmek için ne kadar didinirsem didineyim biri gelip yine önüme taş koyuyor." Atını bir kez daha dehlediyse de hayvanın yavaş yavaş sallanmasına mâni olamadı.

"Çok geç! Chang'e küplere binmiştir," diye düşündü. "Neyse ki bu küçük tavukla gönlünü alabilirim. Varır varmaz, karıcığım iki yüz li uzağa gittim ve sana bunu getirdim, diyeceğim. Hayır hayır, böyle çok böbürlenmiş olurum."

Uzaktan ışıklar görününce artık endişelenmeyi bırakmıştı. Atını daha fazla yormadan yoluna eşkin devam etti. Yusyuvarlak bembeyaz ay yolunu aydınlatıyor, yumuşacık rüzgâr yanaklarını okşuyordu. Yorucu bir günün ardından eve dönmenin en güzel yanı buydu işte!

Çöp yığınının yanına geldiklerinde at kendiliğinden durmuştu. Etrafına biraz bakındıktan sonra evde bir şeylerin ters gittiğini anlamıştı Yi. Zhao Fu yalnız karşılamıştı onu.

"Ne oldu burada? Wang Sheng nerede?"

"Yao ailesine, hanımımızı aramaya gitti."

"Ne? Hanımın Yao ailesine mi gitti?" Şaşırıp kalmıştı Yi.

"Evet efendim." Zhao dizginleri ve kırbacı aldı.

Atından inen Yi, eşiğe doğru yürüdü. Bir an düşündükten sonra ardına dönüp şöyle sordu:

"Beklemekten usanıp bir lokantaya gitmediğinden emin misin?"

"Eminim efendim. Bütün lokantalara baktım. Hiçbirine gitmemiş."

Düşünceli bir şekilde eve girdi Yi. Evin üç hizmetçisi salonun girişinde endişeyle bekliyorlardı. Hayret-

ler içinde bağırdı Yi:

"Siz burada mısınız? Ama hanımınız Yao ailesine asla tek başına gitmez ki!"

Ses etmeden Yi'nin yüzüne baktılar. Yayını, ok kılıfını ve içinde tavuğun olduğu çantayı elinden aldılar. Telaşlanmıştı Yi. Chang'e ya canına kıymışsa? Nukeng'e, Zhao Fu'ya arkadaki havuza ve ağaçlığa iyice baktırmasını söyledi. Yatak odalarına girer girmez yanıldığını anlamıştı. Oda darmadağındı. Bütün sandıklar açılmış, yatağın arkasındaki mücevher kutusu gitmişti. Ne olduğunu anlayamadı Yi. Altın ve gümüşlerin hiçbir önemi yoktu fakat papazın kendisine verdiği iksir de o kutudaydı.

Odada dört dönerken Wang Sheng'in kapıda beklediğini fark etti.

"Efendim, hanımım Yaolarda değilmiş. Bugün mahjong oynamayacaklarmış."

Yi hiçbir şey söylemeden yüzüne uzun uzun bakınca Wang Sheng odadan ayrıldı.

"Beni mi çağırdığınız efendim?" diye sordu Zhao Fu içeri girerek.

Yi başını hayır anlamında sallayarak ona çıkmasını işaret etti.

Odada aranıp durduktan sonra salona geçip oturdu. Ok ve yayları, yaylı tüfeği, kılıcı ve hançeri oturduğu yerin tam karşısındaydı. Bir süre düşündükten sonra salonda odun gibi dikilmiş duran hizmetçilere şöyle seslendi:

"Hanımın ne zamandır ortalıkta yok?"

"Lambaları yakmaya geldiğimde burada yoktu," dedi Nuyi. "Fakat kimseler görmemiş gittiğini."

"O kutudaki ilacı alırken gördünüz mü onu?"

"Hayır efendim. Fakat öğleden sonra benden biraz su istemişti."

Dehşet içinde ayağa fırladı Yi. Karısının onu dünyada bir başına bırakmış olmasından şüphelenmişti.

"Göğe yükselen bir şey gördünüz mü?" diye sordu.

"Ahh!" Nuhsin'in aklına bir şey gelmişti. "Lambaları yaktıktan sonra dışarı çıktığımda şu tarafa doğru yükselen bir gölge görmüştüm. Onun hanımımız olduğunu nereden bilebilirdim..." Nuhsin'in yüzü kireç gibi solmuştu.

"İşte o gölge!" dedi Yi dizlerini döverek. Bir sıçrayışta odadan çıkmıştı. Arkasına bakarak Nuhsin'e sordu: "Ne tarafa gitmişti bu gölge?"

Nuhsin parmağıyla işaret etti. Gösterdiği yerde görebildiği tek şey, puslu ormanların ardında, gökyüzünde asılı duran yusyuvarlak, bembeyaz aydı. Çok küçükken büyükannesi ona ayın güzel manzarasından bahsetmişti. Anlattıklarını hayal meyal hatırlayabiliyordu. Yakut bir denizin üzerindeymişçesine süzülen ayı gördükçe bedeninin ne denli ağır olduğunu fark ediyordu.

Öfkesi aklını başından almıştı Yi'nin. Öyle sinirlenmişti ki can alma arzusuna engel olamıyordu. Gözlerini kocaman açarak hizmetçilere bağırmaya başladı:

"Yayımı getirin bana! Yeri göğü vurduğum yayımı, üç de ok getirin!"

Nu-i ve Nukeng salonun tam ortasında duran dev yayın tozunu aldıktan sonra üç büyük okla birlikte Yi'ye verdiler.

Bir eliyle dev yayını tutan Yi, ötekiyle de üç oku

birden yayına yerleştirmişti. Oklara tüm gücüyle asılarak doğrudan aya nişan almıştı. Kaya gibi kımıldamadan duruyor, gözlerindeyse şimşekler çakıyordu. Saçları ve sakalları rüzgârda dalgalanan alev gibiydi. Bir anlığına zamanında güneşi vuran kahramanı gözünün önüne getirdi.

Sonra havada birden bir ıslık sesi duyuldu. Üç ok yaydan ardı ardına fırladı. Öyle hızlıydılar ki ne zaman yaydan çıkıp gittiklerini gören olmamıştı. Birbirlerini öyle yakından takip etmişlerdi ki muhakkak aynı noktayı vurmuş olmalıydılar. Fakat Yi okların her birine nispeten farklı açılar vererek her birinin farklı noktaları vurmalarını, böylece ayda üç farklı yara açmayı amaçlamıştı.

Hizmetçiler bağrışmaya başlamıştı. Ayın titrediğini gördüklerinden onun devrileceğini sanmışlardı. Ne var ki ay hâlâ yerinde asılı duruyor, sanki hiçbir şey olmamış gibi sakinleştirici ışıklarını saçıyordu.

Yi başını göğe dikip küfürler savurmaya başladı. Bir süre hiçbir şey yapmadan bekledi fakat ayın aldırış ettiği yoktu. Yi üç adım ileri gidince ay üç adım geri gidiyor, Yi üç adım geri gidince ay üç adım ileri gidiyordu.

Sessizce birbirlerine baktılar. Yi, bezgin bir halde yayını kapının eşiğine dayayıp içeri geçti. Hizmetçiler de onun ardından içeri geçtiler.

Bir kenara oturup iç geçirdi: "Hanımınız bundan sonra kendi başına da mutlu olacaktır. Nasıl oldu da beni burada bir başıma bırakıp aya kaçmayı göze alabildi? Yoksa yaşlandığım için mi... Fakat daha geçen ay, 'Yaşlı falan değilsin, kendini yaşlı hissediyorsan aklından zorun olmalı...' demişti."

"Böyle bir şey mümkün değil," dedi Nu-i. "Herkes sizin nasıl yaman bir avcı olduğunuzu biliyor efendim."

"Hatta sizin için av sanatçısı diyorlar," diye araya girdi Nuhsin.

"Saçmalık bu! Asıl olan şu ki o karga soslu erişte-nin yenilecek yanı yoktu. Bu duruma tahammül etmesini bekleyemezdim zaten."

"Leopar derisinin birazı yırtılmış. Hemen bir yama yapayım da daha güzel dursun," dedi Nuhsin.

"Bekle biraz, şimdi onun acelesi yok. Açlıktan ölüyorum. Hemen bana biber soslu tavuk yemeği yap. Yanına bir de börek isterim. Bu akşam erken uyuyacağım. Yarın da papazdan bir şişe daha iksir isteyip karımın peşine düşeceğim. Nukeng, söyle Wang Sheng'e atıma dört ölçek yem versin!"

Aralık 1926

KILICIN İNTİKAMI

I.

Mei Jianchi annesinin yanına yeni uzanmıştı ki fareler deliklerinden çıkıp tencerenin tahta kapağını kemirmeye başladılar. Farelerin sesleri Mei'nin sinirlerini altüst etmişti. Hafifçe sesler çıkararak onları uzaklaştırmaya çalıştı. İlk anda başarılı olduysa da bir süre sonra fareler canlarının istediği gibi hareket etmeye devam ettiler. Annesini uyandırmaktan korktuğundan onları kovmak için daha fazla ses çıkaramıyordu. Annesi bütün gün iş görmekten öyle yorgun düşmüştü ki başını yastığa koyduğu gibi uykuya dalmıştı.

Aradan epey bir zaman geçince fareler ortadan kaybolmuştu. Mei de tam uykuya dalmak üzereydi ki aniden gelen bir su sesiyle yerinden sıçradı. Hayvanların su küpüne tırmanmış olabileceğini düşündü.

"Oh olsun, boğulun orada!" diyerek kinle doğruldu.

Yataktan inip ay ışığıyla kapıyı bulduktan sonra ateş yakıp küpün içini aydınlattı. İri bir fare vardı küpün içinde. Kaçması için çok az bir su kalmıştı ve hay-

vancağız var gücüyle çırpınıyor, tırnaklarını geçirecek yer arıyordu.

"Oh olsun sana!" diyerek sevinmişti çocuk. Eşyaları kemirerek bütün gece uykularını kaçıran hayvanlardan biri mutlaka bu olmalıydı. Kerpiç duvarın birinde uygun bir delik bulup meşaleyi yerleştirdi ve zevkle bu manzarayı izlemeye koyuldu. Farenin meydan okuyan gözlerini görünce bir çubuk bulup onu suyun altına doğru bastırdı. Bir süre öyle tuttuktan sonra çubuğu çekince fare yeniden su yüzüne çıktı, fakat artık çırpınmaya mecali kalmamıştı. Ters dönmüş, gözleri suyun altında kalmıştı. Suyun yüzünde can havliyle soluyan sivri kırmızı burnu görünüyordu sadece.

Mei bir süredir kırmızı burunlu kişilerden hoşlanmıyordu, nedense bu kez farenin sivri kırmızı burnuna acımış ve elindeki kamışla fareyi karnından yukarıya doğru çekip kaldırmıştı. Fare, kamışa sımsıkı sarılıp kendine gelebilmek için bir süre öylece bekledi. Sonraysa kamışa tutunarak yukarıya çıktı. Mei, tam da hayvanı sudan tamamen çıkaracaktı ki gebeş karnı ve bir solucanı andıran kuyruğuyla midesini bulandıran fareyi tekrar suya bıraktı ve suyun dibine batırmak için kamışla birkaç kez bastırdı.

Meşale ateşini altı kez tazelemişti. Kımıldayacak hali kalmayan fare, küpün tam ortasında, bazen suyun dibinde süzülüyor bazense su yüzüne yükseliyordu. Mei ona bir kez daha acımıştı. Kamışı ikiye ayırıp fareyi güç bela sudan çıkardı. İlkin hiç kımıldamıyordu, sonra yavaş yavaş nefes almaya, ardından da ayaklarını kımıldatmaya ve canlanmaya başladı, kaçmaya hazırlanıyor gibiydi. Bu durum tekrar Mei'nin sini-

rine dokunmuştu. Sol ayağını birden havaya kaldırdı ve farenin başına indiriverdi. Cılız bir çığlık işitmişti. Eğilip baktığında hayvanın ağzındaki kanı gördü, muhtemelen ölmüştü.

Yaptığına pişman olan Mei, büyük bir suç işlemiş gibi hissediyordu, diz çöktüğü yerde öylece kalakalmıştı.

Bu sırada annesi uyanmıştı.

"Ne yapıyorsun orada oğlum?" diye sordu yataktan.

Apar topar ağaya kalkıp geçiştirmeye çalıştı: "Şey, bir fare..."

"Fare olduğunu anladım. Sen ne yapıyorsun diyorum. Öldürüyor musun yoksa kurtarıyor musun bu hayvanı?"

Cevap vermedi. Meşale sönmüştü. Karanlıkta sesini çıkarmadan duruyor, gözleri pencereden vuran soluk ay ışığına alışıyordu.

"Bu gece yarısı tam on altı yaşında olacaksın. Hiç değişmedin, aklın beş karış havada. Hiç de değişmeyeceksin bu gidişle, anlaşılan babanın intikamını kimse alamayacak."

Ay ışığında otururken görmüştü annesini, baştan aşağı tir tir titriyordu. Onu böyle titreten şey, annesinin kederli ses tonuydu. Kan beynine sıçramıştı sanki:

"Babamın intikamı mı? Neyin intikamı bu?" diyerek şaşkınlık içinde annesine yaklaştı.

"Sana anlatmak için uzun süre bekledim. Küçüktün, hiçbir şeyden söz etmedim. Çocuk gibi davransan da artık çocuk değilsin. Ne yapsam bilmiyorum. Babanın kanını yerde bırakmamalısın. Böyle zorlu bir erkek işinin altından kalkabilecek misin?"

"Elbette anneciğim, anlat bana. Her şeyi yapmaya hazırım."

"Gel bakayım buraya. Şimdi sana anlatacaklarımdan kimseye bahsetme."

Yatağında dimdik oturan, gözleri loş ay ışığında ışıldayan annesinin yanma gitti.

"Şimdi güzelce dinle beni," dedi annesi. "Baban, yaptığı kılıçlarla tanınmış, işinin ehli bir ustaydı. O öldükten sonra, açta açıkta kalmayalım diye bütün aletlerini sattım. Gelmiş geçmiş en iyi kılıç döküm ustasıydı. Yirmi yıl önce kralın cariyesi bir demir parçası doğurmuş. Söylenenlere göre kadın demir bir direğe sarıldıktan sonra hamile kalmış. Tertemiz, mavi, saydam bir demir parçasıymış kadının doğurduğu. Bunun olağanüstü bir hazine olduğunu anlayan kral, bu demirden bir kılıç yaptırmak istemiş. Bu kılıçla düşmanlarını ortadan kaldıracağına, kendisi ve devletinin güvenliğini sağlayacağına inanmış. Talihsizliğe bak ki bu görevi babana verdiler. Bir akşam demir parçasını sımsıkı tutarak eve getirdi baban. Gecesini gündüzüne katarak tam üç yıl çalıştı ta ki bu demir parçasından iki kılıç yapana kadar.

Gün gelip demir ocağının kapağını açtığında korku dolu gözlerle bakmıştı kılıçlara. Koca bir buhar dalgası göğe yükselmiş, yer yerinden oynamıştı. Beyaz buhar dalgası üzerimizde koca bir buluta dönüşüvermiş, yavaş yavaş kırmızıya çalan bir renk almış ve etrafımız şeftali çiçeği rengindeki bu bulutla sarılmıştı. Kapkara demir ocağında ateş saçan iki kılıç duruyordu. Baban kılıçların üzerine tertemiz kuyu suyundan serptikçe kılıçlar tıslamaya ve yavaş yavaş maviye dönüşmeye başlamıştı. Yedi gün yedi gece geçmiş, kılıç-

lar gözle görülmez olmuştu. Yalnızca, dikkatle bakıldığında masmavi, saydam kılıçların iki buz saçağı gibi yerlerinde durduğu görülebiliyordu.

Babanın mutluluğu gözlerinden okunuyordu. İki kılıcı da eline almış, sevip okşamıştı. Sonra bir hüzün hali aldı babanı. Alnı kırış kırış oldu, dudakları dondu kaldı. Kılıçları iki ayrı kutuya koydu.

'İnsanların son günlerdeki hal ve hareketlerine bakarsak kılıçların hazır olduğunu bilmeyen yok. Yarın krala birini takdim etmeliyim. Kılıcı krala götürdüğüm gün son günüm olacak. Korkarım bir daha görüşemeyeceğiz.'

Dehşete düşmüş, ne demek istediğini anlamamış, ne söyleyeceğimi bilememiştim. Sadece, 'Sen çok iyi bir iş çıkardın, böyle eşsiz kılıçlar yaptın,' diyebildim.

'Ah, anlayamıyorsun. Kral güvenilmez, zalimin biri. Eşi benzeri görülmemiş iki kılıç yaptım ona. Düşmanları için de çalışırım korkusuyla kesin öldürecek beni.'

Gözyaşlarım sel olup akmıştı.

'Üzülme, elden bir şey gelmez. Gözyaşlarınla kadere mani olamazsın ya. Bir süredir bu duruma kendimi alıştırıyordum.' Şimşek gibi parlıyordu gözleri. Dizimin dibine bir kılıç kını koydu.

'Erkek kılıcı bu. Gözün gibi bak bu kılıca. Kadın kılıcını yarın krala götüreceğim. Geri dönmezsem bil ki canıma kıymışlar. Birkaç ay sonra doğum yapacaksın. Canını sıkma, çocuğumuzu çok iyi yetiştir. Büyüyüp koca adam olduğunda eline bu kılıcı ver. Gitsin, kralın kellesini koparıp intikamımı alsın.'"

"O gün babam geri döndü mü?" diye sordu çocuk.

"Dönmedi," diye cevap verdi annesi. "Her yerde aradım, kimselerin haber yoktu babandan. Sonraları öğrendim ki kendi yaptığı kılıçla ilk onun kanını akıtmışlar. Ruhu saraya musallat olur korkusuyla başını ön kapıya, gövdesini arka bahçeye gömmüşler."

Mei o an ateş gibi kızmıştı, saçlarıyla kıvılcımlar saçıyormuş gibi hissetti. Parmakları çatırdayıncaya kadar sıktı yumruklarını.

Annesi ayağa kalkıp yatağın başucuna yöneldi. Meşaleyi yaktı, kapının arkasındaki kazmayı alıp oğluna verdi:

"Kaz burayı!"

Delikanlının kalbi küt küt atıyordu, yavaş yavaş kazmaya koyuldu. Önce sarı toprağı kazdı, aşağı yukarı bir buçuk metre kazdığında toprağın rengi çürümüş odun koyuluğuna çalmıştı.

"Şimdi çok dikkatli ol!" diye seslendi annesi.

Mei, deliğin yanına yüzüstü uzandı. Çürümüş odun kalıntıları arasında buz gibi soğuk bir şeye parmakları değinceye kadar elini uzattı. Annesinin bahsettiği kılıçtı bu. Kılıcı kabzasından kavradığı gibi dışarı çıkardı.

Dışarıdaki ay ışığı ve yıldızlar, hatta içerideki meşale bile kılıcın yanında sönük kalmıştı. Yeri göğü dolduran bu mavi ışıkta kılıç ilk bakışta fark edilemiyordu, sanki eriyip gitmişti. Mei dikkatle baktı kılıca, yaklaşık bir metreydi kılıç. Fakat pek de keskine benzediği söylenemezdi, yuvarlanmış keskin tarafı pırasayı andırıyordu.

"Haydi bakma öyle, tut şu kılıcı da al babanın intikamını!" dedi annesi.

"Elbette anneciğim, bu kılıçla babamın intikamını

alacağım!"

"Sana güveniyorum oğlum. Mavi bir ceket giyip kılıcı da sırtında taşıyacaksın. Aynı renk oldukları için kimse fark etmeyecek kılıcı. Ceketini çok önceden hazırlamıştım," dedi eliyle yatağın arkasındaki eski sandığı işaret ederek.

"Yarın sabah yola çıkacaksın, aklın bende kalmasın."

Mei yeni ceketini sandıktan çıkarıp denedi. Tam olmuştu üzerine. Kılıcını ceketinin içine sarıp yastığının yanına koyduktan sonra yerine uzandı. Artık çocuk olmadığını biliyordu. Şimdi hiçbir şey olmamış gibi mışıl mışıl uyuyacak, sabah olunca her zamanki gibi kalkacak ve azılı düşmanının peşine düşecekti.

Ne var ki uyuyamadı, yatağında döndü durdu. Uzun bir süre annesinin kederli iç çekişlerini dinledi. Derken sabah olmuştu, horozun ilk ötüşünü duydu. Bu ses, yeni bir günün ve Mei'nin tam on altı yaşına bastığının habercisiydi.

II.

Mei kalktığında güneş henüz doğmamıştı. Mavi ceketini giyip kılıcını sırtına bağladı. Şişmiş gözleriyle ardına bile bakmadan ayrıldı evden. Çabucak şehre yola koyulmuştu. Gecenin buğusu köknar yapraklarının üstünde çiy damlacıkları halinde gizlenmişti. Önündeki koca ormanın sonuna geldiğinde çiy damlacıkları şafak vaktinin renklerine bürünerek ışıldıyordu. Çok uzakta, koyu gri kale duvarlarıyla çevrelenmiş şehri gördü.

Sokakta sebze satan insanların arasından geçerek

şehre girdi. Şehrin içi ana baba günüydü. Erkekler gruplar halinde boş boş dolanıyorlardı. Henüz saçlarını taramaya, yüzlerini boyamaya vakit bulamamış kadınlar, uykusuzluktan şişmiş gözleriyle kapı aralıklarından başlarını çıkarıp bakınıyorlardı.

Mei, şehir halkının halinden kısa bir süre içinde önemli bir olay yaşanacağını ve halkın bu olayı müthiş bir istek ve sabırla beklediğini anlamıştı.

Kalabalığın arasında ilerlediği sırada, ok gibi fırlayan bir çocuk yanından geçerken az kalsın sırtındaki kılıca çarpıyordu. Korkudan küçük dilini yutacaktı neredeyse Mei. Kuzey istikametinde devam etti, saraya gittikçe yaklaşıyordu. Boyunlarını uzatmış, yolu seyreden insanlarla karşılaştı. Kalabalıktan kadın ve çocukların haykırışları duyuluyordu. Sırtında sakladığı kılıcı olur da birini sakatlar korkusuyla kalabalığa yaklaşmadı. Fakat kalabalık giderek büyüyor, kılıcı ister istemez birilerine değiyordu. İnsanlardan epey uzaklaşıp kılıcının kimseye değemeyeceği kadar uzağa gitmek zorunda kaldı.

Birden önündeki kalabalıktaki insanlar diz çökmeye başladılar. Uzaktan dörtnala gelen iki atlı görülüyordu. Peşlerinden gelen sopalı, mızraklı, yaylı ve bayraklı askerler tozu dumana katıyordu. Onların ardından dört atın çektiği koca bir araba belirdi. Arabanın içinde ziller, davullar ve acayip üflemeli çalgılar çalan müzisyenler vardı. Bir diğer arabada da şık giyimlerinden saray mensubu oldukları anlaşılan, ter içinde kalmış ihtiyarlar, cüceler ve şişko herifler vardı. En arkadan mızrak, kılıç ve teberli atlı askerler geliyordu.

Kalabalık bir anda secde etti, Mei sarı tenteli de-

vasa bir at arabasının yaklaştığını gördü. Bu arabanın tam ortasında bir adam oturuyordu. Renkli elbiseler içindeki kırçıl bıyıklı, küçük başlı bu adam Mei'nin sırtındaki kılıca benzer bir kılıç taşıyordu belinde.

Mei ürpermiş, bir anda içini ateş basmıştı. Sırtındaki kılıcın kabzasına uzanarak diz çökmüş kalabalığın arasına yürüdü. Beş altı adım atmıştı ki ayağı takılıp çelimsiz bir gencin üzerine düştü. Kılıcıyla genci yaralamaktan korkarak telaşla ayağa kalktı. Kaburgalarına iki sağlam yumruk yemişti. Karşı çıkmaya yeltenmeden gözünü yola dikti. Sarı tenteli at arabası çoktan uzaklaşmıştı. Peşinden giden atlılar da gözden kaybolmuştu.

Yolun iki tarafını da dolduran kalabalık ayağa kalktı. Çelimsiz genç adam Mei'yi yakasından sımsıkı kavradı. Mei'nin, karın boşluğunu mahvettiğini ileri sürerek, az kalsın seksen yaşından önce ölmesine sebep olacağı için canına okumak istiyordu. Kalabalık etraflarını çevreledi. Şaşkınlık içinde bakmaktan başka bir şey yaptıkları yoktu. Kimisi çelimsiz delikanlıdan yana çıktığından söylediklerine ses çıkarmıyordu. Böyle bir durum karşısında nasıl tavır alacağını bilemedi Mei. Baş belası heriflerin elinden bir türlü kurtulamamıştı. Mei sessiz kalsa da kargaşa devam ediyordu. Olan biteni heyecanla izleyen seyircilerin dağılmaya hiç de niyeti yoktu.

Derken demir bir tırmık gibi zayıf ve esmer bir adam kalabalığı yardı. Kapkara sakalları ve gözleri vardı bu adamın. Hiçbir şey demeden Mei'ye göz kırptıktan sonra çelimsiz gencin çenesinden tuttuğu gibi savurdu. Genç, bir şüre direndikten sonra Mei'nin yakasını bırakıp oradan uzaklaştı. Hayal kı-

rıklığına uğrayan kalabalık, esmer adamın da oradan uzaklaşmasıyla birer birer dağıldı. Birkaçı Mei'nin yanına gelip ona yaşını, nereli olduğunu ve kız kardeşi olup olmadığını sordu. Mei onları duymazdan geldi.

Şehrin güneyine doğru yürüdü. İğne atsan yere düşmeyecek kadar kalabalık bu şehirde kılıcıyla birisini yaralaması an meselesi olduğundan güney kapının önünde kralın dönüşünü beklemeye karar verdi. Bu geniş, ıssız alan kralı beklemek için en uygun yerdi. Şehir halkı kralın dağ gezisinden bahsediyordu.

"Etrafı da amma kalabalıktı ha! Ne ihtişamlı bir adam! Kralı görebilmek ne büyük bir onur! Herkes nasıl da secde etti ona!"

İşte herkes arı sürüsü gibi böyle şeyler vızıldıyordu. Güney kapıya yaklaştıkça tüm bu sesler azalıyor, etraf dinginleşiyordu.

Surların dışına çıktı, kocaman bir dut ağacının altına oturup iki parça ekmek yedi. Aklına annesi gelince boğazı düğümlendi. Etraf öyle sessizdi ki bir zaman sonra kendi nefesini duyar oldu. Hava kararınca içini bir sıkıntı bastı. Gözünü dört açmıştı fakat ne gelen vardı ne giden. Şehre sebze satmaya gelen köylüler ellerinde boş sepetlerle evlerine dönüyorlardı. Köylüler gittikten epey sonra esmer adam tekrar çıkageldi. Mei'nin yanından rüzgâr gibi geçerken:

"Kaç buralardan Mei Jianchi! Kral peşinde!" dedi. Sesi baykuş ulumasını andırıyordu.

Mei ürperdi, bir süre var gücüyle koştu bu adamın arkasından. Nefeslenmek için durduğunda bir de bakmıştı ki ormanlığa gelmişlerdi. Ayı geride bırakmışlardı. Karşısında tek görebildiği kıvılcım tanesi gibi parlayan gözleriydi bu adamın.

"Nereden tanıyorsun beni?" diye sordu Mei, korkudan şaşkına dönmüştü.

"Bebekliğini bilirim senin," dedi adam gülerek. "Sırtında erkek kılıcını taşıdığını ve babanın intikamını almak istediğini biliyorum. Ama bunu asla başaramayacaksın. Biri seni krala ihbar etmiş bugün. Baş düşmanın vakit kaybetmeden sarayına döndü ve muhafızlarına seni yakalamalarını emretti."

Karamsar bir ruh haline büründü Mei.

"Annem endişe etmekte haklıymış," diye mırıldandı.

"Annen işin aslını bilmiyor, senin intikamını ben alacağım kraldan."

"Sen mi? Bu işi sen mi üstleneceksin, Bay Kahraman?"

"Böyle sözlerle aşağılayamazsın beni."

"Dul kadınlara ve öksüzlere acıdığından mı yoksa bu cesaretin?"

"Ağızda sakız olmuş laflarla gelme bana," diye çıkıştı. "Adalet, sevgi gibi sözleri lügatimden çıkaralı epey oldu. Sadece intikamını almak istiyorum, o kadar!"

"Peki ya nasıl olacakmış o iş?"

"Senden iki isteğim olacak."

"Neymiş, söyle bakalım?"

"Önce kılıcın, sonra kellen!" Bunu söylerken gözleri ateş gibi parlıyordu.

Mei afallamıştı, fakat korkmuyordu.

"Seni kandırıp hayatın ve kılıcınla oynayacağımı sanma," diye devam etti bu korkunç ses. "Bana güvenirsen bu işin altından kalkarım, ha güvenmezsen umurumda olmaz."

"Önce soruma cevap ver, sen ne diye babamın intikamını alacakmışsın? Babamla ahbap mıydınız yoksa?"

"Çok eskiden tanırdım babanı, tıpkı seni tanıdığım gibi. Fakat bunun pek bir önemi yok. İntikam almak benim işimdir, sen anlamazsın. Bunu senin için yapacağım, zaten benim kaybedecek bir şeyim yok. Bu dava benim de davamdır. Ruhum öyle derin yaralar aldı ki kendimden bile nefret ediyorum..."

Karanlıklar içinde yükselen bu ses birden kesilmişti. Mei, sırtındaki mavi kılıcı kavradığı gibi havada savurarak boğazını kesti; başı gövdesinden ayrılıp ayaklarının dibindeki yeşil otların üzerine yuvarlandığı sırada elindeki kılıcı esmer adama uzattı.

"Ahahah!" Adam bir eliyle kılıcı tutarken diğeriyle Mei'nin başını saçlarından yakalamıştı. Henüz soğumamış ölü dudaklara iki öpücük kondurdu ve kahkahayı bastı.

Koca ormanda yankılanmıştı kahkahası. Ormanın derinliklerinde kıvılcım taneleri gibi parlayan kurt gözleri belirdi. Bu aç kurtların hırıltıları gittikçe yaklaşıyordu cesede. Bir darbede yırttılar mavi ceketi, vücudunu çabucak parçalayıp mideye indirdiler. Yerde birikmiş kan izlerini bile yaladılar. Dişleriyle çatur çutur kırdıkları kemik seslerinden başka şey duyulmuyordu.

Sürünün başındaki koca kurt adamın üstüne atladı. Mavi kılıcı tek savuruşta başını gövdesinden ayırdı, kurdun başı da yeşilliklere yuvarlandı. Diğer kurtlar tek hamlede onun da işini bitirmişlerdi, geride hiçbir iz yoktu. Yine çatırdayan kemik sesinden başka bir şey duyulmuyordu.

Adam paramparça olmuş mavi ceketi yerden alıp Mei'nin başını sardı. Beline kesik başı bağlayıp kılıcını kuşandıktan sonra geri dönüp şehrin yolunu tuttu.

Oldukları yerde kaldı kurtlar. Yeşil gözlerini dikmiş, esmer adamın gidişini izliyor; dışarı sarkmış dilleriyle yalanıp duruyorlardı.

Karanlıkta, kocaman adımlarla şehre doğru ilerliyor, boğuk sesiyle şöyle mırıldanıyordu:

Duyun hey, duyun duyurun!
Kılıç aşığı bir adam,
Aşkı için ölmeyi bir onur sayan.
Yalnız ölen çoktur elbet,
Fakat artık yalnız değildirler
Kılıç uğruna ölenler.
İlle de kılıç, ille de kılıç diyerek
İki adam bile bile ölüme gittiler.

III.

Dağ gezisi kralı hiç de memnun etmemişti. Bir suikastçının kendisini öldürmek için peşine düştüğünü haber almış, gezi dönüşü keyfi kaçmıştı. Heyheyleri üstündeydi o gece; dokuzuncu cariyesinin saçlarını da beğenmemiş, bir gece önceki kadar alımlı bulmamıştı. Neyse ki kız işini biliyordu; kralın asil dizlerine oturmuş, yüzünü güldürene dek kıvırmıştı kalçasını bir solucan gibi.

Ertesi günün öğle vakti olmuş, kralın morali yine bozulmuştu. Hele öğle yemeğinden sonra sinirinden yanına yaklaşılmıyordu.

Uzunca esnedikten sonra, "Bunaldım," diye bağırdı.

Kraliçeden soytarılara kadar herkes paniğe kapılmıştı. Kral, dalkavuklardan ve soytarılardan bıkalı epey zaman olmuştu. Müthiş gösteriler yapan cambazlar, hokkabazlar; kılıç yutan, ateş üfleyen adamlar da eskisi gibi ilgisini çekmiyordu. Böyle tepesinin attığı anlarda hemen mavi kılıcına sarılıyor, bir bahane bulup birilerinin boynunu vurmak istiyordu.

Haremindeki iki delikanlı bir kaçamak yapıp saray dışına çıkmışlardı. Döndüklerinde sarayı etkisi altına alan kasvet, başlarının belada olduğunun habercisiydi. Bir tanesi korkudan tir tir titriyordu. Ötekisi hiç telaşlanmadan kralın önünde secde edip şöyle dedi:

"Kulunuz dışarıda çok tuhaf bir adamla karşılaştı efendim. Efendimizi eğlendirebilecek az bilinen numaralardan biliyor."

"Ne, kimmiş o?" dedi kral ve anlatmasını istedi.

"Dilenciden farksız, cılız bir adam. Mavi bir ceket giyen, sırtına da mavi bir bohça geçirmiş kendi uydurduğu tuhaf türküler söyleyen birisi. Ne iş yaptığını sorarsanız, hünerli bir hokkabaz olduğunu, dünyada eşi benzeri olmayan bir numara bildiğini söylüyor. Bir de 'bu numarayı izleyende ne gam kalır ne keder,' diyor. E hadi göster bakalım marifetini dediğimizde, 'Bu numara için yaldızlı bir ejderha[82] ve altın sarısı bir kazan gerekli,' diye cevap verdi."

"Yaldızlı ejderha mı? İşte o benim. Altın sarısı kazan istiyorsa bende som altından var."

"Kulunuz da öyle düşünmüştü efendim."

"Söyleyin gelsin, yapsın bakalım numarasını."

Kral sözünü henüz bitirmişti ki dört muhafız ha-

82. Eski Çin imparatorları itibarlarını artırmak için kendilerini "ejderha" olarak adlandırırlarmış. Çin mitolojisinde ejderha önemli bir figürdür. (ç.n.)

rem delikanlısının peşi sıra koşturdular. Kraliçeden soytarılara herkes merak içindeydi. Bu hokkabazın kralın yüzünü güldürmesini umuyor, ülkelerinin tekrar huzura ermesi için sabırsızlanıyorlardı. Gösteri, kralı memnun etmese bile en azından bahaneyle kafasını uçurabileceği biri vardı kralın.

Çok geçmemişti ki kralın huzuruna altı adam çıktı. Harem delikanlısı en öndeydi, peşi sıra dört muhafız gelmişti, ortalarında da bahsi geçen mavi ceketli, kara kaşlı, kara gözlü adam vardı. Öyle zayıftı ki kemikleri sayılıyordu. Krala saygıyla secde ettiğinde sırtındaki yer yer koyu kırmızı lekeli, mavi bohça görünmüştü.

"Konuş!" dedi kral, sabırsızlanmıştı. Adamın kılık kıyafeti ona iyi bir gösteri izleyecekmiş hissi vermemişti.

"Kulunuzun ismi Yan Zhi'ao'dur efendim. Wenwen köyünde doğdum. Gençliğimde işsiz güçsüzün biriydim. Günün birinde türlü hokkabazlıklar bilen bir bilgeyle tanıştım. Kesik bir çocuk başıyla oynanan bu oyunu öğretti bana. Fakat tek başıma yapamam, yaldızlı bir ejderhanın huzurunda altın sarısı bir kazana ihtiyacım var. Bu kazanı berrak suyla doldurmam ve kömür ateşinde kaynatmam gerek. Su kaynadığında kesik çocuk başını kazana koyacağım. Su buharıyla bir yükselip bir alçalacak çocuk başı, bir çeşit dans gösterisi yapacak. Güler yüzüyle kulaklarınızın pasını silecek şarkılar söyleyecek. Bu dans gösterisini izleyen, bu şarkıları dinleyen her kimse derdine derman bulacak. Herkes izleyecek olsa tüm dünya huzura ererdi."

"Haydi görelim o zaman!" dedi kral yüksek bir sesle.

Hazırlanması çok uzun sürmedi. Altın sarısı koca

kazan sarayın dışına yerleştirilmişti. İçi berrak suyla doldurulmuş, altına kömür dizilmişti. Adam kazanın başına geçti. Altını ateşledikten sonra bohçasını açtı. İki eliyle bu güzel kaşlı, büyük gözlü, beyaz dişli, kırmızı dudaklı çocuk başını kavradı. Çocuk gerçekten gülümsüyordu. Darmadağın saçları, sönmeye başlayan ateş dumanı gibiydi. Adam kesik başı havaya kaldırıp izleyicilerin önünde gezdirdikten sonra bir süre kazanın üzerinde tuttu. Anlaşılmaz bir şeyler mırıldanarak kazanın içine attı. Kazandan köpüren su epey bir yüksekliğe ulaştıktan sonra eski sakin halini aldı.

Uzun bir süre hiçbir şey olmadı. Kral sabırsızlanmaya başlamıştı. Onu gören kraliçe, cariyeler, vezirler ve harem delikanlılarının etekleri tutuştu. İzleyici kalabalıktan da gülüşme sesleri yükselince, kral aptal yerine konduğunu düşünmeye başladı. Muhafızlara dönüp kendisini kandırmaya cüret eden bu budalayı kazana atmalarını emretti.

Tam o sırada, kazanda kaynayan suyun fokurtusu duyuldu. Adam, kazandaki ateşten yayılan kan kırmızısı parıltıyla eriyen demir bir heykeli andırıyordu. Kral etrafına bakındı. Esmer adam iki elini havaya kaldırmış, gözlerini fezaya dikmiş, dans ederek şu türküyü söylüyordu:

Aşk budur! Duyun, duyurun!
Beraberdir aşk ile kan,
İnanmayana şüphe duyun!
Halk karanlık bir zindandan çıkış ararken,
Kralıysa keyiften keyfe seyrederken,
On bin baş ölüme eğilmiş.
Tek bir tanesini alıp bunlardan,
Boğazından kanını oluk gibi akıtacağım.
Bağırın hey, çağırın! Çağıldayın kan gibi!

O, türküyü söylerken kazandaki su küçük bir tepe gibi kabararak havaya yükseldi. Kesik baş, suyun tazyikiyle taklalar atarak bir aşağı bir yukarı hareket ediyordu. Gülücükler saçan kesik başın yüzündeki sevinç ifadesini herkes görebiliyordu. Aniden daha yükseğe çıktı kesik baş ve durmadan dönerek sıcak suyu etrafına fışkırttı. Kralın cücelerinden biri ciyaklamaya başlamıştı. Kesik başın fışkırttığı kaynar su burnunu yakmıştı.

Esmer adam türküsünü bitirmişti. Ciddi bir hale bürünen kesik baş, kazanın ortasında hareketsiz duruyordu. Birkaç saniye sonra tekrar yükselip alçalmaya, kabaran suda ahenkle dans etmeye başladı. Suyun içine ördek gibi bir dalıp bir çıkarak üç daire çizdi kazanda. Sonra, gözlerini kocaman açıp şu türküyü söyledi:

Hükümdarın hükmü enginler aşırı,
Devşiriyor birer birer nice vatanları.
Sanar ki yok dize getiremeyeceği insan evladı,
Bana düştü bu sanısını bertarafı.
İşte buradayım, keskin kılıcım ve ben!
Ne ihtişamlı kalkanın korkutur gözümü,
Ne de delici temren!
Ayın parlamadığı bir gece,
Çık karşıma çıkabilirsen!

Kesik baş birden suyun tepesine çıktı ve orada öyle durdu. Birkaç takla daha attıktan sonra tekrar yükselip alçalmaya başladı. Büyüleyici gözleriyle sağa sola bakarak türküsüne devam etti:

Duyun hey, duyurun! Bu aşkın yoluna
Bir can, tek bir can, ötesine geçmez.
Şanlı bir baş yeter bana,
O ise binine kıysa kâr etmez...

Son dizeyi söylerken kesik çocuk başı tekrar suyun altına batmıştı, bu yüzden söyledikleri artık anlaşılmıyordu. Kesik baş kazanın dibine inerken suyun yüzeyinden baloncuklar çıkıyordu. Ses giderek boğuklaştı, en dibe battığında artık tamamen kesilmişti. Uzaktakiler ne olup bittiğini anlayamamışlardı.

"Eee?" diye sordu beklemekten sıkılan kral.

Esmer adam diz çökerek, "Kralım! Kesik baş kazanın dibinde olağanüstü 'Birlik Dansı'nı yapıyor. Yakına gelmezseniz dansı göremezsiniz. Kesik başı dışarı çıkaramam çünkü bu gösterinin kazanın dibinde sergilenmesi gerek," dedi.

Kral ayağa kalkarak yavaş adımlarla kazana doğru ilerlemeye başladı. Aşırı sıcağa aldırmadan eğilip kazanın içine baktı. Kaynayan su bir ayna kadar durgundu şimdi. Kazanın dibinde hareketsiz duran kesik baş, gözlerini krala dikmiş bakıyordu. Kralla göz göze gelince yüzünde cana yakın bir gülümseme belirdi. Bu gülümseme krala bu çocuğu bir yerden tanıyormuş hissi verdi. Kim olabilirdi ki? Kral kendi kendine düşünürken, esmer adam kimseye fark ettirmeden mavi kılıcı sakladığı yerden çıkardı. Havada birkaç defa savurduktan sonra hızlanan kılıcı kralın boynuna indirdi. Kralın kellesinin suya düşmesiyle etrafa sular saçıldı.

İki düşman kazanda buluşunca hemen tanıdılar birbirlerini. Kralın başı suya değer değmez çocuk ona doğru yükselerek vahşice kulağını ısırdı. İki azılı düşman ölümüne dövüşürken, kazandaki su tekrar kaynamaya ve köpürmeye başladı. Bir süre savaştıktan sonra kral beş, Mei'yse yedi yerinden yaralanmıştı. Kurnaz kral bir hamle yaparak çocuğun arkasına do-

landı. Çocuk savunmasız bir anında boş bulununca kral onu boynundan yakalayarak esir aldı. Sonra tıpkı bir ipekböceğinin dut yaprağını delmesi gibi dişleriyle onu tutarak kaçmasına engel oldu. Çocuğun çığlıkları kazanın dışından duyulabiliyordu.

Kraliçeden soytarıya kadar herkes donup kalmıştı. Çocuğun çığlığıyla kendilerine geldiler. Şehrin üzerine garip bir karanlık çökmüştü. Fakat korkudan titrerken bile tuhaf bir şekilde zevk alıyorlardı. Meraklı gözlerle olacakları bekliyorlardı.

Esmer adamsa gayet sakindi. Kılıcı tuttuğu kolunu rüzgârda esen bir dal gibi hafifçe havaya kaldırdı. Kendini kazana yaklaştırarak başını kazanın üzerine doğru eğerek tek bir hareketle başını gövdesinden ayırdı. Başı kazana düşünce dört bir yana kar beyazı köpükler saçıldı.

Adamın başı suya düşer düşmez krala yönelerek burnunu dişlerinin arasına aldı. Kral acıyla haykırınca ağzı açıldı ve bu sayede çocuk kraldan kurtularak kralın etrafında dönmeye başladı. Sonra esmer adam alt çenesini, çocuk da üst çenesini ısırarak kralın ağzını kapatmasına engel oldular. Aç tavukların darı ambarını talan etmesi gibi kralın suratını parça parça ettiler ta ki onu tanınmaz hale getirinceye kadar. Kral acıyla inleyerek kazanın içinde deli gibi döndükten sonra son nefesini verdi.

Esmer adam ve çocuk da artık ısırmayı bırakmışlardı, kralın gerçekten ölüp ölmediğini anlamak için etrafında dikkatlice dolandılar. Numara yapmadığına emin olunca birbirlerine bakıp gülümsediler. Sonra yüzlerini gökyüzüne çevirip gözlerini kapattılar ve yavaş yavaş suyun dibine battılar.

IV.

Ateş sönmüş, dumanı kaybolmuştu. Şimdi suda hiçbir kıpırdama yoktu. Herkes olduğu yerde kalmış, ortalığı bir sessizlik kaplamıştı. Birden bir çığlık sesi duyulunca herkes korkuyla sarsıldı. İçlerinden birisi altın kazana doğru yürümeye başladı, diğerleri de onu takip ettiler. Arkadaki kalabalıksa birbirlerinin omuz aralarından neler olacağını görmeye çalışıyordu.

Hâlâ sıcak olan suyun buharı yaklaşanların yanaklarına vuruyordu. Şimdi bir ayna kadar durgun olan suyun yüzeyi bir yağ tabakasıyla kaplanmıştı, bu tabakaya bakanların çehreleri yansıyordu: kraliçe, vezirler, cariyeler, muhafızlar, cüceler, harem delikanlıları...

"Aman Tanrım! Kralımızın başı hâlâ orada! Yetişin!" diye bağrıştı cariyeler panikle.

Kraliçeden soytarıya herkes dehşete düşmüştü, oradan oraya koşturup duruyorlardı. İçlerinde en tecrübeli olan yaşlı bir adam ileri atılıp elini kazana değdirdi. Değdirmesiyle geri çekmesi bir oldu, yanan parmaklarını üfleyerek soğutmaya çalışıyordu.

Bir süre sonra akılları başlarına gelince, bir araya gelip kralın başıyla gövdesini nasıl bir araya getirebilecekleri üzerine tartışmaya başladılar. Saray mutfağından metal kepçeler alınacak ve muhafızlara kralın başını bulmaları için bütün imkânların kullanılması emredilecekti. Kısa bir süre sonra gerekli her şey hazırdı: kepçeler, elekler, altın tabaklar ve temiz bezler...

Muhafızlar kollarını sıvadılar, kimisi eline kepçeleri aldı, kimisi elekleri... Sırayla her şeyi taşıdılar. Sonra da kepçeleri kazana daldırıp karıştırmaya başladılar. Kepçeler suyu dalgalandırıyordu. Biraz karış-

tırdıktan sonra, işine ciddiyetle devam eden muhafızlardan biri iki eliyle tuttuğu kepçeyi dikkatle sudan çıkardı. Bembeyaz kafatasını taşıyan kepçeden inci gibi parıldayan su damlacıkları akıyordu. İnsanların sevinç çığlıkları eşliğinde kafatasını altın tabaklardan birine koydu.

"Ah, kralımız! Kıymetli kralımız!" diye haykırdı etraftakiler. Başka bir muhafız bir öncekine çok benzeyen bir kafatası daha çıkardığında, afallamışlardı.

Ter içinde kalan muhafızın çalışmasını şaşkın gözlerle izliyorlardı. Sudan birbirine dolanmış beyaz ve siyah saçlar ve kısalığından bıyık olduğu anlaşılan kıllar çıkmıştı. Ardından bir kafatası daha ve üç de saç tokası...

Suda çıkarılacak bir şey kalmayınca muhafızlar kepçeleri bıraktılar. Çıkarılanları kafatasları, saçlar ve saç tokaları olmak üzere üç tabağa ayırdılar.

Cariyelerden biri ileri atılarak, "Burada üç kafatası var. Hangisinin efendimize ait olduğunu nereden bileceğiz?" dedi.

Vezirlerden biri, "Bir düşünelim..." dedi.

Diz çöken cücelerden biri hayıflanarak şöyle dedi: "Derisi ve etleri kaybolmamış olsaydı, ayırt etmek daha kolay olurdu."

Büyük bir dikkatle kafataslarını incelemeye koyuldular, fakat boyutlarının ve renklerinin neredeyse aynı olması işlerini zorlaştırıyordu. Çocuğunkini bile ayırt edemiyorlardı. Kraliçe kralın sağ şakağında prensliğinden beri taktığı taçtan kalan bir yara izi olduğunu ve bunun onun kafatasını ayırt etmede bir ipucu olabileceğini söyledi. Cücelerden biri kafatasının birinde bahsedilen yara izini hemen görünce her-

kes umutlandı. Ne var ki çok geçmeden bir başka cüce de renk olarak daha sarı olan kafatasında böyle bir ize rastladı.

"Buldum! Buldum!" diye bağırdı heyecanla, cariyelerden biri, "kralımız uzun burunlu biriydi."

Harem delikanlıları aceleyle atılarak burunları incelemeye başladılar. Bir tanesi diğerlerine göre daha uzundu, fakat bunda da yara izi yoktu.

"Hem," dedi vezirlerden biri, "kralımızın ensesi bu kadar çıkık mıydı?"

"Hiç dikkat etmemiştik..."

Kraliçe ve cariyeler hatırlamaya çalıştılar, kimi çıkık olduğunu söylüyordu, kimi düz olduğunu. Sonunda kralın saçlarını tarayan harem delikanlısına sordular, fakat delikanlı cevap vererek sorumluluk almak istemedi.

Akşam olunca prenslerden ve vezirlerden oluşan bir kurul toplandı, fakat yine bir sonuca ulaşamadılar. Hatta saç ve bıyıklar da başlı başına bir sorundu. Beyaz saçlar elbette kralın olmalıydı, fakat saçları tamamen beyazlamadığından siyah saçların da bazıları onun olabilirdi. Gece yarısına kadar süren tartışmadan sonra, tam birkaç kızıl kılı elemişlerdi ki bir cariye itiraz etti. Kralın bıyığında kızıl kıllar gördüğüne emin olduğunu söylüyordu. Bu durumda kralın bıyığında tek bir tane bile kızıl kıl olmadığına nasıl emin olabilirlerdi? Sonuç olarak hiçbir yere varamamışlardı, saçları ve bıyık kıllarını tekrar bir araya getirdiler.

Sabahın erken saatlerine kadar kafa yormalarına rağmen bir çözüme ulaşamamışlardı. Herkesin hemfikir olduğu tatmin edici bir çözüme varana kadar tartışmaya devam ettiler. Sonunda, kralın gövdesi ve üç

kafatasının altın bir tabuta konularak beraber defnedilmesinde karar kıldılar.

Cenaze töreni bir hafta sonra düzenlendi. Bütün şehir yastaydı. Şehir halkı ve uzaklardan gelenler kralın cenazesine akın etti. Güneşin doğuşuyla kadın erkek, çoluk çocuk herkes sokakları doldurmuştu. Kalabalığın arasındaki masalarda cenaze için kesilmiş kurban etleri dağıtılıyordu. Atlı askerler, öğle vakti olmadan kısa bir süre önce mezarlık yolundaki kalabalığı uzaklaştırmak için yola çıktılar. Çok geçmeden, bayraklılar, asalılar, mızraklılar, yaylılar, baltalı askerleri bir fayton dolusu müzisyenin takip ettiği tören alayı mezarlığın yolunu tuttu. Peşlerinden engebeli yolda bir inip bir kalkan tenteli fayton geliyordu. İçinde bir gövde ve üç başın bulunduğu altın tabutu taşıyan faytonun cenaze arabası olduğu kolaylıkla anlaşılabiliyordu.

Halk diz çökünce kurban etleriyle donatılmış masalar ortaya çıktı. O iki katilin ruhlarının da kralla birlikte kurbanların keyfini çıkarıyor olmaları fikri bile krala sadık kimseleri gözyaşlarına boğsa da ellerinden bir şey gelmiyordu. Alayı kraliçe ve cariyeleri taşıyan faytonlar takip ediyordu. Kalabalık onlara, onlar kalabalığa bakıyor; ağıtlar yeri göğü inletiyordu. Alayın sonundaysa bu yaslı güne ayak uyduran harem delikanlılarını ve cüceleri taşıyan faytonlar geliyordu. Alayın en sonunda olmalarından anlaşıldığı üzere kimsenin onları umursadığı yoktu.

Ekim 1926

BİR DELİNİN GÜNCESİ

Lu Hsun

20. yy. Çin edebiyatının en önemli kalemlerinden biri olan Lu Hsun, yaşadığı dönemin çarpıcı toplumsal ve siyasal değişimlerinin de yansıtıcısı olmuştur. İlk olarak 1918 yılında yayımlanan *Bir Delinin Güncesi* biçimsel olarak Gogol'ün metninden esinlenmekle birlikte, Çin toplumunun yaşadığı çalkantıların birey üzerinde yarattığı etkiler göz önüne alındığında, Rus akrabasından oldukça farklı bir yol izlemektedir. Elinizdeki derlemede yer alan on sekiz öykü, sizi farklı bir yazarın dünyasına adım atmaya davet ediyor.

"Muhtemelen ne halde olduğumu merak ediyorsunuzdur. Kısaca açıklayacak olursam, yenildim ben. Eskiden de kendimi yenilmiş biri olarak görürdüm, o zamanlar yanılmışım. Asıl şimdi tükendim ben. Bir zamanlar tıpkı benim gibi bir süre daha yaşamamı isteyen birisi vardı. Şimdi o da yok. Öyleyse yaşamam için artık bir neden de yok..."

22 ₺
KDV DAHİL

9 786054 849970
Bir Delinin Güncesi